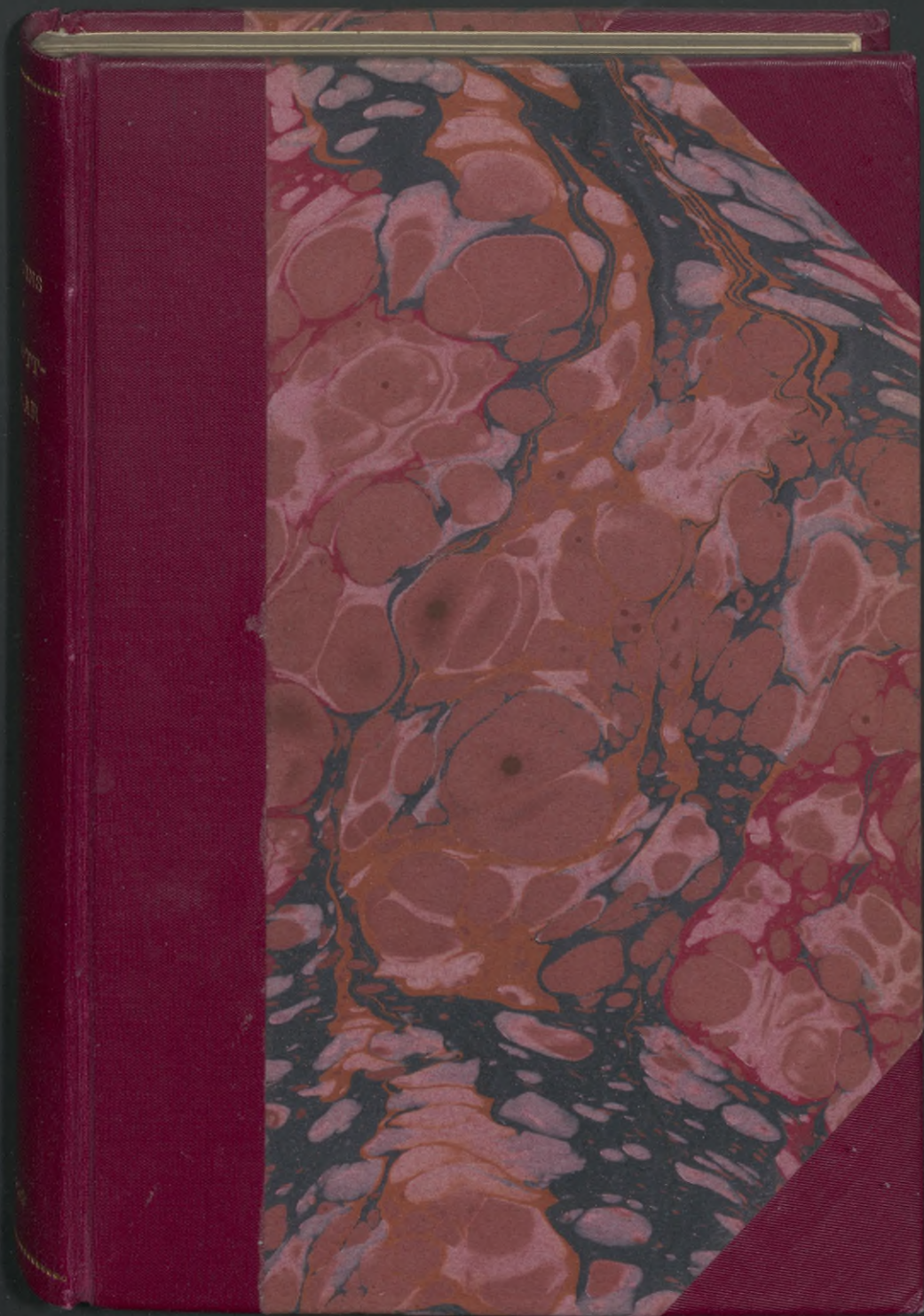

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Litt.

Sv.

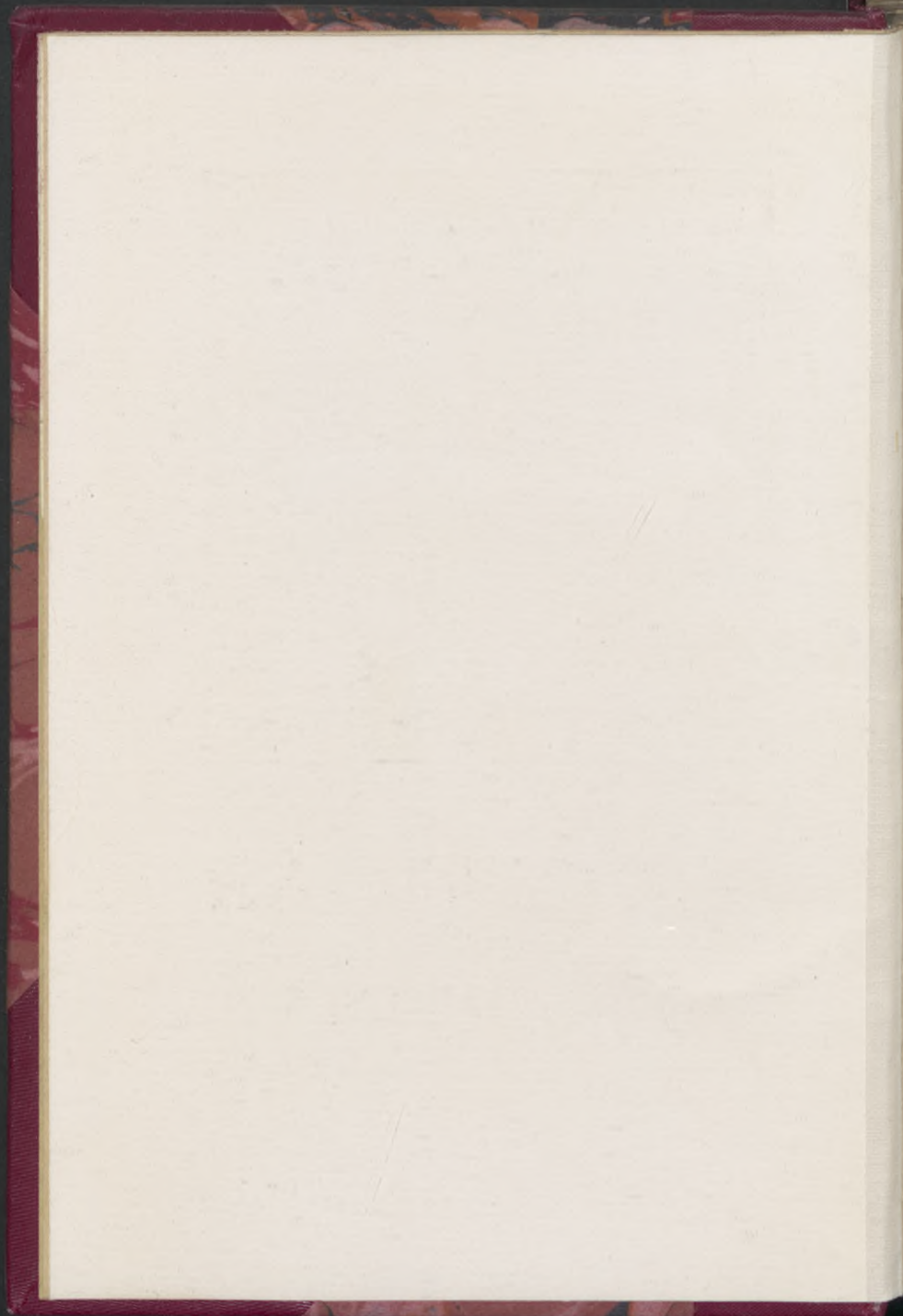

BROTTSJÖAR
AV
G. MARTINS

Albert Bonnier, Stockholm

BROTTSJÖAR

WOMAN

BY MARTIN

BROTTSJÖAR

BROTTSJÖAR

BROTTSJÖAR

ROMAN

AV

G. MARTINS

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

BROTTSJÖAR

ROMAN

O. MARTIN

Stockholm
Ahlén & Akerlunds
Boktryckeri
1929

STOCKHOLM

ÅR 1929

»Vi ha matat vårt hav i tusen år,
och det ropar hungrigt än,
fast det gick ej en våg där vågor gå,
som ej har våra döda män.
Vår bästa lott bland tång vi sått
där korp och haj den tog.
— Om herredöme kan köpas med blod,
vid Gud, vi betalat nog.»*

Rudyard Kipling.

Kap. I.

Dagen gryr. Över fastlandet spränger morgonrodnaden fram i sin luftiga char. Högre går färden, högre och högre. Sommarnattens fantastiska skuggformationer blekna, strimmas och försvinna. Vart? Till intet. Men nu seglar morgonrodnadens purpurspann ut över smaragdglänsande vattenvidder. Den luftiga charen speglar sin färd i havets kristallklara spegel. Och se: färden blir i den jättestora spegeln till en av myriader rubiner belagd solgata, vars reflexer färga om havsbandets nakna klippor, så de blixtra och fasettera i alla regnbågens färger. Skärens fåglar lyfta, korsande den nymornade rymden i hissande loopings. Och som en hyllning till denna färgernas gryningssymfoni stämma de upp sin första jublande morgonhymn. Högt ovan dem spänner en motorfågel sina glänsande metallvingar till långväga flykt. Motorns brusande sång överröstar för ett par korta sekunder de små fjäderskimrande likarnas, sedan styr den kurs över Vresö och försvinner. Borta på fastlandet slår en tornklocka fyra slag. Men i Vresö fiskarstugor sörpla håriga, knotiga, rynkiga och brunbarkade gubbar kokhett kaffe, sen mumla de gumorrn och ge

Översättning av Dan Andersson.

sig ner till bryggan. Under armen eller i näven bära de rostiga bleckburkar, innehållande skal (agn), och trätofflorernas monotona dunk mot stenläggningen slår eko mellan husknutarna.

Vid bryggan nicka de stereotypiskt åt varann, snegla uppåt, någon enstaka snussybarit stoppar in mullbänk, spottar tvi av gammal vana, så gå de ner i jollarna, hissa segel eller sätta sig till rors. Snart äro de små farkosterna långt ut i gattet. Gubbarna ska ut på småfiske, deras enda förtjänst på gamla dar.

Men från sin villa — även kallad Slottet — kommer just nu Kungen på Vresö. Slottet är en mäktig pompös byggnad i grönt och vitt samt inhägnad med grönmålat järnstaket för att skydda den vackra trädgården, vilken kostat ägaren stora pengar. Konrad Alexandersson, som Kungen på Vresö heter i kyrkböcker och offentliga handlingar, är en ännu storvuxen rese, trots sina 70 år. Det breda, nästan fyrkantiga ansiktet bevuxet med silvervitt helskägg, nertill tvärklippt. I de med hår övervuxna öronen dingla ett par runda guldringar. Och det likaledes silvervita håret ligger som en tjock krans över nacken.

Kungen stannar på trappan, tittar i himla, tar väderstrecken — vagnar som en gammal sjöbjörn ner för traporna, öppnar grinden och fortsätter i mera mödosam takt en liten gruslagd stig upp till utsiktskumlet, som också är Kungens privata egendom. Vid detta kummel står en vilstol. I denna brukar Kungen slå sig ner och läsa ett kapitel ur Nya testamentet eller en predikan i någon godkänd andaktsbok. Nu har han med sig Testamentet.

Så länge vädret och årstiden tillåta brukar Kungen gå hit upp och förrätta sin morgonandakt. Ju tidigare desto bättre. Helst vid samma tid som de fattiga fiskargubbarna ge sig iväg.

Kumlet syns en bit ut till havs. Och gubbarna

försumma inte att kasta ett öga ditupp. Är Kungen där, blir fiskelyckan god. Sådant brukar nämligen sällan slå fel. Kungen är lik ett levande fiskehelgon, som de visserligen inte tillbe — därtill har Kungen varit för djäklig i all sin dag — men för vilken de i alla fall hysa en nästan religiös respekt.

Det tidiga morgonbesöket vid utsiktsskumlet har understundom också materiella avsikter: Konrad vill, då den tiden är inne, med egna ögon konstatera, när Clary och Dagmar, hans båda ägande båtar, komma tillbaka från veckans »snörrevasfeske». Trots sin ålder kan han redan på långt håll se, om folket gjort några förtjänster att tala om. Visar sig att det kontanta utbytet i Fiskhamnen inte står i proportion till omkostnaderna, blir gamle Kungen ännu i denna dag som en galning av ilska. Han har nu aldrig kunnat behärska sig. Konrad kan — till och med för bagateller — bli så arg, att han spottar fradga — ett släkterv.

Kungen ser varken till Clary eller Dagmar, fast de borde enligt all rimlig ordning varit inne vid det här laget. Men det tar ju förstås alltid sin tid in till Göteborgs fiskhamn och åter. Nå, sånt får Mandus och Rung klara av, eftersom de äro anställda skeppare ombord. —

En ljuvlig morgon, ljuvligare än på mången god dag. Testamentet får ligga uppslaget så länge. Omgivningen är honom vida mer intressant just nu. Med tusen osynliga band är gubben fästad vid sin ö. Varje knalt, varje holme, varje skär äro honom kära sedan barnsben. Och Kungen tänker leva tills han blir hundra år minst. Vill så ogärna lämna detta jordiska, fast han varit nära däran många, många gånger om — han som alla de andra, vilka ur havet ta sin bärgning. Nu för tiden behöver han inte sörja för morgondagen. Med klok omtanke och Guds hjälp har Konrad Alexandersson blivit den rikaste mannen på Vresö — därav tillnamnet Kungen.

Men nu har morgonrodnaden kört bort med sitt purpurspann. Och ren glöder solen. Kungen tar av sig den rundbrättade mjuka basthatten, stryker upp håret över pannan, fixerande för tusende gången sin hemö, dess dalar, dess dälдер, klippor, knaltar — låter blicken svepa längre bort, längre ut, där stora farleden går mot söder, mot söder — Ack ja, för alla minnen, mest från ungdomen — ogudaktiga visserligen, ty vid den tiden hade Konrad ännu inte lämnat sitt hjärta till Herren Jesus, men ungdom är ungdom. Ojenadå, så tokiga töser på den tia — Och Kungen ler i sitt gamla silvervita skägg som den älskare av jordisk kärlek han alltid varit. Ja, blicken sveper — även i tankarna — ut genom södra farleden. Sedan vänder den tillbaka, går på sin sedvanliga vandring runt ön. Västerut syns Tjuvholmens tvekluvna hjässa. Förr i världen var Tjuvholmen hemvist för skärgårdens fribytare. Och när köttet ville ha sitt i smyg togo de unga över dit för att få vara i fred. Men ändå älska vresöborna Tjuvholmen, Alla, alla ha de minnen därifrån.—

Strax hitom Tjuven det fiskrika Plattskär och längre in mot gattet Rävholmen med sina vadräcken.

Kungen vrider huvet ett halvt varv: där nere ligger hamnen. Den synen fyller honom alltid med stolthet. Vresö har den största fiskeflottan i Bohuslän — hela femti vadbåtar, därav flera större som gå på England.

Nu äro de flesta båtarna inne. De ligga där förankrade som en eskader. Skroven glänsa nymålat vita, de små jollarna kila av och an, medan sjöbodarnas cinnober blir ännu starkare i solskenet. En ångbåt från stan lägger just nu till. Vitklädda damer gå i land. Badgäster förstås och Kungen spottar. Fick han råda, skulle inte en enda stabo få sätta sin fot på Vresö.

Blicken går vidare, följer klippornas höga strandgör-

del och stannar slutligen nere i de s. k. Kärleksdalarna, där ek och bok och skärgårdens stoltaste flora ännu frodas. Här är allt vildvuxet medan andra öar plantera och bråka. Kärleksdalarna utgöra Vresöbornas stolthet. Jordlapparna bära säd och allehanda rotfrukter. Varje vresöbo har efter skiftet för några tiotal år sen var och en sin lott. Högt ovan dalarna resa sig höga klippkomplex, synliga långt ut till havs. Och mellan de svårtillgängliga skrevorna frodas caprifolen som ingen annanstans i havsbandet. När den blommar, doftar hela Vresö caprifol. Men nere i själva samhället ligga de flesta husen eller rättare villorna, ty vresöborna äro på sitt sätt välbärgade. Villorna äro omgärdade med små trädgårdar, där ringblommorna, krassen och snärvindan gå ända upp till husgaveln och trappsvalen.

När Kungen tänker på hur Vresö såg ut förr i världen — lika fattigt som borta på Sotö — ja, då har han nästan lust att välsigna det förbannade kriget. Fast nu är förtjänsterna dåliga igen. Unge Bertil, kusinsonen, pratar barnslig gallimatias om sammanslutning och sånt där modernt påhitt, som dom har för sig på fastlandet. Tvi vale! Kungen vill inte höra på det örat. Bertil — undras om han fortfarande ränner efter fyrmästare Heros Lena. Lena lär ju inte vara född i äkta säng en gång. Pojken är dum, när han kan få Kungens Sabina, som har pengar och förresten ska väl pojken gifta sig med släkten. Så göra alla här, så ha de gjort sen urminnes tider. Tack vare detta ingifte hålla också alla ihop som ler och långhalm. Sannerligen inte lönt att en utböling försöker gifta sig in på Vresö. Då blir han snart varg i veum. Vresö är vida beryktat för sin genom sekler och generationer nedärvda slätkärlek.

Kungen blir sömnig, Det massiva huvudet glider ner. Händerna äro knäppta över den vidspända buken och andhämtningen går trögt, Kungen lider av astma eller

andtäppa. Han sover redan, sover tungt. Och de köttiga, utåtvrängda läpparna mumla, som de brukar göra, när Kungen är försänkt i ekonomiska beräkningar. Nya Testamentet sveper en vindfläkt ner från soffan. Bladen fläkta och slå, fläkta och slå, så virvlar boken bort mot kumlet, blir sittande där mellan ett par stenar. Symboliskt, nästan. —

Om en stund kommer yngsta dottern. Hon brukar ofta få gå upp och väcka far sin.

Sabina är en spenslig, klent byggd flicka i 20-års åldern. Mörk i hyn. Mörkt hår. Regelbundna drag. Utseendet är sålunda ganska gott. Men Sabina ser jämt trött ut och måste pusta när hon kommer upp till utsikten. Medan Sabina pustar låter också hon blicken gå utåt havs. Men den går i en bestämd riktning: till Sotö. Där bor fyrmästare Heros Lena, som håller på att kollra bort den beskedlige Bertil.

»Far, säger hon och ruskar gubben i axeln, »far, vakna å kam ner no.»

Kungen slår upp det ena ögat, nickar, brummar:

»Ö—ö—ö—ö.»

Sabina: »Ja, kam no, sa ja slebber ga ubb en gang te.»

Kungen: »Hö. Do gar sa mange ganger ja vell. Har do sedd te Bertil?»

Sabina: »Nä.»

Kungen: »Passa'n do — mens dä ä ti'.»

Sabina: »Ja kan la'nte halla'n i racken heller sa fort han kammer hem.»

Kungen: »Dä ä va do ska gera — passa dej, om do sa ha'n. Möcke ä dä'nte, förstäsch sej, hö.»

Kungen tar sin dotter under armen och båda anträda nerfärden. I den öppna verandadörren Kari, Konrads hustru. Kari är lika stor och massiv som gubben. Hon står med handen på de breda höfterna och drar automatiskt upp överläppen. När den glider ner igen, följer

lösgommen med en bit på väg för att åter åka upp med hjälp av tungan.

»Har du seddet därubbe å samnat igen», säger hon.

Konrad: »Guds andedräkt sövde mej te ro, Kari. Snart söver han mej te ro för allti.»

Sabina: »No sprakar I igen.»

Kari: »Kaffit väntar, Konrad lelle.»

Konrad: »Ööö.»

Ja, kaffet väntar. Kungen brukar ha för vana att sörp-la i sig en kopp efter ottebesöket vid utsiktstumlet. Far, mor och dotter slå sig ner. Jenny, som både är syssling med Sabina och tjänande syster i Slottet, kommer med petter.

Jenny Jesper är en uppnäst och fräkning jänta om ett par å tjuge. Men slank och välväxt som Sabina. De ha vissa släktdrag gemensamt.

Jennys far hör till båtlaget på Dagmar. Båtlaget är för sin magra utkomst beroende av Kungen. Jesper har aldrig varit om sig. Men Gud välsignade honom i stället med många barn. Jenny är äldst i skaran.

På ena verandaväggen hänger ett förstorat och färglagt gruppfoto av Kungens familj: far, mor, tre döttrar samt en son. Åtskilliga år sen fotot togs. Äldst i syskon-skaran är Magda, gift med skeppare Karlberg, som går i fraktfart på Östersjön med egen båt, en motorjakt vid namn Saga. Under kriget ägde Karlberg flera båtar och hade råd att sitta hemma. Nu är det nöjet slut. Karlberg måste hänga med för att ta vara på tiden och för-tjänsterna, fast även han lider av astma. Maria, andra dot-tern i ordningen, är gift med Elis Elisson, störste handlar-n på Vresö. De ha inga barn. Därför går fru Elisson under smeknamnet Jomfru Maria. Elisson har desslikes efter-trätt svärfar som kommunalstämmans ordförande och ordförande i Vresö missionsförening. Sabina väntar på mor Annikas Bertil. Moster Annika är änka efter fiskare

Ollonberg. Annika har varit änka i 15 år och alltid haft'et fattigt, fast hon är släkt med själva Kungen. Sedan Bertil börjat förtjäna, hade det emellertid ljusnat.

Gunnar, Konrads son, slår dank. Han är näst yngst och fyllde i våras 22 år. Gunnar har redan försökt sig med lite av varje. En tid gick han på navigationsskolan i Göteborg för att bli styrman men kom hem igen utan examen. Det var så roligt i stan. Men den unge mannen bär fortfarande navigationsmärket i mössan. Gunnar är familjens sorgebarn, ty han tycker om starkt. Efter några glas blir han vild och farlig, ty den unge mannen är en grovvuxen baddare. Stora pengar har Gunnar redan kostat far sin, annars hade han kanske också suttit inom lås och bom ett par gånger. Men vresöborna, särskilt kvinnorna, förlåta honom, ty han är i alla fall Kungens ende son och får mycke pengar en gång. Mest håller Gunnar till nere vid bryggan och sjöbodarna, ligger ute och seglar om sommarn eller jagar med Lagus, jägaroriginalet, som bor i en grotta ute på Tjuvholmen — ja, en riktig grotta, uthuggen i berget, förstår ni. Med undantag för den korta kärlekssäsongen är Lagus ensam på Tjuvholmen, där uttrarna ha sina gryt, endast kända av Lagus och Gunnar. Men Gunnar har också en annan god vän: svenskamerikanaren Seeburg, som byggt sig en ryggåsstuga på ett friköpt, men otillgängligt område nere i Kärleksdalarna. Dit kommer också ibland tredje man, artisten Bure, som målar skärgårdstavlur och skriver kåserier, när andan faller över honom. Bure är son till framlidne pastor Efraim Bure. Vresöborna betrakta Bure som ett snille, ty han är född på ön.

När Lagus, Seeburg, Gunnar och Per Bure, gementligen kallad Pelle, törna ihop antingen ute på sjön, i grottan på Tjuvholmen eller i Seeburgs ryggåsstuga, då skaffa de sig roligt på många vis. Seeburg har kvinnliga släktingar i stan, unga, svajiga kvinnor. Och när de

komma ut till Vresö, är såväl Kungens Gunnar som artisten Bure spårlöst försvunna. I tysthet tala vresöborna om dessa kvinnors besök och mycket annat förresten, men de tala tyst och endast sinsemellan, ty de sätta sedan generationer en ära uti att icke låta utbölingar få reda på något som menligt kan inverka på hemöns goda namn och rykte. Sker något ogudaktigt tystas det genast ner. Och i missionshuset uppsändas brinnande böner för den felande. Den offentliga moralen på Vresö är hög, högre än på någon annan ö i det vidsträckta havsbandet.

Men nu sitta far, mor och dotter vid det sedvanliga morgonkaffet. Genom Slottets höga verandafönster ha de en storslagen utsikt ända bort till Sotö fyr.

Kari säger plötsligt till sin dotter:

»Har do talat mä moster Anneka nyss, Sabina lella?»

»Nä — men ja tänker ga bart te'na pa förmedda.»

»Ta da mä dej ett par bagekager. Bertil ä la snart hemma no. Di kan jo kamma ubb te ass ett taj, säj te'na dä, Sabina.»

Sabina nickar.

Vänd till gubben sin:

»Do sa la'nte om Clary å Dagmar kammet in än?»

Kungen, lite vresigt:

»Nä.»

Kari: »Då ä di noj här när som helst. Aprepa ongdomen — I sa la klä missionshust som vanlitt?»

Sabina nickar.

Kungen: »A majstanga a dansbana — här börjar bli ogudatit pa Vresö sen badgästerna släbbtes hid — tvi.»

Sabina: »Far sköllar allting pa di fattilabba.»

Far: »Ja, bra nära.»

Sen går Konrad upp och tänder sin långpipa.

Jenny dukar ut kaffeservisen av nysilver. Därpå går hon ut å mjölkar koa. Kari gör en tur ner till mågen å

handlar. Sabina klär sig i vitt, plockar en stor bukett blommor ute i trädgården och tar sedan en genväg över berget ner till mor Annika.

I Slottet råder tystnad. Endast den gamles pipa knast-rar. Kungen sitter stilla några minuter, därpå reser han sig upp, knackar ur pipan, lägger handen till örat, lyssnar: inte ett ljud. Då går Kungen in i kammarn, sparkar undan mattan, tar upp en läm i golvet och kliver nerför den lodräta trappan. Lämnen faller igen efter honom. Kolmörkt. Kungen lyser sig med en elektrisk ficklampa. Trappan leder ner till ett murat valv, knappt två kvadratmeter stort. På vardera sidan står en tung, järnbeslagen järnkista. Gubben stoppar den elektriska lampan i fickan, tänder en på väggen uppkrokad lykta, tar fram nyckeln ur fickan och öppnar först den ena kistan. Mekanismen med dess många lås är invecklad. Somliga äro blindlås. Andra kunna endast öppnas med två olika nycklar. Men omvridningen måste ske på ett finurligt sätt. Ingen mer än Kungen känner till knepet. Locket springer upp. Den stora kistans botten är avdelad i fack, fyllda med silvertackor, med en- och tvåkronor, med gamla, icke längre gångbara silvermynt . . . Kungen plockar och gräver i högarna, tar upp tackorna, synar dem, väger dem i handen, mumlar siffror, siffror som han mumlat hundratals gånger förut.

Sen går gubben över till andra kistan. Den är ännu besvärligare att öppna. Den gömmer på rent, omyntat guld, guldmünt, reverser, in-teckningar, gulnade av år. Han smeker guldet med sin darrande, skrumpna hand, vänder på mynten, tar upp dem, slår dem mot järnbeslagen, slår ett och annat upprepade gånger för att övertyga sig om, att klangen är äkta. Och skuldbevisen håller den gamle tätt intill ljuset, så att han bättre ser att läsa namn, ränta, amorter-ingar. Vem skall sköta dessa fordringsbevis när han är borta en gång? Ja, vem? Kun-

gen suckar. Uppriktigt sagt har han icke riktigt förtroende till någon enda. Dessa bekymmer vålla honom hemliga kval, tyngre att bära ju äldre han blir.

Men den unkna luften är farlig för den gamle. Han får som vanligt ett anfall av andtätta. Brådslande låser han kistorna, släcker lyktan och skyndar upp för att icke kvävas. Denna hastigt påkomna brådska blir nästan alltid anledning till påföljande besök, ty Kungen är icke säker på att allt blev ordentligt låst sista gången.

*

På vägen ner till Annika möter Sabina gubben Tiberger. Tiberger är trots sina 60 år rak i ryggen som ett ljus. Och ögonen, ett par pigga, bruna ögon, plira i solen. Liksom Kungen har Tiberger ringar i öronen. Men Tibergers äro bara av mässing. Nedre delen av ansiktet till hälften bevuxet med ett kortstubb, svartgrått helskägg, som även täcker överläppen. Över den blå fiskarblusen ett par läderhängslen, som bära upp de gula oljebyxorna. På huvudet en av fiskfjäll impregnerad tygmössa. Tiberger håller en kasse i hand. Genom kassens glesa maskor skimrar morgonens fångst, några tjog vitling.

Tiberger har alltid varit en spefågel. Och grov i mun på ett ganska syndigt sätt.

Sabina ämnar skynda förbi, men Tiberger hejdar henne:

»Sana fina blömmar. Vem ska ha di, tro.»

»Vart ska Tiberger gå mä fesken?»

»Fesken — te badgäster.»

»Adjö», säger Sabina och passar på att smita förbi.

Tiberger vänder sig om, stryker flatan över skäggstubben, mumlar: no sädde kärlegen åd'na igen. Ja, tösera har't svårt — tvi, och Tiberger spottar av gammal vana i nävarna, lyfter kassen samt slamrar i väg, så trätofflorna ge eko.

Men på trappan till sin stuga sitter Annika och stoppar Bertils strumpor. Mor Annika är en liten fryntlig gumma med en stor skäggvärta på själva nästippen och glasögon i pannan. Mor Annika stoppar och medan hon stoppar pratar gumman för sig själv. Går liksom bättre att arbeta då. Stugan, en av de minsta på Vresö, är omgiven av lummiga fruktträd. Trappgaveln inbyggd till en liten veranda och utmed stugväggen blomsterrabatter. Från trappan till grinden bara ett par steg.

Sabina stannar ett ögonblick vid grinden, hostar. Den gamla skjuter glasögonen ännu högre, ser upp.

Sabina niger:

»Å då do, Sabina lella.»

Den gamla drar läpparna i sär, så den tandlösa gommen blir synlig.

Sabina niger djupt, öppnar grinden, går in. Mor Annika lägger ifrån sig strumpan, tittar på blommorna som flickan har med sig och säger:

»Vem ska ha di no da?»

»Moster Anneka, förstäsch. Varsågo, moster.»

»Kära hjärtans, sa mange fine blömmor. Di ä la växta ubbe ve erat. Hör mår Kōnrad å Kari?»

»Jotack, bra. Kan hälsa sa möcke.»

»Kam in, kam in, Sabina lella.»

Mor Annika går före in i köket, som användes både till sovrum och matrum. Utmed ena väggen en utdragssoffa. Framför denna ena ett slagbord.

Sabina stegar hemvant fram till det väggfasta, vitmålade skåpet, tar fram en tillbringare, slår vatten i den och mor Annika sätter ner blommorna, luktar, säger å-å-å, fast de äro luktfria.

»Sett no ner, lella Sabina, ska moster Anneka koga lide messommerkaffe.»

»Tack, moster, men ja har nyss drocket kaffe.»

»Moster Annekas kaffe duger la'nte.»

»Hahaha — så I pradar. Men doktorn har sagt, att ja ente får drecka mer än högst fem köppa öm dan — ja drecker i alle fall minst tie.»

»Ja, dä kaffet, dä kaffet. Men gött ä dä, Sabina. No sädder ja på i alle fall.»

»Men bara en liden tår.»

Moster Annika nickar och samtidigt sneglar hon på ett paket, som Sabina har med sig.

Sabina har glömt att lämna ifrån sig paketet. Nu säger hon: varsågo.

»Bagebrö — jo, ja tackar ja — Kari tänker da allti på mej (uppriktigt sagt tänker Kari mycket sällan på mor Annika).

Sabina nickar och ser sig omkring. Blicken stannar plötsligt på vägghyllan. Där står ett porträtt av en ung flicka. Sabina mörknar, blir fåordig. Mor Annika, som sysslar vid spiseln, vänder sig om, undrande efter orsaken. Den gamla följer Sabinas blick. Den är som fastnaglad vid porträttet på vägghyllan.

Resolut och beskäftigt går mor Annika bort till vägghyllan, tar ner porträttet, bär in det i kammarn. Mor Annika ger ingen förklaring till sitt handlingssätt. Sabina har förfärligt god lust att fråga, när det där porträttet kom dit. Sist hon var här fanns det inte.

Så plockar den gamla fram koppar, småbröd och en tekaka.

»Fint kaffebrö I har, moster.»

»Dä ä ju messommer, säger mor Annika. Förklaringen låter nästan som en ursäkt. Med kökskniven skär hon upp några skivor av tekakan. Den gamla råkar därvid rispa sig i tummen, inte mycke, bara en liten skråma. Men tummen blöder. Sabina bleknar, lägger handen till pannan, vänder sig bort.

»I skar la'nte å tømme», säger hon ängsligt.

»Skar å tømme — haha —.»

»Men den bloar, kan aldrig se blo, då mår ja illa.»

Moster Annika virar en klut om tummen.

»Så där, — nu kan do vända dej rätt igen, Sabina lella.»

Sabina sneglar på mor Annikas tumme. Hon har tydligen svårt att glömma den lilla malören.

Men nu går dörren upp och in kliver Bertil, en grann och högrest fiskarpojke, med svart knollrigt hår, svarta blixtrande ögon och en aning av mustasch. Näsan är kraftigt skuren. Munnen likaså. Ögonbrynen, breda och svarta, välvda i båge. Det enda oregelbundna är kindbackarna: de stå ut en smula. Tydligt överraskad stannar han på tröskeln. Det brunbarkade ansiktet blir i ett nu en nyans ljusare. Men han fattar sig snart. Tar av mössan. Hälsar gudda.

Sabina blir som förklarad. Ögonen stråla och kinderna rodna.

»Jaså, I ä hemma no», säger mor Annika.

Bertil: »Vi kam för e stun sen.»

Bertil tar först Sabina, sedan modern i hand.

»Sa fine blömmar», säger han, går fram till bordet, luktar.

»Di har vi fått udå kan do gessa vem?»

Bertil ser på Sabina, drar — som modern — läpparna i sär, ler. Tvenne vita tandrader kontrastera mot munnens friska färg. Och han nickar åt Sabina:

»Snällt, att do kammer ihug mor. Tack ska do ha, Sabina.»

Sabina slår ner ögonen. Sedan fäster hon dem ånyo på Bertil. Denne har under tiden gjort en upptäckt: porträttet är borta. Han sneglar frågande på modern. Mor Annika förstår, tar sig om näsan, den ombundna tummen pekar mot kammarn. Bertil blinkar och säger:

»Va har I gjort erat finger?»

Sabina: »Moster Anneka skar sej mä den store kökskniven, kan do tänka.»

Bertil drar på mun:

»Jasa, ente värre.»

Sabina: »Fy, Bertil, att do kan säja sa. Ja höll på å svemma, ja.»

Mor Annika: »Do kammer lagom te kaffet, Bertil.»

»Tack, ja ä änna som lide kaffetörsti, ja mä.»

Han mönstrar sitt något söliga oljeställ, tittar på den fina, vitklädda Sabina och säger:

»Men ja får la klä um mej först.»

Sabina: »Asch, vesst inte. Do ä bra ändå.»

Moster Annika nickar. Och sen stryker hon sig med avigan över ögonen.

»Ä, no har vi messommer i môrrn», säger Sabina och ser frågande på Bertil.

Mor Annika: »Sabina ska la hjälpa te å klä missions-hust?»

Sabina: »Ja ved ente. Di ä så mange ändå.» Till Bertil: »do ska la hjälpa te å klä majstanga, förstäsch. Far sa att ja får hjälpa te mä vecket ja vell. Ja har go lust å hjälpa te mä majstanga i år — um do hjälper te», tillägger hon i en ton, som skall låta skämtsam.

Mor Annika ser på sin son under lugg.

Bertil: »Ja har heller ente bestämt mej rektit. Först ska vi skura å göra rent i båden, å sen.»

Sabina avbryter: »Ä sen.»

Bertil vrider på sig: »Jo, sen — hm — skulle ja vesst over te Måsö resturang mä fesk, å.»

Sabina, otålig: »Ä.»

»He — do ä frågeviser, do — men ja får la kanske ud a feske lide för husbehov åsså.»

Sabina skruvar på sig, som om hon sitter på nålar. Sedan:

»Kan ente do å moster Anneka kamma hem te vårt ett taj — mor å far velle dä.»

Moster Annika niger, innan Sabina talat ut och samtidigt ser hon bedjande på sonen.

Bertil, med rösten lite beslöjad: »I ä allti snälla mod mor å mej. Kan ja kamma ifra, sa.»

Sabina: »I kan la kamma i kväll.»

De bli överens om att komma i kväll. Sabina vill inte göra flera frågor. Innerst inne är hon en stolt natur. Och därtill finns anledning. Sabina, dotter till Kungen på Vresö, Bertil, en vanlig fattiglapp, som borde vara tacksam för denna uppmärksamhet. Om någon utomstående, Tiberg t. ex., nu sett och hört Sabina, skulle han haft roligt åt henne i många veckor.

Samtidigt tänker Sabina: Bertil vågar ej göra något, som inte far likar. Då kan han ta ifrån honom förtjänsterna. Far äger båden.

Framåt kvällssidan gå mor Annika och Bertil till Slottet på kaffe. Bertil är söndagsfin: ny, blå kavajkostym, bruna skor och sportcape. Mor Annika som vanligt i sin gåbortsvarta klänning, svart huvudduk. I handen pappfodralet med glasögonen och så inte att förglömma det finaste mor Annika äger: ett par äkta bernstensberlocker i öronen, minne från hennes egen bröllopsdag. Många flickor på Vresö ha velat köpa de där berlockerna. Ingen har maken. Men berlockerna är det sista mor Annika kan skiljas ifrån. När hon får dem i öronen blir den gamla fattiga fiskaränkan som förändrad. Hon ser riktigt fin ut.

Till kafferepet i Slottet eller rättare uti den s. k. slotts-trädgården äro dessutom inbjudna Kungens båda äldsta döttrar Magda och Maria. Den stora, utsirade karmstolen flyttas ut och i den tar Kungen av hävdvunnen vana plats. Sist av alla kommer Magda Karlberg. Hon är alldeles uppriven. Ansiktet fläckigt av sinnesrörelse. Magda får rent av hysteriska anfall. Magda tog på Missionstidningens rekommendation ett sommarbarn, en flicka,

från stan och nu har flickans mor jämte två yngre systrar till flickan kommit på besök, kommit utan att underrätta först.

»Va ska ja ta mej te?» vändas Magda. »Att folk ente har nåt levandes vett.»

Kungen avbryter: »Kör hem dom allihob.»

Magda: »Ja — ja.»

Mor Annika: »Di far la ta skea i vackra hanna. Kan di ente legga pa vinn?»

Magda: »Men se di sa jo ha mad åsså.»

Alla skaka på huvet — alla utom Bertil, som finner alltsammans futtigt och löjligt. Men han tiger.

Så småningom gör kaffet sin verkan. Och samtalet glider in på familjära ting.

Magda för ordet. Plötsligt kastar hon fram:

»Fasligt va Bertil å Sabina ser förtroliga ud. Då kommer la aldri å hända nå't? Ja, tiden går, Bertil lelle.»

Bertil ser i golvet. Låter av Magdas tonfall som släkten ville tvinga honom till ingifte — därför att han är beroende av Sabinas far. Den unge fiskarpojken knyter handen i byxfickan av rörelse: tillsvidare får han tiga stilla. Mest för mors skull. Men en gång, när hon är i graven...

Kungen fortsätter där äldsta dottern slutar. Han säger:

»Ongdomen ska ordna för sej i tid. Sa gjorde Kari å ja.»

Mor Annika nickar bifall. Hon törs inte annat. Men Sabina blinkar åt far sin. Till och med hon tycker, att pratet börjar gå för långt. Man talar om annat. Och Bertil tackar henne med ögonen, tackar som bara han kan göra. Sabina är mer än belåten. Bara en tar Bertil på rätta sättet, tänker hon.

Ganska sent, när Bertil och mor Annika bryta upp.

Så snart Bertil kommer utom synhåll från Slottet gör han ett par glädjeskutt.

Modern, varnande: »Tänk för allan del på va du gör.»
Den gamla vill inte lägga sig i sonens kärleksaffärer.
Men helst såge hon i alla fall, att han tog Sabina. Konrad
har pengar och stor makt. Ingen på Vresö vågar sätta
sig upp mot honom.

Kap. II.

Bertil följer mor sin till grind. Där stannar han, tar henne i hand och säger:

»No sejar ja över te Sodö.»

»Ska do verkligen ge dej iväg?»

Han nickar och kramar hårt den gamlas hand. Solens sista strålar lysa genom de knotiga fruktträdens grenverk, strimma det brunbrända ansiktet — och i pupillerna speglar sig en glittrande solstråle. Vad den gamla älskar sin son, hennes allt! Om han bara ville ta råd ändå. Men se det vill han inte.

Solens sista strålar lysa även på den gamlas snövita hår. Det skimrar som silver bak i nacken och vid öronen. Resten täcker den svarta silkesschaletten. Hon upprepar i mjukare tonfall:

»Ska do verkligen ge dej iväg?»

»Ja, ved I, um åsså hele Vresö sto i väjen.»

»Säj inte sa — do ved hør dä geck mä Klas för han toj sej hustru fra stan — kunde ente stanna kvar pa Vresö, um han velle leva.»

»Asch, — andra tider no.»

»Pa Vresö blir allri andra tider, Bertil.»

»Dä ska bli.»

»Gör bara ente nat som du far angra.»

»Näbevars — ja ska noj klara mej. Förresten en ä la ente slav heller, för en tjänar penga åd farbro Kônrad.»

»Men do ved hôrn han ä.»

»Ja ved hôr alla ä här — di gefter sej mä varandra, tess barna blir idioter varenda en.»

»Bertil, Bertil — tala ente så högt.»

Han lägger armen om sin mors midja, kysser henne och säger:

»Näj, no gar ja — adjöss.»

Med raska steg styr han kosan neråt bryggan.

Mor Annika följer honom tills det skymmer för blicken.

Vid bryggan ligger Bertils jolle, hans enda egendom.

Vitklädda flickor, fiskarpojkar, unga stadsherrar och gamla flanera fram och tillbaka på bryggan. I den begynnande skymningen syns föga skillnad på skärgårdsflickorna och stadsfröknarna. De förra äro lika fina som de senare. Men fiskarpojarna ha inget behov av att synas bättre än de äro. Några gubbar sitta orörliga på en bänk och stirra stereotyp på solnedgången. Nu och då byta de enstaviga ord, nicka, dragen bli åter orörliga och stela som om de huggits i granit.

Bertil går förbi, hälsar:

»Gokvällen.»

Han svingar sig över bryggräcket ner i jollen, som är på vippen att kantra, om inte den unge fiskarn med ett par viga rörelser återställt jämvikten.

Ingen tar notis om honom. Bertil hissar jollens lilla segel, som mor Annika sytt för blott några dar sen. Det är vitt som nyblekt linne.

Just som Bertil skall ge sig iväg, hör han en röst från bryggan, en något övermodig röst:

»Hälsa Lena.»

Bertil känner genast igen rösten: Gunnar Alexandersson, Sabinas bror. Bertil låtsas inte om tillropet. Han sätter kurs ut mot gattet och jollen guppar iväg, så vattnet smackar mot nosen. De båda unga männen ha aldrig haft något gemensamt. Inte ens i pojkåren. Gunnar kun-

de inte tåla den tyste och skötsamme Bertil. Ännu mindre hade Gunnar anledning att känna sig jämbördig med den fattige sysslingen, sen denne fick plats på farsgubbens Dagmar.

Bertil å sin sida hyste en hemlig motvilja för Konrads bortskämde son, som hade kunnat bli vad som helst, bara han velat, ty Gunnar var inte heller dum. Nu gick han i stället hemma på ön som en dagdrivare och begärde samtidigt att lite var skulle respektera honom för farsgubben hade så många pengar. Uppriktigt sagt: Bertil föraktade honom, fast en fick passa sig att inte visa sådant öppet, ty Gunnar var en tveklugen natur. Ena dagen sorglös och uppsluppen kunde han nästa dag visa en alldeles motsatt natur: lömsk, dolsk, hämndgirig — och det värsta av allt: hämndgirig för ingenting.

Visserligen hade Gunnar på senare tid visat Bertil lite mera vänlighet än förr, om nu detta berodde på Sabina. Men det kunde också ligga något försåt bakom denna vänlighet. Dessutom hade han visst ett gott öga till Lena — efter vad andra påstodo. Lena kände honom knappast.

Men från Vresö brygga är Bertils jolle snart inte större än en simmande mås, kryssande fram mellan de på linje förankrade fiskebåtarnas höga skrov. På däckena sitta fiskarflickor, bindande kransar. Och de unga männen förvandla tackling och rår till gröna girlander. Det är mid-sommar även här.

För alla de gånger Bertil varit med om detta. Ja, ända sedan han kunde vicka en åra. Men nu har han fått andra intressen.

Från fiskebåtarna komma glada skratt, flygande ut över vattenytan, törna emot strandens höga klipphällar och återvända som bräckliga ekon.

En och annan ungdom sätter handen till mun som en ropare och hejar på Bertil, som hejar tillbaka.

Men Rävholmen dyker upp och försvinner. Längre ut ligger Plattskär, som Bertil måste runda för att komma ut på öppet vatten. Här ökar kvällsbrisen, mor Annikas vita segel smäller och slår och den lilla jollen dansar fram som ett farande fjun, speglade sina diminutiva konturer i den av kvällssolen oljeskimrande, gröna vattenytan. Här och där ligga småbåtar förankrade. Ensamma fiskargubbar stå halvt upprätta, dörjande vitling. Armarna äro i oavbruten rörelse. De gå som vindlekor. Med korta mellanrum sprattlar ett fiskliv över båtkanten — ett uppehåll i manövern och vindlekorna arbeta igen. Ejderkullar dyka upp och försvinna. En säl gör frivolt så nära jollens för, att den får sig en kraftig törn i förbifarten. En stor lastångare är på ingående. Maskinerna arbeta. Pistongerna slå och i djupet fräser propellern. De hårda, oaccentuerade ljuden bryta obarmhärtigt och brutalt den stora stillheten.

Men nu dyker fyren på Sotö upp. Det vitmurade tor-net glänser som guld i solnedgången.

Bertil sätter kurs på målet. Under resten av överfärden nynnär Bertil en gammal skärgårdsvisa, som han en gång för länge sedan lärt av mor sin:

När solen sjunker i västervåg
och vågen själv går till vila
då vaknar längtan i gossens håg,
till vännen sin vill han ila.

Visan har flera verser, lika enkla, lika okonstlade som den första. Bertil sjunger dem alla — precis i samma takt och efter samma melodi som han gjorde i barndomen. Det är bara den skillnaden, att visan blivit sann för honom.

Men nu stöter jollen mot Sotö brygga. På bryggan en ung flicka, som vinkar. Smärt och blond, med fast skulpterade drag. De havsblå ögonen glittra som daggdroppar.

Hon är barhuvad. Kvällsvinden leker med de blonda lockarnas vågsvall. Den blårandiga bomullsklänningen smiter åt bysten, så varje linje, varje kurva får något av reliefens pregnans.

Bertil vinkar ivrigt tillbaka. Han vinkar i iver med båda händer, men då kommer en vindpust: jollen snurrar bokstavligen runt. Bertil är på vippen att stupa i sjön. Brådskanie kastar han upp trossen på bryggan, gör an, firar ner seglet och hoppar i land, kommer upp på bryggan. Då bli rörelserna med ens fumligt tafatta.

Flickan kommer honom till mötes. Bertil räcker ut sin hand på ett sätt, som om han ville be om lov och säger entonigt:

»Gokväll, Lena».

»Gokväll.» Hon tar hans båda grova nävar i sina, stryker dem varsamt som om de vore av ett högst ömtåligt material. Beröringen, så mild och mjuk, kommer Bertil att för ett kort litet ögonblick tappa besinningen. Han rycker till sig hennes hand, slår ett par bastanta armar om flickans rygg, kysser henne.

»Haha — haha» — ett hänskratt når deras öra.

Bertil's armar lossna krampaktigt och Lena glider ur hans famntag. Båda se in mot land. De se åt alla håll. Men de äro lika ensamma nu som nyss. Eller var skrattet bara en inbillning? Uppriktigt sagt kunna de efteråt inte avgöra vilket.

»Ja hörde da skraddet bestämt», säger Bertil.

Lena: »Ja åssä — men dä ä ingenting å bry sej om. Kam sa gar vi i stället.»

Fyren ligger på andra sidan ön. Och de måste tvärs över det lilla samhället, som enligt den muntliga traditionen fått sin första befolkning från en strandad holländsk brigg. Händelsen inträffade någon gång på 1500-talet. Dessförinnan skulle ön således ha varit obodd. Sotö ger ett torftigare intryck än det relativt väl-

mående Vresö. Stugorna äro låga, ofta omålade och icke sällan förfallna. Breda diken, nästan liknande mindre kanaler, genomkorsa Sotö. De lära för i världen ha varit mångdubbelt bredare och grävts för fiskebåtarnas skull. Sotö ligger längst ut i havsbandet. Stormarna, särskilt höststormarna, äro förfärliga här. Innan Sotö fått en ordentlig, av granitmur skyddad innanhamn, voro fiskebåtarna på nåd och onåd utlämnade åt havets raseri. Traditionen förmäler att kanalerna kommo till för att skydda båtarna. Förankrade i dessa vore de i relativ trygghet. Men traditionen förmäler också att detta är länge, länge sen. Nu äro de till hälften igenvuxna kanaler, täckta med stinkande grönt slem. Men i och under detta slem lever en värld av krypdjur, vars rent fantastiska artrikedom entomologerna av facket inte ha en aning om. Denna förfärliga fauna är som en omtöcknad hjärnas hallucinationer.

Men Lena och Bertil passera med raska, nästan brådskaende steg samhället. Här och där sitta kvinnorna och prata. De bära ett slags hucklen på huvet. Dialekten låter som en blandning av svenska och plattyska. Därtill är den starkt uppblandad med danska glosor. Sotö ligger närmare Skagen än Göteborg. Även Vresöborna bryta på danska eller rättare jylländska, men här tillkommer dessutom den plattyska brytningen. Är den ett arv från de första bebyggarna, som ju enligt traditionen voro skeppsbrutna holländare? I det yttersta havsbandet ha seklen lagrat många till synes olösliga gåtor, särskilt på det rasbiologiska området och de vänta på sina uttolkare.

☞ Då Bertil och Lena gå förbi dessa enstaka grupper av pratande kvinnor, avstannar konversationen med ens. Infödingarna på Sotö äro ännu mera förbehållsamma än befolkningen på de andra öarna. Släktgifte är här en självklar sak. Ja, seden hålles rent av i helg. Öns fiskar-

befolkning är också i utdöende. Barnen se lillgamla ut. De unga åldras i förtid. Ofta äro de — liksom vresöborna — underliga men framförallt oberäkneliga. I yttersta havsbandet äro kikhosta, lungdot, luftrörskatarr och astma efterhängsna sjukdomar. Man skyller på klimatet under de kalla och dimmiga månaderna. Detta är sant till en viss grad. Men ingen ringa procent av dessa sjukdomar bero på individernas dåliga påbrå. Fast den nyckfulla naturen, som även här brukar roa sig med att jäva alla vetenskapliga doktriner, alstrar också människor, vilka både invärtes och utvärtes äro rasbiologiska prakttyper. Till dem hör Bertil Ollonberg. Lena är däremot icke född i havsbandet. För många år sedan strandade en stor passagerareångare vid Sotö huvud. Alla ombord gingo till botten utom ett litet flickebarn, som av den våldsamma törnen slungades i land lik en lekboll. Och som fyrmästare Heros inga barn hade, togo de stackarn för arv och eget. Ingen vet var hon är född eller av vem. Detta har givit de onda tungorna på Vresö anledning att kalla henne för oäkting — eftersom motsatsen inte kan bevisas.

Då de båda ungdomarna hunnit förbi fiskarstugorna tar Bertil upp en liten fyrkantig, i papper omsorgsfullt inlindad tingest ur fickan, räcker den till Lena och säger:

»Här får du.»

»Jag?»

Han nickar.

Lena känner utanpå, känner att det är en ask eller någonting liknande — hon rodnar.

»Du ska la ta å snöret», säger Bertil och ser hemlighetsfull ut.

Lena tar av snöret och papperet.

»Ett etui», utropar hon, öppnar med en aning som gränssar till visshet locket — och ger upp ett av dessa förtjusta skrik, som är gemensamt för alla bärare av kjolar, antingen kjolen är av siden eller bomull.

»Nej, men Bertil, va tänker do pa! Ä do aldeles fra veddet! 'En ring!' En riktig gullring! 'Titta'!» utropar hon, sätter blixtsnabbt ringen på fingret och håller upp handen för ögat på Bertil, »titta, en briliant.»

Bertil: »Jaha — en rikti ädelsten ska dä vara.»
Stenen blixtrar i safirblått.

»Som dett öga, Lena.»

Då lägger hon armen om hans hals och kysser honom först på ena kinden, så på den andra, sedan mitt på mun.

»Do ska la se va som står i'n ässä», säger Bertil angeläget.

Lena tar av ringen, håller upp den, stavar:

»'Till Lena från Bertil' — O, så rart», men hon hinner knappt tala ut de orden till slut, förrän ringen åker på igen.

»Den har do betalt stora penga för?»

»Äja.»

»Äja — mer än do vell låssas um.»

Bertil ser hemlighetsfull ut.

»Säj, va kôstar den?»

»Ä do rektit angelägen?»

Lena betänker sig en kort, mycket kort sekund, kastar ett snabbt öga på gåvans givare och säger käckt:

»Nä, tala ente om va den kôstar ä du snäll, för dä kanske ä syndit.»

Bertil: »He.»

Lena kryper honom närmare, så nära, att han har svårt flytta fötterna.

Men nu ha de hunnit tvärs över ön. Där framme ligger fyren på sin ensamma klippa. Större delen av året är fyrplatsen isolerad från Sotö. Mellan fyrplatsen och Sotö en smal vattenränna, ett par meter bred. Endast under riktigt torra somrar kan man ta sig över på en av Lenas fosterfar lagd stenbrygga. Fyrklippan med tillhörande liten dalgång eller slänta är således en värld för sig.

Sotöborna ha dessutom sällan eller aldrig sina vägar åt detta håll. Fyrmästarns ha likaledes sällan ärende ner till Sotö huve, som själva samhället kallas i vardagslag. Man har i alla tider fått ut förnödenheter och proviant med lotsbåtarna. Och vill fyrfolket någonstans följera man med dem. En självklar sak. Men nere på Sotö finns en gammal lotsutsikt av primitivaste slag, som numera endast användes av kustvakterna, vilka med tuben för ögat korna främmande lurendrejare. Personligen bekanta lurendrejare äro icke så infamt påpassade. Finns gott om båda slagen nu för tiden. Det smugglas friskt och fräckt i yttersta havsbandet inte bara sprit utan allt möjligt, både smått och stort, som är tullpliktigt. Längre ut på öppna havet ligger dessutom en bevakningsbåt, en snabbgående motorjakt. Men den är dyrbar i manövreringen och får därför hålla sig så stilla som möjligt.

Lots-, fyr- och tullbevakningspersonal komma väl ibland tillsammans. Men inte så ofta. Lotsarna äro ett släkte för sig, ett slags havsbandets societé, som ser ner på de andra, ungefär som däcksofficerarna på en ångare ser ned på maskinbefälet. Fyrmästarn utgör undantag från denna oskrivna regel. Men jämnt och nått.

Fyren på Sotö är en av de mindre — en klippfyr av Luxkonstruktion. Växlingen av ljus och mörker sker medelst s. k. persienner, som rotera kring sin medelinje. Klippfyrrar av denna konstruktion ge till tiden mycket begränsade ljussignaler åt olika håll, varigenom seglaren alltid kan orientera sig, vilken kurs han har, o. s. v. Sotö klippfyr är vidare försedd med Dahlén-apparat, en solventil, som automatiskt släcker och tändes ljuset. Den tarvar i regel endast tillsyn och bevakning. Fyrmästare Hero sköter därför fyren ensam med hjälp av hustrun som extra. På sista åren har också Lena börjat hjälpa till. Då tjänar hon 4 kr om dan. Under högsommarveckorna behövs ingen extra bevakning här som på de

stora fyrarna. För Lena, som nu går på sitt 20:de år, blir dessa extraförtjänster välkomna. — Det har varit tal om, att flickan skulle in till Göteborg och lära sig ett yrke, men fosterföräldrarna vill ha henne kvar. Blir så ödsligt och tyst på den lilla fyrplatsen, så snart Lena bara är borta några timmar. Hur det skall gå om Bertil Ollonberg tar henne med sig för alltid? Ja, den saken vågar man inte tänka sig in i. Men ändå är den granna fiskarpojken gärna sedd av fyrmästarns på Sotö. Fosterföräldrarna vill heller inte stå hindrande i vägen för Lenas lycka, om Bertil och hon nu ska bli ett. Det är väl meningen, så vitt de förstå. Fast det kanske dröjer. Bertils förtjänster äro icke så stora. Och så har han sin gamla mor att försörja.

Då de båda unga komma över stenspängen står fru Hero i ett av fyrfönstren och vinkar.

Lena vinkar tillbaka. Bertil följer exemplet.

Men på den lilla, nästan tropiskt grönskande och blommande jordplätten i lä av fyrklippan har mor dukat kaffebord. Och samtidigt som de unga bli synliga får hon, efter välkomsthälsningen i fyrfönstret, brått med att ila ner i köket och lyfta av kaffepetter från spritköket.

Fyrmästarens bo i fyren eller rättare fyren är uppmonterad på boningshuset och bostaden står i direkt inre trappförbindelse med fyrrummet.

Fru Hero tar nu petter, stannar i förbifarten vid trappan upp till fyren och ropar:

»No kammer Lena å Bertil.»

Strax därpå knarrar trappan och fyrmästar Hero beger sig ner. Han är en väderbiten, grovvuxen karl i 50-års åldern. Svarta mustascher, en liten svart hak-tipp och svart hår, gråblått vid tinningarna. Den blå ylletröjan går ända upp till halsen. Den kränger han nu av sig i köket och drar på en blårandig skjorta i stället, torkar ansiktet med en handduk, doppad i tvättfatet,

sätter fyrmästaremössan på huvet samt skrudar sig i uniformsjackan med de blanka knapparna och emblemen. Han ser verkligen ut som en fyrmästare från topp till tå, en av dessa pliktens namnlösa heroer, som leva hela sitt liv på en enslig klippa i yttersta havsbandet, leva där år ut, år in med ständigt ansvar för andras liv och egendom. Den bruna blicken är alltid inåtvänd: fyrmästar Hero har haft tid att tänka för sig själv i dagars och nätters ensamhet.

Nu står han på trappan, besvarande Bertils hälsning med en sirlig honnör. Så är hans vana att hälsa både bekanta — och obekanta: en sirlig honnör. Hero vill därför ogärna träffa någon främmande utan att åtminstone mössan sitter på.

Mor Hero står redan vid bordet. Även hon stovvuxen och mörklagd men dragen kantigare, nästan magra, hela figuren magerlagd. Det är som om väder och vind haft aptit på hennes hull. När fru Hero kom hit var hon — som Lena nu — en blomstrande ungmö. Men rörlig är hon. Och ögonen stråla av en hälsa, som aldrig klickar. Fru Hero är 45 år fyllda.

Fru Hero fyller i kaffet och säger:

»Varsågodas no — allesamman, men blicken vilar på Lena och en reflex av dotterns lycka avspeglar sig i fostermoderns drag.

Plötsligt rycker hon till, sätter från sig petter, utbrister:

»Va — va — har do pa fingern?»

Lena sträcker upp handen. Ringens infattning slår blixtn på blixtn.

Fru Hero till sin man:

»Tidda, far.»

Fyrmästarn snor mustaschen, som han brukar göra, när något faller honom i smaken.

»Ska ente far tidda rektit?» säger Lena.

»Ja ser, ja ser.»

Lena: »den håller å tidda pa, må I tro.»

Bertil: »Hehe.»

Mutter Hero: »Kôstar stora pengar, Bertil?»

Bertil, medvetet bagatelliserande sin gåva:

»Kôstar la nåra kroner.»

Fru Hero: »Ente så nåra heller.» Till Lena: »do hade la vett te å säja tack, tös?»

Lena slänger en »vitling» på sin fästman, stryker honom om den något vassa hakan.

Fyrmästarn snor sin mustasch för andra gången.

»Nej, dreck kaffet no», uppmanar mutter.

De slå sig ner.

Och fru Hero frågar hur mor Annika mår:

Bertil: »Jo, ja kan hälsa sa möcke.»

»Tack — tack — hälsa'na tebagers, när Bertil kammer hem igen i måra, för Bertil stannar la kvar här över natta?»

Lena trampar sin fästman på tårna.

Bertil nickar.

Lena, raljant: »Hälsa ente 'lella Sabina' åsså.»

Mor: »Tös, då.»

Fyrmästarn: »Höhö.»

Bertil, lite konfunderad: »Hehe.»

Fru Hero: »Ja, Lena pradar. Bertil bryr sej la ente um hälten.»

Lena avbryter, med låtsad vrede:

»Bryr han sej ente om hälten, säjer I. Allt eller entet», och Bertil får en »vitling» igen.

Han stryker henne varsamt över handen.

För tredje gången snor fyrmästarn sin mustasch.

Lena: »Men jag feck enget svar: hälsa ente 'lella Sabina'?»

Bertil kommer just nu ihåg något annat. Han hostar och säger sävligt:

»Gunnar sto pa brögga å hälsa.»

Lena: »Te mej?»

Bertil: »Te dej.»

Lena: »Att han bara vågar! En sån otäcking! En sån fuling!»

Bertil: »Ful ä han la ente.»

Lena: »Jo, han ä både ful å otäcker.»

Fyrmästarn hostar.

Fru Hero: »Döbba no, Bertil lelle.»

»Tackar så möcke, moster — — —»

Rakt ut, bara ett enda litet stenkast från kaffebordet, ligger det stora, omätliga havet. Inga stormar. Icke så mycket som en vindil. Endast sommarkvällens svaga dyningar sorla mot klippställarna. Annars är allt tyst nu, evighetstyst, när inte någon av de fyra bryter denna tystnad. Har ni någonsin suttit på en fyrklippa därute i yttersta havsbandet? Har ni suttit där en blinkstilla junikväll och betraktat solen, när havet drar det eldröda klotet magnetiskt till sig? Har ni upplevt en sådan kväll, ja, då har ni också upplevt Den Stora Tystnaden — denna underbara gudom, detta livets och elementens osynliga majestät, för vilken till och med de respektlösa vindarna hysa vördnad. När Den Stora Tystnaden kommer till yttersta havsbandet är den ett med evigheten. I sådana ögonblick krymper all jordisk strävan ihop till intet. Blotta lyckan att vara till kommer vårt väsens sprödaste strängar att vibrera. Den Stora Tystnadens andedräkt sätter dem i dallring. Kalla det romantik. Kalla det vad som helst. Den Stora Tystnaden i yttersta havsbandet är en upplevelse. Annorstädes kan tystnaden bli tung, bli tryckande och oroande. Här befriar den det jordbundna i vårt väsen, utlöser vår evighetslängtan. Även de fyra enkla människor som i lä av fyrklippan kommit tillsammans för den alldagligaste av tillställningar erfara Den Stora Tystnaden, de erfara den med alla sinnen: det meningslösa pratet mojar. Själens öra av-

lyssnar det inre livets samklang med denna översinnliga ro, medan blicken, tjusad av färgernas växelspel, följer solens väg till vila i havet.

Skymning faller över viddernas oändlighet, över skär och klippor. Fågelsträcken komma susande in mot land. Deras lätt förflyktigade skuggor spegla sig i vattenbrynet, svepa blixtsnabbt framöver klipporna som dansande silhuetter, de där lika snabbt upplösa sig och försvinna för nya. Men genom den stilla, lyhörda kvällsrymden brusa vingslagen som en fulltonig orkester. Fyren blinkar och en ångare på ingående signalerar efter lots. Förtrollningen är bruten. Den Stora Tystnaden härskar icke längre suveränt. Diskret drar den sig tillbaka. Människorna kring bordet vid fyren tala åter om all-dagliga ting.

Hero frågar Bertil hur fisket går nu för tiden.

Bertil skakar på huvet:

»Dålit. Men då kunde ga bäddre, um ente ubbköbara i Feskhamna betala' sa uschelt. Ibland far en ente sålt alls. I går måste vi pa Dagmar vråka tjuje hellåder vitling i vant. Engen velle köpa'n. Nä-ä, farbro', vi feskare sulle slå ass ihob å sälja våra fångster derekt te utlant eller te konsumentera. Å va som ente geck åd pa då viset kunde vi röga eller göra feskmjöl åv.»

»Men den fabriken går jo ente iblann.»

»Vi sulle förstäsch sädda ubb en egen fabrik för sånt. Å så sulle vi ha könservfabrik å teverka fesklevertran, som di säljer pa abetekera å tar flire kroner flaska för. Ett eget inköbsbolag, där vi kunde köba alla våra grejer te självkostnadspris, borde vi åssä ha.

Fyrmästarn tittar stort på den unge fiskarn:

»Då va hoggarn, sa vidlyftiga planer, som röms i då huvet.»

»Hehe», Bertils blick blir inåtvänd och han säger näs-

tan mer för sig själv: »både di som säljer te ass, å di som köber å ass blir riga. Vi blir bara fattiare.»

»Nä, men Kungen då?»

»Farbror Kônrad — ja, den ska engen tala om! Han ä ett undantaj, dä enda i hele skärgårn. Han ä ett snille i affärer. Engen handlare i hele Göteborg kan lura hönöm. Nä, felet ä att vi ente håller ihob. Um vi dä gjorde sulle I fa se pa annen dans, farbro. Å vem ved um vi ente blir tvongna te å organisera ass pa allvar en gang, annars gar hela örket åd helseke.»

Fyrmästarn: »Jaja — jaja — den som lever får si. Bertil kan jo börja så vackert.»

»Ja? Hå, då sulle en snart fa alle di andre mod sej. Ja har noj talat om'et mä farbro Kônrad, som har pänga högvis, men han bara skraddar å säjer, att ja ska lära mej örket först å prada affärer sen.»

»Sa'n då?»

»Javesst. Å däsamma töcker lide var. Nä, dä ä så att blann ass feskare får bara di gamle å di som har del i båd begriba nå't, Vi andre ska tija — tess åsså vi blir gamla a får del i båd. Så ä dä.»

Lena ser beundrande på sin fästman, tar hans hand, stryker den varligt och säger med klang i rösten:

»Do får noj snart del i båd, Bertil. Do som ä så doktir — säjer alla.»

Bertil: »Hehe — men det kommer samtidigt ett knappt märkbart ryck kring näsroten och nävarna knyta sig omedvetet, som om den unge mannen redan nu visste sin väg och hänsynslöst ämnar gå rakt på målet.

Så öppna sig nävarna igen och anspänningen kring näsroten är borta.

Men mutter fyller på både tvåtår och tretår. Hero tän-der sin pipa, går upp i fyren ett tag, kommer ner, bjuder ett glas starkt »efter som dä ä dan före messummer-

dan» och fru Hero berättar om Lena, när denna var så liten, att hon inte kunde tala rent.

Sedan vill de unga ut på en segeltur. Skymningen är borta nu. Stjärnorna tändas en efter en och månskärnan kryper fram.

»I blir la ente länge», förmanar Lenas mor. Och fyrmästarn:

»Ge er ente langt ud bara. Då kam nyss stormvarning. Ubbe ve nôska kusten lär di ha full orkan. Å så undrar ja um vi ente har åskan i faggera. Barometern i fyrrn ä lide orolig, ska ja säja.»

Bertil fixerar firmamentet på fiskaremaner: sätter upp en finger, gör en grimas:

»Kanske lide blåsvär, men vi ska snart vara tebagers.»

Lena: »Ja, vi ska snart vara tebagers.»

Och så ge de sig iväg ner till jollen.

Två gamla hummerfiskare sitta på var sin sten nere vid bryggan.

»Sa I ud a seggla», säger den ene.

Bertil: »Vi ska dä, far lelle.»

»I jollen där?»

»Ja.»

»Så», den gamle hummerfiskarn spottar, »men dä kammer noj te å skvädda.»

»Tror I dä.»

»Tror — do ä fra Vresö, dä märks.»

De båda gamlingarna utbyta hemliga blickar.

Men Bertil hissar segel. Lena sätter sig till rors. Vinden är laber. Bertil hjälper till med årorna. Lite längre ut friskar den i. Bertil lägger upp: nu får jollen sköta sig själv. Och det gör den. En kvart senare passera de fyren. Fyrmästarn står på en klippa och vinkar. Utanför fyren ligger öppna havet. Nu ökar vinden. Jollen dansar lekande fram på små krusiga vågor. Snart ha de lämnat

de sista klipporna, det sista skäret. När de vända sig om, blinkar Sotö fyr med ett allt svagare och svagare öga.

Vilken underbar tjusning, stark som en feberrysning, att bara vara två, att ensam i denna lilla farkost sväva ut på det stora havet, lockande, oändligt som ens egna drömmar. Marelden fosforescerar redan. Himlens tusen stjärnor blinka, somliga i guld, andra som ametister, som smaragder och turkoser, illuminerande de mörka vattnen med sina reflexer. Efter Gud Faders tusen fyrar kan två älskande segla till månen — så länge inga faror hota.

Lena sjunger de gamla, evigt unga skärgårds- och sjömansvisorna. Bertil faller in. Tonerna klinga och förklinga som de blott kunna göra då man är två i en liten guppande jolle en sommarnatt och havet håller andan för att lyssna.

Plötsligt skjuter en molnbank upp rakt förut. Den ökar snabbt och liknar en väldig ridå, färgad i blygrått.

På några få sekunder är hela horisonten förmörkad. Den friska kvällsbrisen mojnar av. De små guppande vågorna sjunka liksom tillsammans. Havet ligger blinkstill. De omätliga vidderna avteckna sig som en enda plan och orörlig jättematta. Jollen, som nyss dansat fram som på lek, ligger och driver med slaka segel och det ena fågelsträcket efter det andra flaxar skrikande in mot land. Men den blygrå molnridån bara växer och växer. Den når nu ända upp till himlen, döljande både måne och stjärnor. Allt är tyst, tyst som i ett lufttomt rum.

»Titta, Bertil», säger Lena och de troskyldiga blå ögonen uttrycka en blandning av skräck och undran.

Bertil blir betänksam. Den växande molnbanken, det tigande havet, fågelsträckens flykt in mot land, allt detta är naturens egen stormvarning. Minuterna dyrbara. Han firar brådslande ner seglet, tecknar åt Lena att lägga om rodret, tar fram årorerna och börjar av alla kraf-

ter ro tillbaka. Men vägen hem är lång. I sin bekymmerslöshet och trollbundna av sommarkvällens stämningsmättade mystik ha de hunnit längre ut än de själva anat. Inte ens fyren på Vresö syns. Endast disigt blågrå klippformationer, kustens yttersta utposter mot havet, kan ögat urskilja. Ehuru Bertil ror så svetten lackar, tycker Lena att jollen inte flyttar sig ur fläcken. Ideligen vänder hon sig om, kastande ängsliga blickar på den väldiga molnridån. Den tycks liksom röra sig framåt. Och ju längre in mot land den flyttar sig, desto mörkare bli vattnen, desto mera ödsligt stilla och dödyst talar denna bidande värld. Det är som om ångesten tvingar allt och alla att hålla andan.

Men hela atmosfären mörknar allt mer. Och med mörkret blir den stora stillheten ännu mer tryckande. Det är som att glida fram i en fantastiskt omätlig värld av utslöcknat liv. Själva luften pressar samman bröstet, som flämtar av vända. Även i båten är tystnaden olidlig. Endast de snabba årtagen bryta denna tystnad, men på ett sätt som förstorar den. Ingen av de två i båten vågar öppna läpparna. Det är som om också de vore beseglade. Ögonen tala ett desto tydligare språk, ett språk av skräck, av ängslan — och hopp.

Men nu skjuter jollen god fart. Klipporna rakt förut få allt tydligare konturer. Bara man hinner dit . . . Då, då sveper en orolig vindfläkt genom lufthavet, en till, flera. Den nyss dödsstillta vattenytan får liv. Börjar röra sig. Lenas och Bertils ögon mötas för att strax därpå undvika varann. Men vinden ökar i styrka. Vattnet smackar mot kölen. Beslutsamt drar Bertil in årorna, hissar seglet.

Lenas läppar öppna sig, öppna sig av ängslan:

»Låd — segglet — vara.»

»Nej, vi måste våga.»

Och seglet fladdrar ut med ett smällande vin, fångar

vinden — jollen tar bokstavligen sats, dyker ner, tar sats igen. Vattnet skvätter. Men i djupet börja röster mumla, först svagt, sedan högre. Mumlet låter som en halvkvävd kör.

»Hör», viskar Lena.

Hon känner till den där kören. Har hört den otaliga gånger. Men aldrig förut i en liten bräcklig farkost fjärran från land.

Vinden blir djärvare. Och snart överröstar den havskörens mummel. Men havet börjar häva sig av oro. Här och var brister den mörka spegeln. Och när den en gång brustit, finns ingen återvändo. Vindarna rycka och slita i sprickorna och ur gapen stiger vitt skum, fräsande av oro.

Men nu länsar jollen undan, så vattnet ryker om fören. Mörkret blir ännu tätare. Och molnstoden i fjärran närmar sig som en jättevålnad, beredd att gastkrama hela universum. Inga stjärnor. Men aningen av en månstrimma, ärggul i färgen, skimrar igenom för ett kort ögonblick för att sedan bli borta. I dess ställe strimmas den blygrå molnridån av horisontala, gulgrönt färgade ljusknippen. Vaga och oroliga flytta de sig, ökas, försvinna, komma tillbaka på nytt. Varje rörelse avspeglar sig groteskt och sällsamt på de mörka vattnen.

Plötsligt rämnar den väldiga molnridån. Och genom rämnan störtar vindarnas konung, orkanen, ut på sin rasande jakt. I sitt följe har han stormarnas kohort. Avfärden celebreras med kunglig salut: åskan dundrar och blixten visar vägen med sina slingrande kryssningar genom lufthavets mörker. Regnmolnen brista. Skydragens urladdningar ackompanjera. Dödens stillhet är med ens förbytt i en helvetesorkester, så stark, så mäktig, att hela naturen ekar av skräck och rädsla. Men orkanen med sitt tjutande, vrålände och rytande följe spränger fram i en allt vildsintare fart. Åskans jättekanoner och

blixtens fantastiskt luftkryssande krevader hjälpa liksom till att stegra farten. Elementens förfärliga demoner äro lössläppta på allvar. Och de härja som de blott kunna härja därute i yttersta havsbandet, ty här ha de motståndare som våga ta ett nappatag med dem utan att förintas: havet skjuter skyhöga böljor av ilska och klippmassivens granitväggar, blankpolerade av mångtusenåriga strider, ta orubbligt emot den ena attacken efter den andra. Varje skreva, varje rämna, varje spricka tjuter och vrålar tillbaka. Dessa rämnor, skrevor, sprickor likna väldiga gap. Och klipporna själva likna till gemensamt försvar hopade jättar. Det är som om dessa klippor inkrusterats av otaliga urtidsdjur, vilka här slumra tusenårsömmnen för att endast vakna till liv, då den riktiga västkustorkanen med sitt koppel av tjutande stormvindar attackerar dem. När orkanen rasat ut, bli de åter till förstenade grotesker, tryggt slumrande under täcken av mossa, av alger och förvittringar av alla de slag ett nyckfullt hav i desperation slängt upp till dem.

Samma vrålände stridsfanfarer, samma våldsamma attacker upprepas även nu. Men de båda unga i jollen ha inget intresse för elementens nappatag med naturen. Deras eget liv står på spel. Ja, det hotas varje flyende sekund. Som ett snäckskal slungas den lilla bräckliga farkosten upp på de fräsande, skumhöljda vågtopparna för att i nästa nu sugas ner i den kokande vågdalen och åter rutscha uppför. Bertil, som lyckats beslä seglet, har nu endast rodret att lita på, medan livet och döden kämpa om dem. Av de två är döden den säkraste. De båda unga ha redan gjort upp sin räkning med livet. Lena sitter apatiskt inkilad mellan Bertils ben — han måste ha händerna fria för att kunna sköta rodret. Men vilken sekund som helst kan det bräckas av eller slås i spillror, vilken sekund som helst kan jollen kantra: in-

genting är naturligare just nu. Då få de åtminstone följas åt i den våta graven. Men icke en klagan går över deras läppar. Havsbandets barn äro förtroliga med faran. Och kommer den så kommer den. Men ännu skälver den lilla jollen av liv, fast det bräckliga materialet kvider, ännu håller det tunna materialet stånd mot vredgade, till ursinne uppjagade böljor, ännu lyder den roder och ännu lever hoppet, men det lever som en flämtande, när som helst utsläckt låga.

En sak veta de emellertid — att de med en fasansfull fart rusa in mot den höga klippbarriären där framme. Och om de nu hinna dit, innan havet slukat dem — ja, om de lyckas nå fram till denna klippbarriär, vad kommer då att hända? Ingen av dem tänker så långt. Vad tjänar det till. Men om — ja, då väntar dem en långt hemskare undergång: att krossas till döds mot hållarna.

Orkanen har inget förbarmande. Den gör sitt yttersta för att visa sin makt. Den växer i styrka. Det är som om hela det omätliga tomrummet mellan himmel och hav i detta nu vore uppfyllt av denna enda makt: orkanen med sitt stormkoppel regerar där suveränt. Ingenting står hindrande i vägen. Lufthavet behärskas av ett väsende, väldigare än allt annat i hela universum.

Men allt mörkare blir natten, denna natt, som annars är en av årets ljusaste. Snart se de två olyckliga i båten ingenting mer än de dunkla konturerna av de liksom ur havsskummet uppstigande klipporna rakt förut. Endast när blixten kommer svepande och i en krevad glimmar till, blir sikten för bråkdelen av en sekund god, ja, så god, att deras ögon fasa vid anblicken. Minsta rämna därframme i klipporna blir dubbelt förstörad och själva Vresö dyker upp som om det blott låge på något hundratal meters avstånd. Den synen förvirrar och skrämmer, som om den vore en levande vålnad på väg att möta dem.

Jollen börjar ta in vatten. Och kläderna äro genomvåta. Men vad betyder sådant så länge hoppet ännu lever, detta halmstrå som de kränga sig fast vid.

Vad nu! Ett skrap under kölen, ett till, flera. Jollen skakar och knakar, vaggar och kränger — tar ett språng i luften. Det där skrapandet återkommer. Men åter störtar en stormvind över båten akterifrån, lyfter farkosten och dess levande innehåll som om alltsammans vore en leksak. I nästa nu skjuter den åter fram över vattnen. Men brottsjöarna äro icke så vansinnigt höga och deras styrka ha mildrats. I stället når dem ett brus som av dåmande vattenfall — Jesus, bränningarna: därframme står döden och väntar. Säkert och lugnt väntar han. Bertil tycker sig i en av ansträngning och skräck uppjagad hallucination se livets behärskare höja sig över bränningarnas skum. Dödens majestät har slagan i ena handen. Med den andra vinkar han stillsamt och saktfärdigt. Och det är som om det fräsande vita skummet omger alltings behärskare likt en gördel. Bakom reser sig en skyhög klippa av granit, röd i färgen som levrat blod. Lena sitter förstummad: reaktionsförmågan har flytt sin kos — ja, det är som om förståndets ljus vore utsläckt, ty blicken har stelnat till en glaskula i blekblått och vitt.

En ny skumvåg lyfter farkosten, slungar den framåt, störtstannar för en stöt så hård, att Bertil släpper det krampaktiga greppet om rodret och störtar handlöst ner i båten. Då vaknar Lena liksom upp ur en mardröm: hon skriker med sina lungors fulla kraft.

Men jollen rör sig icke ur fläcken. Den ena skumvågen efter den andra störtar över dess akter, som lyfter sig en smula, men inte mer. Jollen står orubbligt stilla, som om den tyglas av jättenävar eller bundits fast vid något osynligt föremål med järnkättingar. Varje ögonblick vänta de olyckliga att farkosten skall slungas ut igen —

eller kastas upp och krossas mot de tjutande brännin-garna. Ingetdera inträffar. Då vaknar ånyo hoppet. Med famlande, stela händer tar Bertil upp en liten elektrisk ficklampa, går fram till fören, lyser: jollen sitter inkilad mellan tvenne skär. Den sitter så fast, att varken or-kanen eller havsvågen förmå rubba den. Bertil och Lena äro räddade till livet. Åtminstone för tillfället och kraf-terna vakna på nytt.

Om inte vinden kastar om, är jollen lika säkert för-ankrad som hemma vid Vresö brygga. Med den lilla lampan i handen kryper Bertil ut på skäret för att orien-tera sig. Lena stannar kvar i båten så länge.

Ehuru sedan tidiga år bekant med varje knalt i havs-bandet är denna omgivning honom fullständigt främ-mande. Han har aldrig varit i land så långt ut. Bertil ser nu att innanför skäret ligger en labyrint av platta, mindre hällar. Han kan utan svårighet kravla över från den ena till den andra. Men rakt fram gapar ett svart hål, över vil-ket naturen själv välvt ett arkitektoniskt format klipptak.

Bertil vänder omedelbart tillbaka och hämtar Lena, som knappast kan stå på egna ben. Hon vacklar som en drucken, tycker sig se syner. Och han måste bära henne över de av regnet slippriga stenarna. Vid ett par till-fällen halkar han omkull med sin börda och båda slå sig blodiga. Smärtan väcker Lena till klart medvetande och självbevarelseinstinkten gör resten: hon vill ta sig fram utan Bertils hjälp. Men båda skaka av köld och kläderna hänga som uppblötta trasor på kroppen. Alltjämt dånar havet, ryter orkanen, åskmolnen sammandrabba och blixten ger uppvisningar i den svarta nattrymden.

Men de båda ungdomarna ha på ett underbart sätt undgått elementens raseri. Ännu några mödosamma steg över de slippriga stenarna och de befinna sig under den utskjutande klippans tak. Varken väder eller vind ha dem längre i sitt våld.

Den av hav och stormar urholkade klippan liknar en loggia. Taket är välvt och golvet jämnschaktat. I mitten en blankpolerad granitpelare. Den bär till synes upp hela klipptaket. Utefter ena sidan ett bänkliknande utsprång, inbjudande till vila. Här är ju nästan fridfullt. Och först nu vågar de tänka över sin ställning. Den är inte avundsvärd. Men stormen kan snart bedarra. Och om inte jollen slites i stycken eller slungas ut igen är situationen dock långt ifrån förtvivlad. Att tvingas stanna ute under bar himmel en sommarnatt avskräcker icke dessa båda av havet fostrade ungdomar. Om man bara hade något att byta med eller något att äta. De samtala lågmält men rösternas eko ger mångdubbelt starkare svar.

»Hör do?» huttrar Lena.

»Vesst hör ja.»

»Låder nästan hemskt. Kanske vi kan gå längre in?»

Bertil lyser runt väggarna. Plötsligt stannar han: längst fram till vänster är verkligen en fyrkantig öppning, ett svart gap, som tydligen leder någonstans. Men vart?»

»Kam», säger han och vinkar.

Öppningen är ett par meter hög och en meter bred. De kunna bekvämt gå vid varandras sida. Men minsta ljud ger eko. Här ha de alltså förklaringen. Bertil tar Lena vid handen och båda bege sig in i gången. Gången slingrar sig allt djupare in i klippmassivet. Börjar bli kusligt och Lena vill helt om. Bertil drar henne obevekligt med: det okända lockar hans äventyrshåg. Här är förresten riktigt ljumt, känns som att gå i en lång och uppvärmd korridor. Ingenting märkvärdigt att se. Bara granit. Granit till tak, granit till väggar, granit att gå på, lite ojämnt visserligen fast långt ifrån ansträngande eller riskabelt, men bröstet flämtar efter luft.

Lena ängsligt:

»No gar vi ente längre.»

De återvända till utgångspunkten: den av elementen urholkade klipploggian. Sen orka de inte mer. Lutade mot granitväggen domna de bort.

Men ute är nu ljusan dag. Och stormen tiger.

Bertil vaknar först, gäspar, ser sig yrvaken omkring. Var är han? Ja, var är han? De gångna timmarnas upplevelser ordna sig långsamt i hjärnan. Först den stämningssättade seglatsen, därpå orkanen och kampen för livet ute på havet, sedan räddningen.

Nu vaknar också Lena —

Jollen! Jollen! Var är jollen? Först nu kommer man ihåg den lilla farkosten. Och är den borta — hur ska de då kunna ta sig hem. Lite huvudyr störtar Bertil ut ur klipploggian. Den starka solen lägger liksom en hinna för ögonen. Och han måste badda dem med regnvatten för att kunna se — och ser nu att jollen ligger kvar. Bertil ger upp ett glädjetjut. Lena skyndar fram.

»Va ä dä?»

»Jollen.»

»Å herre Gud», och hon tar sig åt hjärtat.

»Jollen legger jo där.»

»Var?»

»Ser do ente?»

»Näj.»

»Badda ögena mä regnvatten.»

Men jollen sitter så fast inkilad mellan klipporna, att hoppet ånyo börjar slockna.

Bertil ser sig omkring. Denna trakt är honom absolut främmande. Och ändå är man väl inte så allra värst långt borta från fyren på Vresö.

De arbeta med förtvivlans mod att få jollen flott. Den sitter verkligen som i ett skruvstäd. Och tiden går. Lena tänker på sina fosterföräldrar. Vad ska de tro? Naturligtvis kunna de inte tro något annat än det värsta.

»Varför lydde vi ente fars å mors råd, Bertil?»

»Varför? Han kan inte besvara den ängsliga frågan.
 »Naturligtvis tror di att vi dronknat. Å pa själve mes-
 summernatta. Vi måste ha ud båden, om vi så ska slida
 ass te döss.»

Bertil nickar — och hugger i: ryggen bågnar. Förgäves.
 Då kommer Lena på en äkta kvinnlig idé:

»Kam, sa sädder vi ass bäge to i aktern å gongar tess
 den lössnar.»

Bertil drar mun på sned:

»Do pradar som ett barn.»

»Men vi kan la försöga.»

Hon är ivrig och hoppar först i jollen. Bertil följer efter
 — bara för att göra henne till viljes. Och båda sätta bå-
 ten i gungning. Ett tu tre lossnar nosen: båten glider
 ut som om den bara väntat på denna bekväma manöver
 för att slippa fångslet. Bertil hissar genast det lilla seglet.
 Lena sätter sig till rors. Jollen dansar hemåt i ett humör,
 som om den delar de båda människobarnens glädje. Men
 även jollen var ju illa därän och en båt, stor eller liten,
 har också känslor, säga fiskare och sjöfolk.

Men nu kommer fyren i sikte och strax därpå styr den
 på Sotö stationerade lotsbåten rakt ner på jollen.

Lotsförman Sivert står med sin tub för ögat, ända
 tills de båda båtarna ligga sida vid sida. Sivert, en bred-
 axlad, väderbiten karl med omsorgsfullt vårdat skeppare-
 skägg och ciselerade ringar i öronen, tror in i det längsta
 att synen bedrar. Han berättar nu, att både vresö- och
 sotöfiskare legat ute hela natten och en god del av för-
 middagen på spaning efter jollen.

»Vi har åsså hjälpt te. Fyrmästarn har skydet skarpt,
 å i natt hade vi blöss pa kleppera. Alla tror att I dronk-
 nat. Å så kammer i tebagers sôm um engenting hänt.
 Bara flinar, sôm um sagen ente anginge er. Den ongdö-
 men, den ongdömen.»

Bertil och Lena gå över på lotsbåten, som genast sätter

fart så vattnet skummar om bogen. Under tiden berättar Bertil om nattens händelser.

»Ja, då ä ett Guss under att I blett räddata», säger Sivert, tar sig en extra pris och bjuder Bertil desslikes på en.

Men på långt håll har fyrmästare Hero i kikaren gjort den absolut oväntade upptäckten. Han tror lika lite sina ögon som lotsförman Sivert för en stund sen. Därpå rusa både Hero och hans hustru upp till fyrklippans högsta utkik. Vra av glädje bete de sig som hoppande dervischer.

Så fört skifta sorg och glädje i yttersta havsbandet. Man väntar ens kära. Somliga komma aldrig tillbaka. Andra försvinna — och vända åter livslevande som om ingenting hänt.

Kap. III.

Som en löpeld sprider sig ryktet över till Vresö, att Bertil Ollonberg och fyrmästare Heros Lena seglat i kvav. Men mor Annika kan ej få i sitt huvud, att ryktet talar sant. Så grym kan inte försynen vara mot en fattig fiskaränka, som endast har denne sin son att leva för. Längre fram på dagen komma ett par vresöfiskare hem och berätta, att Bertil och Lena äro räddade. Mor Annika tar även denna underrättelse med lugn och fattning. Hon visste väl, att inget ont kunde vederfaras hennes son.

Men det välsignade prätet skall få ny näring. När Bertil och Heros Lena varit ensamma ute en hel natt, ha de onda tungorna åtskilligt att förtälja. Och va ska dom säga uppe hos Konrads? Ja, nu dröjer det väl, innan Sabina låter höra av sig. Både mor och son komma i en ganska skev dager. Naturligtvis tror Sabina, att mor Annika i hemlighet gillar Bertils förbindelse med fyrvaktarns Lena. Det gör hon visst inte. Men va ska en gammal mor ta sig till, när kärleken kommer emellan. Den är inte lätt att rå på. Mor Annika minns sin egen ungdom. Även hon hade en rival och då Ollonberg tog henne, fick Anna veta, att hon var ett lättsinnigt stycke, som kollrat bort Ollonberg på ett fult sätt. — Men fram på eftermiddagen kommer i alla fall Sabina ner till mor Annika.

»Å dä va jo enga sanning mä Bertil», utropar hon.

»Nä, guskelov, Sabina lella.»

»Hele ön talar ente um nåt annat. Har mor Anneka hört nået fra han?»

»Nä, Sabina lella. Men han kammer la rätt va dä ä», tillägger den gamla uppmuntrande.

Ingen av dem nämner Lenas namn.

I stället säger Sabina:

»Elis kam hem för e stun' sen å sa att han sänt ubb förböner.»

I egenskap av ordförande i Vresö missionsförening har Sabinas svåger goda förbindelser med vår Herre. Och det är en allmän tro på Vresö, att när Elis Elisson ber Gud om något, blir han också bönhörd. Sådant har man sett många, många exempel på.

Mor Annika:

»Elis ä allti go, Sabina. Hm — hm, jasad, Elis sände ubb förböner», tillägger hon eftertänksamt och det kommer en knappt märkbar glimt i den rynkiga ögonvrån. Sedan: »ska Gud höra pa nagen, sa ska han väl höra pa Elis, Sabina lella.»

Sabina nickar värdigt. Bra att ha en sådan mäktig svåger.

»Nä, no måste ja ga igen, moster», säger Sabina, reser sig upp och tar den gamlas hand.

Mor Annika tar Sabinas i bägge sina.

I dörren vänder Sabina sig om och säger dröjande:

»Moster?»

»Jae, lella Sabina.»

»Jo — hm — um Bertil kammer senare, så kan han la låda höra å sej.»

»Dä ska ja vesst säja te han. Ja, dä ska ja vesst göra, Sabina lella.»

När Sabina gått, tar mor Annika fram fotot av fyrmästarns Lena, betraktar det noga för hundrade gången och mumlar: »ja må un'ra um do ä den rätta. Men do ser

snäller ud. Jaha», tillägger hon med en kvävd suck och sätter in fotot i skafferiet igen, sätter in det där för säkerhets skull. Här kan komma flera gratulanter, ty släkten är stor vid dylika tillfällen.

Men nere i Kärleksdalarna ljuda muntra skratt, omväxlande med sånger till Jesu ära, ty ungdomen håller på att bryta löv. Somliga bryta till majstången. Andra till missionshuset.

Gudaktiga och ogudaktiga husera lika friskt. Det brakar och knakar. Hela träd plundras inpå bara stammen, ja somliga kapas allt intill roten. Ibland försvinner ett par här, ett par där. Kärlekens röst kallar dem bort ur de andras åsyn. Om en stund komma paren tillbaka, strålande av jordisk sällhet.

Sedan ta de sina bördor på ryggen och ge sig av i grupper. Somliga styra kosan till missionshuset. Andra till dansbanan. Missionshuset och dansbanan ligga endast några hundra meter från varann. Mellan dem kyrkogården med sina vårdar av granit, med sitt vitrappade begravningskapell och en liten altanliknande brygga närmast under takåsen. Från denna brygga eller altan brukar prästen förrätta jordfästningen, medan menigheten står nedanför på backen, ganande med halsarna och läggande handen bak örat, ty många äro lomhörda redan i unga år. Iskalla dimmor, orkaner och stormar gå illa åt hörseln bland havsbandets bebyggare.

Men inom en inhägnad ovanför dansbanan står just nu en folkilsken tjur och fnyser. Tjuren hämtas från fastlandet på våren och stationeras på varje ö ett par tre veckor i sänder. Tjuren är som sagt folkilsken och Gud nåde den som kommer i hans väg. Då hjälper inte ens Elis Elissons förböner.

I missionshuset är ett väldigt ståhej. Läktare, orgel, fönsterposter, predikstol, den med en rosig tyllslöja övertäckta taklampan, bänkryggarna, kort sagt varje

upptänkligt ställe dekoreras med lövruskor och vildblommor.

Ett muntert, ett uppsluppet sorl råder i denna annars åt gråt, suckan och klagan helgade lokal.

Plötsligt lutar sig en ung, vitklädd fiskarflicka ut över läktarbröset. Hon har ett fång blommor vid barmen och i det svarta hårburret sitter caprifol. De ljusgula blommorna bryta på ett pittoreskt sätt mot salens halvdunkel och flickans svarta hår. Fiskarflickan är Kungens dotter Sabina. Hon har således tytt sig till missionsungdomen. Åtminstone för stunden. Lutad mot orgeln står Julius Kristensson, en ung, småvuxen fiskarpojke, ljushårig och finmig, men med blå, troskyldig blick. Julius, i dagligt tal Julle, är församlingens orgelnist. Och så älskar Julle Sabina. Ja, Julle är så kär att han i nattens stilla timmar ber Jesus om hjälp att vända Sabinas hjärta till den rätte. Sabina har tyvärr inga allvarliga tankar åt det hållet. Men nu gör hon ett tecken åt Julle. Julle faller upp orgelklaffen, slår sig ned och till hans ackompanjemang bryter Sabina ut som en — något hes — storsångerska:

»Aftonsolen sjunker bakom bergen
hälsande farväl så skön och blid.
Över nejden strör hon purpurfärgen.
I naturen råder stilla frid.
Sakta vattnets vågor slå mot stranden.
Rödmande i guld står aftonskyn.
Ljuset bryter sig mot himlaranden:
Vilken färgprakt, vilken härlig syn.»

Det muntra sorlet nere i salen har avstannat. Den sköna sången känner alla. Alla ha sjungit den otaliga gånger härinne. Men aldrig klingar den så skön som just nu, när midsommarkvällens florstunna slöjor börja lägga sig över människorna och tingen, över lövruskor och

blomsteraltare, över predikstol och bänkarnas gapande rader.

Det brukar vara en gammal vana att någon sjunger solo denna sång, medan decorationen pågår.

Men nu tar Sabina upp andra versen, Julle bänder ut knäsvällarna, så de gnissla och hela ungdomsskaran faller in:

»Allt är tyst, blott där i gröna lunden
fågelskaran sista drillen slår.
Och uti den stilla aftonstunden
sömnens ängel över jorden går.
Nattens stjärnor ren på fästet blinka
vittnande om högre världars ljus.
Skönt de tindra och förtroligt vinka,
visande dit upp mot Faderns hus.»

Sången lyfter och sänker sig som mäktiga dyningar och nya skaror, som med sina doftande lövruskor på ryggen, strömma till, falla in i nästa vers:

»För den dag, som nu har gott till ända,
o, min frälsnings Gud, jag tackar dig.
Allt du låtit mig till godo lända,
hulpit, tröstat och hugsvalat mig.
Som en fader ljuvligt sig förbarmar
över sina barn, så har ock du
burit mig på hulda fadersarmar
Och ej tröttnat vid ditt barn ännu.»

Just som Sabina skall ta upp sista versen, vacklar hon baklänges. Ett skärande, brustet skrik tränger över hennes läppar, hon faller ihop som ett bylte och blir hängande över läktarbröset. Munnen dreglar vit fradga.

Med ens blir dödstyst nere i salen. Alla stirra bestörta, som om de plötsligt såge en förfärlig spöksyn. Men Julle rusar upp till läktarn och bär ut Sabina i friska luften. Där kvicknar hon till om en stund. Men för säkerhets skull bär han henne också hem till Slottet.

Modern låtsas om inget. Hon bara nickar, när Julle säger, att Sabina föll i vanmakt.

Men i missionshuset fortsätta de andra att dekorera som om ingenting hänt.

Samtidigt med denna dekorerings råder intensiv brådska vid dansbanan: under glam och sång och hi och tjo äro unga flickor och pojkar ivrigt sysselsatta med att klä majstången, ett väldigt mastträd, som sedan åratal tillbaka brukar användas för detta ändamål. Några badgäster bevittna på ett litet avstånd detta arbete. Fiskarungdomen tar ingen som helst notis om dessa utbölningar. Dom kan vara tacksamma att få bo på deras ö.

Äntligen ligger majstången färdig och under hurrarop hissas den med hjälp av taljor och tåg i luften. Men tvenne gånger efter varann brista tågen och det stolta mastträdet seglar ut i rymden, dråsar med en tung duns i mark, medan blomkransarna flyga åt alla fyra väderstrecken. Nya ansträngningar, som komma de unga männen att lacka av svett. Törsten är svår. Men lite var har en lommeflaska till hands. Och den, som ingen lomme-flaska har, blir bjuden till höger och vänster. Tystlåtna naturer få målföre, brunskan på ansikte och hals blir röd som cinnober. Så hugga de i på nytt, åhej — åhå — åhej — åhå — åhej — åhå — åhej — åhå —.

Breda ryggar knaka. Ådror svälla, armarnas muskler spela i ett. Men äntligen: hurra.

Fiol-Johan, en liten skinntorr gubbe med lite vitt bockskägg på hakan, långa, krökta fingrar och med den blå klädesmössan på nacken, sätter fiolen till hakan, medan Ruskas-Nis, som trakterar gitarr, försöksvis knäpper över strängarna. Ruskas-Nis betraktas allmänt som lite fnoskig: när det faller honom in, eller kanske rättare, när Nis minst anar det ger han upp vrålande läten, påminnande om ett djur i dödsvända. Ruskas-Nis liknar en dvärg till växten. Men armar och ben

äro onaturligt långa. Nis går alltid i en lång smutsgrå blus, sammanhållen med en repstump om livet. De bara fötterna äro instuckna i ett par träbottnar och långt upp på den toppformiga, kala skallen sitter en liten rund filthatt av obestämbär färg och täcker nödortvigt själva flinten. Ruskas-Nis är ett riktigt original, ser lustig ut på långt håll. Men gitarr kan han spela som ingen ann. Rätt som det är får Ruskas-Nis syndaånger, låter frälsa sig i missionshuset, står upp och vittnar om sitt syndiga liv och spelar solo, så hela församlingen ryser av sällhet. Men ett tu tre försvinner Ruskas-Nis för några dar. När gubben kommer tillbaka, är han ett syndens barn igen. Lagus på Tjuvholmen, den otäcke Lagus, har lockat över Ruskas-Nis och hållt i honom star't, så Nis inte ser att gå, när han kommer över till Vresö igen. Ruskas-Nis bor i en av de gamla, murkna sjöbodarna på västsidan. Där har han bott i årtal, bott där både sommar och vinter. Sjöman förr i världen är han nu sin egen herre och lever på husbehovsfiske. Pengar bryr han sig inte om att fika efter. Fiol-Johan däremot bygger och reparerar öbornas svinhus. Johans egentliga yrke. Ja, det går helt enkelt inte an att göra det jobbet själv eller överlämna det till någon annan än Fiol-Johan. Den, som vågat trotsa denna praxis, har också mist sin gris i någon sjuka eller måst slakta djuret i förtid. Ingen har någonsin kommit på den befängda idén, att Fiol-Johan själv möjligen kunde vara den indirekta orsaken. Hur som helst med den saken: Fiol-Johan har monopol på svinhusen.

Förutom fiol och gitarr består dansmusiken av handklaver. Handklaver kan nästan vem som helst därute i havsbandet spela, så det instrumentet turas man om att exekvera.

Klockan går redan på 9. Ännu har dagen icke lyktat, ännu står solen blodröd över kobbar och skär, över klippmassivens knaltiga konturer i rosa och grått. Men tingens

silhuetter liksom växa. På översta krönet bakom dansbanan står ö-tjuren i mäktigt samlad pose. Varje linje talar om kraft, om styrka. Från dansbanan liknar djuret en jättestor bison. Då och då kommer ett doft bölande. Det låter som avlägset åskmuller. Men luften är så hög och ren, så stark och frisk, att den liksom lyfter människorna från jorden. Doften av sälta och tång, av strandängarnas vildblommor och de hundrade trädgårdstjappornas små färggranna rabatter fylla lufthavet med berusande, ljuvliga essenser, denna havsbandets egen parfym, som inte finns någon annan stans i hela den vida världen.

Men skaran av danslysten ungdom tätnar. Benen börja röra sig mekaniskt. I dansbanans ena hörn stå tre stolar. Fiol-Johan och Ruskas-Nis ta plats på var sin. De knäppa, de stämma och Fiol-Johan kvintilerar med stråken över de gamla, för minsta beröring känsliga strängarna.

Så titta gubbarna på varann och i nästa nu spela de upp en sprittande yster skärgårdsvals. Paren virvla ut Och deras blick, deras drag spegla all jordelivets lycka.

Men med jämna mellanrum kommer ett doft bölande och liksom skär igenom denna sprittande glädje. Det blir nästan ett uppehåll i rytmen. Men nya par skynda till. Badgästungdomen vågar sig också fram.

Dansen pågår i ett. Ingen vila. Alla dansa. Och gubbarna måste stå i värre. Plötsligt dyker en massivt byggd yngling fram till spelemännen. Under armen ett handklaver. Den unga mannen är utan kavaj. Och den uppfläta skjortan visar ett brunbränt bröst, tatuerat med en halvnaken kvinnas bild. På nacken en blå klädesmössa med navigatörsmärket: Gunnar Alexandersson. Gunnar slår sig ner på den tomma stolen, nickar åt spelemännen att pausera ett tag — och i nästa nu sätter han i gång med en hemmagjord blandning av jazz och polka. Huj, så det går . . .

Flanerande par av äldre årgångar stanna och lyssna. Över väderbitna drag kommer ett soligt leende. Men somliga skaka på huvudet åt denna ogudaktighet, som man kämpat emot i det längsta. Sedan göra dessa allvarligt sinnade ett besök på kyrkogården, belägen några stenkast från dansbanan. Där ligga deras kära i alla åldrar och sova den eviga sömnen. I denna sköna midsommarekväll gå de från grav till grav, plocka undan vissna blommor och torra löv, lägga snäckorna runt griften tillrätta, stanna, knäppa knotiga händer och läpparna mumla, medan dansbanans skrål ekar i deras öron.

Nu börjar den lätta skärgårdsskymningens opala slöjor sänka sig över nejden. Den ligger som i en dröm. Och på avstånd te sig dansbanans virvlande par som en enda, halvt överklig massa i vitt och svart: flickornas ljusa klänningar bryta frappant mot de unga männens mörkblå kavajer.

Men som levande fantom avteckna sig de dödas anförvanter mot gravstenarnas gråvita granit och inskriptioner i guld. Den dalande solen kommer inskriptionerna att flammas och blixtra i en fasettering, som bryter och skiftar i ständig växling.

Efter besöket på kyrkogården larva de hemåt. De gå långsamt, tungt och vaggande, medan skuggan av deras böjda gestalter följer dem som ett *memento mori*.

Timmarna skrida. Och ju mer de skrida framåt, desto vildare, desto mera hetsig blir dansen. Midsommarnattens eggande mystär rusar och berusar. Det unga blodet bultar och slår som i feber. Paren sluta sig allt tätare till varann. Läppar glöda. Ögon blixtra. Barmen böljar. Brösten flämtar. Och begären pocca på sin rätt — allt medan juninatten trycker hela jorden i sin eteriska famn.

Plötsligt dyker ett nytt par in på dansbanan. Ingen av de andra lägger märke till nykomlingarna mer än

Gunnar Alexandersson. Han tränger sig, lätt raglande, fram till paret, lägger fumligt sin arm om flickans liv, som om denna självtagna frihet vore hans rättighet. I detsamma får han ett hårt slag under hakan, störtar omkull, reser sig, kröker rygg som till språng, tänderna gnissla. De dansande ha först inte ens brytt sig om detta intermezzo. Flera dylika intermezzon ha inträffat i natt. Men detta upptråde artar sig att bli svårare och Gunnar vrålar högt av ilska. Nu rusar han fram med lyftad knytnäve — ett nytt slag och för andra gången störtar Gunnar omkull.

»Bertil», viska flera oroliga röster på en gång.

Och omkring denne och hans flicka samlar sig efterhand en avogt stämd skara, mumlande halvhöga hotelser.

Han står lugnt kvar. Och blicken säger: kom an bara. Sedan:

»Har ja ente rätt å dansa, kanske?»

Men en i hopen ironiserar:

»Jaså, Bertil ä uppstånden från de döda.»

»Kam», säger Lena ängsligt.

Men Gunnar, som blöder ur näsa och mun, har under tiden dunstat av. I nästa nu sätter Fiol-Johan och Ruskas-Nis åstad med en så sprittande uppsluppen vals, att ingen kan stå stilla. Och åter är dansbanan en enda böljande massa.

»No gar vi», viskar Lena enträget och ser bevekande på Bertil. Denne nickar och paret valsar samtidigt oemärkt mot utgången, valsar ut och försvinner i natten. Ingen ger sig tid att se efter dem.

Men när gryningen vaknar borta i öster, börjar det ena paret efter det andra avlägsna sig. De gå tätt tryckta intill varann och alla ha samma mål: de lockande, de doftande, de ljuva Kärleksdalarna, där naturen själv är som ett brudgemak.

Dansbanan ligger tyst och öde.

Just då går ytterdörren till missionshusets upp. Och lycksaliga skaror strömma ut i natten. På planen utanför lokalen ordna de sig på led. Främst går missionsföreningens ordförande Elis Elisson. Närmast honom en skara ungdomar av båda könen med musikinstrument i handen eller under armen. Där finns fiol och gitarr, banjo och mandolin. Efter dem nya led. Men de tillhöra icke musiken.

Elisson ger tecken och under tonerna av »Vems är skaran som syns glimma», marscherar truppen med taktfasta steg samma väg som dansbanans ungdom.

Men i stället för att vandra ner i dalarna och försvinna där klättrar missionshusets ungdom upp på öns högsta bergsklint. En mödosam väg. Slutligen står hela truppen däruppe. Elisson samlar dem på klippans yttersta utsprång mot havet. Musiken i ring kring Elisson, som blottar sitt huvud och riktar blicken mot himlen. De andra följa exemplet.

Så höjer han handen, ger tonen och alla instrumenten falla in på samma gång. Med något av överjordisk klang vibrera strängarna:

»Närmare Gud till Dig.
Närmare Dig.
Om än det blir ett kors
Som lyfter mig.
Sjunger jag innerlig:
Närmare Gud till Dig.
Närmare Dig

Döljer för pilgrimstrött
Solen sitt sken.
Blir än min huvudgård
Hårdaste sten,
Skall jag dock drömma mig
Närmare Gud till Dig.
Närmare Dig.

Där skall all nåd Du gav
 Stå för min syn
 Såsom en stege,
 Rest upp mot skyn.
 Änglar där vinka mig:
 Närmare Gud, till Dig.
 Närmare Dig.

Vaknad, jag reser glad
 Stenen så hård
 Såsom mitt Betel upp
 Minnet till värd:
 Natten ju förde mig
 Närmare Gud till Dig.
 Närmare Dig.

Sist, när jag ställa får
 Uppåt min färd
 Och ren tillrygga är
 Jordlivets värld
 Viskar det än i mig:
 Närmare Gud till Dig,
 Närmare Dig —.»

De tremulerande ackorden förklinga långt, långt ut
 över oändlighetens blåskimrande vidder, förklinga och
 bli borta, men alltjämt står skaran med blicken riktad
 mot höjden. Extasen vill icke släppa sitt tag.

Plötsligt svänger Elisson sin hatt och säger emfatiskt:
 »Sista versen är sa skön! Låd ass ta um den igen.»

Och åter vibrera strängarna, åter skälva gamla och
 unga röster av jubel, av bergfast tro:

»Sist när jag ställa får
 Uppåt min färd.
 Och ren tillrygga är
 Jordlivets värld
 Viskar det än i mig:
 Närmare Gud till Dig
 N-ä-r-m-a-r-e — D-i-g.»

Långsamt dö tonerna bort. Ännu vibrera strängarna av de sista, fasta anslagen. Och unga ögon stråla som dagg i solsken.

Elisson: »Ack, ja, mine vänner, varje gang⁷ ja står härubbe känner ja mej närmare himlarnas eviga sällhed, närmare det eviga liv, som en gang skall bli allas vår arvedel, um vi följa mästaren i spåren. Låd ass bedja.»

Elisson faller på knä. Hela skaran följer exemplet. Med knäppta, uppåtsträckta händer och bakåtlutat huvud ber Elisson midsommarnattsbönen:

»Herre. Do ser här din lilla skara av pilgrimer församlade pa detta berg som vi dett namn tell pris å ära kalla för Zions berg. Närmare Gud tell Dig — under vår korta vandring kunna vi här församlade aldrig kamma Dig närmare. Herre Jesus, hör vår bön i denna sköna messummer natt. Medan alla andra synda öbbet å i lönnedom samlas din lella pilgrimskara pa detta berg för att prisa å lov-sjonga dett namn.»

Gryningen, midsommardagens genomskinliga gryning kommer närmare. Först hit upp: en purpurfärgad strålgans förgyller de höga tinnarna. Då faller skaran på knä. Allas blickar möta denna himmelska strålgans, vilken som en gloria omsluter dem.

Tysta och stilla ligga de där på sina knän, följande den framtågande gryningens spröda ljusknippen, som komma med en första hälsning till dem från himlarnas herre.

Så stiger Elisson upp. De andra följa exemplet. Elisson med ånyo knäppta och uppräcкта händer:

»No tar vi avskedssången för denne gang.»

Och åter vibrera stråkinstrumentens strängar, skälva och vibrera gamla och unga röster. Sången flyger på osynliga vingar, flyger över fjord, över skär, över dal:

»Jag lyfter mina ögon upp till bergen
 upp till Gud Fader uti himmelen.
 Ty han har sagt åkalla mig i nöden,
 lägg bördan av och jag vill bära den.»

Som frigjorda svinga sig hymnens toner upp i etern,
 där de förtona.

Ännu en stund stannar skaran kvar. Därpå börjar
 nedklättrandet, som tar sin rundliga tid.

Sedan återvänder var och en till sitt.

Skeptikern må säga vad han vill om dessa former av
 religiöst svärmeri. Men den, som en gång bevittnat dem,
 har också upplevt något av det primitivt stämmingsfullas
 poesi, detta något som dock på sitt sätt hör evigheten
 till.

Medan dansbanans ungdom älskade livet nere i Kär-
 leksdalarna och missionshuset sjöng himlarnas lov där-
 uppe på bergen hade Lagus, Pelle Bure och Gunnar Alex-
 andersson inte heller varit överksamma.

På vinglande hemväg från svenskamerikanen See-
 burgs stuga får Lagus en befängd idé. Han har i alla tider
 sett svinhusen på Vresö med oblida blickar. Djuren stän-
 gas inne så grundligt, att de varken få ljus eller luft mitt
 i den allra hetaste årstiden. När griskultingarna släppas
 ut någon enstaka gång kunna de varken gå eller se —
 ett grymt djurplågeri, som dåligt passar ihop med den
 bekännelse vresöborna bära på sina läppar. Och nu får
 han som sagt en idé.

»Hör no, pöjka», säger Lagus, skäggig och ovårdad
 som en landsvägarnas vagabond, »hör no, pöjka.»

De två andra försöka att lystra.

Och Pelle: »V-v-a — hick — vell do, din tjuvskytt?»

»Å ved hud — men hör på: um vi sulle ta å ha lide
 rolit.»

Ja, det är de andra med på.

»Sjong ud», mumlar Gunnar, som redan är storkaxig, trots smockan för några timmar sen.

»Jo, um vi sulle ta å släbba ud — hm — svina.»

Pelle: »Hick — he.»

Gunnar: »He.»

Men efter lite prat hit och dit är man i alla fall överens om skojet och fälttågsplanen.

De flesta svinhusen ligga på Töns sydsida. Dem ska Gunnar och Pelle ta hand om. Lagus beger sig ensam till västsidan.

På mindre än en kvart stå alla stior på vid gavel. Ännu bidar dagern. Nassarna, tydligen överraskade av detta oväntade tillfälle att komma ut till frihet, dröja med att ge sig av. Men inte länge.

Snart genljuder hela samhället av uppsluppna svinjubel. Det är ett öff-öff-öff och ett i-i-i, så gud sig förbarne. Lagus driver sin flock över till sydsidan och här samlas nu hela skaran av frigjorda nassar, ett sannskyldigt svinmöte.

Men ett tu tre få nassarna snurren — ty rakt ner ligger den gyttjigaste delen av sundet — ett ställe där öborna tömma allt avskräde. Ett sådant ställe är grisars eldorado. I ett rultande galopp bär det av dit ner och samtidigt uppstämmer den vältrande massan formliga jubel-skrik.

Då försvinna Gunnar, Pelle och Lagus.

Men när skarorna från Zions berg på avstånd varsebliva denna syn, står deras förstånd stilla. De gå närmare, ty de tro sig utsatta för en synvilla. Men nej. Där nere i gyttjan vältra sig minst hundra nassar av idel välbehag. Man kilar bort till svinhusen. Vartenda ett står öppet! Alla svinstior äro öppna! Vem har gjort detta nidingsdåd? Stadsbusar, förstås. Men ingen tid att förlora. Grisen är vresöbons allt i allo, hans ögonsten med tanke på fläsket. Och vem vet vad oberäkneliga svin kunna ta

sig till. Kanske rusa ut i havet och gå en kvalfull död till mötes — för att inte tala om den ekonomiska förlusten.

Skaran på Zions berg lägger benen på ryggen: hela Vresö befolkning purras i tidig, fridfull midsommarväkt. En förfärlig uppståndelse! Så många som kunna gå och stå rusa till viken. Hundratals män, kvinnor och barn, beväpnade med de mest otroliga infångningsredskap, närma sig svinen. Men ingen vill kliva ut i den stinkande gyttjan, som egentligen ur hälsovårdssynpunkt är en skamfläck för Vresö.

Några karlar av de mera modiga och oförskräckta klä av sig spritt nakna och vada ut i sk-ten. Men då blir det fart på nassarna! Med för ett svin otrolig vighet rusa de upp ur gyttjan — och sedan smita de iväg åt alla håll. Det blir svinjakt hela förmiddagen och sedan ett förfärligt trätande om min och din gris. Ty grisar äro varandra ganska lika. Men ändå är varje ägare absolut övertygad om, att just hans gris är nummer ett. Ja, denna svinjakt var sjufalt värre än den värsta storm på havet. Men när nassarna hamnat i sina stior igen, stänges dessa med patentlås för att ingen annan än ägarn ska kunna öppna.

Medan denna jakt i arla morgonstund pågick, passade Bertil på att segla över Lena till Sotö. När de kommit en bit på väg, började jollen läcka. Och då Bertil undersökte orsaken, fann han, att någon illasinnad varit framme och borrat tvenne hål, ett i aktern, ett i fören. Om de begett sig av under natten, hade väl jollen tagit dem med i djupet. Nu lyckades Bertil — i all hast — täta hålen med lite drev han av en händelse råkade ha tillhands. Och olyckan avvärjdes i sista stund.

Men som en mäs dansar jollen fram över de blanka vattnen och midsommarsolen ler som den blott gör ute i havsbandet.

Kap. IV.

När Bertil äntligen frampå nattsidan kommer hem igen, slår väckarklockan i köket 2. Senast klockan 4 skall han vara ombord på Dagmar.

En gryende, blekgul dager silar in genom rutan. Bertil stannar mitt på golvet, lyssnar till klockans tröga, lite gnisslande slag och mor Annikas stönande, tunga andhämtning. Så går han bort till pinnsoffan, lutar sig över bädden: trygg sover den gamla. Men i sömnen liknar det skrumpna ansiktet ett nät av rynkor. Näsan, en gång i världen kraftig och rak, är intorkad och liksom utdragen på längden neråt mun, intorkad även den. Bertil undrar, hur länge han får ha henne kvar i livet. Plötsligt börjar hon röra på sig. Då tassar Bertil bort till sin kojplats, kränger i ett huj av kläderna, kryper ljudlöst under det blommiga lapptäcket och somnar bums.

Mitt uppe i en något vag framtidsdröm blir han väckt av mor Annika, som sin vana trogen stryker honom över kinden.

Den gamla är redan uppe och rumsterar. Kaffehurran pöser just nu över och det doftar nymalet i varje vrå.

Bertil slår upp ögonen, ser sig yrvaken omkring.

»Klocka ä halv fira, Bertil lelle», säger mor Annika, morgonnyter.

Med ett skutt är han uppe ur soffan, hoppar i oljekläderna och sätter sig till bords, medan mor plochar fram smör, bröd och en bit salt makrill.

»Äd no redit», förmanar hon.

Bertil nickar.

»Do kam la sent hem?»

»Ja ved ente hôr möcke klocka va.»

»Nä-nä», och mor Annika ser på sin son under lugg, som om den gamla ville göra fler frågor, men i stället säger hon med dåligt dolt skämtlynne: »å gresera som va pa väj å schappa allehob.»

»Gresera?»

»Ja menna.»

Och mor Annika berättar.

»Nära skälmar — Gunnar å Lagus förstäsch, fast folk tror badgästera um'et — hade öbnat alla svinstiera å gresera sprang ud, förstäsch. Hele ön va ude å jaga greser te langt fram pa messummerdan.»

Bertil skrattar gott.

»Nåå — do har la ente sedd te Sabina?»

Bertil drar på målet:

»Nä-ä.»

»Ho feck jo edd anfall i missionshust.»

»Edd anfall?»

»Jaa — Tiberg tidda in ett slaj i går å då berätta han, atte Sabina ble så dålr, att Julle måste bära ud'na. Men då geck vesst snart över igen. Hm — ja sakna dej allt lide grann i går, Bertil lelle.»

»Men i ved la var ja va?»

»Ja-ja — äd no redit å döppa.»

»Tack, no vell ja ente ha mer.»

Bertil reser sig upp, stryker sin mor över den skrupna kinden till farväl, kör fötterna i ett par träbottnar, tän-der pipan, trycker mössan på nacken och går med ett: »mörrn, mor», på läpparna.

»Mörrn, mörrn — i vecka blir I la ente ude sa mange dar?»

»Tror ente dä.»

Och dörren igen.

Ljudet av träbottnastegen slår mot husväggarna. Och från de små trånga gränderna ackompanjeras detta ljud av liknande: lite varstans dyka gamla och unga fiskare upp. Alla styra de kosan ner mot bryggan och alla äro de lika klädda: i oljeställ, blåtröja och träbottnar. De gå med lugna, trygga steg. Då och då gana de upp mot himla, mumla för sig själva och fortsätta. Närmare bryggan bli de till små flockar, som stereotyp nicka gomorrn sinsemellan men för övrigt ha de ingenting att säga varann. Fiskare äro fåordiga.

Under kvällen och natten ha de flesta båtarna gått in till bryggan, så besättningarna utan besvär och tidspilan kunna äntra ombord. Några äro redan på utgående. Motorerna puttra och hacka i korus. De enformiga staccatoljuden, de enda som störa den stora stillheten, eka långt upp i bergen.

Kungens Dagmar har sex mans besättning, alla lottkarlar.

Bertil kommer sist.

»Mörrn», hälsar han till skepparn, som buttert mumlar något i skägget och samtidigt ser på klockan.

Skepparn på Dagmar heter Rung, Johannes Rung, en storvuxen 50-åring med rött helskäg och en vårta på själva nästippen. Johannes Rung är också predikant på lediga stunder.

Av veckans förtjänst tar Kungen jämt hälften för båt och redskap. Den andra hälften delas upp på sju lika stora delar. I egenskap av skeppare och förman disponerar Rung två delar. De andra ha var sin enkellott. Om laget fiskar för t. ex. 560 kr blir förtjänsten sålunda 40 kr pr man, medan skepparn får dubbelt upp, sedan driftkostnaderna avdragits till lika stort belopp för varje lott. Så fungerar denna form av Kooperation, även om

den varierar. Om t. ex. varje lottkarl har lika stor andel i båt och redskap delas förtjänsten lika.

Lille Julle, som slår för Sabina och ackompanjerade henne på orgeln midsommarafton, är motorkörare. Besättningen består av ytterligare tre man: Linus Larsén en svartmuskig yngling om 25 år, känd som en av öns rumlare. Linus brukar hitta på alla möjliga trick, när sinnet rinner på honom. Han har varit till sjöss på långtradare och har ett djupt ärr snett över ena ögat. När Linus kommer till Göteborg eller Skagen, lyster honom att fukta sin strupe med starka drycker. Helst i så stora kvantiteter som möjligt. Och då vill han gärna ställa till bråk. Rung har velat bli av med Linus, men Kungen håller på honom av någon orsak som ingen i laget kan komma underfund med. De båda andra heta Jesper och Vekter. Jesper har tre söner, därav två undermåliga, samt dottern Jenny, i tjänst hos Kungen, som Jesper är släkt med på långt håll. Jesper är en torr, tystlåten och tillbakadragen karl i 40-års åldern. Kal vid tinningarna och nästan tandlös. Vekter — går aldrig under något annat namn — är en rödhårig och fräknig 20-åring, med snett sittande ögon, uppstående näsa, en oformlig, hög panna och ett huvud så stort, att även det största mössnummer blir för litet. Mössan sitter på själva skulden — en omedveten komiker, som lurar andra att skratta, bara han ser på dem. Därför ser Vekter helst åt sidan.

Men nu sätter Julle med ett vant handgrepp motorn igång: tutttutttutttutt — tutttutttutt. Ljudet blandar sig med tjogetals andra. Hela Vresö ekar av detta tutttutt — och ur båtarnas svarta plåtrör stiger en blågrå, fuktig rök, fyllande sundet med sin stank.

Rung kryper in i styrhytten och griper om rodet: även Dagmar sticker ut till havs i tillfälligt sällskap med systerbåten Clary och några fler.

De fyra lediga mannarna slänga sig på däck — alla

utom Bertil, som sätter sig framme i fören för att få vara ostörd med sina tankar, men han kan samtidigt inte undgå att med ögat njuta av naturens skönhet. Blank ligger sjön, blank och ärggrönsskiftande. Inte en vindfläkt. Luften är så ren och ozonmättad som den blott kan vara härute. De röda sjöbodarna glänsa nymålade varenda en och granitbergen gnistra i solglansen. Dagarna lätta. I lufthavet tumla sjöfågelsträcken. Men Vresö försvinner. Efter en stund passerar Dagmar stora farleden förbi Sotö fyr. På klippans högsta krön står en flicka och vinkar. Bertil reser sig upp, svänger med mössan.

Linus vinkar tillbaka. De andra flina inbundet. Men skepparn sätter ut näsan och uppmanar Bertil att inte stänga sikten.

En kvart senare ligger havsbandets yttersta konturer insvepta i en blådisig solrök.

Ända hit ut har Dagmar haft sällskap med Clary. Snart är också systerbåten utom synhåll. Motorns tutt-tutt ekar allt enformigare över de koboltsblå vidderna.

Frampå förmiddagen är båten framme vid fiskeplatsen och nu skall arbetet börja.

Julle stoppar motorn. Ställinorna med ankaret och bojen glida ut, Julle sätter åter igång motorn och Dagmar stånkar iväg, tills de hunnit ca 1000 famnar från bojen. Där vänder den åter till utgångspunkten. Och vaden, denna gång en koljevad om 20 famnar, sättes ut. Sedan svänger båten ånyo och vinschen går, medan vaden håvar in allt levande, som finns inom dess räckhåll ända ner till havsbotten. Därpå vinschas nätet upp igen och innehållet tömmes ut på däck. Dagens första notvarp är givande. Däcket vimlar av liv: piggvar, slätvar, rödspotta, flundra, havskräfta och kolja, först och främst kolja. De olika fisklagen sorteras var för sig, plockas i lådor, isas omedelbart och lådorna lämpas ner i lastrummet, den ena på den andra. Över däckets skvala

floder av vatten. Händer och kläder glittra av fiskfjäll. Men sådant hör till yrket. I nästa nu åker vaden ut igen, åter gnisslar vinschen och däcket myllrar av nya, sprittande fiskliv.

Plötsligt ger Bertil till ett högt nödrop: i brådskan har han råkat sticka sig på en fjärsings gällockstagg. Denna tagg är så giftig, att den kan orsaka förlamning, ja till och med döden.

Fiskare ha en outrotlig skräck för fjärsingen, en i mörkbrunt, med gröna, blåsvarta eller gråaktiga streck och band tecknad fisksort. Fjärsingen är västerhavets lille reptil. I regel brukar också fjärsingens gift verka omedelbart, om det med taggens hjälp tränger in i människohuden.

Alle man släppa genast vad de ha för händer. Men Linus, snabb att handla, tar genast upp sin kniv, kör kniven i fjärsingens nacke, tar sedan ut levern och säger till Bertil:

»Äd genast ubb den.»

Trots det ena kväljningsanfallet efter det andra lyckas Bertil svälja fjärsingens lever.

Det är en bland fiskare ofta vittnad och bevittnad sak, att detta slags förgiftning kan hävas, om den infekterade omedelbart förtär fiskens lever. Men medlet är icke alltid osvikligt, ty fjärsingsgiftet verkar olika på olika individer.

Plötsligt börjar fingret svullna och bli ömt. Hjälp te kuren? Den annars modige Bertil bleknar. Han har anledning att frukta det värsta. Då tar Linus upp sin kniv en gång till.

»Hid mä hanna», säger han, rispar upp fingertoppen med knivsudden, suger till sig blodet och spottar ut det. Ett sådant tilltag har ingen hört talas om förut. Men Linus är inte rädd av sig.

»Går dä — så går dä», mumlar han.

Och se, svullnaden sjunker undan för undan. Till slut är den borta. Och sedan lägger den mångkunnige Linus ett regelrätt förband om kamratens finger.

Några minuter efteråt är Bertil i arbete som om ingenting hänt.

Åter går vaden i vattnet, åter vinschas den upp. Men denna gång är den nästan tom. Ut och upp igen. Samma resultat. Lottkarlarna arbeta i sitt anletes svett. Timmarna gå. Och högsommarsolen bränner som den blott kan göra på havet.

Magen börjar knorra efter mat. Vekter gör i ordning lite torrskaffning. Inte tid att ens tänka på kokande mat. Så går vaden ut igen. Ett tjog kolja, några plattfiskar och en havskatt är hela resultatet av detta notdrag.

Havskatten nackar Vekter genast, skär ut de glänsande vita filéerna och halstrar dem över fotogenköket.

Det blir ett par tunna bitar för var och en att lägga på det tumtjocka, hårda brödet. Mannarna slicka sig långt bakom örat efter mer. Halstrad havskatt, färsk för stunden, är en läckerhet.

Men här är tydligen ingen idé att ligga kvar längre.

»Ubb mä ankart», kommenderar Rung i sitt röda skägg.

Sen sätter Julle motorn i gång och Dagmar ger sig iväg på vinst och förlust till en ny fiskeplats.

Samma manöver: ankaret och bojen ut, Dagmar fortsätter sina 1000 famnar, svänger, vänder tillbaka, vaden i sjön — och vinschen går — men här finns tydligen inte ett levande liv: vaden är tom.

»D'ä fjärsingens fel», menar Linus och spottar tre gånger tvi-tvi-tvi.

Vekter följer exemplet. Vekter följer i allt Linus exempel, ty Vekter beundrar Linus. Men åter måste Dagmar flytta sig.

Bertil: Fortsätter då så, kan vi lita gärna gå in te Skagen mä däsamma.»

Rung: »Änä — dä ä noj bäst atte vi stannar ude, och samtidigt sneglar han på Linus, som blinkar med ögat och säger:

»Dä har I förbannat rätt i.»

Rung: »Förbanna ente, do — här finns engenting å förbanna.» Sedan kommenderar skepparn igen: »ut mä vaa.»

Och åter gnisslar snurrevaden där nere i djupet.

Denna gång är turen lite bättre. Och karlarna besluta sig för att ligga kvar över natten. Trots enformigheten och det allt annat än poetiska arbetet ha timmarna svunnit hän. Det kvällas.

Vaden vinschas upp för sista gången i dag och lite var hjälper till att göra i ordning kvällsvard: Vekter rensar ett par tjog vitling. Linus mal kaffe på en gammal rostig kvarn. Bertil skalar potatis med fällkniven. Jesper sätter sig framme i fören och tittar på solnedgången. Julle plåstrar med motorn, som vill krångla. Rung tar inte befattning med någonting. Sedan flyttar Linus upp ur ruffen ett skrangligt, hopfällbart bord, planterar det på däck och plockar fram sex blecktallrikar, stryker av sex järnknivar, lite rostiga av ålder, med en trasa. Och nu kommer maten fram. Doftar färskt, nystekt vitling lång väg och potatisen immar. Vattnas i munnen på lite var och sex barhuvade fiskare sätta sig till bords på stolar med avbrutna ryggstöd. Vart helst blicken går ser en bara hav och himmel. Havet är blått. Himlen är blå. Men solklotet har purpurns färg. Och melodiskt klucka halvslumrande vågor mot Dagmars köl. Klucket låter som ett stilla, ett dämpat ackompanjemang till denna de sex fiskarnas kvällsmat på havet.

Fåordigt och lågmält tala de mellan tuggorna, men ljuden förstoras i denna lyhörda tystnad.

Sedan läser skepparn högt ett kapitel ur Nya Testamentet: en vana, som ingen av de andra kan undgå. Och

rödskäggat får väl hållas. Endast Julle lyssnar med en smula andakt. De övriga ha sina tankar på annat.

Därpå vaggas Rung ner i sin ruff för att sova. När gubben gått, tar Linus fram sitt handklaver och sjunger till eget ackompanjemang ogudaktiga visor på sjömansengelska. Då knekar också Julle ner för att knyta sig. Men de andra stanna kvar tills långt framåt midnatt. Nu är tid att hänga ut lanternor, en i fören, en i aktern. Sedan breda de ut en presenning, hämta upp var sin kudde, stoppad med halm och utan örngott, lägga sig på presenningen och somna, precis som om denna plats, utsatt för havets alla nycker, vore den tryggaste härd i världen.

Fyra trötta fiskare snarka i korus. Och om några korta timmar börjar en ny dag, en dag av samma enahanda arbete, vars resultat och avkastning ingen kan beräkna eller kalkylera med i förväg.

Men hemma i sin lugna, ombonade sängkammare ligger Kungen på Vresö, drömmande om ökade rikedomar för varje dag hans båtar ligga ute på fiske: besättningarna ha ju var sin lott för att fylla de järnbeslagna kassakistorna nere i det cementerade källarvalvet.

Bertil drömmer på sitt hårda läger om egen båt, som skall sätta honom i stånd att realisera sina framtidsdrömmar — plötsligt rycker han till i sömnen, sätter sig upp och stirrar ut i den lätt besløjade sommarnatten. Just då rusar en stor motorracer förbi. Den har alla lanternor släckta. Bertil beräknar farten till minst 20 knop. Under loppet av några sekunder är den försvunnen.

I ottan purrar skepparn sin besättning. Då är Julle redan i färd med att koka kaffe. Efter en primitiv ottefrukost börjar dagens arbete omedelbart.

Havet ligger fortfarande blankt och blinkstillt. Så långt ögat når, syns inte en levande varelse mer än några sälar, som ge uppvisning strax akter om fiskebåten. Här

bör åtminstone finnas gott om vitling. Antagandet besannar sig: då mannen vinscha upp vaden är den stinn som en stoppad jättesäck. I ett nu finns inget däck, bara vitling. I den silverskimrande livliga massan sprattlar smaragdglänsande makrill, pärlemorskiftande småkolja och grådaskig plattfisk. Fångsten makas omedelbart ner i lastrummet, där Julle sorterar med yrkesvan hand, plockar ner i trälådorna. Vaden åker ut och upp igen. Samma fiskelycka. Men alltjämt är vitlingen i majoritet. Skeppare Rung skakar huvut: vitlingen betalar sig dåligt och så är den ömtålig i denna okristliga värme. Ej en aning av moln. Icke minsta lilla aning av skugga för dessa havets arbetare, halvnakna till midjan. Svetten dryper i tunga droppar från de solbrända kropparna. Och däckets bränner de bara fötterna, som om de trampa på eld.

Timmarna skrida. Arbetsintensiteten börjar slappna ju längre upp på fästet solen stiger. Törsten blir allt olidligare. Läpparna svida. Tungan vägrar fungera. Men skepparn bevakar svagdricksankaret med argusögon, ty tar drickat slut i förväg, är också slut med arbetstakten. Han börjar ransonera. Men då knorrar Linus på de andras vägnar:

»Vi kan la för helvede ente törste ihjäl heller», säger han och tillägger: »får vi ente drecka, när vi vell, gör vi ente ett handtaj.»

Rung: »Do ä dej liger, Linus. Vell bara ställa te bråg, så snart do kan kamma åd.»

Bertil faller emellan: »Ja håller mä Linus. Får vi ente drecka, kan vi ente arbeða, så möcke I ved.»

Rung: »Do har åssä börjat bli obstinater pa sista tia. Passa dej do.»

Bertil: »Passa er själv.»

Linus: »Bra, Bertil.»

Julle, som hör det hetsiga resonemanget, ser förebrående på Bertil. Jesper och Vekter äro neutrala.

Men Linus går utan vidare ner och dricker sig otörstig. Rung vågar inte mucka, men han mumlar.

Linus: »Sa I nåt?»

Skepparn: »Enget som rör dej.»

Linus: »Nä, ja höppas dä.»

Och så går arbetet sin gilla gång igen.

Men nu upplyser Julle om att isen inte tycks räcka. Och det lilla som finns kvar börjar smälta.

»I värsta fall får vi la ga in te Skagen», säger Rung. Samtidigt sneglar han på Linus.

Men då karlarna knappast får något annat än vitling, flyttar man till en ny fångstplats. Här går koljan till lite bättre, medan vitlingen håller sig borta. Rätt som det är kommer vitlingen tillbaka.

Gubben river sig bak i nacken och mumlar något.

Linus passar på: »I sa la allri faen?»

Rung: »Nä, ja ä ente så ogudaktier.»

Då vitlingen fortfarande går till i massa — den står tjock som sillstim nere i djupet — vet skepparn ingen annan råd än att ta in till Skagen och avyttra fångsten, innan den förfares, ty isen börjar verkligen tryta. Att vända och gå in till Göteborg skulle inte löna sig. Rung vet, hur Kungen vill ha det: pengar först och främst. Varje gång Rung kommer tillbaka utan förtjänst får han höra samma ord: »Ja har bara förlust på Dagmar sa länge do har ansvar. Nä, tacka ved jag Amandus pa Clary. Han ä feskare, han.» Och Rung vill inte bli okontant med Kungen, i synnerhet som han räknat med att en gång få arrendera Dagmar. Konrad Alexandersson kan när som helst få uppbrottsorder. Han har ju åldern inne.

Skepparn bestämmer sig således för att gå in till Skagen, men först i morron bitti — för att inte de unga karlarna ska få sig en frikväll mitt i arbetsveckan.

När fisket är slut för dagen, kvällsvarden undanstökad

och gubben läst ett kapitel i sitt Testamente kojor han. Julle följer exemplet. De andra stanna kvar på däck, tills sömnen gör sig påmint. Då kasta de sig på presenningen och somna. Alltjämt är havet blinkstill.

Plötsligt vaknar Bertil, sätter sig upp, lyssnar. Nu liksom föregående natt tycker han sig höra det regelbundna surret av en motor. Den unge fiskarn stirrar ut över den svarta vattenspegeln. Men då Bertil ingenting kan upptäcka, lägger han sig ner igen och dvalan kommer. I detsamma får Dagmar en törn, så kraftig att Bertil är nära att slungas över bord. De andra tre ha också vaknat av samma omilda omskakning. Lite var sätter sig upp. Akter om Dagmar ligger en stor, överbyggd motorbåt. I sommarnattens klärobskyr kan ingen urskilja mer än själva konturerna av den främmande båten. Men Bertil och Linus rusa upp för att se vad som är på färde.

I detsamma hoppa fyra man ombord på Dagmar. Alla bära stort svart helskäg, äro resliga och röra sig med kattlika rörelser.

Innan Linus och Bertil vet ordet av, äro de bakbundna och en näsduk stoppas i deras mun. Samma manöver upprepas med Vekter och Jesper. Men nere i ruffen sova skepparn och Julle. En av de främmande männen skjuter över luckan och sedan sätter han sig på den.

De tre andra taga sig ner i lastrummet med var sin hink, komma om en stund tillbaka, bege sig över till motorbåten, tömma hinkarnas innehåll, komma tillbaka, kliva åter ner i lastrummet och vittja Dagmars fångst för andra gången. Därpå bege de sig över till motorbåten, tömma hinkarna och vända än en gång tillbaka. I detsamma lyckas Bertil befria sig från fjättrarna. Det är ett ögonblicks verk att rycka bort näsduken för mun. I nästa nu har han också befriat Linus. Snabba att handla kasta sig de båda fiskarpojarna över främlingarna. Ett vilt handgemäng uppstår. Just då Bertil och

Linus äro på god väg att övermanna fisktjuvarna få dessa senare undsättning: ytterligare två man från motorbåten äntra Dagmar. Skepparn och Julle vakna av tumultet. De skrika och väsnas därnere. Men en av främlingarna sitter fortfarande kvar på ruffluckan. Plötsligt hörs ett vrål, så ett till, ett plumsande i vattnet, ett nytt plumsande: motorbåtens besättning har helt enkelt kastat Linus och Bertil överbord, langat ut dem som man langar ut vilket föremål som helst. Strax därpå sätter motorracern full fart och på några sekunder är den försvunnen.

Linus gick genast till botten, medan Bertil lyckades kränga sig fast vid ankarwiren. I ett huj kör han på huve i vattnet och lyckas slå armen om sin kamrat, just då denne kommer upp till vattenytan. Bertil ger kamraten ett knytnävsslag under hakan och bogserar honom sen fram till wiren. Jesper och Vekter kunna ju inget utträtta. De ligga fortfarande bakbundna och med näsduk för mun. Rung och Julle äro alltjämt fångar i ruffen: innan den, som satt på rufftaket gav sig av, placerade han den tunga trossen på luckan. En tyngd som räckte till. Bertil kan således icke påräkna någon hjälp.

För Bertils kraftiga knytnävsslag förlorade Linus medvetandet. Men i ett nu kvicknar han till och börjar fäkta med armarna så vildsint, att Bertil måste släppa greppet. Åter försvinner Linus i djupet. Åter dyker Bertil efter honom och än en gång lyckas han bogsera kamraten fram till wiren.

Linus stirrar. Tydligen känner han inte igen sin räddare.

»Håll dej ställa, annars gar do te buns.»

Då förstår Linus och hakar sig fast vid wiren, medan Bertil, vig som en apa, äntrar båten och kastar ut en trossända. Linus griper girigt fast i trossen. Och med uppjudandet av sina sista krafter lyckas Bertil äntligen hala upp kamraten på däck. Där sjunker denne genast ihop

som en trasa. Linus får ligga kvar så länge. För tillfället har Bertil annat att bestyra. Han löser fjättrarna på Vekter och Jesper, flyttar sedan med deras hjälp undan trossen från ruffluckan, skjuter denna åt sidan: två par ögon stirra måttlöst.

Hela händelseförloppet har utspelats under loppet av några minuter. Men Rung och Julle äro mera döda än levande. Så småningom bli de till sig. Bertil berättar om överrumplingen och uppträdet. Under tiden kvicknar Linus till och reser sig upp.

»Ja bad te Gud att han skulle hjälpa ass», säger Rung och tillägger: »han halp åsså. Där ser I.»

Bertil drar på mun.

Den där gudshjälpen var det allt lite si och så med.

Sedan gå de ner i lastrummet. Nästan hela fångsten är sin kos. Men på en av lådorna ligger några tiokronors-sedlar: kontant betalning för fisken.

Då ljusnar skepparn, stryker sig illparigt om hakan och mumlar:

»Di betala rejält i alle fall.»

Sedan stoppar han sedlarna i byxfickan.

»Men då kunde sludat mä dön för ass lide var», säger lille Julle och skuggar utåt havet som om han vore rädd att marodörerna skulle komma tillbaka.

Rung: »Ente sa länge vi har Gud te vän, Julle lelle.»

Julle nickar eftertänksamt.

Rung kopplar genast om och blir materialist. Han säger:

»Um vi hatt teräckligt mä is, sa skulle vi ente behövt ta ass in te Skagen. No måste vi did i alle fulle fall.»

Vekter vinschar upp ankaret. Julle ställer sig vid motorn, sätter i gång och för fullt sätter fiskebåten Dagmar av Vresö kurs på danska landet. Ett par timmar senare ankrar båten i Skagens hamn.

I Skagen känna sig svenska västkustfiskare lika hem-

mastadda som i Göteborg. Ja, kanske rent av bättre. I Skagen få de husera lite hur som helst. Mest besökt är Skagen under det stora vintersillfisket (januari-mars). Särskilt om fiskeflottan råkar ut för stormar och oväder som tvinga besättningarna att söka nödhamn här. Då kan man räkna ända upp till hundra svenska sillbåtar på en gång i Skagens hamn. En sannskyldig invasion. Och faller då bärsärkalynnet över mannarna, regera de enväldigt. När tusen svenska fiskarpojkar komma i gång därnere, hålla sig skagenborna helst inomhus. Nu ha förhållandena visserligen förbättrats på sista tiden. Men än leva de gamla gudar och än kan tusen svenska lottkarlar injaga skräck och fasa, när de i samlad trupp och något våta inombords tåga fram genom de små trånga gatorna. Andra tider på året går det betydligt lugnare till. Vilket inte hindrar att enstaka slå sig loss och leva rövare.

När nu Dagmar ankrar, företer hamnen icke samma imponerande syn som under stora sillfisket, då båtarna ligga så tätt, att besättningarna obehindrat kunna gå från båt till båt och hälsa på varann. Här är ganska ödsligt i dag. Utom Dagmar bara ett halvtjog mindre snurrevadsbåtar. Nästan allesammans äro svenska.

Så snart Dagmar lagt till skickar skepparn Bertil och Linus till ett av isupplagen. De andra bli lediga.

»Men minns, att vi ska ge ass ivä jve meddastia —»
De nicka.

Rung går under tiden upp till svenske pastorn för att hälsa på. Rung brukar alltid hälsa på pastor Ivar, när han kommer till Skagen. Rung är ju också predikant. Visserligen bara på lediga stunder. Men de äro dock yrkesbröder i Herranom. Och så blir Rung alltid bjuden på lite kaffe. Under tiden resonera statskyrkans präst och frikyrkoprästen om det andliga tidsläget bland fis-

karebesättningarna. Men framför allt har Rung, Johannes Rung, personlig nytta av dessa sammanträffande. Pastor Ivan är en bildad, en kunskapsrik man och varje gång Rung varit på besök hos honom har han fått sitt vetande ökat på mångahanda sätt, ett vetande som sedan kommer Johannes väl till pass, när han själv står i en predikstol.

Linus och Bertil gå först till isupplaget och uträtta ärendet.

I dörren till sitt schapp står den fryntlige, röd- och rundkindade issäljaren.

Fiskarpojckarna hälsa med mösslyft:

»Godda, herr Jespersen.»

»Go'dä' — go'dä', mine kaere venner. Jasa, De er pa byen. Vorledes hä De dä no?»

Linus: »Alerajt. Göbben läser bibel som vanlit.»

Jespersen drar på mun:

»Jä — jä — dä kan jej sa gott forsta. Men De leser icke bibelen, v'bä (vafalls)?»

Linus: »Nej, s'gu icke.»

Jespersen: »He — na sa ska De hä is?»

Bertil och Linus på en gång: »Jää — femti kilo.»

Jespersen: »Icke mer?»

»Nä.»

»Nar ska De ga?»

Bertil: »Om to timmer, Jespersen.»

»Om to timmer — na, sa ska isen vaere ombord i go ti'.»

Bertil och Linus: »Megen tack.»

Bertil tar i hand och går. Linus stannar kvar, sneglar.

Jespersen rynkar av sparsamhetsskäl ögonbrynen, samtidigt som han kallar Bertil tillbaka:

»Vent lit — ska De icke hä en lille snäps?»

Linus svarar för både sig och kamraten:

»Mange, mange tack, herr Jespersen.» Till Bertil: »hoj, Jespersen bjur pa en sub.»

Jespersen kommer ut med en flaska och ett litet, litet glas samt håller i, först till den ene så till den andre. Medan han håller i:

»Snäps ä dirt, meje dirt i Danmark.»

Men Linus, som fått blodad tand, sträcker fram lek-saksglaset. Och så får de båda fiskarpojckarna en till.

De torka sig om mun, ta Jespersen i hand och Bertil säger:

»Megen tack ska De hä, herr Jespersen.»

Linus: »Men sa köber vi icke is av näen anden.»

Jespersen nickar och försvinner.

Linus tittar på klockan. De ha ännu ett par timmar på sig. Sedan:

»Do, Bertil ska vi ente ha en lille snäps till?»

Bertil: »Den danske spriten ä jo så förbannat dyr.»

»Ja, men den ä go.»

»Har do penger pa dej?»

»Ett par kroner.»

Bertil vittjar sin västficka. Även han har ett par kronor. De gå in på en krog, beställa var sin sup och en halv Karlsberg.

Den gamle, giktbrutne kyparn slänger den lindrigt rena servetten under armen och säger:

»Kommer straks, herrerne.»

Men han dröjer en god stund i alle fall.

Linus tömmer supen i ett drag och flaskan till hälften, sedan:

»Meget gott, Pedersen.»

Kellnern ler förbindligt:

»Jä — snäps er meget gott — en og femti, tack.»

Linus: »Ska Pedersen ha betalt me samme?»

»Jä — vi broger sa, herren.»

»Na — värs'go.»

Bertil betalar samtidigt.

Pedersen: »Mangen tack.»

Linus: »Må vi sa ha en lille snäps till?»

Pedersen: »Jä-ä — selvfølgelig. Atti öre.»

Bertil och Linus se på varann. Linus nickar till Pedersen.

Bertil hittar förutom tvåkronan också en femma i sin västficka.

När han växlar den, blir Pedersen mycket glad och han frågar gemytligt:

»Ska de arede herrer icke hä en lille Aalborg til?»

Linus: »Jä.»

Pedersen: »Jä — he.»

Så får Pedersen drickspengar. Linus tar sina båda tomma ölfaskor och jonglerar med dem.

Pedersen, förskräckt: »Men sa ma De icke gøre.»

Linus: »Jo, sa ma jeg gøre.»

Han fortsätter obekymrad om förbudet.

Bertil drar på mun men låter kamraten hållas.

Pedersen, röd i flinten: »Nej, icke.»

I detsamma tappar Linus en av flaskorna på bordet. Ett glas råkar få sig en törn, så det faller till golvet och går sönder.

Då kommer källarmästarn, en stor flottig herre med leverfläckar i ansiktet:

»Vär's'go betäle gläset.»

Linus: »I helvette. Ja ska betale dej me ett slag pa käften, um du vell, din feskromp.»

Källarmästarn: »Sa ma jej kalle pa polis.»

Bertil betalar glaset och tar Linus med sig ut. Men i farstun gör Linus motstånd och ropar:

»Fandern gäle mej, om icke den pockers sluddern ska ha pa keft.»

I detsamma råkar skeppare Rung gå förbi. Gubben

stannar och talar vänligt med Linus. Då får Johannes Rung den örfil Linus ämnat åt källarmästarn.

Men efter den urladdningen blir Linus beskedlig och följer med.

Jespersens is redan ombord och Dagmar går omedelbart ut till havs igen. Rung är rädd för flera uppträden.

Efter slutat fiske för veckan fortsätter Dagmar av Vresö till Göteborgs fiskhamn. Fångsten auktioneras bort på vanligt sätt. Rung går upp på fiskhamnskontoret och lyfter försäljningssumman med 4 % avdrag som fiskhamnen behåller. Sedan sätter Dagmar kurs på Vresö och skepparn beger sig efter hemkomsten omedelbart upp till Kungen för att redovisa. Kungen sitter på utkiken och väntar. Han undrar och undrar hur pass stor nettoförtjänsten kan vara.

Men Dagmars lottkarlar, som gjort ifrån sig för den här gången, ha nu två hela fridagar på landbacken.

Efter ett flyktigt besök hemma hos mor Annika seglar Bertil över till Sotö. Han har en hel del att berätta nu. Och Lena väntar väl otåligt på honom.

Kap. V.

I dag råder feststämning på Vresö. Havsfiskeföreningen sammanträder till årsmöte och guvernören har lovat deltaga i förhandlingarna. Första gången han besöker denna ö. Därav feststämningen. Havsfiskeföreningens styrelse har med flit valt en lördag, då alla äro hemma efter veckans knog. Ute i gattet ligger vresöflottan för ankar. En stolt syn i vardagslag. Tiodubbelt stoltare nu: varenda båt ståtar i färggrann vimpelskrud. Räckena fram till den skrangliga bryggan äro klädda med blommor och grönt. Och uppe i samhället fladdra hundratals blågula dukar över fiskarstugornas tak.

Klockan 11 skall guvernören med svit anlända. Hela Vresö har långt dessförrinnan samlats nere på bryggan för att med egna ögon bevittna den stora händelsen. Där syns gamla fiskare på åtti, nitti år — krokryggiga, giktbrutna veteraner med darrande lemmar och stapplande gång. De börja bli barn på nytt och de glädja sig på barns sätt — ja, där syns alla åldrar ända ner till de yngsta årsklasserna. Och alla äro pyntade i helgdagsstass. Kommunalnämnden har utsett en särskild motagningskommitté med Konrad Alexandersson (Kungen) i spetsen.

På ömse sidor om bryggan patrullera halv vuxna pojkar med roddbåtar. I denna trängsel, den största på årat, kan lätt en olycka inträffa. Icke ens bryggan är alldeles att lita på. Den knakar och kvider av den ovanliga tyngden.

Men nu sticker den likaledes vimpelprydda ångbåten fram i gattet. Sorlet avstannar med ens. Alla bruka sina synredskap till det yttersta.

Den vita skärgårdsbåten närmar sig majestätiskt långsamt, lägger till. Guvernören går som sig höves först i land.

Guvernören är en medelålders jovialisk typ, välmående, välmenande och slätrakad med undantag av hakvecket, som prydes av en liten omsorgsfullt vårdad skägg-tipp. Han bär halmhatt, ljus dress och svarta lackskor med vita damasker. Samtidigt som han bestiger landgången tar herr guvernören av halmhatten, blottande ett välfriserat vågigt hår med mittbena. Håret glänsar. Efter honom kommer byråchefen Selin, en soignerad ämbetsman, som närmast svarar för fiskerinäringen inför k. m:t. Herr byråchefen är i redingot och han tvinnar med filosofiskt lugn en gråblå mustasch. Ett par steg efter honom fiskeriintendenten i västra distriktet. Han heter Åke Christian Völer, är ganska skintorr, bär amerikanska hornbrillor och ser ut som en vetenskapare. Därefter kommer havsfiskeföreningens vice ordförande, grosshandlaren och fiskexportören Josef Finn, naturligtvis i dagligt tal kallad Josefin. Liksom guvernören är herr Finn i ljusgrå dress, halmhatt och lackskor med vita damasker. Men han är mycket fylligare än denne och hyn har ungmöns klarröda färg.

Då guvernören med svit kommit i land går gamle Konrad, ännu i ålderns höst reslig och imponerande, de fyra herrarna till mötes med en värdighet som inte förfelar sin verkan på omgivningen. Han tar först guvernören i hand, sedan de andra, önskande dem välkomna till Vresö. Därpå presenterar Konrad de övriga medlemmarna av mottagningskommittén och håller sedan på stående fot ett litet improviserat tal, skildrande Vresö och dess befolkning genom tiderna. Guvernören lyssnar

med sänkt blick och knäppta händer — en vana hos honom.

Gamle Konrad talar med verkligt patos, medan havsvinden leker med glesnade, grå slingor.

Guvernören tar omedelbart till orda, förklarande hur kärt det är för honom att få göra de tappra och modiga vresöbornas bekantskap. Vid dessa ord ljusna alla bistra drag. Veteranerna, som hålla handen bakom örat, få tårar i ögonen av rörelse.

Sedan beger man sig mellan nigande och bugande leder raka vägen upp till skolhuset, där mottagningskommitténs kvinnliga anförvanter arrangerat lunch för herr guvernören med svit samt Havsfiskeföreningens styrelse och spetsar.

Hela vägen upp till skolhuset bilda unga och gamla spaljé utmed den väg sällskapet går fram. Överallt djupa nigningar, sävliga men vördsamma mösslyft — och granskande, nyfikna blickar.

Här och där under vägen stannar herr guvernören, betraktande med synbar förtjusning de små vackra trädgårdstjapporna och de väl underhållna stugorna. De flesta ha till och med glasverandor, ty Vresö är ett av ålder förnämligt fiskläge.

I den öppna grinden till mor Annikas stuga, står gumman själv, iklädd svarta bröllopsklänningen och de eftertraktade öronberlockerna av bernsten. Då herr guvernören ämnar passera, niger den gamla djupt och ler samtidigt så gott med hela det rynkiga ansiktet, att han måste stanna och byta några ord med henne. En ära som många avundas gumman. Varför just mor Annika?

Guvernören frågar om både ditt och datt. Under tiden får gumman tillfälle att berätta om sin son. Då skiner guvernören av godhet och välvilja. Han ser just då ut som en landsens fader, en riktig kung, med folklig läggning såsom sed och bruk fordrar nu för tiden.

På skolplan möta mottagningskommitténs kvinnliga hälft, de luncharrangerande fiskar- och skepparfruarna. Ny underhållning. Men under tiden stängas grindarna obevekligt för dem, som icke äro särskilt inbjudna. Och så går sällskapet in.

Före lunchen sammanträder Havsfiskeföreningens styrelse till enskilt sammanträde. Detta tar en god stund i anspråk, ty en hel del interna frågor skola avgöras och ny styrelse utses. Härvid bryta sig meningarna rätt skarpt. En fiskare har alltid sin personliga mening. Och den måste han ut med. Men som hans utförsågor icke äro av det tidsenligt munviga slaget, tar varje anförande, varje replik sin rundliga tid.

Slutligen är man överens och dörrarna till stora läs-salen, där lunchen väntar, slås upp på vid gavel.

Vid pomrilen — här finns ingen sprit, inget vin — hälsas gästerna av Kungens måg, handlanden Elis Elisson. Liksom sin svärfar erinrar Elisson om bohusfiskarnas hårda kamp för tillvaron, erinrar om deras blygsamma förtjänster, men också om deras mod och djärvhet, deras slätkärlek och goda moral, egenskaper som alltid varit utmärkande drag, men statsmakterna och deras representanter ha alltid behandlat bohusfiskarna på ett snävt sätt.

»Först under eder tid, herr guvernör, har bohusfiskarnas arbete börjat bli lide bättre värdesatt. Å vi hoppas innerligt, att herr guvernören ännu måtte förunnas mange år att verka te yrkets fromma å bästa.»

Elisson lyfter glaset och dricker en slurk. Så göra desslikes de andra.

Guvernören tackar för det gästfria mottagandet:

»Även jag har på mångahanda sätt lärt mej uppskatta våra fiskares personliga egenskaper. Särskilt efter kristiden, då det stora bakslaget kom för er alla ute i havsbandet. Jag ber samtidigt få uttrycka min glädje över

det intryck av relativ välmåga, som synbarligen råder på denna ö. Men vresöborna ha ju efter vad som sagts mej alltid föregått med gott exempel. Jag ber än en gång få tacka — guvernören, som tycker om gamla slottstappningar, lyfter glaset, höjer en skål för Vresö och smuttar försiktigt på den avslagna pomrilen. Men maten är både god och vällagad. Guvernören, som har Kungen till höger om sig, äter och pratar lika gement som de andra.

Under tiden lunchen pågår börjar missionshuset fyllas av gamla och unga fiskare, ty här skola de allmänna, för alla och envar tillgängliga mötesförhandlingarna gå av stapeln.

Dagen till ära är missionshuset smyckat med vimplar, girlander, blommor.

När lunchgästerna, mätta och synbarligen belåtna, anlända, är salen fylld från golv till tak. Guvernören med svit jämte Kungen och hans närmaste ta plats på första bänken. Julle sätter sig vid orgeln, spelar en psalm. Sedan bestiger Elis Elisson predikstolen och ber få säga några ord. Han slår upp sin bibel, låtsas bläddra på måfå, stannar vid Matteus 8 och 27 samt läser med gravlikt allvar:

»Och då han steg i båden, följde hans lärjungar honom.

Och se en stor storm uppkom på havet, så att båden översköljdes av vågorna.

Men Jesus bad.

Då gingo hans lärjungar fram till honom, sägande:

»Herre, hjälp, vi förgås.»

Då sade Jesus till dem:

»I klentrogna, varför ären I rädda?»

Därpå stod han ubb å näpste vädren å havet.

Och det vart alldeles lugnt.

Men människorna förundrade sig å sade:

»Vad är denne för en, att både vädret å havet äro honom lydiga?»

Långsamt lägger Elisson igen boken, stryker sig om den uppåtböjda hakan, sneglar på guvernören, funderar — och kommer så småningom i gång:

»Jag velle bara mä dessa evangelisten Mattei' ord fastslå hur möcke vi, som har vår bärgning ur havet, är beroende av väder å vind. Å kunde vi ente förlida ass ubbå honom, som ensam kan näpsa vädren å havet — ja, då vore då inte möcke bevänt mä ass. Ja menar därför att vi allti bör ha vår Herre Jesus Kristus i tanken även när vi syssla mä världsliga ting. Å så ber jag te slud att i Hans namn få lysa frid över de kommande förhandlingarna.»

Förhandlingarna öppnas av Konrad Alexandersson, som först erinrar om att denna dag är en högtidsdag för Vresö, som nu för första gången har besök av herr guvernören. Konrad framhåller vidare som ett önskemål, att tillslutningen till dessa årsmöten måtte bli allt större och större, »endast på detta sätt kan vi feskare så småningom ubbnå bättre resultat av vårt strävsamma arbete.»

Guvernören måste även nu tacka för de till honom riktade vänliga hälsningsorden:

»Jag är glad över att ha fått göra bekantskap med denna vackra ö och dess präktiga, arbetsamma befolkning.

Därpå kommer han in på det gångna året. Det har varit på både gott och ont. Vintersillfisket slog visserligen kvantitativt fel. 150.000 hl mindre än normalt — fast minskningen uppvägdes åtminstone till en viss grad av bättre priser och högre kvalitet på sillen. Men makrill —, snurrevads- och framför allt storsjöfiskena ha givit relativt goda fångster. Dessutom har den vidtagna kontrollen på spirlånga åstadkommit gynnsamt resultat i prishänseende. Det vore emellertid nödvändigt, att Havsfiskeföreningen bleve fastare organiserad samt att, som ordföranden nämnde, tillslutningen bleve större och större.

Representanter för mellersta och norra Bohuslän lysa nu så gott som fullständigt med sin frånvaro. Visserligen ha storsjöfiskarna organiserat sig i en särskild förening, omfattande Klädesholmen, Skärhamn, Mollösund, Hälleviksstrand, Grundsund och Kyrkesund. Men denna organisation, vars medlemmar huvudsakligen syssla med torskfiske i Nordsjön och vid Shetlandsöarna, borde för egen skull inse Havsfiskeföreningens stora betydelse för allt slags fiske. (Bravo).

Efter guvernörens anförande kommer turen till fiskerintendenten Völer, som föredrar styrelseberättelse för föregående år. Av densamma framgår att föreningens behållning i det närmaste är uppe i 100.000 kr. Revisorererna tillstyrka full och tacksam ansvarsfrihet.

Sedan följer i stora drag en redogörelse för Havsfiskeföreningens arbete under året:

»Sexton av föreningen avlönade fiskeritillsyningsmän voro verksamma i länets saltsjöområden. De hade desslikes insamlat och utarbetat statistik över länets havsfiske, varjämte Göteborgs fiskhamn beredvilligt lämnat uppgifter för försäljningsstatistiken. Denna statistik är nu offentliggjord i föreningens tryckta redogörelse för föregående år. Därjämte hade med statsbidrag anordnats navigationskurser för fiskare. Särskilt intresse ägnade föreningen åt sillrekognosceringarna, som delvis bekostats med egna medel. Vidare lämnades kostnadsbidrag för telegrafering till vissa fisklägen av de sillrapporter, vilka avgivits av undersökningsfartyget Skagerak. Dessa rapporter anslogos i Göteborg, Donsö, Hönö-Klova, Öckerö, Björkö, Kalvsund, Hälsö, Knippla, Styrsö, Rörö och Marstrand, Och då fiskeflottan uppehållit sig i Skagen eller Mönster, hade rapporter även sänts till dessa platser.

Nya impregneringsmedel hade försökts för silldrivgarnen: dels med wattleextrakt och ammoniakalisk

kopparvitriol, dels med anilinfärg och kopparvitriol. De olika metoderna visade sig fullgoda och impregneringsexperimenten skola upptagas längre fram på året.

Sedan övergår berättelsen till ett antal mindre viktiga yrkesdetaljer — mest för att visa att styrelsen verkligen utträttat något, varefter berättelsen lägges till avhandlingarna och fiskeriintendenten lämnar plats för Kungen, som ånyo intar ordförandeplatsen. Nu med klubban i hand.

Ordet är fritt.

Det blir några minuters absolut tystnad i den tätt packade församlingen. Fiskare äro icke talträngda. Deras arbete har ingen användning för den läpparnas vighet, som är ett av det moderna samhällets mest karakteristiska kännetecken. Icke heller stimuleras yttrandefriheten av guvernörens närvaro. Snarare tvärtom.

»Nå, ä dä ingen som vell yttra sej?» frågar Kungen, svänger med klubban och ler i hemligt samförstånd med den höge gästen.

Då harklar man sig lite var, stryker avigan över mun och ser på varann i smyg.

Slutligen tar Elisson till orda. Han är visserligen inte fiskare till yrket numera. Längesen Elis utövade yrket som näringsfång. Men ännu i denna dag är han fiskare till liv och själ.

Han nickar till sin svärfar. Denne nickar tillbaka. Elis reser sig upp, tuggar och tuggar för att liksom få munnen mör och säger:

»Vi har noj en hel del att kamma mä lide te mans, men dä ä jo så, atte vi ente precis ä talträngda. Ja för min del töcker bara att Feskhamna tar för möcke i provision. Fira procent. Dä kunde räcka mä tre eller två-änehelv.»

Allmänt mummel som betyder: instämnes.

Guvernören begär genast ordet och förklarar att syn-

punkten nog är värd beaktande å att det vore lyckligt om Fiskhamnen kunde sätta ner sin provision. Denna organisation är emellertid en för staden Göteborg allt annat än lysande affär. Strängt taget har denna institution kommit till för att hjälpa upp fiskarnas existens.

»Men som sagt jag har principiellt ingenting emot en nedsättning av provisionen.»

Fiskhamnen är alltid ett tacksamt diskussionsämne.

Flera talare anse sålunda att endast svenska fiskare borde få rätt att anlita densamma.

Och gamle Tiberg påstår helt frankt att Fiskhamnen låter t. ex. norska fiskare ha företräde vid auktionerna.

Då blir Josef Finn mörkröd i flinten. Han är fiskgrossör, en av spetsarna i Svenska fiskhandelsförbundet och dessutom aktiv tråledare. Herr Finn begär ordet och utvecklar i ett längre anförande, att angreppet bara är löst och obevisat prat:

Tiberg: »Skon klämmer, tror ja. Förresten ä göteborgstrålarna våra allra värsta konkurrenter. (Kungen nickar av övertygelse. Bra att Tiberg har mål i mun). Ja, trålarna ä våra värsta konkurrenter. Di skrabar mä sej vartenda feskliv. Ja för min del töcker att såna som hör te Feskhandelsförbundet å dessutom ä stora tråledare själva ente borde sedda som styrelsemedlemma i Havs-feskeföreninga. Di har ente där å göra. Föreninga ska bestå uddå feskare å ente uddå ubbköbare, som pa samme gang ä redare. Tack för ordet.»

Många, många yrkeskamrater tacka Tiberg i sitt hjärta för detta öppna angrepp. Sannerligen ett ord i sinom tid.

Exportör Finn är klok nog att inte svara på Tibergs angrepp, ty denne har hela församlingen bakom sig. Men Finn lovar i sitt stilla sinne att komma ihåg vresöborna. De ha alltid varit svåra att tas med och egentligen borde fiskhandlarna bojkotta deras fångster så bli de väl snart spaka.

Men guvernören ljuter olja på vågorna:

»Fiskare å fiskhandlare ha alltför mycket gemensamt. Å tråredare måste ju se till, att det i båtarna nedlagda kapitalet förräntas. Trålfisket är en dålig affär. På många trälare få besättningen själva svara för resultatet.

Därpå föreslår han, att man i fortsättningen endast diskuterar rena föreningsangelägenheter. Lugnet är återställt. Och åter sänker sig tystnaden över församlingen.

Börjar bli olidligt varmt i den tätt packade salen. Herr guvernören transpirerar med möda och luften härinne kan en skära med täljknivar. Hela templet luktar gammal fisk, tjära, olja, bensin å fotogen, tycker han.

Kungen: »Å dä någon mer som vell yttra sej?»

Tyst.

»Ingen — na, då . . .» Ordföranden svänger klubban.

I detsamma reser sig en ung fiskarpojke längst ner. De stora ögonen äro blanka som ett barns och en lätt rodnad färgar om de brunbrända kinderna: Bertil Ollonberg. Fiskarna knuffa på varann, viska, dra mun halvt föraktligt, halvt misskundsamt på sned. En vet nog lite var att unge Bertil har sitt eget huvud och sina egna idéer både om det ena och det andra fast inte passar sig att en sån där gröngöling klyver näbb, när själve guvernören är här. Men mest överraskad blir tydligen den gamle ordföranden. Han tror inte sina ögon.

Faderligt förmanande men med en viss skärpa i den ännu oförbrukade stämman säger han:

»Velle do någet?»

Bertil Ollonberg nickar, nickar som en sömngångare.

»Va vell do?»

Då sträcker den unge mannen ut sig, fattar ett hårt grepp om den framförstående bänkens ryggräcke och svarar ogenerat:

»Ordet ä jo fritt för vem som helst.»

Församlingen drar på mun och lille Julle, Sabinas beundrare, ruskar betänksamt på huvet.

Men Bertil låter sig icke bekomma. Han säger:

»Havsfeskeföreninga borde lide bäddre tevarataga våra angelägenheter. Men dä kan den noj aldri göra. Den ä för gammalmodir. (Skratt. Även guvernören drar på mun. Kungen känner sig generad på gröngölingens vägnar).

Men Bertil fortsätter: »Om feskarörket ente ska dö ud behöver vi noj mera än föreninga. Örket behöver organiseras om fra början te slud. Vi behöver en enda förening å ente flere. Snurrevadsfesket har snart sett sina bästa dar här hemma teminstingen. Låd di gamle sköda om dä. Å låd ass bögga stora å starka feskejakter, större å starkare än göteborgarnas ångtrålar. Då kunde vi konkurrera mä både holländare å isländare i stället för å gå här nere i Kattegatt å se hur selfesket slår fel år efter år. Å sen sulle vi sälja våra fångster direkt genom en egen försäljningsorganisation. Då kam vi ifrå provision å allt annat påhett som bara skinnar ass. Å så sulle vi ha en egen uppköpsorganisation — en slags kooperation, där var å en kunde få sina förnödenheter te inköbspris. Ja, om vi sen velle, sulle vi skaffa ass egna varv, egen nätfabrik, importera ölja själva å så vidare. Pa då viset gjorde vi ass undan för undan oberoende. Men får dä fortsädda pa dä här viset, äder andra ubb ass mä hull å hår. Tack för ordet.»

Bertil torkar svetten ur pannan och sätter sig ner. Den unge fiskaren har talat i en enda rinnande ström. Det är som om tankarna sedan länge legat lagrade och endast väntat på ett lägligt tillfälle att komma till offentligt uttryck. Men just i dag ville han säga ifrån — i dag då han har guvernören till åhörare.

Gamla fiskare viska till varann: var har Annikas pojk fått allt dä där ifrån? Han måtte la aldrig vara socialist.

Eller vell pójken bara göra sej vekti, han brås la pa släkta, o. s. v.

Kungen har vid flera tillfällen varit beredd att avbryta men han kom sig inte för. Och dessutom är guvernören till synes road av den unge mannens för en fiskare lika ovanliga som flödande svada. Herr guvernören, som gärna vill gälla för en modern människa, har lyssnat med båda öronen. Sedan Bertil dykt ner vänder sig guvernören om upprepade gånger och han tänker: ajaj, den där unge fiskarn är bestämt före sin tid.

Kungen tänker: pojken ska dyrt få betala sin prat-sjuka. Kungen känner ju privat till Bertils barnsliga idéer, men aldrig trodde Konrad, att pojken skulle våga sig fram med dem vid ett sådant högtidligt tillfälle. Va ska guvernören tänka om vresöborna? En riktig skandal, vetja! Om Kungen nu gjorde rätt, skulle han ställa Annikas osnutne pojk utan arbete. Så fick'en se. Och aldrig ämnar Kungen — efter detta — vara med om giftas mellan honom och Sabina. Ge Sabina till en sån! Å hut!

Dessa tankar virvla runt i den gamles hjärna, medan han pustande upprepar sin fråga:

»Å dä nån mer som vell yttra sej?»

Återigen tyst.

»Engen?»

»Na, då förklarar jag Havsfeskeföreningens årsmöte avsludat för denne gang.»

Ordföranden lämnar sin plats i predikstolen. Denna intages återigen av Elisson, som avslutar förhandlingarna med en kort bön.

Därpå sjunger de närvarande till ackompanjemang av orgelnisten Julle:

»Jag lyfter mina ögon upp till bergen.

Upp till min Fader uti himmelen.

Ty han har sagt: åkalla mej i nöden

Lägg börden av och jag vill bära den.

Och han som skapat himmelen och jorden
och ensam råder över hav och land.
Han städse hör, vad mitt hjärta beder,
Och låter upp för mig sin milda hand.»

Så allt är väl, fast jag är arm och ringa
Gud är min vän, jag hör honom till.
Och därför får jag utan omsorg vara:
För sina barn han alltid sörja vill.»

Den gamla sköna sången, som så många gånger tonat härinne, ger de prosaiska förhandlingarna en festlig avslutning. Alla se nöjda och belättna ut. Icke minst guvernören.

Herr guvernören är ett världens barn men sitter i alla fall med sina vita, knubbiga gossehänder knäppta över magen och sjunger med bitvis, ty herr guvernören, som äger ett gott minne, har sjungit denna sång unisont förut fast i annat sammanhang: en kapellinvigning i mellersta Bohuslän och en tingshusinvigning i Ugglum.

I ett nu slås dörrarna upp på vid gavel. Havsbandets friska dofter strömma in.

Människorna strömma ut. Guvernören med svit beger sig genast ner till bryggan, går ombord och ångbåten sätter kurs på residensstaden. Avfärden beledsagas av hurrarop och handviftningar. Herr guvernören står intill styrhytten viftande tillbaka med sin halmhatt och ett stort knippe caprifol, överräckt av unga fiskarflickor strax före embarkeringen.

Den stora händelsen är ett minne, men ett minne som länge lever i vresöbornas muntliga annaler.

Kap. VI.

Säden mognar tidigt på de solbelysta öarna i havsbandet. Och nu är skördetiden inne.

Fiskarna befatta sig sällan eller aldrig med jordbruksarbete. De endast hjälpa till att bära in i ladorna, när de i slutet av veckan återvända från fisket. Jordbruksarbete är kvinnornas göra. Men vid slått och skörd liksom på våren, då tegarna skola plöjas upp och besås, få de hjälp av daglönare från fastlandet. Öborna kalla dessa daglönare »marbor», ordet uttalas med ett stänk av förakt.

Under senare hälften av juli och början av augusti har icke fallit en droppe regn på Vresö. De små hushållsbrunnarna framme vid stugorna ha redan sinat till sista droppen. Återstår samhällets gemensamma brunn i närheten av kyrkogården. Den brunnen anlitas endast i yttersta nödfall. Traditionen förmäler, att den luktar lik och vattnet lär ha en underlig bismak. Vattnet i denna brunn måste emellertid ransoneras nu och vakt utsättes om nätterna för att hålla tjuvhämtare borta. Men snart är även den tömd. Vresöborna måste köpa vatten från staden. Vattnet forslas ut med båt i stora mjölkspänner. Men de förslå inte långt. Municipalstämman sammanträder för att rådgöra. Förslag har tidigare varit uppe att utföra djupborrningar. Men förslaget måste förkastas, ty det kostar stora pengar. Ingenting äro vresöborna mera rädda om. Pengar och en lycklig hädanfärd — mellan dessa ytterligheter oscillera flertalets tankar.

Även denna gång får djupborrningen bero. Den mångkunnige Elisson går i stället omkring med slagruta för att söka dolda vattenkällor. Men videkvisten ger inget utslag. Då samlas de mest bekymrade i missionshuset. Där anropa de himlarnas herre om vatten. Men då inte heller han bönhör dem, skickas marborna med båtar och tunnor över till fastlandet. Tjugo båtar fara ideligen över viken för att hämta vatten. Skäggiga, seniga och slutna fara dessa, till midjan halv nakna marbor fram och tillbaka med sina vattentunnor. De se ut som galärslavar, där de sitta vid sina åror. Inte ens de minderåriga fiskarpojarna vill göra dem sällskap. Pojkarna hålla sig lika goda som de vuxna, av vilka de lärt förakta fastlandsbefolkningen och enkannerligen dessa daglönare. Pojkarna föredra att segla sina leksaksbåtar eller de gå med till rumpan uppkavlade byxor i den grundaste delen av viken och fiska räkor med håv. Tångräkorna sälja de små fångstmännen dyrt till badgästerna. Detta är deras yrke. Något annat vill de inte kännas vid och de börja tidigt som deras fäder före dem.

Äntligen kommer det efterlängtrade regnet. Elisson sammankallar missionsföreningens ungdoms- och junioravdelning. Med musik i täten tågar man en stilla augustikväll upp till Zions berg och vid zittrors och gitarrers ljud lovprisas Den Högste, som hört vresöbornas böner. Stämmningsfullt klingar sången och musiken ut i rymden. De halv nakna marborna, som meja nere i dalarna, lägga ifrån sig lien och lyssna för en stund. Sedan fortsätta de sitt dagsverke.

På de riktigt små tegarna ligga gamla och unga fiskarvinnor på alla fyra: de meja med skäran. Det är sådana som inte ha råd att hålla sig med daglönare från fastlandet. Sedan säden mejats, får den ligga kvar, tills de varma dagarna komma igen — och fiskarna återvända från sitt veckoarbete på havet.

Då blir allmän inbärgning av säden. Alla hjälpa till, utom marborna, vilka då redan gett sig av till andra öar, liksom tjuren i våras.

Bärgningen är en av de stora tilldragelserna på ön. Det slutna, inbundna och otillgängliga gentemot utomstående lägga dessa öbor bort för några dar, ty sådant betalar sig: även de beskedliga badgästerna låna villigt sina ryggar, som belastas med ok, på vilka sädesknippena surras fast med tåt.

Guds barn och djävulens — alla blandas de om varann under dessa dagar. Alla umgås de som bröder och systrar eller — bland de unga — som nyblivna kärlekspar. Det tröga skärgårdsblodet kokar upp en sista gång, innan fälten blekna och ljunghackarna svartna. Då är hösten, havsbandets kusliga, livlösa höst, med vrålande stormar, iskalla, fuktiga dimmor och jagande låga skyar, stinna av regn, i antågande. Tidigt på dagen kommer mörkret tassande. Människorna krypa in i sina lyor. De få, som ha ärende utomhus, måste leta sig fram i gränderna med handlykta. Astmans och lungsotens fruktade tid tar vid.

Men än leker augustisolen över holmar, över skär och blånande vatten, än kan den spjuvern Amor lägga ut försåt. Ja, skördetiden är den sista av sommarens fröjder härute.

På Sabinas enträgna begäran har Kungen tagit Bertil till nåder igen. Även han hjälper nu till med inbärgningen från Kungens tegar, de största på ön. Bertils mor har ingen säd att skörda. Bertil ville först inte göra någon drängtjänst åt Kungen. Sabina måste gå ner till mor Annika ett par gånger om för att beveka honom. Bertil är styvsint och så vill han av personliga skäl hålla sig borta från Kungens så mycket som möjligt. Förr eller senare blir han väl tvungen att söka sig in i ett annat båtlag. Väntar inget annat efter sitt uppträdande på Havsfiske-

föreningens årsmöte. Men nu ser det ut som om Sabina blickat far sin. Ja, den Sabina.

Ett par av Kungens tegar ligga långt bort på nordsidan. Och Sabina, som är en listig jänta, arrangerar så, att de två bli ensamma. Ingen levande själ syns i närheten mer än några förvildade, ilsket jamande, gulspräckliga kattor och så skärens fåglar.

Dagen är oerhört varm. Allt vad Sabina har på sig är linnet och kjolen samt den obligatoriska vita duken om huvet. Inte ens Kungens dotter vågar bära annan huvudbonad. Den vresöjänta, som dristar bära hatt, även den allra enklaste halmskrålla, är högfärdig.

Sannerligen, inte i går Sabina och Bertil gingo på tu man hand och långt bort från andra.

»Do har blivit sa tystlåden på siste tiden, Bertil», säger Sabina.

»Töcker do dä.»

»Ja, ved do — men do har la dina tanker pa — hm — annat håll.»

Hon ser på honom under lugg.

»He.»

»No ska do språka å vara som förr. Tänk, alla di ganger vi kilat i kabb ude i markera», tillägger hon, tar honom i hand och rusar samtidigt i väg.

Han måste följa med.

Plötsligt snavar Sabina och drar i fallet med sig Bertil. Kjolen flyger över flickans huvud. Bertil ser, att hon ingenting har på sig under. Och blodet rusar honom till huvudet. Yr av synen slår han armarna om Sabina. Flickan öppnar famnen, läpparna glöda och ögonen skjuta blixtar. Men ett tu tre år hon på benen — och springer — Bertil efter. Han vet sig icke till. Sabina springer rakt ut i vattnet, lyfter upp kjolen till midjan pekar finger och säger:

»Kam etter — um do törs.»

Då blir Bertil med ens betänksam. Ruset dunstar bort. Han sätter sig på marken. Sabina vänder tillbaka.

I detsamma blir en karl synlig på en av de närliggande klippmassiven.

»Då ä bestämt bror min», säger Sabina förlägen.

Bertil känner sig generad. Han har aldrig känt sig så generad. De återvända sedesamt till utgångspunkten. Under tiden försvinner mannen på bergklinten.

Bertil och Sabina lägga ut sina ok, binda fast kärvarna och återträda hemfärden. Halvvägs möter dem Magda, Sabinas äldsta syster.

»Va I ser ubbspelta ud», skrockar hon och mönstrar dem illparigt.

I detsamma dyker också Gunnar fram. Han säger till Magda:

»Sabina å Bertil leker römling å fasttagare, må do tro.»

Sabina, eldröd: »Töst mä dej, din osnuting.»

Magda: »Men något har I la hatt för er ändå.»

Sabina: »Va sulle då vara?»

Magda: »Ente ved ja.»

Gunnar går, med ett mångtydigt leende på läpparna, åt motsatt håll.

Bertil och Sabina kasta upp sina bördor på ryggen igen. Magda gör dem sällskap.

Hon säger: »Va I ändå passar bra ihob, I bägge.»

Sabina, brydd: »Hôr ved do då, dômmer.»

Magda: »Sânt kan en la se pa langt håll.»

I detsamma sjunker Sabina omkull utan ett ord. Oket med sädeskärvarna faller över henne.

Magda blir bestört. Den förut uppslupna tonen övergår i skrikig falsett, när hon förebrående säger till Bertil:

»Va har I hatt för er.»

Bertil, lugnt: »Vi har engenting hatt för ass. Då ä la värmen.»

»Ja, då kanhända», svarar Magda, böjer sig ner och

knäpper upp systemns linne en bit neråt bröstet. En liten spädd barm blir synlig.

Då lägger Bertil resolut ner sin börda och lyfter i stället upp Sabina på sina starka armar. Flickans ögon äro till hälften slutna men omedvetet slår hon armarna om hans hals — och ögonen glida upp.

Magda, spelande i hög grad överraskad:

»Va går åt dej, tös! Har do rågat i vanmakt?»

Sabina: »Ja ved ente. Men no känner ja mej bättre.»

Till Bertil: »Släbb mej, ä do snäll.»

Han sätter henne varsamt på marken.

Efter några minuter kunna de fortsätta som om ingenting hänt.

Då de komma hem, är Kari dem till mötes.

»Va do ser bleger ud, Sabina lella och hon sneglar på Bertil, precis som om Sabinas mor på förhand visste något om anledningen. Men Sabina säger:

»Dä ä vesst bara den förfärlie värmen.»

Mor: »Ja har varnat dej — do ä ente sa starker, Sabina lella.»

Men redan samma kväll vet hela Vresö, att Bertil Ollonberg och Kungens Sabina lekt rymling å fasttagare för sig själva långt bort i utmarkerna. Och kvinnorna skaka sina huvuden, undrande vad de båda ungdomarna egentligen haft för sig. Bertil är nog en ful fisk, ä så hycklar han med fyrmästar Heros Lena! Vem vet, vad han vill den. Kanske bara ha henne för att göra Sabina svart-sjuk. Inte kan han mena något med Lena, när hela ön vet, att han på allvar slår för Sabina. Fast nog är Konrad bra beskedlig, som låter Annikas pojk göra som han vill. Det var ju meningen, att han inte ens skulle få gå kvar som lottkarl på Dagmar efter händelsen vid Havsfiskeföreningens möte. Även till mor Annika når ryktet om Bertil och Sabinas ras ute i markerna. Mor Annika är allvarligt bekymrad. Hon säger:

»Do — hm — har la allri gjort någet som do far angra, Bertil lelle?»

»Va då?» frågar Bertil en smula uppbragt.

»Ente ved ja — men do ska passa dej i alle fall.»

Bertil blir blodröd i ansiktet. Att hans gamla mor bara kan hysa så dumma tankar. Hon borde känna honom bättre.

»I ved la att ja bar in havre åd farbro Kônrad.»

»Jaja.»

»Nå — Sabina å ja hjälptes åd. Å dä sa kônstit? I ved la hôr fôlk pradar. Um en bara hostar har en lungsot. En får inte göra nåt, udan att fôlk ska ha mät å göra. Bäst vore atte en kam härifra.»

»Ente i mi ti, Bertil lelle. Hör do dä — ente i mi ti. Sen far do ta väjen vart do vell. Men kam ihåg, att do allti ska tänka först å handla sen, da gar dä dej väl här i livet, Bertil lelle. Hm — hm — va — va — säger Sabina no för tia?»

»Ho ä som vanlit.»

»Tänk, så möe penga di barna far en gang, Bertil.»

Bertil nickar. Sedan: »Ja gar ner te sjöbodera ett taj.»

»Do kammer la snart tebagers. Do ska jo ubb tidigt i môra betti.»

»Sedd ente å vänta, I.»

Bertil trycker mössan på nacken, tänder pipan och går. Det lider mot slutet av sommaren. Ute är redan skumt. Flanerande par stryka fram och tillbaka på vägarna. Grupper av gamla och unga stå och hänga i grändprången. De tala långsamt halvviskande med varann, som om de vore rädda att någon utomstående ska höra dem. De tala om Kungen. Konrad har inte synts till uppe på utsiktskumlet de sista dagarna. Blotta vetskapen om, att Kungen inte syns till, när de gamle i ottan ska ge sig ut på småfiske är nog att sätta tungorna i gång. Ja, Konrad kan väl inte ha så långt igen.

Bertils fasta steg eka mellan husväggarna. Han går raka vägen ner till den gamla, halvt förfallna sjöboden, som far och farfar ägt före honom. Sjöboden är, förutom ett bord, så gott som tom — i motsats till de andra, som bruka vara fullstoppade med redskap och grejor av alla de slag. På bordet en lykta. Och i bordslådan ligger en med segelgarn omlindad pappersrulle. Väggan mot gattet har ett litet fyrkantigt fönster. Roligt att stå där i ljusa nätter och låta blicken vandra ut mot fjärran, medan fantasin sysslar med ting som stå i en viss relation till pappersrullen.

När Bertils reglat upp, tar han genast fram rullen, avlägsnar snöret, breder ut ett stort vitt papper på bordet, tänder lyktan och fortsätter med sina krumelurer på papperet: den unge mannen konstruerar i hemlighet sin egen fiskebåt. Ingen vet något om den saken. Bertil har lärt sig vissa enklare konstruktionsgrepp av Jäger, som äger slipen på västsidan. En av Bertils käraste sysselsättningar är att få sitta här nere mol ensam och med pennan fantisera ihop sin framtid.

Jäger frågade honom en gång halvt på skämt, om han inte tänkte skaffa sig egen båt. En annan gång föreslog Jäger att bygga en båt och hyra ut den åt ett lag unga fiskarpojkar med Bertil som ansvarig. Bertil visste inte vad han skulle svara. Men förslaget satte nya tankar i rörelse. Sen dess daterar sig den unge fiskarens hemliga arbete nere i den gamla sjöboden.

Fönstret utåt öppnar han för att släppa in frisk luft. Nere på bryggan är dans till handklaver och munspel. Bertil står en stund vid fönstret, följande med blicken den virvlande massan av rörliga fantom — ty som fantom avteckna sig de dansande.

Sen sätter han sig tillrätta vid bordet men har glömt att fylla på olja i lyktan och kan därför ingenting uträtta. Bertil sitter en stund överksam, medan tankarna vandra

över till Sotö. Tänker Lena på honom i kväll? Undrar hon kanske, varför han inte kommer över? Men Bertil hade ju lovat att hjälpa farbror Konrad med skörden — Så egendomlig Sabina var — Han reser sig upp, går åter ut, läser sjöboden och fortsätter i riktning mot slipen. Längst bort och ensam för sig ligger ett rödmålat skjul, vilket en gång tjänstgjort som sjöbod. Där bor nu Ruskas-Nis. Bertil får lust att hälsa på. Långe sen.

Redan på avstånd hör han ett oregerligt sorl. Ruskas-Nis måste ha främmande. Men av sorlet att döma har visst gubben fallit tillbaka i synd igen. Bertil knackar på och kliver sen utan vidare in i skjulet. Golvets plankor äro nötta och ojämna. Väggarna gistna. Om vintern stoppas springorna igen med papper. På sommaren tar Nis bort papperstussarna så vind och väder kunna spela fritt i springorna.

Skjulet liknar en enklare drängstuga. Men där är alltid rent. På golvet utmed ena väggen en hackelsemadrass: gubbens sovalkov. Mitt på golvet ett skrangligt bord med lykta — precis som i Bertils sjöbod. Kring bordet sitta fyra raggiga och skäggiga gestalter. Först Ruskas-Nis själv, sedan Fiol-Johan, Lagus, utterjägaren på Tjuvholmen samt hummerfiskaren Andreas även kallad Halvblinningen, därför att Andreas bara har ett öga, onaturligt stort förresten. Det andra markeras av en håla. Halvblinningen är en riktig bjässe, med böljande, svart skepparkrans. Lagus — Seeburgs och Gunnar Alexanderssons stallbroder — är betydligt mindre till växten. De små ögonen plira: Lagus kan väl vara så där i 60-draget men allt är senor hos honom — senor och rynkor. Intill lyktan står en literflaska, tömd till hälften. Gubbarna ha var och en sin något rostiga blecktallrik med glänsande illröd hummer. De ta knappast notis om nykomlingen, bara nicka som om han vore luft. Lagus för just nu ordet. Han berättar historier ur

sitt jägareliv på de yttersta skären, grovkorniga, mustiga historier som synbarligen väcka anklag, de andra mumsa och flina, ta i tur och ordning en klunk ur flaskan, säga ah samt stryka sig med avigsidan om mun.

»Hömmar ä gött», säger Fiol-Johan. Vänd till Halvblinningen: »ska vi ente bju Annikas pöjk pa e klo?»

Halvblinningen till Bertil: »Sädd dej, ska do fa smaga, men håll käften.»

Bertil: »Tack — ja vesste ente att här va kalas.»

Lagus: »Å dä försto do nej, din snåljöpp, annars hade do la ente sadd in näsa. Sesa, ga ud i boa, ta dej e låda, å sätt dej pa rômpa — um do har någa, vell säja. Ongdomen ska jo ente ha rômpa no för tia.»

De andra skratta.

Gubbarna äro redan lite luriga. Men de gamla rynkiga dragen återspegla tillfredsställelse med livet och gott humör. De sörja tydligen icke för morgondagen.

Fiol-Johan berättar i sin tur historier om badgästerna. Han brukar ligga och titta på deras fruntimmer när de bada.

»Skäms då ente, visar allt vad di har, Ja, tvi skråen! Men rolit ä dä, när en ente har annat för sej.»

Så tar Johan fram sin fiol — öppnar fönstret — och spelar gamla skärgårdslåtar, stämningsmättade, vevmodiga. De enkla tonernas skönhetsvärld bilda en underbar, nästan grotesk kontrast till dessa avsigkomna människospillror från havsbandet. Men de sakna ingen-ting och de glädja sig på barns sätt åt tillvaron.

Ett tu tre lurar Halvblinningen till. Med ett grymtande kastar han sig ner på hackelsemadrassen och somnar. Lagus och Ruskas-Nis följa exemplet. Men Fiol-Johan fortsätter att gnida sin fela. Den gamle speleman- nen lever i en annan värld. Plötsligt faller felan ur hans hand. Bertil hjälper ner honom. Snart sover även han.

Bertil stänger fönstret, släcker lyktan, slår dörren i lås och går.

Bertil tar en genväg förbi närmsta dalsänka. Där ligger en enda stuga, bebodd av fiskare Bryngelsson. På långt håll hör Bertil ett tjut, som går genom märmg och ben. Tjutet kommer från stugan. Bryngelsson har väl ett av sina periodiska anfall. Vresöborna bruka säga, att han utdriver djävlar. Bryngelsson är gift för tredje gången. Han har barn i alla tre äktenskapen. Även ett par av barnen illfänas så där. Men inte på långt när så ofta.

Bertil går med en rysning förbi. Vresö — som så många andra öar — hyser många underliga gestalter. De flesta ha fått sin underlighet i arv.

Kap. VII.

Veckorna gå. De få sommargästerna ha för längesedan dragit sina färde. Öborna äro åter sig själva. Men termometern sjunker, tristessen stiger, råa, kyliga dimmor svepa in över land, lägga sig på bröstet, irritera andningsorganen. Bli med ens så tyst och tryckande tungt att leva härute. Hela havsbandet är stämt i mollackord. Och med korta mellanrum komma höststormarna farande. Havet ryter. Fiskarstugorna skaka på sina grundvalar. Kampen för tillvaron blir dubbelt tung. Den sätter sin prägel på både gamla och unga: ingen pratar i onödan. Och allt djupare, allt mera intensivt blir kvällsmörkret. Redan framåt eftermiddagen börja skuggorna lägga sig över hav och land. Gränderna avfolkas. Genom varje stugfönster lyser en fotogenlampa. Somliga laga nät, andra läsa halvhögt ur bibeln eller någon andaktsbok till liggdags. Och vid den tid då stadsbon ger sig ut att söka förströelse, vid den tid då städernas gator stråla i full belysning äro alla ljus släckta ute i skärgården. Endast här och var på vägarna eller nere vid sjöbodarna glimmar det mattgula, fladdrande skenet från någon karbidlykta och vaggande, tunga gestalter röra sig som vålnader, medan ekot av slamrande träbottnar bryter monotont och skrämmande mot havets brusande orkester. Så ter sig hösten i havsbandet. Men kanske är den ändå välkommen, ty garnsillfisket står för dörren.

Egentligen börjar detta fiske redan i slutet av augusti.

Men först då hösten på allvar håller sitt intåg, är den riktiga säsongen inne.

Båtlagen från Vresö bruka fiska på grunden vid Anholt, den lilla danska ön ute i Kattegatt. Somliga också vid Koppargrundet. I höst ska alla till Anholt, ty rapporterna från denna fiskeplats spänna förväntningarna. I ett par veckors tid ha båtlagen legat färdiga för uppbrott. Ingen vill ge sig av i förtid eller på vinst och förlust. Dessutom vänta lagen på bättre väder.

Äntligen bedarrar stormen. Molnbankarna dra sina färde. En brandgul sol tittar fram. Himmel och hav glänsa med ens i kobolt. Tjugofem fiskebåtar sticka omedelbart ut till havs, den ene efter den andre. Alla vill komma först. Bara nu inte hallänningarna lagt beslag på de bästa grunden. De äro alltid i vägen, särskilt varbergsfiskarna, som ha den kortaste distansen dit ut.

För en stund blir liv och rörelse ute i sundet. Motorerna väsnas i kapp. Holmar, skär och klippor eka av deras bullrande oväsen. Hela Vresö stinker av olja och fotogen. Men på bryggan står en flock kantiga kvinnor i schal och huvudduk. De vinka farväl på ett stillsamt sätt: inga onödiga känsloutbrott.

Snart har den sista båten försvunnit bakom Sotö och åter härskar den stora stillheten suveränt. Klockan är vid pass 10 på förmiddagen. Lagen räkna med att vara framme vid fiskebankarna, innan mörkret faller på.

Utkomna på havet råka båtarna snart ur sikte för varann. Endast Kungens Dagmar och Clary följas åten stund. Deras motorer äro de starkaste i skärgården. Men snart nog blir också Clary efter. Gubben Rung på Dagmar är en säker rorgångare. Bertil svarar för motorn i dag. De andra ha ingenting särskilt för sig. De ligga utsträckta på däck, med händerna under nacken. Dagen är glasklar. Himlen hög. Horisonten vid. Men vinden kommer från sydkanten. Och i dyningarnas breda famn gungar

Dagmar ganska kraftigt. Som ett regn av fina droppar stänker skummet över däck. Och i de kristallklara dropparna bryta sig solens strålar som färgerna i ett spektrum. Ögat skönjer inga gränser. Himmel och hav äro ett.

Bertil tänker på Lena. Känner ännu smekningen av hennes hand, då han i går kväll steg i jollen för att segla hem till Vresö. Hade Bertil inte sin mor att dra försorg om, skulle han ej töva att flytta över till Sotö huvud och gå in i något båtlag där. Bertil börjar vantrivas på Vresö. Därtill är Sabina så efterhängsen. För moderns skull tvingas han hålla god min. Lena och han höllo på att komma ihop sig ordentligt för Sabinas skull. Skvallret har vingar. Och vägen mellan Vresö och Sotö är icke lång. En liten fågel hade bland annat viskat i Lenas öra, att Bertil inte menade allvar med henne. Och så snyftade hon. Bertil måste uppbjuda hela sin förmåga att trösta fästnön. Om hon ändå ville begripa, att han aldrig har en tanke på någon annan. Men Lena är så impulsiv i motsats till de andra öborna. Impulsiviteten beror väl på, att hon icke är född i havsbandet.

Kunde Bertil bära komma över någon fiskebåt, hur liten som helst, skulle han inte tveka att lämna Dagmar och bli sin egen. Mången självständig fiskare har börjat på samma vis. Förr eller senare måste han i alla fall ta ut steget. De till synes fantastiska drömmar den unge mannen gav luft åt på Havsfiskeföreningens möte lämna honom ingen ro: han, Bertil Ollonberg, skall bli en fiskareyrkets reformator.

Timmarna gå. Solen börjar redan luta mot nedgång. Men ännu så länge syns bara himmel och vatten. Så dyka äntligen den lilla öns konturer upp längst förut. Konturerna bli allt tydligare. Och samtidigt kan Dagmars båtlag se, att bankarna vinla av fiskefartyg. Förutom hallänningarna ha naturligtvis också danskarna

passat på. Även tyskar brukar ta sig hit, så snart de få nys om, att den långa vägen lönar sig.

Efter ytterligare en halvtimme är Dagmar framme. Sedan kommer Clary och de andra vresöbåtarna i tur och ordning. Själva ön måste passeras, ty fiskebankarna ligga på öns syd- och sydvästsida. Bertil kastar i förbifarten ett halvt likgiltigt öga på denna ensamma ö i västerhavet. Den ligger omgärdad av rev och grund. Innanför dessa höga strandvallar och klitter. Längre in på ön några nyplöjda tegar, omväxlande med svartbruna ljungbackar. De fåtaliga fiskarstugorna äro alla märkta av havets och stormarnas eviga attacker. I havsbandet blir kusligt så här års. Men denna ensamma ö, fjärran från fastlandet, verkar dubbelt kuslig just nu. Och Bertil vill inte byta med någon av de två hundra själar som framleva sitt liv här.

Vart Bertil vänder blicken ligga fiskebåtar i alla storlekar. Han kan på ganska långt håll se, om de äro hallänningar, danskar eller tyskar. Men nu är icke tid att befatta sig med konkurrenterna om skarpsillen. Ankaret går. Näten måste i sjön innan det mörknar på allvar. Alle man hjälpas åt. Först sätter man ut piptunnan (ett konformat laggkärl, med spetsen nedåt). Spetsen avslutas med en stång. I stångens nedre ända hänger en blytyngd, annars kan icke piptunnan hållas rätt. Även upptill är en liknande stång synlig ovan vattnet. På övre ändan av denna stång hänger Bertil ut en lykta, för att Dagsmars båtlag även efter mörkrets inbrott skall veta, var piptunnan finns. Vid piptunnan har lille Julle fastgjort en lina av tågvirke, vilken återigen är fästad i och utgör en fortsättning av den lina, som löper längs garnets underkant.

Nu hala mannarna piptunnan över bord. Samtidigt går Dagmar för sakta maskin i vindriktningen. Garnet, utrustat med lina upptill och nertill (det blir starkare

på detta sätt), sättes ut undan för undan. Garnets underkant är försedd med tyngder, som tvinga det under vatten. Vid den övre linan ha yrkesförfarna händer — på lämpliga avstånd — fästade rep, fastgjorda med andra ändan i tätta laggkärl (lättestunnor). Dessa lättestunnor hålla garnet uppe. Efter garnet kommer en lina, 75 famnar lång. När även denna firats ut, gör maskinen stopp: Dagmar ligger fast för garnen. Men först en god stund efter midnatt skall båtlagen dra dem. Flera timmar dit.

I ett nu faller skymning. Den stora fiskeflottans lanternor tändas en efter en. Piptunnornas ljus glimma över vattenytan. Något hundratal meter längre ut ligger fyrskeppet. Även där äro alla ljus tända. Och fyrarna på Anholt blinka i ett. Höstmörkret tättnar. Men ju mer det tättnar, desto eldigare brinna dessa tusentals ljus. Och stjärnorna vakna, tända av vår Herre. Himlablossen, fyrarnas eviga blinkande, vakskeppets och fiskebåtarnas lanternor — hela denna värld av ljus, med oändlighetens kompakta mörker till ram och bakgrund, sammantonar till en enda fascinerande jätteillumination, som ingen arrangör i världen kan göra maken till. Och i skenet från dessa otaliga ljusögon avteckna sig båtarnas besättningar som levande fantom.

Linus tar fram sitt dragspel, spelar en fiskarvals. Han får snart svar från andra båtar, närmare eller fjärrare; munharmonika och fiol omväxla med dragspelsmusiken. Här och där på däckena ta karlarna en sväng med varann. Som dansande orangutanger avteckna de sig mot ljuset från lyktor och lanternor.

Snart tystnar musiken. Strax efter midnatt skall draget börja. Alla behöva några timmars sömn till dess — alla utom vakterna, en för varje båt.

På Dagmar har Bertil första natten. Sedan får laget turas om. Men nu kommer höstnattens kyla svepande.

Den är fuktig och rå. Kylan sticker som piggar, sätter sig i ögonen, som rinna. Men genom det tilltagande diset blir den honom omgivande illuminationen allt blekare, allt mera överklig och fantastisk. Endast fyrarna äro starka nog att bryta igenom som blixtrar.

Nu är allt tyst, så ödsligt, så skrämmande tyst, att Bertil hör sitt eget hjärtas slag. Men denna tystnad är av ett annat slag än den där sommarnattens hemma vid Sotö-fyren. Då höll Eros vakt kring två unga människor. Nu har Bertil vakten över andras liv. Se där skillnaden. Bertil känner denna skillnad — och längtar intensivt till Sotö.

Vakttimmarna gå oändligt långsamt. Bertil hör kamraterna snarka. Ljuden låta som basunstötter. Själv är han mer än en gång på väg att domna bort. Men varje gång väcker honom sirenen från något passerande fartyg. Äntligen blir klockan 1 på natten. Bertil purrar kamraterna. Lille Julle sätter motorn igång och alle man hjälpas åt att dra garnen, medan Dagmar närmar sig den lyktförsedda piptunnan.

Tur med första fångsten: till bristning är nätet spänt av sprattlande liv, glänsande som silver och smaragd vid lanternornas sken. Sedan ut med näten igen. På hundratals båtar samma rörelser, samma arbete och samma intensiva brådska, ty här gäller att passa på. Rapporterna ha således inte narrats den här gången: »sillen står tät sydväst om Anholt».

Men garn efter garn halas in, alla ge lön för mödan. Och Bertil tänker osökt på Kungen. Till honom går huvudparten av förtjänsten. Gubben får ytterligare en summa att föröka sina rikedomar med. Den som bara finge disponera avkastningen på denna enda fångstnatt skulle Bertil Ollonberg inte stanna kvar på Dagmar längre än tills han kom hem igen.

En stor del av fiskeflottan har redan fått nog. Somliga

båtar styra in mot danska hamnar, andra till Varberg, Falkenberg och Halmstad. Men vresöborna, som sälja på Göteborg och ha den längsta vägen tillbaka, stanna kvar ytterligare ett dygn. Fiskelyckan är god och det gäller som sagt att passa på.

På kvällen sista dagen faller ett lätt duggregn. Och på detta kommer den första riktiga frosten. Termometern sjunker ett par grader under nollpunkten. Däcken bli plötsligt hala som isgator.

Denna natt skall Vekter ha vakten.

Strax före midnatt vaknar Bertil av ett genomträngande skrik. Han skyndar brådskande upp på däck men störtar handlöst omkull på det hala däcket. En ensam lykta i fören blinkar dystert. Han kryssar försiktigt på alla fyra fram till utkiken. Men där finns ingen Vekter. Han vänder och kryssar försiktigt bort till styrhytten. Inte heller där.

Bertil ropar: »Vekter, Vekter.»

Ropar högre och högre.

Inget svar.

Gamle Rung, som vaknar av ropen, sticker upp näsan ur ruffen:

»Va ä dä.»

Bertil, darrande på målet: »Vekter.»

»Va ä dä mä han.»

»Vekter har vesst gått över bord.»

Något tjockt sitter honom i halsen. Han mumlar:

»Va säger do.»

». . . Vekter ä borta.»

De andra vakna. Med lanterna i hand leta de efter den försvunne, leta på däck, i lastrum — Förgäves. Inget vet hur olyckan timat. Troligen har han slirat på det hala däcket, förlorat balansen och gått i djupet.

Så snart det ljusnar börjar laget dragga efter honom. Utan resultat. Då samlar Rung sin besättning tillhoppa,

läser Jesu ord om döden och uppståndelsen, läser med en själasörjares allvar samt avslutar med Fader Vår och Herren, välsigne. Därpå sjunga den dödes kamrater Närmare Gud till Dig.

Den psalmen kunna de alla, även om de äro världens barn. Klagande tonar sången ut över vidderna. Och besättningarna på de vresöbåtar, som ligga i närheten, stämma in. De skrovliga fiskarrösterna ge ett beklämmande intryck härute på det ödsliga havet.

Sedan halas garnen in. Och Dagmar återvänder med en man mindre ombord. Vekter var som Bertil sin mors enda stöd. Havet hade tagit den ene efter den andre: far, make, söner. Vekter blev den siste. Men ändå säger den gamle vid underrättelsen om sonens död:

»Detta har ja väntat mej. Men Herran gav å Herran tog, välsignat vare Herrans namn.»

Därpå lindar hon krusflor kring porträttet av den siste i raden samt ställer det på den maskätna chiffonjén. Där står förut fyra porträtt, alla med svart krusflor om ramarna. Nu äro de fem. Men ingen av dem ligger på kyrkogården. Alla funno sin grav i det hav som gav — och tog...

Kap. VIII.

Kungen på Vresö hade varit krasslig hela hösten. Men ingen av Konrads närmaste oroade sig över hövan. Sedan långliga tider tillbaka brukade hans gamla onda, andtäppan, regelbundet återkomma så här års för att sedan räcka framåt vårsidan. Denna höst var emellertid Kungen värre därän än någonsin. Bröstat pep i ett. Aldrig fick han andas ut riktigt. Värst om nätterna. Med ryggen stödd av kuddar måste Konrad sitta upprätt i sängen. Men ändå kommo anfallen nära på regelbundet. För varje anfall stod döden inom närhåll. Den gamle stönade och vändades. Ansiktet lackade av svett, medan läpparna mumlade långa böner om nåd och förskoning. Så tog tröttheten överhand och för en kort liten stund domnade han bort för att åter väckas av kvalen, som höll på att kväva honom. Frampå morgonen lade sig anfallen. Men då var den sjuke ofta så utmattad, att han måste stanna kvar i bädden till framåt förmiddagen. På sista tiden orkade Konrad inte gå upp ens. Ej heller den saken fäste omgivningen sig vid, eftersom sådant inträffat förr.

Men nu började fötter och ben svullna till oigenkännlighet: de liknade röda köttklumpar. Och hjärtat krånglade ideligen. Den gamla kämpagestalten gick tydligen mot upplösning. Ändå ville Kungen inte tänka på döden. De samlade rikedomarna bokstavligen kedjade fast denne girigbuk vid livet. Och så snart gubben för

någon stund orkade stå på benen brukade han göra visitt nere i källarvalvet för att övertyga sig om, att de tunga järnkistorna stodo kvar och att ingenting fattades i dem. Besöket i denna underjordiska skattkammare stimulerade som en kraftig dosis morfin: blotta vissheten om att skatten låg orörd kom den slocknande livslågan att flamma upp.

Men Gud tröste den, som vågade nämna ett ord om denna skatt. Då kunde gubben trots dödens närhet rasa som förr i världen. Glömsk av sjukdomen bröt han ut — för att i nästa nu bokstavligen svartna i ansiktet: minsta sinnesrörelse gav andtäppan ny näring.

Dagarna bli allt kortare. Termometern sjunker. Sundet mellan Vresö och Måsö fryser till. Båtlagen måste lägga upp i avvaktan på blidare väderlek. Fiskarna göra sina regelbundna turer ner till bryggan eller sjöbodarna. Där finns alltid något att bestyra med redskapen. Bertil arbetar borta på slipen med lite av varje. Alltid några kronors extra förtjänst.

Sabina gör titt och ofta påhälsning i mor Annikas stuga för att prata bort en stund.

Och varje gång frågar mor Annika hur Konrad mår. Sabina ger alltid samma svar:

»Då ä som förud.»

Men en dag stannar Kungen längre än vanligt kvar i sin underjordiska skattkammare.

Kari, hustrun, börjar bli orolig.

Hon viskar till Sabina:

»Ga ner, do.»

»Ga ner! Hellre va som helst.»

Ingen mer än Kungen själv har någonsin satt sin fot i källarvalvet. Inte ens Gunnar. Nu är han förresten ute och jagar med den otäcke Lagus, som en aldrig kan bli av med på ön.

Minuterna gå. Mor och dotter bli allt oroligare. De lägga sig på golvet och lyssna. Inte ett ljud.

Kari: »Tänk, um far somnat. Då kan han legga å frysa ihjäl. Do kan la ga ner, Sabina lella.»

»Ga ner själver, I.»

»Vi kan la ga ner bægge to.»

I detsamma kommer Gunnar hem med bössan över axeln, vid jaktväskan dinglar ett knippe sjöfågel.

»Jasa, do kammer no», säger mor och ser förebrående på sin son.

»Ja, ja kammer no. Men ja kan ga igen, um I vell.»

Han är rödredelin i hyn, luktar starkt.

Mor och dotter byta blick. Men ingen av dem har lust att gräla just nu.

Med en viss ängslan i rösten säger mor:

»Far ä därnere sen i förmeddas och hon pekar mot golvet.»

»Sen i förmeddas?»

De båda kvinnorna nicka samtidigt.

Gunnar: »Da begriber I la, atte dä hänt nåt. Varför ser I ente etter?»

Gunnar fingrar på luckan, som annars brukar vara låst. Tövar först ett par sekunder, lyfter sen upp luckan och går försiktigt nerför den lodräta trappan.

Gunnar vet inte ens hur där ser ut. Halvvägs stannar han, stammar:

»Far — far — ä — I där?»

Mor och dotter ligga raklånga på golvet och lyssna med återhållen andedräkt. Gunnar upprepar sin fråga:

»Far — far, ä I där?»

Inte heller nu något svar.

Gunnar går ytterligare ett par steg, stannar, böjer sig ner. Nu kan han se två höga järnkistor och en lykta på vägen. Men var är far? Gripen av skräck rusar han

brådstörtat uppför trappan, sätter upp huvet genom luckan och nästan skriker:

»Far ä ente där.»

Mor och dotter i korus: »Ä'n ente där.»

»Nä. Kam mä, får I se.»

Ska de våga? Men denna gång flyger varje tvekan sin kos. Gunnar går först. Sedan mor och Sabina. Deras ben svikta. Snart stå de där nere alla tre. Deras läppar äro som förseglade: far syns inte till. Skräcken griper dem.

Men så fattar Gunnar mod — som ledd av en osynlig hand kliver han fram till ena kistan för att öppna den. Kistan är låst, obevekligt låst. Då går han bort till den andra: olåst. Försiktigt lyfter Gunnar upp det tunga locket men ryggar med ett oartikulerat rop tillbaka. Locket slår igen med en tung duns.

Besinningslöst rusa mor och dotter uppför trappan.

Gunnar, ensam kvar, bemannar sig, öppnar ånyo. På kistans botten ligger far på rygg. Han är blygrå i ansiktet. Tvenne brystna, gulgröna ögon stirra rakt ut. De svartblå läpparna ha glidit isär, blottande en tandlös, grinande gom. Den ena handen är krampaktigt slutet kring något föremål, som glimmar likt guld mellan stelnade fingrar.

Gunnar fattar med båda händer i kistkanten för att icke omtöcknas av den förfärliga synen. Lutad över kistan har far troligen fått ett av sina anfall, förlorat balansen och störtat ner varvid locket slagit igen. Ur stånd att resa sig har den gamle antagligen kvävts eller vid överbalansen fått ett slag, som med ens befriat honom från alla jordiska plågor och bekymmer.

Gunnar, odågan, står ett ögonblick som paralyserad, slår sedan igen kistlocket och går upp. Med tillkämpat lugn, ett lugn som pressar fram kallsvetten på pannan, berättar han för mor och syster att far är död.

Mor: » I kista?»

Sabina: »I kista?»

Gunnar: »Ja, i kista.»

Kari knäpper sina händer. Läpparna mumla:

»Jaså, far feck äntligen ga hem. Mätte Gud ha hört hans siste sock. Dä va jo allti Könrad's högste önskan. Fast allri hörde ja, atte han velle dö därnere i pengakista. Herrans vägar ä underlia, minns dä, barn. Ja, di ä unerlia», tillägger hon och nu börjar tårarna komma. Även Sabina gråter. Men Gunnar står oberörd.»

Så säger Kari: »Ja har haft mina aninger hele hösten, fast ja ente velat säja nå'et.»

»Ja mä», avbryter Sabina.

Kari: »Men no ska vi vara tacksamma te Gud, som befriat far från alla plåger. Va han har lidet — dä vet bara ja.»

»Å ja», — avbryter Sabina.

Gunnar nickar.

Men alla tre känna en viss lättnad, nu är det oundvikliga över. Kungen var dem alla en plåga.

»Sa I ente ga ner å tetta?» frågar Gunnar.

Mor och dotter skaka på huvudet. Sedan säger Kari:

»Gunnar springer ner te Elis å Maria. Be Elis, att han kammer mäsamma. Sabina underräddar Magda, men försektit. Do ved.»

Gunnar och Sabina skynda iväg.

Elissons ta det sorgliga budskapet med jämnmod. Magda svimmar av sinnesrörelse. Hennes man, skeppare Karlberg, som nu lagt upp tills våren, är oberörd, men undrar i skägget hur mycke den gamle kan efterlämna. På ett ungefär.

Elisson gör Gunnar sällskap tillbaka. Först under vägen får han reda på, att svärfar dött i en av sina pengakistor.

»Legger han där än?»

»Ja.»

Elisson knäpper sina händer. Sedan:

»Ga genast ner te mor Anneka. Be henne sveba far. Säj te Bertil, att han följer mä, så vi kan fa ubb göb-ben.»

En kvart senare vet hela Vresö, att Kungen är död. Nyheten går som en löpeld från stuga till stuga. De kvinnliga budbärarna ha knappast tid att ta på sig huvudduken. Över allt skymta gamla och unga. Brådskande korsa de gränderna på väg till närmsta granne. Och efter hand samla sig små flockar av fiskare i lä av prången, diskuterande lågmält — med avbrott för stereotypa nickar — den sensationella nyheten, den största på Vresö sedan guvernörens besök i somras. Alla undra, hur mycke pengar Kungen efterlämnar. Lite var gissar på rent fantastiska summor. Ingen vet något bestämt. Inte ens bankerna i stan förresten. Kungen litade ej på dem. Visserligen förlorade Konrad stora summor i ränta varje år. Men han kunde bevaka sin skatt själv. Kistorna voro dessutom såväl brand- som dyrkfria.

Bertil och mor Annika anlända omedelbart.

Mor Annika beklagar sorgen. Vid varje ord niger hon. Bertil, Gunnar och Elisson bege sig genast ner i källarvalvet. Gunnar fäller upp kistlocket och med förenade ansträngningar lyfta de upp den döde. Komna halvvägs med sin börda griper dem en syn utan like: hela kistbotten skimrar av guld, riktigt guld, myntat och omyntat. Som lamslagna av denna syn släppa de taget. Liket dråsar med en duns ner på cementgolvet. Av den dova dunsen spritta de till. Och Elisson slår blixtnabbt igen locket, som denna gång låser sig självt på ett rent av övernaturligt sätt: det är omöjligt att öppna kistan igen. Och nu ha de förresten annat att tänka på. Liket vill inte upp genom golvluckan. Första gången sätter det sig fast vid axlarna. Endast huvet och halsen nå ovan öppningen. De tre männen måste tillgripa sina

yttersta krafter för att få loss liket igen. Ännu i döden vill Kungen ha sina skatter i fred.

Slutligen blir ingen annan råd än säga av ett par golvplankor. Sen går den makabra transporten lite lättare.

Elisson, som är ombud för en begravningsbyrå i staden och för på lager firmans tillverkningar, skickar omedelbart hem Jenny efter svepning.

»Å be mamma kamma pa samme gang, sa ho ka hjälpa Anneka.»

Därpå ringer Elisson till begravningsbyrån:

»Skecka ud e ekkista te svärfar. Göbben ä döer no. Skecka den största I har.»

»Men sjöfarten på Vresö är ju stängd», säger begravningsentreprenören, sedan han yrkesmässigt darrande på rösten beklagat sorgen.

»Nä, isen gar ubb no igen härude i sonnet (sundet), sa dä ä inga fara mä den saka.»

Har verkligen blivit blidväder de sista dagarna. Men fiskarna, som lite var gjort sig i ordning, sakna lust att ge sig ut, nu när Kungen ligger på bår. Och de gamle undra i sitt stilla sinne, hur det skall gå för dem till sommarn. Kungen var ju i livstiden deras fiskehelgon.

Dödsfallet inträffade en lördag. Nästföljande söndag sker tacksägelse i Måsö kyrka.

Måsö ligger tvärs över sundet. Under natten mellan lördag och söndag går isen fullständigt upp mellan de båda öarna. Och som ingen vresöbo, gammal eller ung, vill försumma att höra denna tacksägelse från predikstolen, gå de man ur huse ner till bryggan och ro över i sina jollar.

Ryktet om Konrad Alexanderssons död har som en löpeld spritt sig till grannöarna. Även deras befolkning vill ta del av tacksägelsen. Sundet vimlar av roddare. Alla med samma mål.

Måsö kyrka är som alla andra gudshus delad i tvenne

hälfter av en mittelgång. Sedan gammalt bruka vresöborna ha sina platser längst fram till vänster. Men på senare år hålla de icke så styvt på den plägseden. Majoriteten stannar hellre hemma och går i missionskyrkan. Missionskyrkan är deras egen, uppförd för deras pengar. Men framförallt är den kristendom, som predikas i frikyrkan, deras egen. De leva och dö på den. Visst finns ännu en del vresöbor, vilka föredraga statskyrkan. Men deras antal har med åren reducerats till ett ringa fåtal. Endast vid särskilt märkliga tillfällen fara även missionsvännerna över till Måsö. När en dylik händelse inträffar brukar kyrkoherden se till, att den gamla plägseden upprätthålles.

Så är förhållandet i dag, när tacksägelse skall ske efter Kungen.

Främst sitter den dödes efterlämnade maka, barn, mågar och barnbarn. Därpå i tur och ordning tjocka släkten. Tjocka släkten är stor, ty på Vresö äro de flesta familjer mer eller mindre befryndade med varann. På detta sätt blir halva kyrkan upptagen med anförvanter till Konrad Alexandersson.

Bertil hade helst velat segla över till Sotö och hälsa på Lena. Men mor Annika lyckades avstyra denna plan. Vad skulle släkten säga, om Bertil ensam höll sig borta vid ett sådant tillfälle?

»Vi far bara sedda emella, Bertil lelle. Te slud vell engen se ad ass. Di pradar noj ändå, engen ved hör dä blir för dej. Elisson bestämmer allt no, a han kammer la att bestämma över båda' mä. Gör di gamla mor te veljes.»

Bertil avstår från det efterlängtade besöket på Sotö. Bjuder honom visserligen emot att spela komedi, men han vill heller inte göra sin mor ledsen. Dessutom har hon ju blott alltför rätt.

Den lilla kyrkan är till trängsel packad med folk. Långe

sen Bydal såg så många av sina församlingsbor på en gång samlade här.

Och när kyrkoherden kastar ett öga upp till läktarn, upptäcker han både Seeburg, Lagus, artisten Bure, Fiol-Johan och Ruskas-Nis. En syn som kommer honom att dra på mun.

Kyrkoherde Bydal kom som ung hitut till havsbandet. Mer än tretti år sen dess. Stora förändringar under denna tid. Själv är Bydal vorden gammal. Och föga mer än kappan med kragen skiljer denne själasörjare från en fiskare, till den grad har miljön förändrat honom. Kyrkoherde Bydal tänker, känner och reagerar som en fiskare. Han har till och med den karakteristiska skäggransnen under hakan samt ringar i öronen.

Församlingens organist, folkskollärare Holger, en medelålders man med yvigt, uppstruket hår, tar ingångspsalmen. Tungt och släpigt rulla tonerna ut under valven. Endast då och då bryter en gäll kvinnodiskant genom släpet, tränger igenom som ett mer eller mindre medvetet solo. Till dessa enstaka kvinnliga solister hör Magda Karlberg, Kungens äldsta dotter. Magda har fått sångens gåva. När hon pressar sin röst över de andras, nickar man åt varann inbördes. Men Magda Karlberg sitter till synes oberörd av denna uppmärksamhet, van som hon är att väcka uppmärksamhet för sin sång hemma i missionshuset.

Kyrkoherden predikar över livet efter detta. Bydal har aldrig varit någon andlig vältalare. Men i dag är han vid en sällsynt god disposition. Till och med vresöborna, som ha helt andra anspråk på gudsordets utläggning, skaka instämmande sina huvud, spärra upp ögonen och undra om det verkligen är Bydal som predikar så gott och skönt. Ingen av dem trodde honom om detta. Predikar nästan lika bra som deras egen pastor från stan. I ett hänseende ligger han alltid över: kyrkoherde Bydal

kan lägga ut Ordet så väl. Trots den trettioåriga vistelsen i havsbandet har Bydal lyckats bevara sin sjungande uppsvenska dialekt — när kyrkoherden står på predikstolen, vill säga. Annars talar han som de andra.

Meh de flesta ha inte kommit för att höra Bydal predika . . . Äntligen är den långa predikan slut. Kyrkoherden säger amen, böjer huvudet och läser en psalm. Så reser han sig ånyo upp, stryker med handen över skepparkransen. Blir med ens dödstyst. Alla hålla andan av spänning. Skall han börja med Konrad? Nej, kyrkoherde Bydal börjar med några mindre notabla dödsfall: två fiskare, far och son, som båda spolats över bord på en och samma gång. En ung flicka från Måsö är död i lungсот och en liten gosse från samma ö i kikhosta. Inget av dessa dödsfall väcker någon särskild uppmärksamhet.

Men nu gör kyrkoherden en konstpaus. Sedan:

»Till slut har också Gud den högste i sitt allvisa råd behagat hädankalla skepparen Konrad Amandus Johannes Alexandersson i den höga åldern av sjuttiosju år, tre månader, åtta dagar. Förlossad från sina jordiska lidanden har han nu ingått i den eviga vilan.»

Vid dessa ord snyftar hela slakten i korus. Till och med Gunnars ögon fuktas av tårar.

Kyrkoherden tillägger med sedvanligt, men denna gång mer betonat patos:

»Låt oss alla å envar i tid rätt betänka vår egen hädanfärd, på det vi må redo varda, när Herren Jesus kallar oss.»

En samfällid suck går genom kyrkan, gamla, trötta huvuden skaka av och an, av och an. Sedan komma profana kungörelser. Under tiden lättar stämningen undan för undan. Man hostar, harklar, snyter sig, viskar. Den stora sensationen är över.

Efter högmässans slut stanna de sörjande kvar. Kyr-

koherde Bydal kommer ner, tar i hand, börjande med Kari, barnen och mågarna. Till alla har han ett tröstens ord i beredskap, samtidigt tingar Elisson på honom till jordfästningen nästkommande fredag. Längre kan en inte vänta.

Därpå går släkten ner i båtarna och återvänder till hemön. Hela sundet vimlar av båtar. Men släktens flottiljger sig av samtidigt, precis som om den inte ens nu vågade skiljas åt.

Tyst glida båtarna över sundet. De som inte ro sitta stela som vaxmannekänger. Men alla äro klädda i svart och deras stereotypa silhuetter spegla sig i vattnet. Decembersolen börjar redan sjunka. Tunga, bukiga skyar segla oändligt långsamt fram under ett blygrått fäste. Ett fågelsträck skriar. Entonigt skvalpa vågorna och nedanför hällarna tornar issörjan upp sig. I sjöbodarnas små fönster återspeglas en fosforfärgad liten strimma, bleknar allt mer, blir borta. De röda väggarna svartna. I bergsskrevorna ligger is. Havsbandets klippor, ödsliga och kala, öka tristessen.

Utän att byta ett ord med varann gå vresöborna i land samt fortsätta med en stel nick var och en till sitt.

Begravningen blir Kungen värdig. Men säkerligen skulle den gamle gnidaren vänt sig i kistan om han sett hur många pengar förberedelserna kostade. Elisson måste ta extrabåt från stan för att få med allt som behövs att värdigt fira Kungens gravöl. Minst ett par hundra personer skola ju undfågnas.

Ja, ett sådant ståhej.

- Äntligen är begravningsdagen inne.

Långsamt och släpigt vandrar den ena gruppen av människor efter den andra upp till Slottet, samlas i rummen och bjudas på buljong med smörbakelse.

Från närgränsande öar komma hundratals nyfikna i sina båtar.

Bertil är över till Måsö och hämtar kyrkoherden med fru, en massiv kvinna som vet sin ställning. Trots den långa vistelsen i havsbandet har hon aldrig i onödan beblandat sig med befolkningen. Fru Bydal är själv av prästsläkt och håller på sin sociala ställning som den förnämsta kvinnspersonen i havsbandet. Därför kunna de burgna, stadsmoderniserade skepparfruarna på Vresö icke riktigt med henne, ty de känna sig lika goda. Men på närhåll utövar i alla fall fru kyrkoherde Bydal en viss respekt även bland dem. Och de niga vackert, när hon något nedlåtande tar dem i hand.

Kyrkoherden själv behandla de mera som en jämbörding, nicka och äro gemytliga. Bydal är gemytlig tillbaka. Men denna ömsesidiga gemytlighet yttrar sig mest i sättet att tala med ögonen. På Vresö pratar en inte i onödan.

Efter buljongen och smörbakelserna ställer sorgetåget upp med kyrkoherdeparet främst. Mellan dem går Kari, klädd i fotsid slöja. Därefter kommer tjocka släkten i tur och ordning: ingen av männen har hög hatt mer än Elisson. Somliga bära vegamössa, andra lågkullig kubb, som sed och bruk är vid begravning i havsbandet. Ja, för de flesta kommer aldrig kubben på annat än vid bröllop och begravning.

Processionen håller emellertid inte ihop. Var och en går på sitt sätt. Kvinnorna lufsa lika hemvant som när de bege sig ner till bryggan, när de ska åstad och ge grisen mat eller när de gå till varann på kaffe. Männen vagga. De många årens sjögång har blivit deras andra natur. Ibland vänder sig fru Bydal om, rynkar ögonbrynen: de närmaste göra en ansats att sluta till. Då uppstår stockning och alla likna hjälplösa barn. Sedan tar vanan ånyo ut sin rätt.

Äntligen är denna procession framme vid kyrkogården, svart av nyfikna från alla håll och händer.

Vid den öppnade griften stå gråterskor. Tio till antalet. Gamla, krokiga, fattiga samt rynkiga som pergament. Den svarta schaletten är djupt nerdragen i pannan och de stryka ideligen ögonen, som rinna i ett.

Men processionen gör först halt nedanför det lilla begravningskapellet. Bärarna sätta ned kistan. Kyrkoherde Bydal tar plats på kapellets altan.

Ceremonien börjar. Den går enligt gängse ritual.

Därpå stiger kyrkoherden ner, kistan lyftes åter upp av bärarna med Elisson och Karlberg som prestaverande fortsätter processionen in på kyrkogården, där fripastor Levin, en reslig, välnärd man i blå hornbrillor och hög hatt, efterträder statskyrkans präst. Levin kastar de tre skovlarna eller rättare sandklumparna på kistans lock, så det ekar i bergen och med vibrerande, lätt skorrande patos viger han broder Konrad Alexandersson till sista vilan.

De tio gråterskorna ackompanjera denna del av ceremonien med klagande, spruckna läten, som skärande vibrera genom den blåsiga, gråkalla decemberdagen, hård och fränstötande som den endast kan vara ute i havsbandet.

Sedan pastor Levin fullgjort sitt värv och gråterskorna tystnat, stämmer missionsföreningens junioravdelning upp:

»O, att få hemma vara,
i det landet underbara,
där de helga änglar sjunga
vid de gyllne harpors ljud.
Att ur sorg och jämmer tagen
och allt kval för morgondagen
i ljus som aldrig skymmer
evigt få skåda Herren Gud.»

Gitarrer och mandoliner ackompanjera. Bjudna och objudna, så många som kunna den sången, stämma in.

Men genom sången och musiken tränga åter gråterskornas paroxysmer igenom, tränga igenom som groteska tjut av osälla andar, en disharmoniskt skärande kontrast. Kyrkoherdefrun fryser både in- och utvändigt. Kyrkoherden själv trycker ihop läpparna för att icke väcka de närmast stående uppmärksamhet.

Efter sången och musiken talar pastor Levin om lyckan att äntligen få ingå i det eviga livet. Sen sjunger han solo *»Jag är en främling, jag är en pilgrim. Blott en afton, blott en afton bor jag här —»* Och avslutar med kort bön, följd av Välsignelsen. Därpå tala den dödes båda mågar i tur och ordning. Elisson är van. Men lille hjulbente Karlberg hackar och häser mellan varje ord.

Sist sjunger juniorföreningen *»Jag är en gäst och främling på denna öde strand»*, och processionen återvänder till sorgehuset för att äta middag.

Sedan är denna begravning ett minne.

Kap. IX.

Kungens död och begravning lade beslag på vresöbornas intresse för flera veckor framåt. Men allra mest intresserade de sig för den efterlämnade förmögenheten. Fanns testamente?

Ingen visste något bestämt om den saken. Inte ens de närmaste. Visserligen hade båda makarna i all hemlighet satt upp sin sista vilja. Men det var länge sedan. Kari trodde för sin del att handlingen förkommit. Hon hade inte sett till den på sista tio åren. Kari kom inte ens ihåg ordalydelsen nu. Konrad lät upprätta handlingen omedelbart efter en svår lunginflammation, som han aldrig trodde sig kunna gå igenom.

De båda mågarna Karlberg och Elisson, vilka utsetts till boutredningsmän, hade emellertid ett dunkelt minne av att Kônrad i ett svagt ögonblick nämnt något om handlingen ifråga. Och nu ansatte de sin gamla svärmor värre.

Elisson: »Kammer I ente ihåg, vart då tog väjen?»

Kari: »Ja kammer bara ihåg, att Konrad stappa ner pappert i si birålåda. Men när ja sen tetta etter, va då bôrte.»

Elisson: »Då skulle I frågat far va han gjort åt, förstår I. Då va eran sköldighet, förstår I.»

Kari: »Men do ved la, horn far va. Han velle ha allting för sej sjôlv, når de gällde affäder.»

Karlberg: »Kammer I ente ihåg något uttå innehallet då?»

Kari: »Ja feck ente se innehållet. Skrev bara dit mett nam.»

Elisson och Karlberg letade efter det förkomna testamentet på både möjliga och omöjliga ställen. Men allt sökande var förgäves. Troligen hade Kungen med vett och vilja förstört det. Ingenting att göra åt den saken således. Och bouppteckningen gick sin gilla gång.

Men de båda järnkistorna nere i källarvalvet kan ingen öppna. Elisson hämtar ut ett par låsmeder från stan. Inte heller de lyckas komma underfund med mekanismen. Man försöker fila sönder låsen. Men den metoden går alldeles för långsamt. Då far Elisson på en idé: han låter en yrkesman svetsa sönder både gångjärn och lås. Och nu har en äntligen tillgång till Kungens skattkammare. Först töms silverkistan på sitt innehåll. Därpå kommer turen till den andra kistan, där guldets och värdepapperens förvaras.

Både Karlberg och Elisson ha släktens girighet i blodet. De hopade skatterna göra dem först stumma. Deras ögon få en gulgrön glans. Sedan börja de betrakta varann i smyg. Och samma tanke slår dem båda på en och samma gång: den som ändå vore ensam om allt det här, Karlberg tänker: Elis har nog inte alltid kunnat hålla nyporna i styr. Elisson tänker ackurat detsamma om Karlberg. Men plötsligt vaknar hos honom samtidigt ett starkt begär att omsätta tankegången i handling. Ett ögonblicks verk: snabbt som blixten reser han sig upp och slår på samma gång till det tunga, järnbeslagna locket, så det smäller ner med en duns. Karlberg, hypnotiserad av skatten, hänger alltjämt över kistkanten. Han ger upp ett vrål: kistlocket håller på att halshugga honom. Hoppa upp och sätt dig på locket, viskar en röst i Elissons öra. Han lyder utan tvekan rösten — men i detsamma lyckas Karlberg bända upp locket. Vid denna rörelse får lyktan, som Elisson håller i handen, en stöt,

så glaset splittras och den brinnande karbiden faller ner i kistan. På mindre än en sekund ha alla de gamla handlingarna, in-teckningarna och värdepapperna fattat eld.

Inför denna gemensamma olycka bli de båda svåg-rarna solidariska igen. Båda kränga i ett nu av sig kavajen och söka på detta sätt rädda papperen. Förgäves. De äro redan nerkolnade. Ingen av dem vet, hur pass stora värden de själva på detta sätt gått miste om. Ja, de ha inte ens reda på, vilka personer i samhället som stå i skuld till sterbhuset, ty nu äro alla bevis förstörda.

För andra gången stå de förstummade. Men nu är orsaken en annan.

Då de äntligen få mål i mun, säger Elisson:

»En sån olöcka. Kan dä vara Guds straffdom, Karl-berg?»

Karlberg fingrar på halsen sin — där syns märke efter kistlockets skarpa järnkant — och svarar:

»Dä ä kanske både dä ena å de andra, Elis.»

Elisson nickar. I sitt hjärta tackar Elis sin skapare, att han inte i detta nu står som mördare. Och Elis undrar varifrån alla onda tankar komma.

Sedan de båda svågarna hämtat sig från den första chocken bli de sams om att icke för någon av de andra arvingarna förråda detta olycksöde och Elisson förklarar tvärsäkert, att han nog skall få reda på in-teckningarnas belopp ändå.

Karlberg: »Blir ente så lätt, Elis.»

Elisson lovar, att den saken ska han svara för:

»Men vi måste tiga, Karlberg.»

Karlberg nickar. Och så trycka de varandras nävar till ömsesidig bekräftelse på att hålla mun.

Sedan plocka de upp guldstyckena och guldmynten. Och tidigt i ottan, innan ännu någon är uppe i fiskläget, ta de Karlbergs motorbåt för att resa in till stan. Så fort banken öppnas, gå de upp och växla in Kungens

skatter på sterbhusets konto. Men dessförrinnan måste silver- och guldsockorna noga kontrolleras och vägas på miligrammet. Icke mindre än fyra tjänstemän och tvenne guldsmeder närvara vid denna förrättning, ty händelsen är unik i bankens annaler. Har helt enkelt inte inträffat, att vanliga skärgårdsbor kommit upp på denna bank med omyntat guld. Karlberg och Elisson få i detalj redogöra för hur dessa rikedomar kommit till. De bli förvånade över att ingen av bankherrarna känna till Kungen på Vresö. De tro, att hela världen känner till honom och hans rikedomar.

Nå, äntligen ha de depositionsbeviset i hand och kunna, någorlunda lättade, återvända hem till Vresö igen.

En tid efteråt kommer den gamle klocklagaren och bygdefilosofen Salomo Salamander till Vresö. Många år sen Salomo var här sist. Men han är sig lik. Både utvändigt och invändigt. Salamander kommer också upp till Slottet. Och som stora klockan i verandan börjat krångla på sista tiden får han lite jobb här. Då Salamander skall skruva loss verket, gör gubben en upptäckt. Han hittar ett gulnat papper, instoppat bakom själva slagverket. Salamander är ensam i verandan. Lite förvånad tar han fram papperet, skjuter upp glasögonen i pannan och börjar läsa. Salamander blir förvånad. Papperet är det förkomna testamentet. Men han läser det från början till slut:

Testamente.

I.

När endera av oss båda äkta makar dör, skall den andra sitta i orubbat bo och disponera över alla tillgångar allt intill sin sista stund,

2.

Men så snart endera av oss faller ifrån och bouppteckning är verkställd skall den efterlevande betala ut till:

Vresö missionsförening kr. 20,000, säger tjugu tusen kronor. Räntheavkastningen på denna summa användes att regelbundet avlöna predikant, som är ansluten till Svenska Missionsförbundet. Summan skall förvaltas av missionsföreningens styrelse och pengarna skola alltid vara placerade i säkra obligationer med minst 4 1/2 % ränta.

3.

Till ny brygga doneras 1,000, säger ett tusen kronor.

4.

Fiskebåten Dagmar överlämnas till vår käre son Gunnar, när han gifter sig. Förblir han ogift får han icke komma i åtnjutande av denna förmånsrätt.

5.

Till grundplåt för en släktfond doneras 10,000, säger tio tusen kronor. På detta belopp skall läggas ränta på ränta i tjugu år. Därefter sker utdelning med tio lika stora delar till dem som äro eller kunna bli mest behövande. Denna donation förvaltas av kommunalstämman på Vresö med en manlig medlem av vår släkt som självskrivnen ledamot, på det att pengarna må komma till rätt användning.

6.

Slutligen skola 10,000, säger tio tusen kronor omedelbart utdelas till fiskaren Bertil Ollonberg, om han tar

vår dotter Sabina till äkta. Därest han bryter mot denna vår önskan, går han donationen förlustig.

7.

När vi båda äro döda, skall hela vår kvarlåtenskap delas lika mellan våra bröstarvingar eller deras närmaste efterlevande i rakt nedstigande led.

Detta är vår sista vilja, som vi till yttermera visso med våra egenhändiga namnteckningar underskrivit.

Vresö den 1 december 19. .

Konrad Alexandersson Kari Alexandersson.

Ovanstående testamente bevittnas av:

Petrus Tiberg
Fiskare.

August Rung
Skeppare.

Salamander läser med stigande intresse testamentet. Han hade alltid lärt känna Kungen på Vresö som en girigbuk, som en gnidare, den där inte utan tvingande skäl gav bort ett enda öre. Men detta testamente är ett levande bevis på motsatsen. Visserligen ligger egoism eller omtanke om släkten bakom samtliga paragrafer, men i alla fall: Konrad måtte ha varit i en underlig sinnestämning, när han satte sig att författa detta testamente. Och Salamander tänker, att varje människa i alla fall gömmer på något gott inombords, fast det vill säragna omständigheter till för att locka fram det goda hos individer som Kungen. Salamander nickar åt sina egna tankar och läpparna mumla av gammal vana.

Så reser han sig upp, öppnar dörren inåt rummen och ropar på Kari, som kommer rultande. Men hon rultar inte så fort nu. Kari har blivit gammal sen Salamander var här sist. Hon skelar på papperet, klocklagarn har i sin hand. Kanske det är en sån där traktat Salamander

vill sälja. Han kunde i stället vända sitt gamla hjärta till Herren Jesus i stället för att pracka på folk sina gudsfientliga tankar, tänker Kari.

»Se här, va ja fann bakom klocka», säger Salamander, skjuter tillbaka glasögonen över näsan och räcker Kari papperet.

»Bakom klocka?»

»Bakom verket på klocka?»

I detsamma kommer Sabina.

»Va ä dä, mamma?»

»Tetta do», säger mamma.

Sabina tar papperet och börjar läsa.

Redan vid de första stavelserna rycker Sabina till och säger:

»Mor, här ha vi jo testamentet.»

Kari: »Va — va säger do, tös?»

»Jovesst.» Och hon börjar läsa.

»Kam», säger Kari, sneglar på Salamander och drar dottern med sig in genom dörren.

En halvtimme senare äro samtliga bröstarvingar församlade kring det runda bordet i Slottets matrum utom Gunnar, som är över på Tjuvholmen hos Lagus. Gud vet, var han gör där.

Elisson läser paragraf efter paragraf. Han läser med betoning och eftertryck. Varje sats bereder överraskning och besvikelse. Men när han kommer till den näst sista, kan inte Elisson styra sig längre. Han slår näven i bordet:

»Tie tusen kronor te Annakas Bertil — um han gefter sej mä Sabina!»

Vid de sista orden rusar Sabina upp och fram till sin svåger. Med emfas utropar hon:

»Får Bertil tie tusen, um han gefter sej mä mej?»

Elisson: »Ja, far din har sålt dej för tie tusen. Själv får do engenting uttå far dins penga, förrän mor ä dö.

Men Annekas Bertil ska ha tie tusen g-e-n-a-s-t — um han tar dej. Vi, vi andra får engenting, ente ett rött öre mer än Gunnar, som får Dagmar ves han gefter sej, vell säja.»

Elisson ser sig förbittrat omkring på de andra, ser på jomfru Maria (hans hustru), ser på Magda och Karlberg, sist stannar blicken på mor Kari och han säger:

»Har I verkligen vart mä pa å skriva unner dä här testamentet?»

Den gamla har alltid haft respekt för Elisson, som nu efter Kungens död är den mäktigaste mannen på Vresö.

Elisson upprepar sin fråga: »Har I verkligen vart mä pa å skriva unner dä här testamentet?»

Kari mumlar: »Ja har la dä.»

»Å ved ente innehallet?»

»Jo, no kammer ja ihag'et som dä va i går.»

»Som dä va i går, ja.»

Elisson ser på de andra. Därpå summerar han ihop de olika donationerna i huvet.

»F-ö-r-t-i-e-t-t — t-u-s-e-n — kroner ska sterbhuset kasta ud te enga nötta — f-ö-r-t-i-e-t-t tusen kroner, hör I dä. Läger vi så te båden, som Gunnar ska ha, um han gefter sej, kammer en ubb i minst s-j-u-t-t-i-t-u-s-e-n kroner, som vi ente får se rögen å. Där ser I tacken.»

Magda Karlberg utbrister i falssett: »Men kan vi ente jäva testamentet? Ja för min del töckte allti, att göb-ben ente va rektier på de siste tjuje årena.»

Karlberg instämmer:

Sabina: »Ja töcker de ä skamlit å sedda här å säja, att far ente var rektier? Han va noj den ende rektije på hele ön.»

Magda: »Näst dej — när do ränner etter Bertil. Då har do förstånd för tie minst.»

Sabina rusar mot syster Magda med lyftad näve. Men i detsamma får hon näsblod och börjar kvida.

Jenny Jesper står gömd bakom en dörr och lyssnar. Magda tar sig åt hjärtat. Karlberg skyndar fram och för Sabina varsamt bakåt i stolen.

Några minuters pinsam tystnad, endast avbruten av sydvästens ilska trummande på fönsterrutorna och havets våldsamma attacker mot klipporna nedanför Slottet. Men det är som om detta elementens stormvrål på sitt sätt lugnar: de upprörda uttrycken ge efter hand med sig.

Karlberg säger: »Ja för min del har vesserligen ente vart må om större överraskning i min da, men en kan jo engenting göra åd'et sa länge.»

Magda: »Dä enda vi kan göra ä å jäva testamentet.»

Karlberg: »Men då ska vi ha bevis för att han ente va rektier.»

Kari: »Noj för att Kônrad va rektier, allti.»

Elisson, halvhögt: »Um ente en utomstående heddat testamentet, så.»

De andra förstå andemeningen och nicka bifall.

Elisson: »Ja, här sedder vi no, ja å Karlberg å Maria å Magda — vi som haft största besvärt må både dä ena å de andra å får ente ens tacken — dä ä bara dä som ja ente begriper. Men som sagt — skrevet ä skrevet — tjuje tusen te missionshuset ä i alle fall bra möcke.»

De andra nicka. Men här finns ingenting att göra åt saken, om man inte vill försöka jäva testamentet förstås — fast då drar en ju också på sätt och vis skam över släkten. Och vid närmare eftertanke vill ingen vara med om den saken. Slutet på visan blir att Elisson får i uppdrag av de andra arvingarna att lämna in testamentet till häradsrätten samtidigt med bouppteckningen.

En halvtimme senare är liv och rörelse på de annars vinterdystra gränderna och stigarna: det går som en löpeld genom samhället att Salomo Salamander funnit Kungens testamente bakom slagverket i verandaklockan.

Jenny Jesper har osynlig hört, när Elisson läste upp innehållet och hon skyndade hem för att berätta den uppseendeväckande nyheten.

Men ingen paragraf i testamentet väckte större diskussion än de tio tusen kronorna till Bertil Ollonberg. Tio tusen kronor, um — han — gefter — sej — må — Sabina. En har då aldrig hört pa maken!

Tibergs hustru, lång och benig, störtar in till mor Annika. Hon störtar in med andan i halsen.

Mor Annika blir förskräckt:

»Kära hjärtans, va ä dä um?»

»Bertil, ä ente Bertil hemma?»

»Hm — nä, han ä ute pa feske bortåt Sodö te.»

»Hälsar pa Lena? No tar la den bekantskapen snart slud. Salamander — har — heddat — testamentet.»

»Vecket testamente?»

»Könrad.»

»Nä — va säger I.» (Mor Annika far upp).

»Jojomensan — å kan I tänka er — Bertil får t-i-e-t-u-s-e-n — k-a-n-t-a-n-t vis han gefter sej mä Sabina.»

»A I pradar — vem har sagt dä?»

»Jespers Jenny, som ved allt.»

För mor Annika är tio tusen kronor en sådan svindlande stor summa, att hon måste sätta sig och ordna tankarna ett tag. Det hela går verkligen över den fattiga fiskaränkans förstånd: »tio tusen um Bertil gefter sej med Sabina, tio tusen, tio tusen», mumlar den gamla.

Att Bertil aldrig kan hålla sig hemma.

Kap. X.

Medan Tilda Tiberg berättar dagens stora sensation för mor Annika äter Bertil middag i godan ro hos fyrmästarns på Sotö. Han har mycket riktigt gjort en liten fisketur med jollen. Men slutmålet är i alla fall Sotö. Bäst att passa på, innan sundet fryser till. Har icke i mannaminne varit så gott och mildt väder vid denna tiden på året härute. Knappt över nollpunkten i själva vintermånan. Och så snart solen tittar fram känns nästan som en aning av vår i luften. Men det här blidvädret är väl bara ett litet förspel till den riktiga vintern. Den brukar hänga i till framåt vårsidan eller — naturligtvis — så länge det sedvanliga sillfisket pågår. Lite varstans på öarna rusta fångstmännen för årets stora händelse. Kanonbåten Svensksund har sedan ett par tre veckor tillbaka gjort dagliga rekognosceringar. Fast hittills utan något resultat att tala om. Men fiskarna vänta otåligt på det förlösande budskapet: sillen är här. Om den nu kommer alls. Det svenska sillfisket har slagit fel flera år å rad och därmed också förhoppningarna. Men nu liksom förr ligger spänning och oro i luften.

Samtalet kring bordet hos fyrmästarns rör sig naturligtvis mest om Kungen.

Hero: »Hör kammer I å få't no, Bertil?»

»Förmodligen ska Elisson bestämma.»

»Men Gunnar har la åsså ett ord mä i laget.»

»Då ä inga reda mä han.»

»Nä — nä — bara skyder fågla — å — hm — jagar töser.»

»He — he.»

Bertil ser på Lena, som sitter tätt intill honom.

Hero: »Da ved ente Bertil, um Clary å Dagmar blir mä i selfesket en gang?»

Den unge mannen skakar på huvet.

Fru Hero: »Har ente Bertil hö't, hur pass rika Alexanderssons va?»

»Nä. Men han hade ett par järnkister i källarn å di va fulla uttå gull å selver.»

Fru Hero: »Tänk, så riger släkta blir.»

Bertil: »Teminstingens Karlbergs å Elissons.»

Fru Hero: »Men enligt lag ska änka ha hälten å de ogefte barna var sin laglött, för där fanns la enget testamente?» Efter en liten paus: »Gunnar gör noj snart slud pa sett arv, så som han brukar leva te't. Men den, som får Sabina, blir minsanna ente barskrapater. Har — hm — Bertil hö't, um han Julle ska bli ve'na?»

Lena forskar i Bertils ansikte, som om hon ville försöka läsa sig till svaret i förväg.

Men Bertil tar hennes hand, smeker den varligt och svarar:

»Nä, då har ja ente hört, moster. Å mej kvettar dä vem ho tar eller får.»

Lena lutar sig mot hans axel.

Det svaret likar hon.

Fyrmästarn: »Bertil skulle köpa sej in pa en annan båd.»

Bertil: »Köpa sej in, ja. Den unge mannen får ett bitert drag kring mungiporna.

Hero sitter och funderar, sedan säger han:

»Ja bara skämta — men skämt åsido — Ja kunde la allti låna ud ett par tusen kroner.»

Fru Hero nickar instämmande och tillfogar: »Ja, vi

kunde nej allti skaffa Bertil ett par tusen, men dä förslår ente langt.»

Den unge mannen blir pionröd och tacksamhet lyser ur hans blick.

Inte visste Bertil, att fyrmästarns hade så många pengar att avvara.

Lena infaller: »Dä kanske kunde bli både två å fira tusen.»

Fru Hero: »Ja, kanske te å mä dä, fast ente pa en gang.»

Bertil: »I behöver nej era pengar sjölva.»

Hero: »Sänt ved en inte, Bertil. Men kan vi hjälpa, så . . .»

Dä tar Bertil äntligen mod till sig och hackar fram:

»Le-Lena å ja kan la bli ett ändå. Dä har ja tänkt å sä-säja för länge sen — men — hm — ja har ente våvågat mej fram mä't.»

Så, nu är det sagt. Kostar på. Och Bertil stryker bort en svettpärla ur pannan. Lena ser ömsom i golvet, ömsom på ringen, som hon fick av Bertil i somras.

Fyrmästarn reser sig upp, harklar och säger: »Gör I slaj i sagen, barn, allti blir dä la nån rå'.»

Fru Hero får tårar i ögonen, men hon repeterar sin mans ord »allti blir dä la nån rå'.»

Lena: »Ja-a, Bertil, allti blir dä la nån rå», och hon stryker sin fästman varsamt över kinden.

Bertil är så rörd, att han vill falla på knä. Men den unge fiskarpojken är inte van vid att ge sina känslor luft. Kan helt enkelt inte. Sitter som ett försagt barn, när det gäller sådana här ting. Annars har han inte långt till handling.

Men plötsligt fattar Bertil mod, ser Lena djupt in i ögonen och säger:

»Vell du som ja, så kan vi bli ett, när jag kammer hem fra sellfesket.»

Dä kastar sig den unga flickan i sin älskades famn —

en rörande, en vacker scen, som kommer far och mor att gripa efter varandras händer, medan tankarna gå till en svunnen tid.

Ja, nu äro fyrmästarns Lena och Bertil Ollonberg sams om framtiden i mors och fars närvaro. Sådant har mer att betyda än alla vackra ord på tu man hand.

Fru Hero: »Men va ska no mor Anneka säja?»

Bertil rycker omärkligt till. Har glömt bort sin egen mor. Men han svarar:

»Å — hm — mor, ho blir bara gla», till Lena: »ja kammer la över nån gang senare å hämtar dej över te Vresö.»
Lena, lite spetsigt: »Törs do?»

»Törs?»

»Ja . . . tänk pa lella Sabina.»

Bertil rodnar. Kungens dotter har han också glömt bort, men slår nu bort glömskan med ett skämtsamt:
»Sabina — ho har la i allefall engenting å bestämma över ass.»

De gamle skratta. Fru Hero: »Nä-ä — dä har Bertil minsann så rätt i.»

Men nu är Bertils tur att pikera på narri. Han säger:
»Na, Gunnar da?»

Lena: »Gunnar, den fulingen kan la engen vetti' ta pa allvar.»

Och så skratta de allesammans.

Men tiden lider. Och Bertil måste tänka på hemresan, i synnerhet som han måste över till Tjuvholmen i förbifarten å hämta ett par hummertinor, som legat kvar där sen i höstas. Förmodligen har Lagus tagit dem i förvar.

En stund senare ger han sig i väg, följd till bryggan av Lena och mor Hero. De båda unga gå arm i arm. Mor Hero kommer ett par steg efter för att riktigt på närhåll kunna se hur de gå i par. Fast det är svårt att hålla jämna steg över de hala, ojämna knaltarna tycker hon att de

unga tu äro skapta att gå så där. Och fru Hero torkar med avigan bort en smygtår ur ögonvrån.

Bertil hissar segel, ger sig iväg. På bryggan stå de båda kvinnorna, vinkande farväl.

Skönt att komma ut på sjön igen. Bertil känner sig fjättrad av osynliga band, så snart han går på landbacken.

Men alltjämt är himlen molnfri. Havet glänser i kobolt och vindarna tiga. Huru länge? Ingenting är ovissare än vackert väder så här års. Men efter flera månaders stormar, regn och köld blir denna seglats mitt i januari som en lustresa. Brisen är tillräcklig att spänna ut seglet och jollen dansar fram. Snart är den vid Tjuvholmens sydsida.

Här går sällan någon i land vid denna tid på året. Tjuvholmens ende fasta bebyggare, utter- och säljägaren Lagus, har lagt ut stenbrygga för egen del. På bryggans ena sida ett anslag på en brädlapp: *Förbudet att ankra här*. Förbudet gäller bara för sommarseglare, i annat fall skulle Tjuvholmen få talrika besök. Men ungdomen från Vresö är välkommen. Fast den kommer bara om somrarna.

Bertil lägger således till vid stenbryggan. Och medan han gör fast båten får han sällskap av en nyfiken säl, som tumlar omkring några famnar från bryggan. En liten grusad väg leder upp till en klyfta, några tiotal meter från strand. Vägen dit upp är som en dalgång: skyddad för storm och väder från alla sidor.

Insprängd i klyftan en grotta, som utåt markeras av en bastant trädörr. På grottans tak ett plåtrör. Ur plåtröret singlar rök.

Då Bertil kommer närmare, hör han skall inifrån grottan I ett nu går dörren upp och ut störtar en hund. Bertil lockar till sig hunden, en blandning av stövare och tax, utterns farligaste motståndare. På tröskeln står

Lagus själv i en något barsliten sälskinnsjacka och med en kort snugga i mun. Jackans skinn skimrar i både grönt, grått och svart. Kring halsen en tjock, smutsgrå yllehalsduk och stövlarna gå ovan knät. Han är barhuvad. De gråblå testarna krusa sig över pannan, korsad av breda längdrynkor och över ansiktet stramar ett brunbarkat skinn med bucklor under kindbackarna.

»Godajens», hälsar Bertil.

»Godajens, Ollonberg. Var kammer do fra?»

Bertil pekar med tummen över axeln.

Lagus tar pipan ur mun och blinkar som en tjuvpojke med ena ögat:

»Vart å friat?»

»He.»

»He, ja. Kan hälsa fra Gunnar. Han seggla hem för e stunn sen.»

Hälsningen intresserar icke Bertil, som nickar och säger jasad. Sedan:

»Jo, Lagus, har do tatt te vara mina hømmertiner?»

»Ja har vesst dä — Kam in.»

Hunden hoppar och gläfsar. De gå in i grottrummet, ordentligt fodrat med spontade bräder och tjärpapp. Golvet är av plank. Vid ena väggen en öppen spis, uthuggen i hällen. Från denna ett plåtrör upp genom taket. Vid ena väggen en pinnsoffa. Vid den andra ett bord. Till höger om eldstaden ett spritkök. Och på en hylla, fastsatt i väggen med klossar, Lagus' köksattiralj: en stekpanna, två par kaffekoppar samt ett fat av aluminium. Under skåpet en vattenhink. Från taket hänger en fotogenlampa, inte rengjord på år och dag.

Till vänster om eldstaden ett grådaskigt förhänge. Bakom detta ytterligare en i klippan urhuggen grotta. Den användes av Lagus som sjöbod och lagerplats för fångsterna.

Lagus drar undan förhänget. En från odör av rått

och halvruttet kött slår Bertil i näsan. På ena väggen två nyss uppspikade sälskinn. På den andra ett utterskinn. Lagus visar med stolthet detta jaktbyte.

»Tri år sen ja sköd ett sånt djur», säger Lagus och pekar på en vitgul fläck vid strupen. Den fläcken är ett adelsmärke.

»Dä får do mange penger för Lagus?»

»Under krijet feck en sjotti, atti kroner, å för sälskinn ubb ti tvåhundra. Då löna då sej.»

»Var sköd do den häringe?»

»Var — i ett gryd pa nor'. Dä va en ilsken faen — rände först pa hun' å toj sen ett par jätteskutt rakt ner te tångbädda. Fast då feck'en, så han ble leggende, förståsch.»

Men hela gavelväggen är täckt med sjöfågel, mest ånder. Somliga ha tydligen hängt ganska länge: Bertil, annars ganska okänslig för essenser av detta slag, tar sig om näsan.

»Ja», säger Lagus och flinar, »di ä snart färdiga no, så ja ska la resa in te stan å sälja. Men ja tänkte få mä mej utter- å sälskinna pa samme gang.»

Under en träbänk står en liten primitivt ihopkommen destilleringsapparat. Och under denna ett krus. Klara, genomskinliga droppar hamna i kruset tätt på varann. Lagus vrider på kran, bjuder Bertil smaka. Bertil sätter kruset till mun, dricker en klunk.

»Så himla star't, Lagus.»

»Menar do dä.»

(Lagus bjuder bara på rent, hundraprocentigt).

»He.»

»He, ja — dreck, sa dä känns, feskare.»

»Tack, no räcker dä.»

(Bertil förvrider ansiktet i en grimas.)

»Na, hör mår I pa Vresö no sen Kongen ä döer?»

»Jovars.»

»Ska du stanna kvar på Dagmar?»

»Ved ente. Där beror på Elisson.»

»Ja, nu ska lå den bönskröten bestämma över allting. Bli din egen.»

»He.»

»He, ja.»

Men tiden lider. Bertil får sina bägge hummertinor och ger sig iväg. Lagus, i förbifarten:

»Na, blir då Sabina eller Lena?»

»Va tror du?»

»Um då vore ja, toge ja Sabina först å Lena sen.»

Lagus grinar brett:

»Va menar du, Lagus?»

»Ja, gessa då. Ska du ha en sub te?»

»Nå — nu räcker då. Farväll å tack för besvärt.»

Lagus nickar.

Bertil kastar genast loss och sätter kurs på Vresö. Börjar redan skymma så lätt över kobbar, över skär, över hav. Klipporna spegla sig i den blinkstillta, blanka vattenytan.

Men distansen mellan Tjuvholmen och Vresö är inte så stor. Snart har han hemön inom sikthåll. Av gammal vana går blicken till utsiktskumlet, där farbror Konrad brukat sitta i soliga vår- och sommarmornar. Nu är Kungen borta för alltid. Fåfångt skola hemvändande eller bortdragande fiskare spana efter honom. Bertil tycker, att kumlet aldrig sett så ödsligt ut som just nu. I den tilltagande skymningen liknar det en hotfull skara förstenade vålnader. Jaha, farbror Konrad har således lämnat detta jordiska, som han var så djupt fäst vid. Och Bertil undrar hur det skall bli.

Ètt starkt fräsande ljud når den unge fiskarens öra. Ljudet kommer akterifrån. Han vänder sig om. I det samma rusar en motorbåt förbi. Båten hör hemma på Vresö. Vid roret fiskare Jesper, Jennys far och kamrat

med Bertil på Dagmar. I fören sitter fröken Mattsson, distriktsbarnmorskan, iklädd tjock ulster, och pälsmössan är neddragen över öronen. Bredvid henne en väska. Bertil känner också igen väskan. Den innehåller de för yrkets utövande nödvändiga instrumenten.

Bertil ropar hohoj.

»Hohoj», svarar Jesper och tar med ena handen åt mössan. Jordemodern, en ännu ung kvinna, men med hårda, i förtid åldrade drag, stirrar apatiskt utöver vattenytan. Tydligen intresserar henne icke detta möte ett dyft.

»Var har ni vart?» ropar Bertil för att säga något.

Jesper: »Pa Måsö. Öbergs Alida feck en pajk.»

I nästa nu kan Bertil inte urskilja mer än de båda människorna ombord. De sitta stela som träskulpturer.

Ett tu tre har den framsmygande skymningen slukat även dem.

Men nu sticker jollen in i vresösundet, som för tillfället påminner om en livligt besökt fiskhamn: samtliga sillbåtar ligga för ankar. Alla vänta otåligt på uppbrott, alla utom Kungens Dagmar och Clary. Ingen vet bestämt om de skola delta. Elisson, som närmast avgör den saken, har ju haft så mycket att stå i.

Lite längre ut några fraktfartyg, som gå i trampfart på Östersjön men höra hemma här. De ha inte bråttom. Seglationstiden börjar först framåt vårsidan.

Skymningen tättnar. Avstånden mellan sillbåtar och österssjökjakter smälta ihop. Master, rår, tackling — allt blir till ett enda, fantastiskt kaos, vars detaljer knappast kunna skiljas från varann. Lågmålt smaskar vattnet kring skroven. Annars är allt tyst, ödsligt tyst och stilla. Men tavlan har ändå den unga fiskarens hjärta. I denna miljö känner han sig hemma. Så lägger jollen till vid bryggan och Ollonberg går i land med sin kasse.

Den förste Bertil stöter på är artisten Pelle Bure, som

just slår ihop sitt staffli för dagen. Bure håller på att måla vresösundet, medan fiskeflottan ligger samlad där. Tavlan skall heta »Väntan». Bure känner, att han denna gång vill något med sin pensel.

»Gokväll Pelle», hälsar Bertil.

Vresösnillet rätar upp sin gängliga lekamen, stryker av näven på oljebyxorna och nickar. Sedan: »hör mår fyrfolket på Sodö?» Pelle framställer frågan med en blandning av skämt och allvar, samtidigt med ena handen torkande de rinnande ögonen.

Bertil uppriktigt: »Jo, di mår bra.»

Bure: »Dä va rolit. Na, känner do te den stora nyheten, da.»

»Vecka nyhet?»

»Salomo Salamander har hettat Kongens testamente.»

Bertil, annars sävlig och kolugn, lite abrupt: »Nä.»

»Jojomen»

»Var hetta'n dä?»

»I ett klockeverk. Bertil Ollonberg får tie tusen kronor, vis han vell bli ve — hm — Sabina.»

»Tie tusen, um ja tar Sabina.»

»Ja, di säger sa. No har do la fatt'et på gaffel, feskare. Tänk, tie tusen.»

Bertil: »Do bara dektar, a'jöss.»

Bertil lyfter kassen och fortsätter uppåt gränden.

I väntskjulet sitta några gamla fiskaregubbar. De prata lågmält och suga dessemellan på sina kritpipor. I skjulet är alldeles nermörkt. Om ej glöden från piporna glimtade till nu och då, skulle ingen kunna gissa sig till något liv därinne, ty gubbarna sitta orörliga som mumier.

Bertil Ollonberg kastar av gammal vana ett öga mot väntskjulet nickande godkväll utan att se vem eller vilka han hälsar på. En är väl i alla fall släkt. Om också på långt håll.

Just då Bertil går förbi hör han någon säga: »Ä de do, Ollonberg?»

Bertil: »Ja.»

Rösten: »Vänt' lit'.»

Rösten tillhör Tiberg.

Bertil har inte lust att vänta. Entonigt slamra träbottnarna mot grändens kullerstenar. I somliga stugor är redan mörkt. Men här och var brinner en lampa. Låppar mumla. Och han ser gamla kända drag, inramade av det sparsamma fotogenljuset. Dessa syner och bilder äro honom kära. Trots allt.

Medan hans lekamliga öga ser allt detta gå dock tankarna sin egen väg. Pelle Bure har givit dem en bestämd inriktning: de syssla med farbror Konrads testament. Kan det vara sant vad Pelle sa, tro —

Redan hemma: ljus lyser i köket. Vid bordet sitter mor Annika med glasögon på näsan, mumlande något som hon tydligen läser ur den på bordet uppslagna boken. Bertil har nyss sett liknande bilder genom andra rutor. Men denna är honom dock allra kärast. Försiktigt öppnar han ytterdörren, tar av sig träbottnarna, vrider om låset, går in.

Mor Annika, som är lite lomhörd så här års, sitter fortfarande och mumlar. Sonen näns inte störa henne. Den enkla tavlan är så vacker, att han blir vek om hjärtat. Men mor Annika börjar stappla i mumlet, som om den gamla störes av idéassociationer. Så skjuter hon resolut upp glasögonen i pannan, suckar — och vänder sig helt plötsligt om: borta vid dörren står ju hennes Bertil livslevande. Den gamla stryker med avigan över de skumma ögonen.

Men det skrupna ansiktet återspeglar ingen som helst oro. Hon bara säger:

»Jasa, do ä hemma no — har allt väntat, förståsch.»

Inte första gången Bertil hör de där orden. Fast han tycker, att rösten har en mörkare timbre än vanligt.

Men nu åker mössan av och Bertil hälsar med handslag. Mor tar hand om innehållet i kassen. Sen kommer kaffehurran på. Bertil tänder sin pipa.

Mor Annika sneglar ideligen åt sidan, som om hon ville säga något särskilt. Sonen har också en fråga på läpparna. Men ingendera kommer sig för att börja. Så bryter mor Annika tystnaden:

»Nå-å, do va la över te Sodö?»

»Ja-a.»

»Hôr mådde di där?»

»Joe, kan hälsa sa möcke fra allesamman.»

»Tack — hm — här — hm — har hänt — hm — möcke — i går — jojomen, va dä har — den gamla betonar eftertryckligt och för varje ord skakar hon sitt gråa huvud.

Bertil, brinnande av otålighet, försöker emellertid lägga band på sig och frågar, skenbart likgiltigt:

»Va har da hänt?»

»Ja, se dä kan do allri gessa, Bertil lelle, näe dä kan do allri gessa.»

»Ä dä sa märkvärdit?»

»Jae — Salamander har hettat Kônrad's testament! Ett under, Bertil. Tänk att Gud skulle använda den hedningen te sett sändningabud. Men Herrans vägar är underbara.»

På Bertils kinder brinna ett par röda fläckar. De brinna av otålighet.

Mor Annika: »Tänk, sa di ledat a ledat — nolär dä bli stora förändringer. Att do bara kan sedda sa likgiltir?»

»Ja mötte Pelle nere pa brögga, han sa en del.»

»Men inte allt, nä», hon sneglar menande på sonen. Bertils otålighet stiger:

Mor: »Klara Tiberg va inne å tala um hela innehållet

etter Jenny, som hörde när Elisson läste ubb Kônrad's siste velje. Han tænkte — hm — pa dej.»

»Pa mej?»

»Jojomen, Do ska ha t-i-e — t-u-s-e-n i kôntanter — men då ä ett um.»

»Ett um», utropar Bertil och spelar obekant med om'et.

»Jaha. Do får t-i-e — t-u-s-e-n-ves do tar — hm — Sabina.»

Bertil låtsas oberörd: »Jasa, va då ett sånt um — hm — da vesste Pelle precis liga möcke som I.»

Mor Annika avbryter: »Ja förstår dej ente, Bertil.»

»Jo, då gör Inoj. I ved att ja älskar Lena å att um ja sa feck tie ganger tie tusen ä ja ente te salo.»

»Bertil, Bertil.» Sedan i lugnare ton: »Vesst ved ja, atte do å Lena haller ihob å di gamla mor ä den siste som vell skelja er åd, men.»

»Men?»

»Men — hm — ingen har reda pa vem Lena ä. Sabina ä i alle fall Kônrad å Karis doter. Å lär en känna henne rektit, Bertil, ä ho den bästa tösa pa hele ön. Å sa kan Sabina ga i döden för dej um då kniber. Vi sa ente tala um penga — men, — men Bertil lelle, tänk pa tie tusen, tie tusen, do — å sen får do liga möcke som Karlberg å Elisson, när Kari dör. Å ho kan la ente leva sa länge te, etter va ja har hört — då kanske blir mange ganger tie tusen, som do a Sabina får. Kan köba dej egen båd. Kanske do te å mä får bo i själva Slöttet.» Hon sänker rösten till en viskning: »även i kärleksaffäder ska en ha sett förstånd i behåll.»

Bertil: »Hade I då, när I va onger?»

Mor Annika biter sig i fingret: »Nä, gunås. Men då har en fådd soda för.»

Bertil: »Vell I verkligen att ja ska överge Lena å ta Sabina som har — hm — fallandesjuka?»

»Töst, töst — ho har vesst inga fallandesjuka. Ho

behöver bara bli — hm — gefter. Jae, mange mange töser som ä klena i utvecklinga bli bäst sena. Så'n va ja.»

»Va I?»

Mor Annika drar djupt efter andan: »Ente sa atte en hade va do kallar för fallandesjuka — men ja va klen te fusiken.»

Bertil: »Dä ä skellnad — Va Lena beträffar så ä ho teminstingen frisk å Heros har penga, förstår I.»

»En fyrmästare har la ente mer än klädera pa kröppen.»

»Jasa — men no kan ja få läna flire tusen kroner uttå Hero.»

»Flire tusen!»

»Ja, flire tusen.»

»Va har han fatt di fra?»

»Sparat pa si lön, förståsch.»

»Pa si lön!»

»No ska vi i alle fall förlöva ass, Lena å ja.

Mor Annika sätter sina ögon i sonen: »Do ä la ente — hm — tvongen ändå.»

Så närgången hade mor Annika aldrig varit. Bertil känner knappast igen sin annars så beskedliga mor.

Han svarar med ett bittert leende: »Nä, vi ä inte tvongna —.»

Den gamla sväljer och sväljer. Sedan: »Do sa, atte fyrmästarn velle läna dej penga.»

»Ja, dä sa ja.»

»Tror do, han lånte dej penga um do ente tog Lena.»

Bertil's tur att svälja.

Mor Annika passar på: »Hero vell således köba dej, han mä. Ja töcker att skellnaden ente ä så allra värst stor.»

»Men Lena å ja älskar varandra.»

»Ja-ja.»

»Å vi kammer te älska varandra, så länge vi lever.»

»Men um di mor hellre ser, atte do tar Sabina — även

um ho ente hade ett rött öre — Ja, vell vesst ente sta i väjen för di löcka, Bertil lelle (den gamla torkar bort ett par stora tårar, som pressa sig fram) nå, ja vell vesst ente sta i väjen för di löcka, men kam ihag, att vi gamle ser lide längre än ongdomen. Ja tänker, ja har alltid tänkt först å främst pa din framtid. Vi känner te hör dä å här: gefter do dej mä Lena, hettebarnt, sa kan vi ente stanna kvar pa Vresö.»

Den gamla börjar snyfta. Då smälter också Bertil. Han tar sin mor i famn, kysser henne på båda kinderna och utbrister: »I ved jo atte ja ente vell göra er lessen.»

Den gamla nickar. En glimt kommer i ögonvrån. Liksom befriad ur ett osynligt grepp försöker hon räta ut den krokiga ryggen och säger med sitt vanliga tonfall: »No drecker vi kaffe.»

Varken mor eller son tala om det olycksaliga testamentet mer i kväll. När de druckit och doppat gå båda till sängs. Bertil somnar genast. Men mor Annika kan inte somna på ett par timmar. Ligger och grubblar. Till slut mumlar hon: ske Guds velje. Mor Annika bestämmer sig sålunda för att icke driva sin egen vilja igenom. Men hoppas samtidigt till Gud, att han skall leda hennes son på den rätta vägen. Sen somnar även hon.

Kap. XI.

Testamentet är dagens sensation. Alla diskutera dess ordalydelse.

Men ett tu tre kommer en underrättelse, en länge och otåligt väntad: chefen på Skagerack telegraferar, att sillen går till i stora massor norr och väster om Skagen. Äntligen! Ingen utomstående bekymrar sig längre om Kungens testamente. Det saknar med ens varje spår av intresse. Sillen går till i stora massor — allt annat bleknar bort till intet då. I stugorna blir med ens liv och rörelse. Besättningarna forcera febrilt. Några vadlag har varit omtänksamma nog att hålla sig redo. Nu kunna dessa omedelbart sticka iväg. Inga långa avskedsscener mellan de bortdragande vadlagen och deras kära. En nick, ett handslag räcker till.

Kungen var alltid den förste att i god tid ordna för det stora vintersillfisket. Han bestämde själv varje detalj. Denna gång kom döden emellan. Och Elisson, som representerar familjen, har ju haft så mycket annat att bestyra. Gunnar räknar ingen med. Men den plötsliga underrättelsen från Skagerack och de bortdragande vadlagen lämna Elisson ingen ro.

I hast håller han familjeråd samt föreslår att fritt få disponera och på egen bekostnad utrusta Dagmar och Clary. Under sillfisket brukar Dagmar gå som vadbåt. Den är större samt utrustad med kraftigare motor än Clary, följbåten. Snörpvaden, 600 meter lång och 100

meter djup, hänger på sitt räcke strax intill Kungens sjöbodas. Jollen, som åtföljer båtarna och från vilken känningen efter sillen försiggår, skvalpar nere vid bryggan. Proviant jämte övrig utrustning säljer Elisson nu som förr i sin butik. Och det gamla vadlaget står alltjämt till förfogande. Här gäller således bara att sätta igång.

Svärmor är lite betänksam, likaså Karlberg, Elissons svåger. Karlberg unnar icke Elis att ensam skörda den eventuella förtjänsten. Men den som ivrigast sätter sig emot förslaget är Gunnar, odågan, som aldrig förr lagt sig i dylika affärer. Nu vaknar han upp. Till Elisson: »Ja gar abselud ente mä pa att do använder sterbhusets bägge båda' för engenting.»

Elisson gör stora ögon men drar samtidigt lite medlid- samt på mun.

Gunnar: »Tidda do — Nä, ja föreslår i stället, att sterbhuset udrustas å Elisson som vanligt får sin extra andel för proviant å så vidare — dä ä la i alle fall sterbhusets båda', å udan båda' kan engen feska.»

Mor nickar. Karlberg nickar. Elisson blir illröd av förtrytelse. Han säger: »Um ja får låna båda', kan la engen säja, atte dä ä för möcke. Tänk för alla di besvär en haft udan å kräva sterbhuset pa ett enda rött öre.»

Gunnar: »Do kan skriva räkning pa dina besvär.»

Dispyten håller på att urarta till ett animerat familjegräl igen. Men slutet på visan blir att Gunnars förslag i alla fall segrar. Förutom sin dubbla lott för proviant och annan utrustning får ju Elisson dessutom andel i sterbhusets gemensamma vinst.

Och så beslutar familjerådet, att båtarna omedelbart skola utrustas och ge sig iväg. Jenny Jesper får order att säga till sin far, som omedelbart underrättar de övriga lottkarlarna att »no ska vi genast ud alle te mans». Bertil, som halvt om halvt redan gjort upp med ett an-

nat vadlag, stannar naturligtvis helst på Dagmar, där han känner sig hemma.

Mor Annika blir glad över denna oväntade förändring. Det känns liksom tryggare att ha sonen där och kanske pojken kan ta sitt förnuft till fånga så småningom. Rena rama galenskapen att gå miste om — hm — t-i-e tusen kronor och mycke, mycke mer därtill en gång, när Kari enligt naturens ordning går till en annan värld . . .

Men den gamla får nu brått med sonens utrustning: tröjor och strumpor skola lagas. Fastän vädret ännu så länge inte inger några direkta farhågor, får en i alla fall vänta en omkastning när som helst. Vid denna tiden på året kan allt inträffa och det gäller att ha bra på sig för att stå ut.

Även Sabina är glad, att Bertil följer med Dagmar. Sedan klocklagaren Salamander fann testamentet, har hon, ledd av hemliga motiv, inte visat sig i mor Annikas stuga. Men kvällen innan Bertil skall ge sig i väg, kommer Sabina ner med ett stort paket under armen. Det innehåller två dubbelstickade stortröjor, ett helt dussin yllestrumpor och en halsduk av det slag fiskare använda på sjön.

Mor Annika slår från sig med händerna: »Ente kan en ta emod allt detta», säger den gamla.

Sabina skrattar: »Jodå — men moster behöver ente precis derekt tala um, att Bertil fått dom uttå mej. Ja har köbt alltihob i stan å mor har heller ente reda på't. Då ska vara en hemlighet, se.»

Mor Annika nickar, tar samtidigt Sabina i hand och niger — medan en tår banar sig väg utför den skrupna kinden. — Så väl hon förstår Sabinas känslor! Om bara pojken kunde förstå dem hälften så bra.

I detsamma hörs Bertils steg på trappan.

»Visa ente paketen», myser Sabina.

Den gamla nickar och gömmer undan den i en byrålåda. Bertil kommer in: »Gokväll, Sabina.»

»Gokväll, Bertil.»

De ta varandra i hand.

Den gamlas ögon gå från Sabina till sonen och tillbaka igen. Hon tänker: ser inte pojken, hur bra han kunde få't.»

»Å do ska följa mä Dagmar, Bertil?»

»Ja trivs bäst pa den båden.»

»Do stannar la där för allti'.»

»He», Bertil ler lite smått förlägen. Han kan varken svara ja eller nej.

Mor Annika vill bjuda på kaffe, men Sabina säger ett bestämt nej tack. Vill inte uppta tiden onödigt länge. Både mor Annika och Bertil ha väl mycket att stå i just nu. Hon räcker därför ut handen till Bertil och önskar honom välkommen tillbaka »mä stora förtjänster». Ja, sådant önskar Bertil också men av orsaker som inte Sabina vet om.

»I går la in te Skagen som vanligt.» Sedan, liksom tvekan- de: »skecka en vy då — um du vell».

Bertil kommer sig inte för att svara. Mor Annika passar på i sonens ställe: »Dä vell han vesst dä, Sabina lella.»

Bertil nickar.

Då blir Sabina glad. Glädjen lyser ur ögonen. Sedan gör hon helt om och går. På vägen upp till Slottet får Sabina sällskap med Julle, hennes enträgne tillbedjare. Julle hör till samma vadlag och skall därför också iväg.

»Får ja skriva te dej, Sabina», stammar han fram.

»Dä får do la.»

Sedan fortsätter han tyst vid hennes sida, då och då sneglande hängivet som en hund åt sidan.

Men mor Annika kan inte låta bli att visa Bertil de nyttiga presenterna från Sabina.

Han rynkar pannan: »I skulle ente tatt emod allt detta.»

Den gamla stirrar, sedan förmanande: »Bertil, Bertil, var tacksam te Gud att Sabina kam ihåg dej.»

»Men — hm — ja vell inte ha hennes presenter.»

Mor Annika, uppbragt: »Jo — di ska do ha mä framförallt. Do har sannerligen enget överflöd pa yllet.»

Bertil resignerar: »Som I vell, då.»

På kvällen äro Dagmar och Clary defintivt färdiga för uppbrott. Och i gryningen påföljande morgon ge de sig av. Dagmar går först. Clary kommer efter. Även nu är Rung skeppare på Dagmar. Amandus för befälet på Clary. Rung är också vadbruse, d. v. s. han skall med sitt kännelod ta reda på sillen.

När de båda båtarna passera Tjuvholmen, står Lagus på stranden och vinkar. Karlarna ombord vinka tillbaka. Dagmars vadslag är fulltaligt — utom Vekter, som för alltid blev kvar vid Anholt i höstas. Först Johannes Rung själv, lika stor, lika allvarlig och tystlåten. Vidare Bertil Ollonberg, Linus Larsén samt Janne Jesper, Jennys far. Förutom dessa fyra består Dagmars besättning av ytterligare sex lottkarlar, skiftande i ålder. Tillsammans med Clarys sex mannar utgör således hela vadlaget 16 man.

Termometern har under natten ytterligare åkt ner ett par grader. Börjar bli kallt på allvar. Kölden biter i skinnet och en lätt isskorpa täcker redan de inre farlederna. Men på andra sidan Vinga går öppet vatten. Lite var diskuterar de kommande dagarnas väderleksförhållanden. Ehuru himlen alltjämt är molnfri, känns luften rå och sydvästen, som börjar friska i, kan ett tu tre ha övrraskningar i beredskap. Snart har man lämnat havsbandet bakom sig. Vinga fyr blinkar ett sista farväl. Det stora, vida havet tar vid. Vad skall det bjuda på denna gång? Guld, besvikelser eller — död?

Dagmar och Clary stäva för full maskin rakt västerut. Monotont dunka maskinerna. Timmarna gå. Clary börjar bli efter. Men Dagmars skeppare ger sig inte tid att invänta följaren. Alltid finna de båda båtarna va-

rann, när de komma fram. Även i mörker. Ty varje lag — såväl vadbåt som följare — har då sin egen färgkombination av ljus, med vars hjälp de utan ringaste tidsspillan konstatera den inbördes släktskapen. Och tack vare detta lanternsystem vet också alla fiskare, som deltagit förut, var den eller den båten hör hemma. De ha med tiden lärt sig de olika färgkombinationerna utantill — en viktig sak.

Framåt förmiddagen får besättningen på Dagmar äntligen fiskeplatsen inom sikthåll. De lediga mannarna samlas i klunga på däck och kikarn går från den ene till den andre, går med en upptäckares iver. I sydväst och höga sjöstövlar stå de där, med blicken oavvänt riktad mot ett och samma mål. Entonigt komma orden. Till och med den annars frispråkige Linus är ganska tystlåten nu. Men de av väder och vind rödbrusiga dragen förråda inre spänning och undran.

Från alla håll komma ständigt nya vadlag, allt medan avståndet båtarna emellan blir mindre och mindre. Den osynlige befälhavaren håller på att sammandraga sin stora flotta: kampen om brödbiten skall börja när som helst. Dagmars besättning kan med hjälp av kikarn redan avgöra de olika båtarnas hemort.

Ett tu tre dyker ett grått skrov upp rakt förut. Skummet yr om bogen: Skagerack, som sköter rekognosceringen efter havets rikedomar. Fartyget har nu gjort sin plikt och styr för fullt mot svenska landet.

På kommandobryggan står kapten Lunde insvept i vargskinnspäls. Astrakanmössan är neddragen över öronen. Fartygets gnist sänder ideligen ut sina rapporter åt olika håll: till öarna i havsbandet, till kustsambhällena, till Göteborg.

Skagerack passerar så nära Dagmar, att besättningarna kunna utbyta hälsningar med varann. Kapten Lunde önskar lycka till.

Men nu är Dagmar snart framme. Skepparn fixerar fångstplatserna, summerar det ungefärliga antalet båtar, som ligga för ankar. »Vi ä då ente bland di förste», muttrar han.

Bertil kan genom kikarn räkna till ett hundratal. — Några hala upp den väldiga, roströda vaden. Vinschspelens gnisslande hörs vida omkring. Men alltjämt är himlen molnfri. Sydvästen kommer havet att skimra i ärggrönt. Farkosterna, deras tackling och tåg, de stereotypa gestalterna på däck, deras kantiga rörelser, — allt avtecknar sig i vintersolens bleka guldglans med klara färger och distinkta konturer, medan motorerna från anländande båtar blanda sitt monotona hack med varann.

På order av Rung stoppar Julle Dagmars maskin, så följbåten hinner fram, innan sökningen börjar.

Ligger spänning, ligger oro i luften och kikaren går ideligen från man till man för att på detta sätt avgöra var den bästa fiskeplatsen finns. Ännu är sikten god. Men kölden tilltar. Och molnbankarna irriterar. Fast de höra till årstiden: ingen har räknat med att det vackra vädret skall stå sig.

... Äntligen är Clary framme. Julle sätter motorn på halvt. Rung kastar ut sitt kännelod, fastgjort vid en fin koppartråd — och de båda båtarna börja sakta röra sig framåt.

Några hundra meter längre fram passera Dagmar och Clary tvenne vadlag från Öckerö. Ett av dem håller just på med att lämpa den stora vaden i sjön.

Misstänksamt snegla de båda vadlagens besättningar på nykomlingarna. De vill tydligen icke ha några vresöbor så där alldeles inpå näsan.

Nu dyker det ena vadlaget upp efter det andra. Och alla gå de för halvt. Vadbrusarna ha sina kännelod ute. Förgäves ännu.

Plötsligt tar Rungs emot, tar emot plötsligt och oväntat. Den annars lugna vattenytan går här i dynningar och vattnet fosforescerar starkt. De båda båtarna kunna knappast röra sig ur fläcken. Det är som om en kraft, mångdubbelt starkare än motorn, ville driva vadlaget tillbaka. Sekunderna äro dubbelt dyrbara. Men spänningen utlöser sig icke i några oartikulerade glädjerop. Även de största överraskningar ta havets arbetare med jämnmod, sak samma om de äro goda eller onda. Kommandorop behövs inte. Varje man står redo att tänka och handla på samma gång. Nu går vaden i sjön. Motorn slås till propellern. Vaden ringas ihop. Snörplinan, en grov, i vadens underkant medels järnringar löpande wire, lägges till den motordrivna vinschen. Och vadens underkant snörpes ihop. På en kort stund har hela denna till synes enkla manöver utförts: den hopsnörda vaden liknar i detta nu en jättelik kasse, utspänd till bristning. Hur många hektoliter? Ingen gör sig den frågan. Varje lottkarl är som ett enda koncentrerat muskel- och nervknippe. Alla sinnen på spänn. Nu lägger följaren till vid vadbåtens sida. Och karlarna börja att lämna eller hala in vaden. Under denna manöver pressas sillmassorna samman till minsta möjliga utrymme. Äntligen blir vaden synlig i vattenbrynet omedelbart intill följarens babordsreling. Kastet har tydligen varit lyckat. Många år sedan Dagmars lag sett sin snörpvad så gigantiskt utspänd. Bara man nu hade fångsten lyckligt och väl ombord. När en onaturligt stor massa tränges hop på ett begränsat utrymme kan trycket utlösa sig i panik. Sillpanik är visserligen en på senare år sällsynt företeelse beroende på att stimmen icke stå så mäktiga som förr därnere i djupet. Men enstaka fall av dylik panik har dock inträffat. Vid en sådan panik köra sillmassorna blixtnabbt ner i vadens botten. Det annars oerhörd starka nätet uthärdar icke denna påfrestning

utan remnar: den stora snörpvaden, som kostat c:a 15,000 kronor, är ohjälpligt spolierad. Men inte nog härmed. Fångsten, värd kanske tiotusentals kronor, går även den förlorad. Därmed är hela vintersillfisket, det förnämsta och mest givande av alla, tillspillogivet, såvida icke laget råkar ha en snörpvad i reserv.

När nu Dagmars lag ser, att vaden är ovanligt tung och spänd, gå mannarna försiktigt till väga, ty här gäller att rädda stora värden.

Håvarna komma fram och med deras hjälp lämpas sillen ombord under ett ideligt ösande. Alle man stå i. Den ena timmen svinner efter den andra. Men ännu är vaden icke tömd på sitt innehåll. De båda båtarnas lastrum fyllas undan för undan. Armarna gå ideligen, ideligen. Ingen rast, ingen ro. Svetten flyter i strömmar, vattnet flyter i strömmar — och mo'nbankarna i väster växa. Havet börjar bli oroligt och termometern kryper allt längre ner. Men dessa havets arbetare ha inte tid att tänka på köld, på väder och vind nu, ännu mindre på sig själva fast de icke ens fått så mycket som en beta bröd se'n i morse. En enda tanke behärskar dem alla: om bara fångsten vore lyckligt ombord — sedan kommer en ännu viktigare angelägenhet: den som hade lasten iland — och avyttrad till skapliga priser. Därför äro minuterna dyrbara. Varje man måste ta ut sina sista krafter och mer därtill. Bertil arbetar för två. Går allting lyckligt denna gång behöver inte Lena vänta på honom. Men nu äro lastrummen fyllda ända upp till däck. Och ännu är vaden ej tömd på sitt innehåll. Alla upptänkliga extra utrymmen måste anlitas. Rung gör ett ungefärligt överslag: han beräknar att detta enda kast borde ge minst 1000 hektoliter. Men priset bestämes av tillförseln. De som komma först få bäst betalt. Då kan ett vadlag få ända upp till 40 à 50 kr hektolitern, ett topppris som sedan kanske successivt ramlar

ner till ett par kronor. Ej att undra över om tiden är dyrbar. På den beror hela förtjänsten. Den enkla lottkarlen har chanser att bli rangerad karl i ett enda drag. Men lika lätt kan denna summa reduceras till ett par hundralappar, även om fångsten varit rekordartad. Sådant är fiskaryrket när det är som bäst för den, som bara har sina armar att räkna med.

Börjar redan skymma när Dagmars vadlag tömt sista häven och snörpvaden halats in. Då först känner lite var att krafterna äro nära bristningsgränsen. Dock: ännu återstår några timmar av intensiv spänning, fast ingen förråder för den andre vad han innerst inne tänker. Alla besjålas av samma kollektiva impulser: att fortast möjligt komma i land med fångsten. Men fiskeplatserna, som under dagens intensiva arbete legat tysta, börja åter genljuda av motorernas hack: det ena vadlaget efter det andra styr nu väster ut.

Ingen tid att förlora. Sedan lanternorna hängts ut, stäva de båda vresöbåtarna åt samma håll, d. v. s. till Skagens hamn, som ligger närmast dessa fångstplatser.

Nu är visserligen det egentliga arbetet slut. Endast motorkörare och rorsmän få hänga i. Men denna gång turas karlarna villigt och gärna att sköta dessa sysslor: ovädret är tydligen i annalkande och här finns ej en skyddande vrå att krypa in i mer än styrhytten samt den fotogenstinkande motorskrubben. Sillen har kört ut alla och envar. Även från ruffen. Ja, ovädret är tydligen i annalkande. Efter en knapp timmas gång sveper stormen fram över vidderna. Havet häver sig i mäktig böljegång, termometern sjunker, det börjar yra — och mörkret faller allt tätare. För de sysslolösa mannarna är en sådan färd tiodubbelt mera påkostande än det värsta dagsverke med snörpvaden. Ingenstans att göra av sig, ingenting att syssla med. Karlarna måste krypa eller kryssa fram på det hala, ideligen överspolade däck för att icke för-

frysa, allt medan snöflagorna piska dem i ansiktet och mistsignalerna tjuta varannan sekund. Ett helvete, men ett helvete som dessa män varit med om flera gånger förut utan att blinka: finns mindre anledning därtill nu, då guldet vinkar i fjärran — om, ja, om allt går lyckligt. Men ingen pratar i onödan. Dessa kämpande liv äro icke talträngda. Värst med hungern. Den går inte att tysta. Till lille Julle, annars föga uppskattad, går allas tankar just nu när magen skriker som värst. Linus, som inte står ut längre, bokstavligen vrålar: »Julle, var ä do?» I detsamma dyker Julle fram ur mörkret. Han har lyckats de andra ovetande åstadkomma lite torrskaffning: varje man får en kaka hårt, tumtjockt bröd och en bit salt makrill. Lindrar alltid den värsta hungern. Men den ohyggliga tröttheten växer med varje minut. Varanda en skulle gärna betala minst hälften av sin andel i den blivande vinsten för en huvudgård, hur hård som helst. I stället måste de uppbjuda sina sista, vacklande krafter att hålla sig vakna. De rödsprängda ögonen stirra som dårars rakt in i oändlighetens svarta gap. Endast hoppet lever, hoppet att även denna resa skall ha ett slut.

Men havet, stormen och snöyran bli allt våldsammare. Allt mera förtvivlat kämpa de båda tungt lastade sillbåtarna mot elementens förenade raseri. Ingen vågar längre förflytta sig från ett ställe till ett annat.

Så gå timmarna. Yrvädret har visserligen lagt sig men ännu rasar stormen alltjämt. Som oformliga, med snö och myriader iskristaller överdragna giganter slungas båtarna upp och ner för vågbergen, upp och ner, vråkas åt sidan, frusta och stampa ett ögonblick för att i nästa nu slungas framåt igen. Allt mera apatiskt likgiltiga bli männen ombord.

Men plötsligt skymtar fyren vid Skagen genom mörkret och den ena raketsignalen efter den andra för budskap om att man äntligen närmar sig land.

En knapp halvtimme senare är Dagmar välbehållen i hamn. Strax efter kommer också Clary.

Kungens båda båtar äro bland de första. Uppköparna bokstavligen slåss om lasten. Innan ännu vintergryningen stiger upp över Jyllands hedar har vadlaget från Vresö avyttrat hela sin fångst, c:a 1,100 hektoliter efter ett pris av 30 kr. hektolitern. Kommersen gick som en dans.

Dödströtta och till hälften ihjälfrusna vackla de båda besättningarna i land, purra ett tredje klassens hotell vid hamnen, komma in efter åtskilliga om och men samt somna som oskäligen djur. Endast gubben Rung måste hålla ut ännu en stund. Men sen han lyft betalningen för fångsten, stoppat pengarna — hela 32,000 kr. — i den stora läderpungen och hängt denna i ett snöre om halsen närmast kroppen kan Rung äntligen bege sig till vila.

Men nu anlända vadlagen undan för undan. Alla likna de Dagmar och Clary: översnöade, isbelagda skifta de i spektrets mest lysande färger.

Under dagens lopp samlas ett 70-tal svenska sillbåtar i Skagens hamn. Tillförseln är den största på tio år och priserna gå ner undan för undan. På eftermiddagen ha de sjunkit till 3:- kr. hektolitern, således icke mer än tiondelen av det pris Dagmars vadlag lyckats få. Tur den gången.

Stormen, som håller i sig, tvingar hela den svenska sillfiskeflottan till Skagens hamn för att söka skydd. Det är som en enda skog av tackling, tåg och rår.

Efter den första dagens rusning och brådska ha sillauktionerna mojnadt av undan för undan. Men liksom hamnen får sin prägel av de svenska sillbåtarna sätta deras besättningar sin stämpel på staden. Svenske pastorn har dagliga sammankomster för sina landsmän. Och den lilla kyrkan är till trängsel fylld, mest av äldre årgångar. De yngre föredra att besöka andra ställen, ställen där

de få mat och dryck. De flesta ha gott om pengar och sekinerna rulla.

Skönt bemålade damer från Köpenhamn, som i bladen läst om de svenska fiskarnas glupska förtjänster, sätta sig på tåget för att vara med på ett hörn. De bidraga avsevärt till de unga männens förströelse, som sedan mer än en får bittert ångra.

Då stormen ännu inte bedarrat och besättningarnas sysslolöshet utlöser sig i alltför fria former, bestämma myndigheterna, att alla våta näringsställen skola stängas, så länge de svenska sillfiskarna ligga i hamnen. Förbudet irriterar. I samlad trupp tåga de ut till Grenen för att gemensamt protestera mot förbudet. Sjungande marschera de fram. Taktfast slå träbottnarna mot gatans stenar. Befolkningen håller sig för säkerhets skull inomhus, ty »svenskeren» är inte att leka med — sån't vet en av gammal vana.

Ute på Grenen avlöser den ene talaren den andra. Men Bertil får nu ett oväntat tillfälle att säga sin mening — om de svenska fiskarnas dåliga organisation och bristande solidaritet. Han talar med flammande entusiasm för sina älsklingsidéer. Den unge vresöfiskarens anförande kommer som en fullständig överraskning. Som't är nog värt att fundera på, förstås. Men inte nu.

Sedan protestmötets arrangör, en reslig fiskare från Hönö, på numera vanligt sätt föredragit resolution, tåga demonstranterna samma väg tillbaka. Men nu äro inte bara restauranger och kaféer stängda. Även sådana butiker, som utminutera våtvaror, ha bommat igen för att undgå alla eventualiteter. En kan aldrig veta vad svenskarna ta sig till, om sinnet rinner på dem. Men boshuslänningarna hålla sig för goda att ställa till bråk nu.

På eftermiddagen slår vinden om. Solen tittar fram.

Och barometern visar på vackert väder. Nu vill alla fortast möjligt iväg för att hinna fram till fiskeplatserna, innan sillen ger sig ut på djupet. Redan samma kväll lyfta ett tjugotal vadbåtar ankar. Bland dem Dagmar och Clary.

Kap. XII.

Havet ligger åter spegelblankt. Och temperaturen visar bara ett par grader under nollpunkten. De svenska sillbåtarna ha riktigt önskeväder. Hur länge? Fåfång fråga.

Vadlaget Dagmar från Vresö enas om att först uppsöka de fångstplatser, där sillen nyss gått till i sådana massor, att gamla fiskare inte sett maken.

Efter några timmar äro Dagmar och Clary framme. Vaden i sjön. Halas upp. Knappast ett liv. Under tiden anlända nya vadlag. Samma negativa resultat även för dem. Sillstimmen ha tydligen gett sig iväg. Vart? Ingen vet. Bäst att flytta på sig. För halv maskin gå båtarna, och brusen har sitt kännelod ute. Ingenstans tar det emot. Sillen är borta. Skall laget ge sig längre ut till havs eller fortsätta in mot svenska kusten? Rung håller krigsråd med sina lottkarlar. Bertil och Linus yrka energiskt på det senare alternativet. Rung delar de båda unga människors mening och Dagmar sätter kurs på Hamneskär.

Men nu börjar termometern plötsligt dala med flera grader på en gång. Omkastningen kommer som ett skott.

»No får vi kallt igen», mumlar Rung.

Och kallt blir det. Kölden går genom märg och ben. Men sådant äro dessa män vana vid. Hör ju till årstiden. Bara inte tjocka, storm och snöyra komma igen. Ännu så länge synas inga förebud i den vägen. Sikten är god.

En blekgul vintersol fosforscerar och havets kobolt ligger som en enda oändlig matta så långt ögat ser. De båda sillbåtarnas motordunk ekar beklämmande i denna kusligt stilla värld. Maskinerna arbeta liksom under trycket av en tilltagande oro, en oro vilken meddelar sig till varje man ombord. Laget är på jakt efter sillen och vet inte var den finns. Kanske en får hålla på så här i dagar och nätter för att ständigt möta nya besvikelser.

Kikaren går från man till man. Ögat spejar ut över vidderna, spejar åt alla fyra väderstrecken för att upptäcka följeslagare. Men inga följeslagare syns till. Endast röken av någon enstaka ångare i fjärran. Termometern sjunker ytterligare ett par grader. Och solen bleknar allt mer. Men över de öde vidderna fortsätter vadlaget i samma trista tempo sin färd.

Plötsligt upptäcker Bertil genom kikarn de svaga konturerna av det efterlängtade Hamneskär, målet för otaliga generationer svenska sillfiskare. Båtarna sakta farten och kännelodet kommer ut igen. Dagen går, hela natten och även påföljande dag utan att laget får någon känning med sillen. Men nu är vadlaget från Vresö åtminstone icke ensamt. Andra dyka upp. Även deras motorer gå för halvt. Inte heller dessa ha träffat på någon sill. Bara till att kryssa omkring i det ovissa. Börjar skymma. Tung och fantastisk kommer västlandsskymningen. Rung drar missmodigt upp sitt lod. Tjänar ändå ingenting till att ha det ute. Plötsligt gör Dagmar ett ryck, ett till. Sillbåten liksom hejdas av osynliga krafter och den lugna vattenytan buktar sig. Brusén känner med lodet: sill. Inget tvivel, Sill, sill, sill — Julle slår ifrån motorn. Lanternorna ut och vaden i sjön. Denna gång ger den lön för mödan. Här går verkligen ett ganska kompakt sillstim fram. Och medan vinternatten faller på, medan termometern sjunker ytterligare och tågvirket knastrar av kylan, halas vaden upp. Visser-

ligen ej så spänd som sist, men en kan inte klaga. Alle man äro i full aktion. Som spögestalter, dåligt belysta av lanternorna, arbeta dessa män i sitt anletes svett med att rädda fångsten ombord. Vattnet skvalar på däck, skvalar från männens oljekläder, från armar, nerför nävarna, fryser till is. Oljeställen blir stela som torkade djurhudar och varje oförsiktig rörelse kan betyda olycka. Men instinkten och en lång vana hålla olyckan borta. Männen röra sig och arbeta lika tryggt, lika säkert som om de varit på landbacken.

Mörkare blir natten, starkare kölden och en aning av ett annalkande oväder sveper över vattnen. Bertil rätar rygg för ett ögonblick, kisar i mörkret. Svaga ljus stiga upp ur detta mörker här och var. Som vadlaget från Vresö te sig också de andra: rörligt groteska tavlor av kämpande, mänskliga skuggestalter, överdragna med isbark, ansikte och händer glöda som cinnober i lanternornas sken — alltsammans omramat av vinternattens tunga mörker, ur vilket havets mullrande röster tala ett språk, fullt av hotelser. Bertil tycker att det är som om själva vadlaget omgävos av en viss atmosfäriskt makt, vilken håller mörkret på vederbörligt avstånd, ett mystiskt något, alltid tillstädes, alltid levande i sådana här nätter, men som han aldrig kan bilda sig något fixt begrepp om, en makt, ogripbar lik en mystär på andra sidan livets och varandets realiteter. Först framåt midnatt är den stora vaden äntligen tömd på sitt innehåll. Julle har under tiden kokat en kittel kaffe, som männen sörpla ner i ruffen, stinkande av fotogen, bensin och all slags snusk. Ingen känner denna odör. Den besvärar icke. Men isbarken på kläderna börjar smälta, lemmarna leva upp, ögonen rinna. Lite var tar av oljeställen och sjöstövlarna, kastar sig på de hårda träbritsarna samt somnar som oskäligen djur. Men havet börjar bli oroligt. Kvider i tackling och tåg, gnisslar och kvider i en mång-

fald olika läten, en det hårda livets egen vaggvisa, en vaggvisa utan smekande eller sentimentala tongångar.

På efternatten bryter stormen ut. Och när besättningen på Dagmar vaknar, rasar orkanen. Vinden, som kastat om till sydost, har tjocka och snöyra i släptåg. Tydligt inte lönt att riskera vaden i ett sådant herrans väder även om sillstimmen gå ända upp till relingen. Här gäller i stället att ta sig in till land så fort som möjligt.

Under tiden ha bägge båtarna drivit närmare Hamneskär, vars fyr blinkar svagt genom diset och snömolnen. Riskabelt att gå dit nu. Bäst att genast sätta kurs på Vinga och söka ta sig in till Göteborg, innan den inre farleden fryser till. Varje stund är dyrbar.

Inte lätt att manövrera i dessa farvatten, uppfyllda av undervattensklippor: Bertil, som svarar för utkiken, rycker plötsligt till. Något hundratal meter rakt förut dyker ett skär upp ur brottsjöarna. Trots tjockan glänser skäret som den blanka ryggen av en jättestor val. Med korta mellanrum insvepes skäret i rykande kaskader av vitt skum. Och när den ursinniga flodvågen rusar fram över skärets rygg, spruta dess skumtoppar ända upp i molnen. Strax utanför klippans sydspets, just där bränningarna gå tornhöga, rider ett fartyg redlost för havets och stormarnas attacker. Kölen ligger ovan vattnet och segeltrasorna vetta vågrätt in mot skäret. En hemsk syn för fiskare och sjömän. Men en värre syn möter vadlagets besättning: på skärets sydsida står en hopträngd liten skara levande varelser — Varje gång flodvågen sprutar över skäret försvinna de i skummet för att åter dyka upp, när den rusar tillbaka. Att de inte redan uppslukats. Bertil kryssar fram till gubben Rung:

»Vi måste rädda dom», säger den unga fiskaren och viljan skulpterar dragen med ett obevekligt uttryck.

Skepparn skakar huvet: »Då kan vi lika gärna kasta ass i vant mäsamma.»

Men nu kommer också Linus fram. Han är av samma mening som kamraten.

Rung upprepar sitt svar. Varje försök till räddning skulle betyda säker död.

Bertil: »Men då ä vår plekt.»

Rung: »Då finns tellfällen för ass feskare, då vi ente får fresta Gud.»

Linus, upprörd: »Va har eran Gud mä dä å skaffa.»

Utan att invänta vidare order fira Bertil och Linus ner räddningsbåten. Ytterligare tvenne unga lottkarlar anmäla sig.

Julle slår ifrån maskin. Men Rung gör ett sista försök att hejda det vanvettiga företaget. Ingen av de fyra unga männen ger sig tid att lyssna.

Efter upprepade försök lyckas de äntligen komma ner i båten. Men nu hotar döden varje sekund. Sjöarna slunga den lilla båten upp och ner som ett nötskal. Årona stå som spända bågar, varje ögonblick färdiga att springa av. Då Rung ser, att vågspelet är på väg att lyckas, backar han in Dagmar mot klippan. Clary följer efter.

När räddningsbåten kommer i närheten av skäret, kan Bertil urskilja de skeppsbrutna med blotta ögat. De äro fyra. Barhuvade. Halvnaakna. Han vinkar och ropar. Men ropet dör bort som en viskning. De fyra olyckliga ha emellertid förstått. Plötsligt kastar sig en av dem besinningslöst utför klippan och ner i det sjudande djupet. Ett ögonblick är han försvunnen, så dyker huvudet upp som en liten svart prick i de vita skummassorna, dyker upp, försvinner, dyker upp igen, och mannen arbetar sig tum för tum fram till räddningsbåten. Medan tvenne av räddarna måste hålla båten, hjälpas de andra två att hala upp honom. Gång på gång hotar båten att kantra. Men äntligen. Mannen är barhuvad samt iklädd skjorta och oljebyxor. Blod droppar ur mun och över högra kinden gapar ett otäckt krossår.

Räddad är han men faller omedelbart ihop som en livlös massa.

Ytterligare tvenne av de skeppsbrutna kasta sig huvudstupa i vattnet. Den ene går omedelbart till botten och blir borta. Den andre slukas också av bränningarna men kommer upp igen. Under tiden börjar Dagnars räddningsbåt rida, hotande att vilket ögonblick som helst slungas upp mot skäret. Men olyckan avvärjes som genom ett under. Mannen nummer två är en jätte. Med kraftiga simtag klyver han vågorna och blir räddad, — med bara några blessyrer på händerna. Vattnet, som väl är sina 15 grader kallt, minst, har inte bekommit honom det ringaste.

Nu finns bara en kvar. Den sist räddade talar om, att denne inte kan simma. Orörlig som en stenstod står han ensam på skäret — väntande döden. Men båten är försedd med raketer. Och kanske, ja kanske kan han räddas. Linus skjuter av en dylik raket. Med raketten följer också en lina, vars ena ända stannar kvar i båten. Men raketten exploderar i förtid. Linus har ännu en. Misslyckas också detta skott är allt hopp ute. Skottet går — raketten slår ner mitt på skäret. Räddningsmanskapet och kamraten se, hur mannen tar upp linändan, slår den om livet, och efter ett par outhärdligt långa sekunder glider han utför den isklädda, hala klippväggen. Ett plumsande och mannen försvinner i djupet. På båten börjar alla man hala in linan. Varje tag är som en brottnig med döden. Avståndet mellan båten och skäret är icke mer än en tiotal meter. Hela manövern är snart överstökad, bara linan håller. Den håller. Avsvimmad, utan tecken till liv, halas även denne upp och räddningsbåten återvänder. Stormen har ytterligare ökat på. Böljorna slå in. Varje ögonblick hotar den lilla farkosten att kantra. Men även återfärden avlöper utan allvarligare missöden.

Skeppare Rung kan ännu i denna dag icke förstå, att företaget lyckades. En djärvare räddningsbragd hade Rung, som dock varit med om mycket, aldrig bevittnat.

De skeppsbrutna halas ombord. De två, som äro mest i behov av vård, bäras ner i ruffen och Linus släpper till sin sista konjaksskvätt. De kvickna så småningom till liv. Den tredje kommer ifrån skeppsbrottet utan några som helst obehagligheter.

Just som Dagmar och Clary lyfta ankar för att fortsätta hörs ett fruktansvärt brak: vraket har slungats mot skäret. I nästa nu kommer en flodvåg och suger vraket tillbaka i bränningarna. En virveldans, ackompanjerad av elementens orkester — och kölen dyker upp ur skummet. Då äro rigg och mast bortspolade. Vraket har nu fullständigt kantrat och flyter med kölen över vattenytan. Den förolyckade farkosten är en lotsbåt, med vilken de skeppsbrutna, lotsar till yrket, ämnade sig till ett fyrskepp med proviant. Den, som drunknat, är lotslärling och son till en av de räddade. Denne tar slaget med fattning som havets män för sed hava, väl vetande att ingenting står att ändra.

Sedan stäva de båda vadbåtarna för full maskin mot Vinga. Snötjockan blir allt intensivare. Stormen vräker. Och varje föremål ombord är överisat. Men redan nu får en känning av isen. Och ju närmare Vinga desto besvärligare blir den. När isen är så svår redan här — hur skall den inte då vara i de inre farlederna. Rung fruktar det värsta. Efter åtskilliga motigheter anländer vadlaget till Vinga och avlämnar där omsider de tre skeppsbrutna lotsarna. Vinden har emellertid dragit sig på väst och isbältet ligger kompakt. Några sekundmeter hitom fyrstationen har en stor del av den hemvändande fiskeflottan undan för undan fastnat i isen. Några bärgningsfartyg eller isbrytare syns inte till. Isskruvningen blir allt intensivare. Snart sitta också

Dagmar och Clary ohjälpligt fast, sitta som i ett skruvstad: Kommer icke snar hjälp befarar lite var att de mindre motståndskraftiga sillbåtarna skola skruvas sönder och oerhörda värden tillspillogivas. Så gott som samtliga vadlag ha gjort goda fångster. Man räknar med c:a 15.000 hektoliter till ett värde av en kvarts miljon kronor — en kvarts miljon är för fattiga fiskare en oerhörd summa.

Båtarna ligga fast i den tur de kommit in i den smala inseglingsrännan. Bertil kan räkna till ett trettital, som äro före och således ha förtursrätt, om nu icke någon katastrof innan dess inträffar. Från Vinga har det en radiotelegrammet efter det andra gnistats in till Göteborg med enträgen begäran om hjälp. Tills vidare utan resultat.

Besättningarna lämna sina båtar och promenera över till varandra på isen. Har äntligen upphört att yra. Stormen bedarrar. Men kölden är alltjämt lika stark. Kommer så töväder och isskruvningen börjar — ja, då först är olyckan framme på allvar.

Äntligen blir Röda bolagets bärgningsångare Fritjof synlig. Men Fritjof kan bara forcera isen för egen del. Allt vad Fritjof kan göra är att ta de besättningar, som så önska, ombord och föra dem över till Marstrand. Ett par vadlag från Hönö följa med tvekan uppmaningen. De överge sina fullastade båtar och komma som begravningsföljen larvande över isen till Fritjof, som genast ger sig iväg.

Senare på kvällen underrättar ett radiotelegram att Svensksund och Skagerack, som begivit sig ut för att kanvojera de närmast liggande fiskeskutorna, själva fastnat samt att Isbrytaren 11 beordrats att först och främst ta loss de båda kanonbåtarna.

Natten går. Ingen räddning hörs av. Och isskruvningen blir allt värre. Ett nytt radiotelegram meddelar, att Isbrytaren 11 lyckats taga flott Skagerack och Svensksund, som med vardera åtta sillbåtar på släp nu äro på

väg till Göteborgs fiskhamn. Så kommer ett nytt telegram, att flottiljen åter fastnat i isen — Denna gång utanför Böttö — och att förtöjningen mellan Skagerack och fiskebåtarna brustit i den allt våldsammare isskrivningen. Stora isbrytaren måste därför skynda dit, medan i dess ställe Lilla isbrytaren beger sig ut till Vinga.

Vid midnatt är den framme och med en konvoj om fem kuttrar sätter den omedelbart kurs mot Göteborg. En timme senare anländer bärgningsfartyget Harald och tar för egen del tre vadbåtar på släp. Bland de kvarvarande besättningarna börjar humöret tina upp en smula och hoppet återvänder. En ska väl slippa ifrån äventyret även denna gång.

Men sedan blir tyst. Ingen hjälp hörs av. Och den ena timmen går efter den andra.

Plötsligt kommer ett starkt omslag i vädret. Termometern stiger över noll, och regnet skvalar utan uppehåll samtidigt som vinden slår om till syd-sydväst. Nu anlända äntligen både Svensksund och Skagerack, åtföljda av de båda isbrytarna. Det verkliga räddningsarbetet börjar. Men båtarna tas i tur och ordning. Dagnars vadlag, som ligger längst bort, får vänta till sist.

Tidigt en morgon beger sig Bertil Ollonberg ensam ut på isen för att få lite omväxling under den återstående väntetiden.

Plötsligt hör han ett förfärligt brak. Den unge fiskaren vänder sig om. Isen har remnat. En vattenfåra om ett par meters bredd skiljer honom från båten. Och det isflak, där han står, börjar samtidigt röra sig. Innan Bertil fattar, vad som hänt, befinner han sig på resa ut till havs — ensam på ett isflak. Sydvästen är kraftig. Isflaket länsar undan. Nu förstår Bertil den fruktansvärda situationen. Han är ohjälpligt förlorad. Ju längre ut till havs desto mera utsiktslös är varje tanke på räddning. Plötsligt remnar isflaket mitt itu. Och det stycke Bertil

står på börjar gunga. Kanterna dyka ner i vattnet, som forsar upp över flaket. I nästa nu går det väl under vattnet helt och hållet — eller brister som det större nyss. Snart ser han bara spetsen av Vinga fyr torn. Och färden blir allt snabbare, allt svårare balansen. Han måste sätta sig ned. Vid denna rörelse är flaket på vippen att kantra. Bertil törs inte röra sig ur fläcken. Törs inte se sig om — just då hörs ett brusande läte. Det ökar, ökar. Flaket blir allt oroligare. Bertil glider fram och tillbaka. Ett tag är han nära att åka ut över kanten och för alltid försvinna — nå, några sekunder förr eller senare . . . Men under dessa skräckens och dödsvåndans evighetslånga minuter passera de gångna åren revy för hans inre blick, passera revy så klart och tydligt, att det är som om Bertil sett varje detalj mångdubbelt förstora på en atmosfärisk film, en film utan den vita dukens medium — det är som hela hans liv, sammansatt av snabbt växlande tablåer, avtecknar sig i fria rymden. Men lätet bakom honom blir allt starkare, allt häftigare kränger isflaket — plötsligt kantrar det — och Bertil Ollonberg vet inget av förrän han slår upp ögonen i en hytt på bevakningsfartyget Skagerack. Den unge fiskaren är räddad och kapten berättar hur det gick till: samtidigt som Bertil gett sig ut på den ödesdigra ispromenaden, kom Skagerack fram för att konvojera resten av fiskebåtarna. Kapten, som stod med kikarn för ögat, lade märke till den underliga olyckan och ångade genast iväg. Bertil blev uppfiskad just då han var på väg att slukas av djupet.

Men när Skagerack med sin sista konvoj lägger till vid Göteborgs fiskhamn står Lena på kajen och vinkar. Bertil tror knappt sina ögon.

Lena har inte längre kunnat uthärda att leva i oviss-het ute på fyrklippan. Därför har hon rest in.

Bertil tar ett hopp — och hamnar i Lenas famn. Kyssar . . .

Kap. XIII.

Fiskhamnen har en av sina stora dagar. I hallarna ökar trängseln oavbrutet. Varje kajcentimeter är utnyttjad. Och hamnbassängen liknar en enda skog av tackling och tåg, av master och rykande plåtrör, av segel, roströda, grå, grågröna. Här ute ankra de båtar, som redan avyttrat sin fångst. En och annan besättningskarl rumsterar ombord. De andra ha gått i land. Något av helg över dessa, av solen upptinade båtar. Men de, vilka ligga utmed kajerna och ännu icke sålt undan, äro alltjämt överdragna med skimrande iskristaller, en naturens nyckfulla lek, som starkt kontrasterar mot nysst utståndna strapatser. Iskristallerna fasettera i alla regnbågens färger. Sillen står kompakt ända upp till relingen. Massiva fiskare i höga sjöstövlar, i sydväst och oljeställ, med tjocka, brokiga yllehalsdukar lindade om halsen, kliva omkring i de stelfrusna sillmassorna, som knastrande ge vika för tyngden. Tvenne auktionsförrättare gå från båt till båt. Tätt efter dem en talrik skara uppköpare från fiskhamnskontoren, unga män, medelålders och gamla, somliga i päls, andra i vadmalskavajer, dubbelknäppta till hakan. De mönstra sillen med kännaremin, taxera kvalitén i en blink. Några bryta på tyska. Utropen komma snabbt och distinkt. Buden lika rappt. Här är inte tid att huttna, ty stora värden stå på spel. Fångsterna avyttras pr hektoliter. Och då en last är såld vaggas skepparn upp till kontoret

för att hämta pengar. Utanför vänta lottkarlarna. Så snart han kommer ut igen får varje man sin andel i kontanter. Men kajerna vimla av pittoreska typer: fångstmän i alla åldrar, dagdrivare, professionella lodare, fiskhamnens massiva uppköpare och deras skinntorra ombud, rörliga clerker rusa av och an, vandrande, krumnästa kortvaruhandlare, med hela lagret i en domestik-säck på ryggen, passa på att göra affärer, månglare, mer eller mindre vårdslöst klädda, hålla sig framme. Utanför väntar lastbilen på dem. Andra ha blott handkärror. Dessa förstadsmånglare sälja direkt till konsumenterna, som varskos av en kobjällra, med vilken månglaren går omkring i kvarteren och ringer dem samman. Varje månglare har sitt speciella kvarter. Och ve den som vågar konkurrera med honom.

Men i de stora hallarna travas fullpackade sillådor till pyramider för att omedelbart transporteras till andra orter via hamnbanans små godsvagnar, som redan stå ute på stickspåren och vänta. I hundra fiskhamnskontor pingla telefonerna utan avbrott, telegram, iltelegram offerera dagens lägsta priser. Här gäller att komma först, ty därav beror förtjänsten. Men i de stinkande, fuktdrypande magasinerna syssla redan sillsalterskorna med att sortera och strypa, stora, muskulösa kvinnor i trätofflor, slamrande mot golvets stenplattor. Illröda nävar. Rinnande, gredelina näsor. Och med ögon som ideligen tvingas att blinka och gråta av den dåliga belysningen. På huvut ha de schaletter, kring midja och rygg tjocka yleschalar, »bajadären», för att någorlunda skydda sig mot drag och kyla.

Kring hela denna jäktande värld kretsas härskaror av glänsande vita måsar, ackompanjerande vinscharnas rassel, människornas stöjande larm och järnvägs-vagnarnas gnissel med sina genomträngande, hessa skrin, som ge eko långt ut på älven. Men överallt och alla väl-

ver sig en blygrå västlandshimmel, svagt genombruten av en diffust fosforescerande vintersol: en tavla, i all sin vintriga och grå tristess så livfull, så färgrik och växlande, att pennan ropar på penseln. Motorn till allt detta liv är jakten efter guld, detta guld som några hopa i högar, medan de flesta se det rinna ur händerna för att stilla dagens bekymmer. Men alla leva upp, hur lite de än få vara med om av dessa havets outtömliga rikedomar.

För Bertil Ollonberg har denna tavla sin säregna tjustring. Bertil har gjort sitt: kämpat kampen till slut som de andra. Nu är hans och deras tur att se på, när månglarna väsnas för att komma i besittning av deras arbete. Och han tänker: om vi fiskare ändå kunde sälja direkt, hur mycke större skulle icke förtjänsten bli för oss. Lena betraktar den stora tavlan med andra ögon. Hon ser endast det livfullt måleriska. I sitt brokiga och omväxlande virrvarr tjustrar denna tavla henne, som icke är van vid sådant liv på den ensamma fyrklippan i havsbandet.

Men nu tar Bertil sin flicka under armen och bäge styra kosan till den närbelägna fiskhamnsrestaurangen för att få lite mat. Den stora lokalen med sitt cementerade golv och sin primitiva inredning är fullsatt med havets arbetare i alla åldrar och av alla typer. Ja, hela Bohuslän sitter bänkat här. Och dialekterna bryta mot varann på ett tungomål, vars rytm är havets och vars klang är granitens. Men alla ståta i oljeställ, sjöstövlar och yllehalsduk. De hårda dragen glänsa i mönjerött. De grova, blåroda nävarna ligga som försvarliga vikter på knäna eller fumla kring kaffekoppen, medan käkarna tugga automatiskt. Mellan borden kila bleka, glämiga servitriser, levande kontraster till dessa härdade, muskulösa män, som ingenting frukta — men när en sån där liten könstingest kommer fram för att ta emot beställning eller betalning få de knappt mål i mun. De likna

bortkomna barn. Deras tafatthet syns på långt håll. Men just denna tafatthet har sin säregna tjusning för dessa tjänande systrar: den skvallrar om maskulina egenskaper. Deras primitiva sensualism eggas omedvetet av densamma. Och de äro mjuka i tonfallen som käreistor. För havets arbetare klinga dessa tonfall som ljuvlig musik efter alla utståndna vedermödor.

Lena stannar på tröskeln. Vid anblicken av denna månghundredratliga skara väderbitna, grovhuggna män ryggar hon nästan tillbaka.

»Här finns jo ingen plats», säger hon liksom ursäktande.

»Jodå», menar Bertil och skjuter henne före sig in.

Här och där nickar ett bekant ansikte — men lite var ganar med halsen för att i smyg titta på den unga flickan Bertil har med sig. Späd, välvuxen, med friska, öppna drag och spelande bruna, ögon verkar hon nästan som en uppenbarelse. Lena, beundrad, finner sig strax till rätta. Nu kommer en uppasserska fram, mönstrar närgånget fyrmästare Heros dotter och frågar kort:

»Va-ska-då-vara.»

»Kaffe-å-smörgås», säger Bertil och ser frågande på Lena.

Lena nickar.

Uppasserskan: »Två-kaffe-å-smörgås?»

Bertil: »Jae.»

Ganska varmt härinne. Kläderna tina upp. De ge ifrån sig en från lukt av färsk sill, olja, bensen, fotogen, blandat med sur piprök, doft av billigt kaffe och starka kroppars brunstiga utdunstningar.

»Vi sedder ente länge. Här ä så kvavt», viskar Lena, allt medan näsvingarna vädra.

Bertil nickar.

En kvart senare äro de ute i friska luften. Lena drar ett djupt andetag. Men hon säger ingenting om anled-

ningen. I stället måste Bertil berätta i korta drag hur han haft'et.

Lena har läst rent av hemska ting i tidningarna.

Bertil tycker nu efteråt, att han inte har mycke att förtälja. Jo, det där skeppsbrottet var ju svårt, förstås och likaså hans eget äventyr på isen.

»Tänk, ja drömde att do höll pa å dronkna», säger hon.

»Ente?»

»Jovesst.»

»He — då drömde do rektit sant.»

Hon tar hans hand, kramar den hårt, ser honom djupt i ögat: »O, va ja ä gla, att do ä hemma.»

Rösten låter så underlig.

Bertil tycker det är som om hon har något särskilt på hjärtat. Han säger: »Hôr mår I pa Sodö?»

»Vi mår bra, hm.»

»Har do hört nået fra mor?»

»Nä, men.»

»Men?»

Lena blir med ens tystlåten: »Na — ud mä språget.»

»Ja ved ente, um ja kan tala um'et.»

Bertil liknar ett frågetecken.

»Sjong ud», säger han.

»Hm — ja feck härumdan ett anonymt brev. Å i dä brevet sto, atte — hm.»

»Atte?»

»Atte do å Sabina kammet överens no.»

»Va — va.»

Hon nickar och fortsätter i lite rappare tempo: »jo, I skulle vara överens — å do får pa köbet tie tusen kroner.» — Så va dä sagt.

Bertil stammar: »Tror do p-på s-sånt. Och sen berättar han hur det hänger ihop med de tio tusen kronorna.»

Lena: »Na, men då ä en del sant teminstingen, Bertil.»

»Farbror Kónrads påhett alltihob.»

Den unge fiskarens röst skälver av förtrytelse: att Lena, hans Lena bara kan tro honom om sådant. Bertil har aldrig haft en avlägsen tanke på att sälja sig till Sabina för tiotusen kronor. Allra minst nu sedan sillfisket givit ett sådant lysande resultat. Han kramar Lenas hand, kramar den fast och säger, med blick i blick: »Lôva mej no, atte do alri mer talar um den sagen.»

Lena lovar med öga, hand och mun, med allt som i synlig måtto kan övertyga honom. Och så är det molnet skingrat. Bertil tar sin flicka under armen. Båda marschera in i fiskhallarna. Där stöta de oförmodat på gubben Rung. Gubben spinner som en belåten katt.

Men då Rung upptäcker fyrmästare Heros Lena vid Bertil Ollonbergs arm, mulnar blicken och han sneglar frågande, ja nästan förebrående på Bertil. Rung vill visst icke lägga sig i den unge mannens kärleksaffärer men tänker: den pojken vet inte vad han gör.

Lena är luft. I stället säger Rung: »Ja går å ledar etter dej», och han slår menande med handen på bröstfickan.

Bertil lyser upp och munnen vidgar sig till ett brett leende. I glädjen över att oförhoppandes möta Lena har han glömt bort, faktiskt glömt bort sin andel som lottkarl.

»Har I re-redan hämtat penga?»

Trots det skenbara lugnet i den unge mannens drag förräder i alla fall rösten en plötsligt påkommen inre spänning, en spänning som även meddelar sig till flickan vid hans sida. »Har i re-redan hämtat penga?», i de få orden ligger en hel liten värld av förhoppningar och framtidsdrömmar förborgad. Med denna värld sysslade tankarna därute på havet, under trycket av denna fantasi-värld fördubblades hans mod och arbetshåg, även när omständigheterna voro som vidrigast. Och nu, helt plötsligt, skall Bertil få sin mödas lön. Huru stor, huru

stor? — tanken mångfaldigar frågan på bråkdelen av en sekund, ty Bertil behöver ej invänta Rungs svar: det står att läsa i den gamles drag, i hans plirande öga, men framförallt talar den stumma gesten mot bröstfickan sitt tydliga språk. Rung har redan hämtat pengarna.

»Dä ä la ente värt å låta dej vänta för länge», säger Rung och drar mun på sned.

»I har således fått penga?»

Rung nickar. Sedan: »Kan du gessa, hör möcke som kammer pa din andel?»

Rung har med flit även väntat med slutredovisning för den stora sillauktionen i Skagen tills nu.

Bertil, spelande likgiltig, fast han knappt kan stå stilla av otålighet: »Nå'ra hundra.»

»Ja, nöjer do dej mä dä, sa.»

Bertil måste titta på Lena. Ligger mycket i den blicken. Lena anar nästan alltsammans. Även hennes otålighet växer. Och hon klämmer hårt om fästmannens arm. Rung känner liksom en aning av sympati växa fram för denna jänta. Till Bertil: »Dä ä la bäst att do får dina hundralabba mä samma.»

Han lägger en viss skämtsam betoning på »hundralabba» och ser sig samtidigt omkring. I närheten står några tomma sillådor. Dit går Rung och viskar åt Bertil att följa med. Lite tövande följer Lena efter. Skepparn sätter sig på en av lådorna. Bertil tar plats på en annan. Långsamt, pinande långsamt knäpper Rung upp skinnvästen, sticker in handen och halar — oändligt försiktigt — fram sin gamla tummade plånbok, impregnerad med sillfjäll, öppnar den varsamt och börjar plocka fram Bertils andel. När gubben räknat upp jämt tjugo till på köpet ovikta sedlar, plirar han och säger: »Ja tror, en blir trötter i nypera.»

Bertil, i falsett: »Ska ja ha mer då?»

»Lide te.»

Och Rung plockar fram ytterligare två.

Därpå slår han igen plånboken, lindar om ett segelgarn, lindar flera varv, stoppar sen plånboken tillbaka i fickan. På sillådan ligger tvåtusen två hundra kronor. Den unge fiskaren betraktar sedlarna med girig blick men vågar inte röra dem.

När Rung omsorgsfullt knäppt skinnvästen, räcker han sedelpacken till Bertil och säger »No blir do riger i ett enda taj (tag) — å — hm — kan locka te dej vem do vell.»

Lena ser i mark.

Rung: »Um ja vore som do, skulle ja genast ga å sädda in penga pa banken.»

Bertil tar sedelpacken, visar den för Lena, bläddrar, visar den igen, medan färgen kommer och går i ansiktet. Viker sedan sedlarna och stoppar dem med en kavat gest i byxfickan. Han räknar dem inte ens — därtill är summan för stor.

»Ja, vi har haft tur den här gangen», mumlar Rung och knäpper sina händer. Därpå avlägsnar han sig med en nick, åtföljd av ett forskande öga, som går från Bertil till Lena och till Bertil igen. Så nickar gubben än en gång samt försvinner i trängseln.

Bertil står några sekunder utan att få ett ord över läpparna. Den unge fiskarpojken kan verkligen inte fatta, att han är ägare till tvåtusen två hundra kronor. Ännu mindre fattar Bertil, att han ärligt förtjänt dem, han som känt sig nöjd med några tiotus efter en veckas slit. Så vänder han sig om — och mitt i trängseln griper Bertil efter Lenas hand, griper fumligt som en sömngångare. Deras ögon mötas. Något fuktigt kommer i dem. En och annan i trängseln sneglar på de båda unga människorna, som bete sig så underligt frånvarande, medan sorlet stiger och sjunker, stiger och sjunker omkring dem.

Men ett tu tre tar Bertil flickan under armen igen och båda stega mot utgången. Bertil lyder Rungs råd: han går genaste vägen till närmaste bankkontor och sätter in två tusen kronor på sparkasseräkning. De båda över-skjutande »lapparna» behåller han.

Därpå återvända de ner till Fiskhamnen. Lena stannar kvar på kajen, medan Bertil går ombord för att ömsa kläder. Ingen av kamraterna syns till. Alla äro ute i ärenden.

När Bertil kommer tillbaka, säger Lena: »Vart ska vi no?»

Bertil, utan ett ögonblicks tvekan: »Te ju-juvelerarn.»

Lena, fullständigt överraskad av detta svar: »Te ju-juvelerarn — va menor do?»

»Menar va ja säger.»

»Va ska vi göra där?» Hon sneglar samtidigt på Bertil med detta något i blicken, som förråder hennes aning.

Bertil: »Vi — hm — ska köba ringa.»

»Ringa.»

»Ja, förlövningsringa.»

»Bertil.»

Mer kan inte Lena få fram just nu. I stället tyr hon sig närmare, så nära att Bertils unga blod hettar och han känner en rasande god lust att kyssa sin flicka mitt på öppna gatan. De gå raka vägen ner till hovjuvelerare Andersons vid Östra Hamngatan.

Biträdet, en naturligt älskvärd ung dam, anar genast ärendet. Hon lägger sitt välfriserade huvud lite yrkesmässigt på sned, nickar diskret uppmuntrande. Bertil har liksom lite svårt att öppna mun och Lena ser i golvet.

»Ringar, kanske?» halvviskar expeditricen, nästan säker på sin sak.

Bertil: »He.»

»Förlövningsringar?»

Lena består sin fästman med en liten knuff.

Bertil: »Ja, förlövningsringa.»

Expeditricen plockar fram några glänsande, släta tingestar att träda på ringfingret. Man bestämmer sig för priset och Lena provar först, medan rodnaden stiger och faller, stiger och faller. Expeditricen förstår, men tungan talar ett nyktert affärsspråk: varje modell får sin éloge. Lena provar och provar. Fingret rör sig automatiskt, men den lilla gula tingesten nästan hypnotiserar ögat. Äntligen har hon fått den som passar hennes knubbiga finger. Sedan kommer turen till Bertil: knogen är stor av hårt arbete och den unge mannen fumlar. Expeditricen måste hjälpa honom. Lena tycker i sitt hjärtas innersta inte om denna hjälp. Bertil däremot tar gärna emot hjälpen så fästman han är: expeditricens svala skinn kittlar så lent vid beröringen, att han nästan får lustkänslor. Då och då kastar damen ett förstulet ögonkast på den unge fiskarens svarta, knollriga hår. Och hon tänker: en sån käck pojke. Könens eviga attraktion spelar även med i detta lilla intermezzo.

Äntligen får Bertil en ring som passar. Han drar upp en av de båda hundralapparna ur fickan och betalar.

Utkomna på gatan måste de stanna och betrakta varandras ringar — men mest betrakta de sin egen. Och Lena måste prompt gå till närmaste butiksruta för att spegla en nyförlovad jänta från havsbandet. Herre Gud, vad det är roligt. Människor skynda brådskande förbi, knuffas och trängas. Bilar tuta i ett. Spårvagnsklockor pingla. Lena varken hör eller förnimmer. Hon är i en annan värld: i lyckans, där solen evigt lyser.

Så tar Lena resolut sin fästmans arm. Båda äntra en Majvagn och fortsätta med denna till Henriksberg för att äta förlövningsmiddag vid den tid då stadsborna luncha.

I Henriksbergs matsal träffa de en bekant: fiskare Lager från Sotö huvud. Lager och hans båtlag ha på se-

nare är mest gått på Englands västkust, där rödspätta utgör den huvudsakliga fångsten. Lager är en liten bredaxlad 50-årig skärkarl, med snett sittande ögon och svartmuskiga drag. På sista fisketuren spolades hans ende son över bord.

I Lagers sällskap sitta ytterligare två man, även de till yrket fiskare. Bertil känner dem till utseendet. Den ene, Holger, hör hemma på Smögen, den andre, Stenberg heter han, är storsjöfiskare från Långösund. Holger, i 30-åren, lång och benig, med ljust hår, ljusblå ögon samt redan bar över hjässan och vid tinningarna. Stenberg, något äldre, är svartmuskig som Lager men längre än denne. Axlarna sitta olika högt. Han har ett styggt ärr över den ena kinden och ryggen skjuter ut i en puc kel. Som granne har Lager förstas reda på, att Bertil slår för fyrmästare Heros Lena. Han känner också till skvallret: Bertil Ollonberg består sej med två fästmör, Sabina och Lena. Den senare bara för nöjets skull. Stor blir därför Lagers förvåning, när han nu får reda på att Lena och Bertil äro förlovade. Sotöfiskaren gratulerar uppriktigt. Även Lager skulle ha tagit den granna fyrmästaretösen, om hon också vore fattig som en kyrkrätta. Sabina är ju sjuklig. Och därtill kommer att Lager har ett gammalt horn i sidan till Sabinas bror Gunnar, som skändat hans enda dotter, när de två gingo och läste för prästen. Gunnar var tidig på sånt.

De tre fiskarna äro just färdiga att gå. Lager säger i förbifarten till Bertil: »Vell do följa mä mej te England um nåra vecker — ja har en plass ledi efter sön min. Ja, do kan fundera pa't. Han tillägger i Bertils öra: »för no har do la gjort ifra dej pa Vresö.»

Bertil: »He.»

Lager, högre: »Ja, som sagt, tänk pa sagen.»

Bertil nickar.

Lena, som även hört vad Lager viskat, instämmer för

egen del. Då slipper han ju att krusa Elisson. Gunnar och Sabina existera inte för henne.

Nu äro de så gott som ensamma i matsalen. Biffstek med lök smakar som tryffel för en gourmé och supen gör Bertil språksam. De sitta tätt intill varann vid samma sida om bordet. När uppasserskan avlägsnar sig blir kysslusten övermäktig, även om mun är full med mat. Ett glas konjak fullbordar förlovningsmiddagen.

Den enda båtlägenheten ut till öarna går på förmiddagen. Bertil och Lena måste övernatta i Göteborg. Men var?

»Ja ved», säger Lena: »far brukar allti bo på Hembygden, när han kammer te stan.»

De bila till Hembygden. Städerskan, en finfnasig, fyllig matrona, låtsar för givet att Lena och Bertil äro gifta: de få ett rum ihop. Först lite överraskade — rodande sneglar Lena på den svällande järnsängen — finna de sig snart i situationen. Egentligen kan de inte önska sig någon bättre lösning på rumsfrågan — Deras heta blod tar ut sin rätt. Tvenne unga, starka kroppar, sjudande av livslust och i åratals åtrående varann, ge sig hän i stormande, våldsamt lidelse, uppslukade av begärens, av den heliga urdriftens flammande låga. Himmel och jord försvinna. Allt och alla försvinna. De tu äro ett.

Senare på kvällen gå de på Folkteatern och se revyn. Även där träffa de på en bekant, en i synnerhet för Bertil mycket nära bekant förresten: Linus Larsén. Linus, riggad i ny blå kavajkostym, är något upprymd. Och i sitt sällskap har han en lång, blåpudrad dam med bara armar och naken rygg. Hon talar hest, luktar parfym lång väg.

Lena känner sig generad, när paren under en mellanakt komma tillsammans ute i foyén för att dricka pilsner. Linus passar på att gratulera till förlovnigen på ett sätt som nästan verkar galant. Alltid trevlig och mun-

ter: Lena har ingenting emot honom även om han just nu är lite lallig. Men hans sällskap — Lena ser nog hur man vid andra bord kisar på denna dam och samtidigt halvt undrande, halvt medlidsamt fixerar just henne: de båda kvinnorna kontrastera väl starkt. Linus tar ingen som helst notis om främmande, närgångna blickar. De besvära inte honom ett dyft. Han föreslår att efter teatern gå in på Lorensberg och fira förlovningen tillsammans. Lena trampar Bertil på tårna. Denne begriper och avböjer. Den fina damen rynkar näsan, ris-ter axlarna. Men nu ringer klockan till nästa akt. Publiken skyndar in i salongen. Lena har så brått, att hon inte hinner säga adjö.

Morgonen därpå resa de nyförlovade hem. Lena stiger också av på Vresö men känner sig nästan ängslig till mods, när hon kliver i land. Lyckligtvis finns ingen nere vid bryggan mer än Pelle Bure, artisten, som bara vinkar hej. Så mycket större blir uppståndelsen i mor Annikas stuga.

Kap. XIV.

Aldrig har mor Annika väntat så otåligt på sin son. Den verkliga anledningen är av materiell natur: från ö till ö flyger ryktet om båtlagens rekordartade fångster. Tusentals kronor på varje man. Men ingen vet ännu något exakt. Samtidigt ryktades också, att båtarna varit nära att duka under för storm, köld och snöyra. Även den gamla kände stor oro för den saken. Och varje kväll inneslöt hon sonen i sina böner. Så kom då äntligen underrättelsen, att hela fiskeflottan med hjälp av isbrytare och bevakningsfartyg lyckligt anlant till Göteborg. Därmed försvann all fruktan och ängslan, all spänning och oro för den här gången. De väldiga fångsterna voro lyckligt i land. Alla ekonomiska bekymmer släckta. Männen från havet skulle återvända, återvända med en rikedom på fickan. Icke att undra på, om den gamla, fattiga fiskareänkan gick i intensiv förbidan. Men minst av allt väntade hon att se fyrmästare Heros Lena i Bertils sällskap. Mor Annika hade ju ingen aning om vad som inträffat mellan de unga tu.

I översvallande moderlig glädje över att äntligen se sonen välbehållen hemma lägger hon inte ens märke till Lena. Den gamla har endast öga för sonen.

Bertil, med ett stänk av mångtydig undran i rösten: »Ser I ente vem som ä mä mej.»

Moderns drag undergå en synbar förändring, men hon finner sig och svarar: »Vesst ser ja», — mor Annika räk-

ker dröjande ut handen. och hälsar tonlöst: »hm — gu'da, gu'da, Lena.»

I detsamma upptäcker hon den släta guldringen på flickans hand, rycker till som för något rent av otroligt och fixerar sonen. Denne håller upp sin vänstra. Även på hans ringfinger glänser en gul liten tingest. Upptäckten, innerst inne aldrig väntad, gör henne mållös. Hela den lilla bräckliga gumgestalten stelnar i en primitiv attityd. Endast blicken lever, irrande osäker stannar den slutligen på Lena.

Denna böjer sitt huvud, rodnar.

Men Bertil säger frimodigt: »Jaha, no har Lena å ja förlövat ass, mor.»

Den gamla liksom vrider sig ur ett osynligt grepp.

»Ska I ente gratulera», uppmanar Bertil och lägger beskyddande armen om Lenas mjuka midja.

För ett par sekunder existerar icke den gamla: deras drag utstråla gemensam lycka. Mor Annika ser. Och med ens genombävas hon av en underlig känsla, en känsla som kommer hennes öga att fuktas. Den gamla glömmar bort alla stolta drömmar, förknippade med Kungens testamente och dotter, hon glömmar, att hela Vresö skall fördöma denna förbindelse och att mor Annika får bära största skulden till vad som hänt. Ja, hon glömmar allt detta, — ty de ungas spontana lycka smälter hennes hjärta som vax. Impulsivt sluter hon dem i sin famn. Sedan till Lena: »Har far å mor reda på, va I tatt er te?»

Båda skaka leende på huvudet. Mor Annika höjer det knotiga pekfingret: »jaja», — och skalken leker i ögonvrån.

Sedan bjuder hon sitta och Bertil måste berätta om det stora fiskafänget, som den gamla totalt glömt bort.

Han räcker under tiden sävligt fram sin sparkassebok.

Mor Annika har aldrig sett en token bok förut.

Bertil måste förklara. Den gamla sätter på sig glasögonen.

Bertil pekar för siffran, som anger det insatta beloppet.

»Två tusen — två tusen», utropar mor Annika och för andra gången vill målföret svika. Summen är fantastiskt stor. Den nästan går över gummans förstånd. Att andra kommit hem med flera tusenlappar har hon hört — särskilt under det stora kriget — men att hennes egen pojke nu står som ägare till en sån svindlande summa — en dylik sensation är rent av övernaturlig. Men när chocken lagt sig en smula, säger hon med stolthet: »Na, sa behöver do ente krusa i brå'rabbet, Bertil.»

»Nä», nickar Bertil med känsla och övertygelse.

Mor Annika: »Då töcker ja, atte I snart kan gefa er — eller va säjer Lena?»

Lena ler.

Bertil: »Ja, vi kan gefa ass när som helst. Men vi har heller ente sa allra värst bråttom.»

»Å I vell la gärna flödda ihob», menar mor Annika.

Lena tittar förläget i golvet. Bertil säger he. Sedan, vänd till modern: »I känner jo Lager pa Sodö. Vi träffa han inne i stan. Lager frågte ves ja ente velle följa mä han te England um nåra vecker.»

Mor Annika: »Fråg'an dä.»

Bertil: »Jae.»

»Da töcker ja, atte do ska göra dä, Bertil — hm — för do ved la, att här —.»

Hon fullbordar inte meningen. De båda unga förstå henne ändå.

Bertil: »Um ja no följer mä Lager, så har vi tänkt gefa ass, när ja kammer hem fra England.»

Mor Annika välver tungan i den tandlösa gommen och nickar. Förslaget har tydligen hennes gillande.

Så kokar hon kaffe: förlovningskalaset.

Ett par timmar senare anlända Dagmar och Clary. Alle man äro med ombord utom Bertil och Linus. På

bryggan möter halva Vresö befolkning, både gamla och unga. Sabina är också nere.

Men den Sabina väntar på syns inte till.

Hon frågar Rung: »Var är — hm — Bertil?»

»Bertil», — Rung drar på ordet. Det ser ut som om han ville undvika att svara.

Sabina upprepar sin fråga. Denna gång blir tonfallet undrande.

Rung står i valet och kvalet. Men förr eller senare måste väl sanningen fram. Han säger, halvviskande:

»Bertil — hm — träffa vesst Lena fra Sodö.»

»Va säger I.»

Rung nickar med menande blick.

Liksom mor Annika nyss stelnar Sabina i en orörlig attityd. Men nu komma Elisson och Gunnar.

Den senare ser halvt ironiskt på sin syster. Sedan: »Har Bertil römt?»

Sabina får liv igen. Hon fräser till: »Sch», — och gör helt om.

Strax efteråt anländer Magda med sin Karlberg. Magda, vänd mot Sabina: »Var har do Bertil?»

Sabina, med gråten i halsen: »Kan en tänka sej — Bertil har träffat Lena i stan.»

Magda, obehärskat: »Dä ä alri sant.»

Sabina, med darrande underläpp: »Frå-fråga Rung.»

Magda: »Ved Rung dä då.»

Sabina: »Javesst.»

Karlberg kommer fram: »Var ä Bertil?»

Magda, i hans öra: »Bertil har träffat den dära tösa pa Sodö. No må do tro passa ho på, mens pojken har penga — ja, den skulle ha.»

Men ett tu tre går Sabina från dem allesammans och fortsätter ensam vägen upp.

Utanför mor Annikas stuga stannar hon ett ögonblick,

tänker: ifall ja skulle gå in å fråga mor Annika om hon ved när Bertil kammer hem.

I detsamma bli Bertil och Lena synliga på trappan. Två sekunders tablå — Sen gör Sabina helt om. Med en oeffterhärmlig knyck, en knyck, vittnande om det djupaste förakt, fortsätter hon brådslande vägen framåt.

Några minuter senare lägger en motorbåt till vid bryggan. Linus kliver ensam i land. Han ser blek och glåmig ut. En halvtimma efteråt vet hela Vresö, att Lena Hero och Bertil Ollonberg äro ringförlovade. Budskapet går från stuga till stuga och alla säga: ä den pojken rektir? Ingen kan förstå hans handlings-sätt. Det går över deras horisont. Men när Sabina får reda på, att Bertil och Lena äro ringförlovade, får hon ett av sina anfall och måste bäddas ner. Gunnar, brodern, knyter sina händer: »no har Bertil gjort ifra sej pa Dagmar.» Elisson nickar. Mor Kari instämmer undergivit. Magda far ut i skrikande falsett:

»Jae, no har den leingen gjort ifra sej hos ass, dä ä da vestt å säkert, tvi.»

Framåt eftermiddagen ta de nyförlovade en promenad. De gå arm i arm naturligtvis. Mor Annika söker i det längsta avstyra denna promenad. Den ter sig alltför utmanande. Den gamla börjar nämligen åter ängslas för de onda tungorna. Och särskilt har Sabinas oväntade uppträdande utanför grinden givit henne anledning till oro. Men de unga besväras icke av denna fruktan. Lena har slagit rivalen ur brådan. Hihi. Hon kan gå med högburet huvud. Och Bertil, som aldrig på ljusa dagen velat visa sig i Lenas sällskap, känner nu rent av ett pockande behov att visa fästmän. Om Bertil Ollonberg aldrig demonstrerat förr, skulle han göra det nu. Med sparkassebok i fickan och löfte att få jobb hos Lager på Sotö ger han vresöborna attan tusan. Djupt i Bertils väsen sitter denna demonstrationslusta, detta

begär att våga trotsa. Det har ju tidigare tagit sig uttryck fast på andra sätt, men nu är han också ekonomiskt oberoende. Behöver inte längre spela undergiven och hyckla intresse för Konrads Sabina, bara för att mor hans skulle ha bröd för dan. Den tiden är förbi nu. Och en ny tid randas, även om gamla mamma kommer att få en del obehag. Den saken behöver han inte tvivla på.

Bertil och Lena lyssna således icke på mor Annikas råd. Arm i arm sträcka de ut. Gumman står i fönstret, följande dem med blicken så långt hon kan se. Så bra de gå i par. Precis som om de vore födda för varann. Och så är Lena frisk till kropp och själ, en riktigt grann jänta. Bara allt ginge lyckligt även i framtiden, så — Ack-ack-ack-. Och den gamla vaggar sitt gråa huvud av och an, av och an.

Med raska, hurtiga steg gå de nyförlovade sin väg fram. Ja, det är som om benen ville röra sig till dans. De gå tätt tryckta till varann, prata och glamma, fullständigt okänsliga för den fientligt laddade atmosfären. Inte en levande själ syns till. Men bakom varje fönster forska stränga, allvarliga ögon, medan hårda läppar mumla ord, som Bertil och Lena lyckligtvis icke kunnat uppfatta. Väl för dem. Om en stund återvända de, lika sorglöst glada och uppsluppna.

Mor Annika har med ängslan bidat deras återkomst.

»Mötte i näen?» frågar hon oroligt.

»Ente en käft», svarar Bertil samt tillägger: »men i fönsterna satt di å glodde, må tro.»

Mor Annika drar en knappt märkbar suck. Den gamla får ju äta upp alltsammans. Bit för bit. Så länge hon lever. Vresöborna glömma inte i brådskottet. Och Bertils förbindelse med fyrmästartdottern är en förolämpning, som alla i mer eller mindre grad ta åt sig. Så dumma och barnsliga äro de, så dumma och barnsliga bli de i all evighet, tänker mor Annika.

Lena ligger kvar i stugan över natten. Och tidigt på följande morgon följer Bertil sin fästmö till Sotö.

Mor Annika är åter ensam. Knappt ha de unga gett sig iväg, förrän hon får täta besök. Alla i samma ärende: de vill höra, om det är sant, att Bertil förlovat sej med Lena på Sotö. Sedan de fått besked, försvinna de omedelbart. Mor Annika måste ta emot en ständig ström av dylika levande frågetecken.

När kvällen kommer, är den gamla alldeles uppriven. Icke att undra på.

Men hos fyrmästarns på Sotö är glädjen så mycket mera omedelbar. När Bertil visar sin sparkassebok, stiger den ytterligare några grader. Och fru Hero ställer till med ett riktigt förlovningskalas. Synd att icke mor Annika kan vara med.

Kap. XV.

Påföljande dag kommer Lager från Sotö huvud upp till fyrmästarns. Lager vill definitivt veta om Bertil Ollonberg ämnar följa med på englandsfisket. Tiden lider. Bertil slår till. Därmed är saken avgjord. Förresten tar Bertil för givet, att han gjort ifrån sig på Vresö, där alla hålla hop som ler- och långhalm. Värst med mor. Hon kan ju inte flytta. Henne pina de väl så småningom ihjäl — bara för att sonen följer sitt hjärtas röst, går sina egna vägar.

Då Bertil återvänder efter besöket på Sotö, kan han läsa i mors ansikte och blick, att hon redan känner sig som en utstött. Lätt darrande på rösten säger den gamla: »Va di har ränt här.»

Bertil slår bort moderns bekymmer med en gest: »Bry er ente om dä.»

»Bara en väl vore i grava.»

»Säj ente sa, da gör I mej lessen. Nä mor, I sa leva mange, mange år än. Hm — Bertil hostar — sedan: »å no har ja i alle fall bestämt mej för å följa mä Lagers Eliana te England.»

»Pa allvar?»

»Javesst.»

»Lager kam ubb te fyrr i gar å då ble vi överens.»

Den gamla ljusnar. Hon tar sonens hand, trycker den och säger: »No behöver do ente ga härhemma.»

»Nä, som väl ä — å penga har ja pa banken.»

»Jaja.»

»Mer ska dä bli.»

I mor Annikas ögon spelar en liten skälm: »Tänk, om do skulle bli riger, pajk.»

»Åja, sånt kan hända.»

»Rektit riger — som Kônrad.»

»Vem ved.»

»Nåe, Heros blé la förbluffata.»

»Ente sa möe som I. Di ställde te mä storkalas.»

»Mä storkalas?»

»Jadå.»

»För di skull?»

»För Lenas mä, förståsch.»

»Va sa frua?»

»Ho töckte dä va syn' atte ente I kunde vara mä.»

»Sa ho dä?»

Bertil nickar. Sedan: »Vi ska gefta ass, när ja kammer tebagers fra England.»

»Å dä rektit bestämt?»

»Jadå — Vi har engenting å vänta pa.»

»Nänä», — den gamla ser genom rutan, ser långt bort i fjärran. Så upprepar hon sitt nänä och tillägger: »Var ska I bo?»

»Pa Sodö, förståsch.»

»Javesst — för här har I gjort ifra er.

»Ente ä vi rädda, — men laget å båden ska bo pa samme ställe, ved I la.»

»Jaja — å när ämnar I er ud?»

»Um ett par uger (veckor).»

»Redan?»

»Ja, sa seger Lager.»

»Å, när do kammer hem, ska I gefta er?»

Bertil, stolt: »När ja kammer hem, ska vi gefta ass.»

»Sa fort allting går no för tia.»

»Varför ska en hutla.»

»Nänä — bäst som sker. Å sa får en se Guds finger i allt, Bertil lelle. Minns dä — ja, vem ved um ente di gamla mors nådadar redan ä räknata. — Sen får do la sälja stuga å bli bofaster pa Sodö för allti.»

»Tala ente um sånt igen — I sa leve i mange, mange år än», — och han slår armarna om mor sin.

»Guds velje ä människornas lag, Bertil. När han kallar ass hädan, måste vi lyda, evad vi ä gamla eller onga. I livsens bok står dä ubbskrévet, hur länge en får vandra här nere i främlingslandet. Den ene lide längre än den andre — allt beror pa hôr Gud bestämt. Han har mening mä allt, se.»

»No taler vi ente mer um sånt — sädd pa kaffet i stället.»

»Ja, dä sa do ett sant or'. Vål att en har kaffet å trösta sej mä — och den gamle skalken glimmar till i ögonvrån, glimmar till, trots allt.

Bertil stannar hemma en vecka. Mest håller han till i fars sjöbod. Ingen oroar honom där. Ej heller hemma eller på upp- eller nervägen. En kort nick i förbifarten är allt. Endast Tiberg vågar stanna och prata — men han ser sig först omkring. För säkerhets skull.

Vid ett tillfälle säger gubben: »Do ä förlövat er no?»

Bertil nickar.

»Ja får la gratulera å bjuda pa en pris.»

»Tack.»

»Å ska mä han Lager pa Sodö te England, har ja hört.»

Bertil nickar igen.

Tiberg sänker rösten till en viskning: »Dä gör do rätt i, Bertil. Här pa Vresö lägger di bara ud djävlskap. Å Kónrads penga skider do i.»

»Ja, för böveln, to (två) ganger.»

»Sabina blir la könsti på kuppen.»

»Låt'na bli dä, då.»

»Ja — ja — Gunnar lär ha sagt att han ska hämnas.»

»Har'n sagt dä?»

»Jae — å Magda gnäller, atte do — hm — har skämt Sabina.»

»Skämt Sabina? Va menar den skvallerkärninga mä sånt prad?»

»Dä förstår do la — ho menar, att do legat när'na.»

»Nä, Tiber, — ja har ente legat när Sabina, fast ho noj engenting hellre velle.»

Tiber drar mun på sned: »Sabina har allti vart kargalen. Bara den tösa ser en kär, har ho svårt för å stå stell. Men no får ho la ta Julle, fast han ä ente möcke å ha för ett fruntemmer. Men om göbben Tiber får sega si mening, tror han ente, att dä blir nåt mä dä heller — tvi.»

»Varför dá?»

»Varför — ho blir noj alri rektier i sett hôte — å Gunnar tjarlar mä Jenny Jesper — ja hörde nån som sa, atte di legger ihob för jämnan — blir dä ente barn å sånt, så.»

I detsamma dyker Elisson fram ner i backen.

Tiber får synbart bråttom. Han tar omedelbart av på tvärstigen till höger. Ingen, inte ens han har mod att öppet trotsa allmänna opinionen genom att visa sig tillsammans med Bertil Ollonberg.

Bertil fortsätter ner till sin sjöbod.

Utanföör dörren stöter han på Ruskas-Nis. Längesedan, ty Ruskas har legat sjuk nästan hela vintern. Nis ser ut som ett levande benrangel. Det grå skägget växer vilt och klädtrasorna fläkta kring benen som på en fågelskrämna.

»Godajens», mumlar Ruskas-Nis.

»Godajens, Nis.»

»Do hemma igen.»

»Ja.»

»Å förlöwater mä henne Lena.»

Ruskas-Nis får en hostattack och spottar blod. Bertil måste hålla honom för att inte gubben skall sjunka ihop.

Det är som att ta i ett träbeläte. Hostattacken går emel-
lertid snart över och Ruskas-Nis fortsätter med en nick,
ty även han upptäcker Elisson på avstånd. Elis är den
ende som hade förbarmande med Ruskas-Nis under
sjukdomen. Annars hade nog Nis legat på kyrkgården vid
det här laget.

Bertil kliver med en suck in i sin sjöbod, sätter sig
vid det skrangliga bordet och börjar med blyertspennan
fantisera över ett stort ark gulnat papper. Alltjämt hål-
ler han på att konstruera sin egen fiskebåt, Bertils kä-
raste sysselsättning på lediga stunder och i alldeles sär-
skild grad nu, när ingen vill kännas vid honom här
hemma. — — —

Dagarna gå. Mor Annika sysslar med utrustningen.
Den blir rikligare än någonsin. Bertil har varit inne i
stan och tagit ut en 100-lapp på sin sparkassebok. Hälft-
ten får mor för egen del att leva på, medan han är borta.
Den andra hälften går åt till utrustningen. Nu fattas
inte pengar i mor Annikas stuga. Första gången så långt
den gamla kan minnas tillbaka. Och så ger sig Bertil
iväg efter ett farväl som inte hör till det vanliga slaget:
mor Annika vill inte släppa honom. Hon förebär alla
möjliga skäl för att få behålla sin son ytterligare några
minuter, ja, till slut bara några sekunder. Känns kusligt
att bli ensam nu, när ingen annan bryr sig om, antingen
en lever eller dör. Så var det inte förut . . . Bertil måste
kämpa hårt med sig själv för att ej visa, vad han känner.
Men invärtes förbannar den unge fiskaren hela detta
samhälle, som låter den gamla umgälla sonens inbillade
brott mot släktsolidariteten, denna solidaritet som är
skuld till allt ont på Vresö.

Men någon gång måste han obevekligen iväg: Bertil
gör ett mildt försök att slita sig loss. Den gamla resigne-
rar, följer ut på trappan — Där stannar mor Annika,
tills sonen är ur sikte. Sedan går hon till fönstret mot

sundet för att uppfånga en sista skymt av båten, som tar honom över till Sotö. Men ögonen äro skumma. Hon kan ingenting se. Det oaktat stannar den gamla kvar vid fönstret en god stund: känns så underligt att skiljas denna gång, underligare än någonsin.

April har gått in. En aning av vår i luften. Fästet är molnfritt. Vidderna skifta i smaragd och hela havsbandet badar i sol. På Sotö huvud är liv och rörelse. Inte mindre än fyra fiskejakter ämna sig över. Elianas besättning går just ombord. Sist Bertil Ollonberg. Även här har han svårt att slita sig loss från en älskad famn: Lena vill inte på villkor släppa honom. Ty vad skulle hon ta sig till, om . . .

Men nu kastar ett par av kamraterna loss. Bertil måste ombord. Och Eliana sticker ut till havs. Lena dröjer kvar och vinkar, tills båten är ur sikte. Ännu en stund stannar hon, går sedan med tunga steg stigen hemåt. Men vid stenspängen, som skiljer fyrklippan från samhället växlar Lena plötsligt humör och nynnar sorglöst som förr en skärgårdsvisa.

Fru Hero kommer henne till mötes.

»Va do ser gla ud?» säger fostermodern.

Lena hör inte på det örat. Hon fortsätter att nynna, fast rösten får mot slutet en biklang av melankoli: den låter nästan som en klagan, trots visans uppsluppet sorglösa innehåll. Plötsligt dör visan bort av sig själv.

Men Eliana stävar för full maskin ut mot Nordsjön. I närheten av norska kusten blåser det upp till storm och Lager, som är en försiktig karl, går in till Kristiansand, de svenska storsjöfiskarnas sista anhalt. Men ännu är tiden icke inne för dem. Storsjöfiskarna, vilka fånga långa vid Shetlandsöarna, bruka lägga till vid Kristiansand för att köpa makrillagn, som här ställer sig billigare än hemma. Nu är denna annars så livliga fiskehamn nästan utdöd.

Efter en dags väntan bedarrar emellertid stormen och Eliana fortsätter över den lömska Nordsjön. I dag är den lugn som en ankdamm.

Efter två dygn kommer Eliana fram till Doggern. Då fisket inte ger resultat, fortsätter laget genom Caledonian Channel till Fleetwood. Här går kummeln till. Men Lager kommer för tidigt. Desto större överraskning, när karlarna i ett enda drag få upp tio stora helgefundror. Båtlaget fortsätter ytterligare ett par dagar. Sen slutar den fiskelyckan. Sammanlagt har man emellertid fått tjugofem väldiga flundror, en oväntat stor fångst. Eliana går nu till Grimsby och avyttrar fångsten samt ger sig sedan i sällskap med ett par danska kuttrar ut på rödspättefiske. Jensarna göra allt för att bli av med sin svenske konkurrent. Men Lager känner kusinerna. Han har haft med dem att göra förut. Plötsligt vända de och gå in till Grimsby igen. Eliana fortsätter ensam och har tur upptäcka ett nytt fiskegrund. I en hast kommer snurrevaden ut. Aldrig har Elianas lastrum skådat så mycke rödspätta. När Eliana av Sotö återvänder till Grimsby för att sälja sin fångst är varje utrymme i lastrummet upptaget av fullpackade lådor. För varje låda om c:a 30 kg får Lager fyra pund sterling.

Hela tre veckor ligger Eliana, med avbrott för resorna in till Grimsby, kvar vid den nyupptäckta fiskebanken. Sista veckan kommer en svärm danska kuttrar. Men då har sotölaget gjort ifrån sig. När även sista fångsten avyttrats, utvisar sammanlagda försäljningssumman närmare 150 engelska pund. Så kan fiskelyckan te sig ibland. Bertil har tjänat till bosättningen och behöver inte röra sparkapitalet från vintersillfisket. Så snart båten återvänt till Grimsby, skriver han till både mor och Lena, förtäljande de goda tidenderna.

»Do har vesst tur mä dej, Bertil», säger Lager.

Bertil flinar brett och belåtet: »He.»

Veckan därpå går Eliana på kummelfiske. Ligger ute hela veckan men får knappt till omkostnaderna. Då beslutar Lager att resa hem för den här gången. Men först låter han sina lottkarlar vila ut en dag i Grimsby. Den vilan är dem väl unnad.

Kap. XVI.

Då Bertil kommer hem från englandsfisket ligger mor Annika i själatåget. Och han har inte varit många minuter inne i stugan förrän den gamla för alltid sluter sina ögon. Döden kommer som en hugsvalare: utan klagan, utan fruktan går hon över gränsen. Bertil ligger på knä intill bädden, samma bädd, där mor Annika fött honom till livet. Sonen tar hennes knotiga, vissnade hand i sin: med förfäran känner han hur den kallnar och greppet slappnar. Ett tu tre faller den ner utmed sängkanten, faller ner som en stel, av det hårda livet deformerad tingest. Slut. Men en lång stund efteråt stannar Bertil kvar hos sin döda moder. Han är ur stånd att tänka en redig tanke. Alltsammans har kommit så fort, så oförberett, att han icke kan fatta vad som hänt. Mor död . . . Varje gång hon själv förberett honom på denna oundvikliga skilsmässa, hade sonen alltid försökt länka tankarna på annat. Men nu är hon i alla fall borta, borta för alltid.

Så kommer resignationen: sorgen utlöser sig i tårar, medan Bertil försiktigt stiger upp och sluter till hennes ögon: sonen fick ändå visa sin mor denna sista tjänst. Hennes sista rediga tanke fick han aldrig höra, ty talförmågan svek henne, då hon blev honom varse. Men det gamla ansiktet har fått frid, de fårade dragen tala icke längre om oro och spänning. Nej, aldrig mer behöver hon ängslas och vänta. Kära, gamla mamma — Ber-

til lägger sig ner och kysser den redan iskalla, i blygrått skiftande gummunnen, stryker med sin varma, starka näve över den fårade pannan, kysser de livlösa läpparna än en gång — och täcker över henne lakanet. Rullar sen ner gardinen för fönstret, rullar ner på samma sävliga sätt som han under årens lopp sett modern själv göra, när natten stundar.

Sedan komma bestyren. Först till kyrkoherde Bydal för att anmäla dödsfallet. Därpå till Tibergs för att be Tilda svepa mor Annika. De båda makarna beklaga sorgen samtidigt.

Tiberg tillägger: »Ja, då ä bäst som sker, Bertil lelle — Anneka hade sina år inne. Å då kan engen spjärna imod.»

Tilda Tiberg nickar instämmande: »Nä, då ä vesst å sant. Herrans vägar är våra vägar.»

Här och där möter Bertil någon bekant, som stannar i förbifarten och beklagar sorgen. Men den unge fiskaren känner med sig att dessa beklaganden inte komma ur djupet eller äro så allra värst allvarligt menade. Hade väl blivit helt annorlunda, om han hållit sig väl med Sabinas släkt. Nu syntes den inte till ens.

Så kommer begravningen: Tibergs, Lena och hennes fosterföräldrar samt ytterligare en grannfamilj till Olonbergs bilda processionen. Främst gå Bydal, Bertil och Lena. Bydal förrättar jordfästningen till punkt och pricka efter stadfäst ritual. Ingen pomp och ståt, ingen sång och musik, inga gråterskor, inga nyfikna. Och Bertil är innerst inne tacksam att ej några utomstående bevittna hans sista farväl till sina dagars upphov.

Men just då Bydal läser välsignelsen, bryter vårsolen fram och en doft av nyvaknat liv sveper fram över förgängelsens stad.

Ute i sundet puttra motorerna. En ångare på utgående bölar, himmel och hav blåna. Åter en vår. Och en

vårens dag bäddas den gamla, bäddas ner, hon som alltid längtade efter våren, hennes årstid.

När Bydal tar farväl av Bertil säger han några tröstens ord samt tillägger: »liv å förgängelse är trogna följeslagare, min unge vän. I vårens tid gå de gamla bort. Å en gång kommer turen till oss. Ja, så är det.»

Bydal tar av sig hatten, torkar pannan, mumlar: fasiligt va solen ä varm i dag. Så nickar han farväl och vaggar med släpiga fjät ner till båten. Kyrkoherden har inte tid att bevista det enkla gravölet, som Bertil anordnat med hjälp av Tilda Tiberger. Bydal skall omedelbart över till Måsö på barndop.

Dagen efter begravningen låser Bertil det gamla hemmets dörr och seglar över till Sotö, där han har sin verksamhet så länge. Helst skulle Bertil velat komma med storsjöfiskarna, vilka bo längre upp i Bohuslän. Den unge mannen har ju drömt om att bli sitt yrkes reformator. Och den planen kan han inte realisera utan att först vara förtrogen med de olika yrkesgruppernas arbete — framförallt storsjöfiskarnas. Frågan är bara om Lenas fosterföräldrar vill släppa sin dotter. Deras önskan är att få behålla Lena, även sedan hon blivit gift.

Bertil har icke berört dessa planer varken för fästmän eller hennes föräldrar. Och förresten blir väl tids nog med den saken efter giftermålet.

Giftermålet, ja — nu ha de ingenting att vänta på. Inte heller fattas pengar till bosättningen. Och en vacker dag i början av maj fara Bertil och Lena över till Måsö för att ta ut lysning.

Men någon lägenhet står inte att uppbringa på hela Sotö. Nog finns rum att hyra alltid. Men man förebär än den ena än den andra ursakten. Bertil lägger märke till, att sotöborna börja visa honom en något avig uppsyn. Och Lager själv, till vars båtlag Bertil numera hör, är ej lika gemytlig som förut. Bertil kan inte förstå

denna plötsliga sinnesändring. Ej heller Lena eller fyrmästarns. Men så får Bertil ryktesvis höra, att han skulle vara den indirekta orsaken till sin mors död. Den gamla sörjde ihjäl sig, därför att sonen tog fyrmästarns Lena i stället för Kungens Sabina. Och i dylika ting äro öarnas fiskarbefolkning solidariska med varann. Bertil berättar med harm ryktet för sin fästmö. Denna i sin tur för fosterföräldrarna. Fyrmästarn skakar betänksamt på huvudet. Hero känner ullen sedan gammalt eller så länge han levat härute i havsbandet. Fru Hero instämmer men kommer samtidigt med ett förslag till de unga: »I kan la bo hemma hos Bertils, tess I får något annat.»

Egentligen är ju hennes förslag det enda naturliga. Stugan tillhör Bertil. Ingen kan således hindra honom att ta sitt lilla arv i besittning.

Bertil till Lena: »Eller va seger do?»

Lena nickar bifall till förslaget.

Saken är avgjord.

Påföljande dag reser Bertil över till hemön för att ordna lite i förväg. Bland annat måste de nygifta ha ett par ordentliga sängar. Inte kan Lena ligga i en gammal pinnsoffa.

Folk undrar vad som står på i stugan.

Tiberg kommer först sättande: »Ska do hyra ud te sammargäster?»

»Nä — vi ska bo här själva.»

»Vi?»

»Lena å ja, då.»

Tiberg sväljer. Så skelar han under lugg och säger:

»Varför ska I ente bo pa Sodö?»

»När ja har hus här å då står tomt.»

»Å di käring mä pa't, så.»

»Ho vell som ja.»

»Bara ho ente less ihjäl — Lena har jo knappast satt sin fod pa Vresö — å do ved — jaja.»

»Ja ved, va ja ved, Tiberg. Men Bertil Ollonberg ä ente rädder, må do tro.»

Tiberg bjuder den modige på en pris och slamrar iväg uppåt gränden.

En halvtimma senare vet hela Vresö, att Bertil och Lena Hero ska slå sig ner i mor Annikas stuga. Vilken fräckhet. En har då aldrig hört på maken. Till Slottet når nyheten, meddelad av Magda Karlberg. Sabina, som kryat på sig, tappar besinningen och utfar i hysteriska okvädinsord mot Bertils blivande hustru. Gunnar mumlar mellan tänderna: »låd dom bara kamma.»

En strålande vacker majsöndag äger vigseln rum hemma hos Lenas fosterföräldrar. Men inte inomhus utan på fyrklippans krön, där de unga suttit och drömt så mången fager dröm om gemensam framtid. Nu skall denna framtid beseglas.

Kyrkoherde Bydal förrättar vigselakten. Fru Hero ha burit upp ett bord och ett par träpallar, tillyxade för ändamålet av fyrmästarn själv. Framför detta bord tar vigselförrättaren plats. De båda kontrahenterna böja knä på var sin pall. Bröllopsskaran sluter upp i ring. Skaran är inte stor: Lenas fosterföräldrar, ett par lotsar och kustvakter med hustrur samt — som ende representant från Vresö — Linus Larsén. Linus ser ovanligstädad och söndagsfin ut.

En vigselakt ute i det fria har Bydal aldrig varit med om förut. Hans gamla falköga kretsar vida omkring. Hela havsbandet ligger i upphöjd ro. Vindarna, som annars ha fritt spelrum härute, hålla sig stilla i dag. Väster ut blånar det oändliga havet. Nere i den lilla dal-kjusan mellan fyren och klippan prunkar havsbandets vilda försommarflora i starka, lysande färger. Och klippväggarnas granit skimrar som guld av solstrålarnas lekande reflexer. Nu och då stryker en seglare eller ångare

förbi därnere. Från fyrklippan likna de leksaksbåtar. Bydal knyter fast kappan: ceremonien börjar. Den gamle prästens röst, annars ganska bräcklig och svag på senare år, får häruppe tillbaka sin ungdoms klang. Ett fågelsträck på väg in mot land gör några lovar över klippan. Sedan går färden vidare. Ett hydroplan kommer kretsande i motsatt riktning. Metallvingarna glänsa i solskenet. Även piloten gör några lovar för att troligen se vad som är å färde. Den bullrande motorn förtar varje ord. Den kan icke hålla tyst som fågelsträcket nyss. Men i nästa nu höjer sig hydroplanet allt högre, motorns surr övergår i ett allt svagare brummande. Och snart är allt tyst med undantag av prästens stämma, som nu härskar suveränt. Endast därnere vid fyrklippans fot hörs ett melodiskt kluckande. Det låter som naturens och elementens eget ackompanjemang till den ensamma människorösten högt däruppe på klippkrönet.

Efter aktens slut klättrar skaran ner samma väg den kom upp. De mer ovana måste hasa sig ner på alla fyra så brant är bergsstigen. Ovigast herr kyrkoherden. Linus måste hjälpa honom för att icke den gudsmannen skall trampa miste och slå ihjäl sig.

Men nere i dalsänkan hålla några hjälpkvinnor på med att duka till bröllopsmiddag. Bord och stolar flyttas ut samt placeras mitt i all den prunkande blomsterfågningen. Blommornas doft blandar sig med doften av sälta och tång till denna havsbandets säregna essens, vilken ingen parfymfabrikör i världen kan göra efter. Och Linus, som har med sig fiolen, klämmer åstad med en bröllopsmarsch. Vid dess toner erfar Lena för första gången en sprittning under sitt hjärta. Den fyller henne med namnlös undran. Hon har blivit delaktig av livets stora mysterium på själva bröllopsdagen. Blodet rusar henne till ansiktet. Lena blir blossande röd och måste sätta sig. Men den mattigheten är av övergående natur.

Strax därpå är hon sig själv igen: strålande glad och munter som vanligt.

Efter middagen bjuder lotsförman Sivert hela bröllopskaran ner till sin båt för att göra en tur utåt vidderna. Färden, skön som en dröm, blir de nygiftas bröllopsresa.

När skaran återvänder från denna lusttur börjar solen dala. Försiktigt tassar havsbandets milda, genomskinliga försommarskymning fram. De få gästerna bryta upp den ene efter den andre. Sist Linus. Men då ligger redan natt över världen.

Två dagar senare resa de nygifta över till Vresö. De komma enkelt och okonstlat i Bertils jolle. Vresö brygger ligger öde och avfolkad.

Men när de gå gränden upp blir det liv och rörelse bakom fiskarstugornas gardiner. Och de ha knappt hunnit in i mor Annikas stuga, förrän den muntliga budkavlen går från stuga till stuga: nu har de kommit. Jaså, nu har di kammet, mumlar Gunnar för sig själv, då han får del av nyheten. Högt gör han inga reflexioner.

På kvällen få de nygifta besök av Tibergs. Lena bjuder på kaffe med dopp. Tilda Tiberger mönstrar Bertils unga hustru både bak och fram, men då Tilda inte med sina skarpa ögon kan upptäcka något, som ger hennes tankar näring, blir hon nästan besviken. I stället måste Tilda erkänna, att fyrmästarns flicka gör ett sympatiskt intryck. Hon är säkert bättre än sitt rykte. Men nog kommer Lena att få't svårt i sin nya omgivning. Tilda skulle gärna vilja komma henne närmare in på livet. Tilda, som är barnlös, känner något moderligt och beskyddande kvälla upp ur sitt förtorkade väsens allra innersta. Tiberger låtsas om inget. Han pratar och skämtar på sitt något grovkorniga sätt och tack vare honom lättar den i början tryckta stämningen. När Tibergs ta farväl, säger Tilda till Lena: »Tidda in te ass, när då passar.»

»Tack», svara Lena.

Men strax därpå ångrar Tilda Tiberger sina ord. Hon borde inte gjort sig så brått med denna inbjudan.

Bertil hade i förväg ordnat det lilla hemmet så gott han förstod. Men när Lena börjar se efter fattas både det ena och det andra. Av denna anledning komma de överens att resa in till Göteborg redan dan därpå för att komplettera.

Även nu är bryggan öde och folktom. Men när de återvända ha några nyfikna passat på. Fast de hålla sig på avstånd. För säkerhets skull. Så mycket ivrigare tissla de sins emellan. Och ögonen stå på skaft. Varje detalj i Lenas yttre blir föremål för kritik.

Men då varken Bertil eller hans unga hustru gitter se åt dem, bli de liksom generade och vända bort blicken.

De första dagarna ha de båda nygifta så mycket att beställa inomhus, innan allt kommer på sin rätta plats, att ingen av dem känner behov av umgänge.

Tiberger ha inte låtit höra av sig sedan den där första kvällen. Den ende, som tittar in, är Linus. Hans sällskap uppväger dussinet andra, menar Lena. Och Bertil tycker som hon. Ibland ta de sig en promenad ner till sjöboden eller göra en segeltur i jollen. Mötande hålla sig på reserverat avstånd. Börjar i alla fall att kännas liksom lite tryckande med denna isolering. Av Alexanderssons släkt se de inte så mycket som en skymt. Men Linus berättar, att Sabina börjat krya på sig och att Gunnar för det mesta håller till nere hos svenskamerikanen Seeburg. Kari däremot har börjat tackla av. Kungens testamente, som ställt så mycken förargelse åstad, är nu före på tinguet för andra gången. Ingen vet hur det går. Varken den ena eller den andra upplysningen intresserar Bertil i nämnvärd grad. Han har blivit så främmande och apatisk för allt och alla på hemön. Ollonberg funderar på allvar att med Lena resa upp till

Långösund, storsjöfiskarnas s. k. huvudstad. Vill plantera om sig, komma in i en ny miljö, innan han växer fast igen. Bertil har visst icke släppt tanken på sin mission. Men här kan den nog aldrig realiseras — sådant känner Bertil med varje dag som går. Och Lager på Sotö vill han inte heller ha något gemensamt med. Återstår i själva verket bara en sak: att ge sig av norröver. Men ännu är ingen brådska med den saken. Storsjöfisket har inte börjat än. Och den stora förtjänsten på sillfisket står orörd inne i stan. Bertil kan ta saken lugnt, i synnerhet som Lena vill ha sin man hemma så länge som möjligt. Hon fasar vid blotta tanken att bli lämnad ensam på Vresö.

En vecka går till ända. Ingenting inträffar. Men sent en natt vaknar Bertil. Känns så förunderligt kvavt och hett i rummet. — Han sätter sig upp i sängen. Va-va — Hela rummet är fullt med rök. Innan Bertil hunnit sansa sig står rummet i ljusan låga. Som en blixt är han ur sängen, tar den sovande hustrun på sina armar och vill störta mot utgången. Det knastrar och brinner i alla vrår. Lena vaknar och finner sig omvärd av lågor. Hon ger upp ett hysteriskt skrik samt försöker rycka sig loss ur mannens armar. Båda två tumla omkull på golvet. Men detta har nu också fattat eld. Och fönstret utåt gränden springer sönder med ett klingande läte som för ett kort litet ögonblick blandar sig med lågornas frustande oväsen. Bertil hör röster utanför, ett tu tre störtar dörren in för ett kraftigt yxhugg: Linus blir synlig i öppningen. Men blott för bråkdelen av en sekund: lågorna hejda honom. Då får Bertil tillbaka sin beslutsamma handlingskraft. Med en björns styrka slänger han den halvt avsvimmade hustrun på ryggen och rusar utan en sekunds tvekan tvärt igenom lågorna. På själva trappan störtar han omkull med sin börda. Nu kommer äntligen motorsprutan fram under befäl av Elisson. Men mor

Annikas stuga brinner som fnöske. Inom loppet av en timma är den jämnad med jorden. Elisson och hans folk koncentrera sig av alla krafter på att rädda närliggande hus. Men även ett par av dem stryker med. Om inte vindstilla rätt skulle hela samhället gått upp i rök, så tätt som husen ligga här.

Ingen mer än Tiberg och Linus bekymra sig nämnvärt om de olyckliga. Med förenade ansträngningar lyckas de båda männen bära in dem i Tibergs stuga. Som genom ett under har varken Lena eller Bertil fått några allvarliga brännskador, trots att de äro så gott som nakna. Endast några relativt ofarliga blåsor här och var. Det är som om en osynlig makt beskyddat dem. Men när Kungens yngsta dotter får höra vad som inträffat blir den försmådda så oregerlig att hon måste forslas in till Göteborgs hospital. Gunnar däremot går omkring som om ingenting hänt. Ja, han ser nästan besviken ut . . .

Mor Annikas stuga är emellertid för alltid jämnad med jorden. Bertil och Lena ha icke längre något eget hem. Ja, de ha icke så mycket att de kunna dölja sin nakenhet ens. Ett fruktansvärt slag.

Tiberg lånar Bertil en omgång avlagda kläder och Tilda gör Lena samma tjänst. Då de någorlunda kryat på sig ha de blott en enda önskan: att så fort som möjligt komma härifrån. Och Bertil svär en dyr ed att aldrig mer sätta sin fot på hemöns jord.

Först måste de in till stan. Ett högeligen angeläget ärende — ty när de stiga ombord på båten likna de ett par fattighjon. En beklämmande syn.

Men denna gång är nära nog hela Vresö nere för att bevittna deras avresa och Magda Karlberg säger: »Här kan en tydligt se Guds finger.»

De andra nicka instämmande. Ingen vågar annat.

Därpå tillfogar Magda: »Di har Sabinas olöcka på sett samvede, se — å vad vi sår får vi ock ubbskära.»

Linus har lånat sin kamrat en femma till inresan. Från båten gå de raka vägen upp till banken, där Bertil tar ut ett par hundralappar till ekipering. Därpå återvända de — men denna gång — till fyren.

Först nu får Heros reda på vad som hänt. Fru Hero blir desperat och utropar: »Dä ä mordbran' — dä ä mordbran'.»

Hero: »Sånt får en ente säja högt.» Till svärsonen: »Bertil hade la brandförsäkrat?»

»Jae — stuga, men ente mer», svarar Bertil kolutt.

Kap. XVII.

När den värsta chocken gått över skriver Bertil till Stenberg i Långösund och frågar om denne inte har något jobb. Han har ju i hemlighet länge och väl velat följa med storsjöfiskarna.

Svaret från Stenberg låter vänta på sig. Men en vacer dag kommer besked. Stenberg skriver: »Vi nor' på brukar inte blanda oss mä sörlänningar. Men jag fick ett gott intryck av Ollonberg, då vi som hastigast råkades på Henriksbergs restaurant i Göteborg, nu är Ollonberg förstås inte insatt i storsjöfisket men sånt lär han sig med tiden och som jag behöver en man extra kan Ollonberg fresta på, om han har några kontanter att sätta in.»

Bertil visar glädjestrålände brevet för Lena och svärföräldrarna. De gamla bli betänksamma. De hade hoppats få behålla styvdottern i omedelbar närhet eller åtminstone se henne någon gång i veckan.

Fru Hero: »Har I verkligen hjärta te å resa sa langt nor'pa? Engen ved um I lever eller dör.»

Lena: »Men Bertil kan jo ente få något arbete härnere.»

Bertil nickar instämmande.

Fyrmästarn: »Allti blir dä la nån rå mä den sagen.»

Lena står helt på Bertils sida nu. Dessutom yppar sig ett tillfälle att komma ut och bort till andra förhållanden. Lena talar övertygande. De gamla bli svarslösa. Bertil råder hon att omedelbart göra slag i saken samt tillägger: »Hör möcke penga står pa banken i stan?»

»To tusen.»

»Säj te han Stenberg, atte do kan sätta in tusen kroner, sa har vi ändå tusen kvar, um något skulle hända.»

Bertil gör som Lena vill: skriver genast till Stenberg, tackar för brevet och talar om att han disponerar tusen kronor kontant. Med otålighet avvakta Lena och Bertil svaret. Denna gång anländer det med omgående post: »Ollonberg är välkommen. Ju förr dess hellre. Vi ha haft ett bekymmersamt år här uppe, ska jag säga. I fjol somras slog storsjöfisket fel. Första resan i år också. Långan gick nog till men makrillagnen ställde sig för dyra. Fångsten var därtill av sekunda kvalite. Uppköparna bjödo under. Fiskarna, vilka gått utan inkomster sen i höstas och därför skuldsatt sig, måste därför sälja till vilket pris som helst. Vårt lag utgör inget undantag. Så nu vet Ollonberg hur saken ligger till.»

Detta brev låter allt annat än uppmuntrande. Men Bertil har nu fattat sitt beslut och vill inte åtra sig.

Bertil skriver tillbaka, att han kan komma en av de närmaste dagarna men vill först ha reda på, om en kan få tak över huvut.

Stenberg svarar även nu per omgående: Jo då. I Långösund finns gott om bostäder, ty ett flertal av de yngre hade gett sig över till andra yrken eller emigrerat.

»Där hör I, hör uschelt dä ä därubbe», säger fru Hero och gör ett sista försök att avstyra de ungas planer. Fyrmästaren sekunderar henne. Men ingenting hjälper. Och så kommer avskedet med gråt, veklagan och tusen förmaningar.

Lena och Bertil fara först in till stan med lotsbåten för att hämta pengar samt göra en del inköp. Därefter fortsätta de omedelbart med en av Bohuslänska Kustens båtar. — — —

En ny tillvaro tar sin början. Båda känna sig som ett par utvandrare på väg till främmande land och lockande

okända möjligheter. Vad skall framtiden bära i sitt sköte?

Juni har gått in. Det bohusländska havsbandet är aldrig vackrare än denna tid på året. De nakna klipporna fasettera i solglansen. Skärgårdssamhällets fiskarstugor, sjöbodor och nätställningar, båtar, skrangliga bryggor, sävliga gubbar, undersåtsiga jäntor, allt får närbildens pregnans och ändå är det som om hela denna värld låge insvept i lätta, genomskinliga töckenslöjor. Sunden glittra i solglansen. Fågelsträckan lyfta och försvinna för nya. Denna skärgårdsfilm, nära och fjärran på samma gång, rullar upp sig utan avbrott för de två, som tätt tryckta till varann, följa de välkända scenernas enahanda växling. Nu äro dessa tavlor nya för dem. Varken Bertil eller Lena ha varit så långt nord på förut. Allt erinrar visserligen om deras eget havsband men ändå tjusar varje detalj med det okändas makt. Och så äro de bland idel främmande människor. Ingen tar notis om dem. Därhemma kunde de inte ta två steg utan att känna sig observerade.

Ångbåten passerar Marstrand. En skara sommargäster stiga av där. På kajen mötas de av glada tillrop. Den lilla sommarstaden med sina vita villor, sina rosengårdar, den gamla fästningens murar, de slingrande vägarna, skeppsgossarnas logementsfartyg och den smekande musiken från Turisthotellets orkester, kort sagt hela denna sorglösa värld är som en enda serie målningar, på vilka färgen ännu inte torkat.

Utmed kajen flanera herrar och damer i ljusa toaletter. De skratta, de babbla, de ha sig.

Lena, tjusad av denna tavla, viskar till sin man: »O, den som en gång finge bo här.»

Bertil: »Dä tror ja ente do vell. Här ä bara slams å fåfänglighet. Vi ä ente födda te sånt, do å ja.»

Så kastar båten loss. Nya fiskarsamhällen, större

eller mindre, dyka upp, Bilderna desamma som söderut men konturerna äro liksom skarpare, hårdare.

Frampå eftermiddagen är man äntligen framme i Långösund, ett gammalt fiskeläge med traditioner långt bort i medeltidens natt.

De närmaste bergknalterna äro översållade med lustiga träställningar, omkring vilka massor av måsar kretsas under öronbedövande skrik. Skriket blandar sig med det fläktande surret av snabbt roterande vindlekor, uppsatta här och var bland ställningarna för att hålla de glupska fåglarna borta, ty på träställningarna hänga uppfläktade långor till tork . . . Dessa torkställningar äro karaktäristiska för Långösund.

Varken Bertil eller Lena ha sett dylika förut. Men Bertil vet ändå vad de användas till och han förklarar för sin unga hustru.

Men nu går båten direkt in mot bryggan och själva samhället fångar deras intresse. I en vid halvcirkel breder Långösund ut sig på vikens högra strand. Gammalt och nytt ligger blandat om varann i färgrik röra. Sjöboddar och boningshus äro byggda på höga stenstöttor långt ut i vattenbrynet. Smala, riskabla ställningar, ofta svindlande höga, sammanbinda dessa hus och sjöboddar med land. Under dem skvalpar vattnet som det gjort i seklers sekler. Längre upp vidtar en labyrint ruttna, halv-ruttna, nerfallna eller nylagade bryggor, sjöboddar och magasiner, där en del av långan lutas i stora kar. Ytterväggarna äro behängda med allehanda fångstredskap, räddningsbåtar, snipor, jollar, målade i brokiga färger, fastgjorda med tjärrep vid pålar av trä eller granit. I båtarna halvnakna pojkar och flickor, som ha dessa båtar till sina naturliga lekplatser eller de sitta där och meta. Små roddare paddla i alla riktningar, båtarna dyka in under magasinernas golv, komma ut på andra sidan, försvinna ånyo. Här och var öppnar sig en liten privat

stenbrygga, översållad av spjälställningar, på vilka spir-lången glänser elfenbensvit i solglansen. Men ute i sundet ligga de riktiga båtarna: stora, stolta kuttrar, vana vid Nordsjöns stormar. Varenda en är försedd med radio. Längst upp i samhället står Långösunds vitmenade kapell med guldglänsande urtavla överst. Kapellet dominerar.

Men utifrån sundet ter sig hela denna värld som ett enda virrvarr, där seklen liksom lagrat sig på varann.

Båten lägger till. Stenberg, hans hustru Matilda, en närpå fyrkantig, bredhöftad kvinna med kantiga, grovhuggna drag och barhuvad, äro nere för att ta emot nykomlingarna samt visa dem vägen till deras bostad, en fiskarstuga som förresten stått öde sedan spanska sjukans dagar.

Mottagandet är enkelt och naturligt. Stenberg tar i hand, nickar välkommen. Hustrun mönstrar dessa sörbor lite kyligt under lugg, innan turen kommer till henne att hälsa.

Bertil och Lena verka främmande i denna nya omgivning. De ha alltid varit vana att se mer eller mindre bekanta ansikten omkring sig.

Först går sällskapet in till Stenbergs för att dricka kaffe och Bertil passar på att genast lämna ifrån sig de överenskomna tusen kronorna. Då lyser hustrun Stenberg upp. Hon tar hand om pengarna. Därpå fortsätter man upp till Bertils och Lenas blivande hem, där den enkla inredningen står orubbad kvar. Bara att flytta in i detta hus, som döden berövat varje mänskligt liv på några få dagar.

Efter en stund lämnar Stenbergs de unga invandrarna. Åtskilligt att bestyra för dem.

Lena har inte varit i Långösund många dagar, förrän hon börjar längta hem. Men det unga liv Lena bär under sitt hjärta gör sig allt oftare påmint. Det väntade bar-

net ger hennes tankar ny riktning. Snart skall hon inte bara ha sig själv och mannen att tänka på.

Bertil vistas mest ombord på Stenbergs kutter. Många detaljer att sätta sig in i, detaljer så olika dem han från barnben praktiserat. Storsjöfiskarnas yrke är ett yrke för sig. Och deras båtar verkliga fångstfartyg, där några ton långa kunna stuvvas ombord utan vidare. Men skansen tar ändå priset, tycker Bertil, ty där finns både elektriskt ljus och riktiga kojplatser samt sist men icke minst en radioapparat med hörlurar.

Efter två veckors förberedelser sticker Stenbergs Sigyn ut på sin andra resa för i år. Enda etappen på resan är Kristiansand i Norge.

Kap. XVIII.

Vid denna tid på året pågår det stora makrillfisket utanför Norges sydkust. I snart två sekel ha norrmännen varit ensamma här. Men på sistone börja också svenskarna, tvingade av ideligen minskade fångster i hemnavattnen, att söka sig hit. Nu är deras deltagande större än nånsin: så gott som hela den bohüsländska makrillflottan har begivit sig till dessa givande fångstplatser, alla belägna utanför territorialgränsen. Svenskarna äro således i sin fulla rätt. Norrmännen bli ursinniga, ty svenskarna, som ha större båtar, modernare metoder vid garnsättningen och delvis mindre maskor, hota med övermäktig konkurrens. De norska fiskarna sätta till alla klutar för att bli av med inkräktarna. Och ortspresen får tjäna som extra påtryckningsmedel.

För att om möjligt reda upp denna alltmer tillspetsade kontrovers har Det Östlandske Fiskeriselskab utlyst ett möte i Kristiansand och till detsamma även inbjudit svenskarna.

I dag skall det beramade mötet gå av stapeln på den öppna platsen i närheten av stadens fiskhamn. Mangrant ha de båda fiskeflottornas besättningar hörsammat kallelsen: ca 800 svenskar och lika många norrmän samlas efter hand på mötesplatsen.

Just som Sigyn av Långösund kommer fram till Kristiansand pågår denna uppmarsch.

Sigyn skall ju bara in för att agna. Men nu får Sten-

berg vänta tills mötet är slut. Bertil Ollonberg skyndar genast i land och tränger sig fram bland den tätt packade massan av yrkesbröder. Stämningen är från början ganska hetsig.

Mötesförhandlingarna ledas av herr stiftsamtmannen själv, en högre norsk västlandstyp, axelbred, myndig och vitskaggig. Han påpekar, att det omstridda fångstfältet i evärdliga tider uteslutande besökts av norska fiskare, som sålunda icke utan fog anse sig ha prioritetsrätt: »Vi missunna visst inte svenskarna deras levebröd, men när konkurrensen tar rent av olidliga former, måste båda parterna komma till insikt om, att de skada sig själva. Bäst vore om norrmän och svenskar delade upp fångstplatserna sinsemellan.

Ordet är fritt.

Förste talare, en kolerisk norsk fiskare, knotig som en gammal en, går genast till attack: »Svenskerne sætter ud sine garn hør som helst. Når sa vi nordmen sætter enligt beprøvede regler, trassler vore garn in sej i svenskerne», — han höjer rösten: »svenskerne saknar metod i sitt arbejde. Sådant maa de lære sej. Helst burde de rejse hjem.»

Holger från Smögen får ordet efter norrmannen.

Holger tillbakavisar på de svenska fiskarnas vägnar den föregående talarens uppmaning till dem att resa hem: »Vi ä i vår fulla rätt å stanna. (Gny bland norrmännen. Bravo från svenskarna. Hela den tusenhövdade massan vaggar av otålighet).

Holger fortsätter: »Ja medger gärna, att vi svenskar vållat lide trængsel. Men vi har kammet hid av tvingande skäl. Låd ass bli överens. Tack för ordet.»

Sorl.

Amtmannen måste skrika för att göra sin^{nes} ordförandestämman hörd. Han riktar en enträgen uppmaning till svenskarna att om möjligt undvika kontroverser.

Holger replikerar: »Vi svenskar önskar enget högre. Visserligen har våra garn mindre masker, men detta spelar abselud ingen roll för makrillbeståndet.»

De sista orden framkalla ett mummel av indignation, uppblandat med enstaka bohusländska bravorop.

Men så småningom faller lugn över massan. Motståndarna replikera varandra allt mera sakligt och värdigt. Amtsmannen kan upplösa mötet med hopp om, att missälligheterna äro definitivt skingrade. Ingen resolution.

De svenska och norska konkurrenterna, tillsynes försonade, gå åt var sitt håll.

Men Bertil Ollonberg har på kort stund fått en praktisk lektion i de svenska makrillfiskarnas nya svårigheter. Även detta fiske hotar urarta — icke av brist på tillgång utan därför att norrmännen vill vara ensamma i ett för alla nationaliteter fritt fiskevatten.

Men tack vare den rikliga tillförseln på makrill kommer Sigyns skeppare över agn för billigt pris. Stenberg räknade med att få betala dubbelt så mycket. Agnen stuvats ombord i kvällningen. Under tiden passar Bertil på att skriva hem till Lena och berätta om sina första intryck som storsjöfiskare samt om upplevelserna i den norska kuststaden, alltsammans nytt för honom. Och så intalar han henne gott mod.

I ottan lättar Sigyn ankar för att fortsätta resan över Nordsjöns oändliga vidder. Ett 60-tal svenska storsjöfiskare, som legat i Kristiansand av samma anledning som Stenberg, ge sig också av. Båtarna ha sällskap en bit ut till havs, sedan är var och en åter ensam. Den stora tystnaden, endast avbruten av havets sorl och motorns dunk, lägger sin tunga sordin över livet ombord.

Ja, den långa resan börjar. Vakten, som går på i tur och ordning, börjar kl. 6 fm. och räcker till 9 em. De lediga mannarna ha god tid att prata om lite av varje. Mest om yrkets växlande vanskligheter. Fisken drar sig

allt längre och längre ut till havs. Fångstmännen måste följa efter, om de vill uppehålla livhanken. Men ju längre resor desto dyrare omkostnader. Särskilt har storsjöfisket blivit mindre och mindre givande, delvis beroende på utländsk konkurrens, särskilt från de norska kabiljo- och spirlångeberedarna. Därtill komma de dryga omkostnaderna, båtarnas underhåll, amorterung m. m. Om sedan fisket misslyckas år efter år blir följden gradvis ökad skuldsättning, tills alltsamman brister en vacker dag och fångstmannen med sin familj står på bar backe. Bertil får sannerligen ingen skönmålning till livs. Men allt mer och mer kommer han till insikt om att yrket måste från grunden reformeras efter tidsenliga metoder, och fiskarna själva böra ta initiativet till denna modernisering, annars går alltihop åt häcklefjäll.

Stenberg slår ifrån sig: »Do pradar lort. Modernisera — mä två tomma händer. Nej, staten ska göra sin plekt mod ass, antingen den vell eller ej. Den måste åsså se te, att vi får mer betalt för fesken.

De andra mannarna nicka. Men Bertil, ehuru ännu ung och oefaren, tror icke på denna statshjälp annat än som tillfälligt understöd i ömmande fall. Däremot kunde gärna amorteringsbestämmelserna för fiskerilån sättas ner över lag.

»Bäst vore um vi i alla väder kunde stå pa egna ben.»

Stenberg menar, att en permanent statshjälp är enda botemedlet för åratal framåt.

Bertil: »Da blir varenda feskare fattighjon, tvi för såna utsekte.»

Stenberg: »Kalla't för va do vell, men yrket går under um ente staten satsar över lag.»

Bertil: »Låd staten gärna hjälpa ass ur de värste besvärlichetera, men sen, ja sen, förstår I, ska vi pa allvar sammansluda ass, sammansluda ass i ett gemensamt

feskareförbund med egen inköps- å försäljningsorganisation.»

Stenberg: »Do fantiserar i lufta, göbbe lelle. Kan do säja var vi, som ente har penga för då allra nödvändigaste, ska få kapitaler te sånt fra, va?»

»Sa småningom», svarar Bertil med både känsla och övertygelse.

Stenberg rycker föraktfullt på axlarna: »Ja vesst, ja.»

Skepparn vänder Ollonberg ryggen. Han vill tydligen inte resonera mer om den saken. Tjänar ingenting till. En får i stället lita på sig själv som far och farfar gjort.

Bertil anar vad Stenberg tänker. Just denna gamla slentrian hotar att paralysera hela yrket.

Trots motorer och annan s. k. ekonomisk utrustning står fiskarn och stampar på samma fläck. Han bokstavligen spjärnar emot utvecklingen och Bertil undrar, halvt omedvetet, om denna bristande ekonomiska anpassningsförmåga sammanhänger med fiskarbefolkningens isolering och deras släktgiften.

Men Sigyn av Långösund fortsätter sin färd. Det omätliga havet ligger alltjämt blinkstill. Vidderna skifta i opal. Endast vid solens upp- och nedgång växlar färgspelet en smula. Denna lättjefulla enformighet kan — på sitt sätt — bli lika påfrestande som stormar och oväder. Alla längta också till det verkliga arbetet.

Efter fem dagar dyka äntligen Shetlandsöarnas låga, söndersplittrade klippformationer upp ur soldiset. Lite var drar en suck av lättnad: äntligen.

Humöret tinar upp. Linus gnolar en skärgårdsvisa. Exemplet smittar. De andra falla in i refrängen. Efter ytterligare några tusen meter är kuttern framme. Motorn stoppar och ankaret ut. Stenberg är som hemma här. Han vet därför på ett ungefär var Sigyn skall ligga. Fisket börjar omedelbart. De första backelinorna vinnas i sjön och få ligga kvar fem å sex timmar, innan de

halas upp igen. Sedan går knoget sin gilla gång dag och natt. Hälften av besättningen agnar medan andra hälften drar. I början ger arbetet god lön för mödan. Sedan bli fångsterna mindre och mindre. Sigyn flyttar därför till en bank längre in mot land. Där får laget den första kontakten med öarnas rika fågelliv. Alkor och dykänder uppträda i massa. De föra ett öronbedövande oväsen.

Den närmaste ön heter Unst. På denna ligger ett svenskt kapell och på söndagsmorgonen beger sig Sigyns besättning i land för att besöka kapellet. Detta besök är en av alla efterlängtdad omväxling. Endast tvenne vakter stanna kvar ombord.

För första gången skall Bertil Ollonberg sätta sin fot på en shetlandsö. Hans nyfikenhet är stor. Majestätiskt höga resa sig de ödsliga klipporna och vattnet formligen suger in farkosten mot land. Efter ytterligare en timmes färd tar den törn. Rakt fram öppnar sig en grönskande dalgång. Med skepparn i täten tågar laget genom dalgången, en fri domän för betande ponnies, vilka ta till flykten, när männen närma sig.

Det lilla vitmenade kapellet, snart synligt, har ett dominerande läge, byggt som det är på ett klipputsprång i dalgångens fond.

Då Sigyns besättning kommer in i kapellet, har gudstjänsten ännu icke börjat. Väderbitna män nicka till varann, nicka kort och avmätt.

Bertil ser sig omkring i denna primitiva helgedom. Vackert snidade, färggrant bemålade galjonsbilder och båtar av diminutiv storlek, uppsatta i nischer eller hängande ner från taket i kedjor, symbolisera kapellets säregna uppgift. Närmast till höger om koret en rödmålad träskulptur: Frälsaren lider korsdöden. På motsatta väggen Maria med Jesusbarnet. Likaledes i trä. Men denna skulptur glänser i guld och vitt.

Predikstolen har sin plats vid kapellets ena långsida

Nu kommer prästen, en kraftig byggd man i medelåldern.

Massivt kranium. Hög panna. Ett gråblått hår ringlar nerför nacken, når till axlarna. Avmätta, en smula tunga äro stegen. Med närapå jämna mellanrum skaka axlarna spasmodigt. Samtidigt glider underläppen snett neråt. Pastor Arne, f. d. sjömanspräst, verkar som frivillig själasörjare här under den tid på året de svenska storsjöfiskarna hålla till vid Shetlands- och Orkneyöarnas fångstplatser.

Uppkommen på predikstolen ber pastorn en kort bön, läser sedan kapitlet om det stora fiskafånget, ofta med underliga avbrott: rösten sjunker ner till ett väsende läte, munvinklarna vibrera oavbrutet, ögonen stirra, som om de ville brista, handen för han upprepade gånger genom håret, böjer huvudet till höger och vänster, kastar det tillbaka, rynkar ögonbrynen, sväljer, sväljer — pastorn arbetar i sitt anletes svett för att just nu distrahera åhörarna — men ett tu tre återfår rösten sin naturliga, en smula spruckna klang. Den frappanta oron kring käkpartiet lägger sig — till härnäst.

Efter bibelorden, framsagda med en skådespelares bravur, improviserar pastor Arne en betraktelse över fiskaryrkets vanskligheter, sjunger sen ett par psalmer, i vilka menigheten instämmer. Sist kommer Fader vår och Välsignelsen. Därpå lämnar pastorn predikstolen för att hälsa gamla bekanta och få del av färska tidender från hemlandet, där han inte satt sin fot på de sista tjugo åren. Förresten kan pastorn också förtälja en nyhet: Mr Rutland, representant för Newfoundland's Fiskarförbund, befinner sig på föredragsturné till de stora europeiska fångstplatserna och har nu även kommit hit upp. Föredraget skall äga rum i kapellet om en stund med pastor Arne som tolk. Pastorn ger en liten orienterande exposé över vad detta fiskarförbund ut-

rättat samt hoppas att dess grundares och ledares idéer, till alla delar omsatta i praktiken, skola verka stimulerande på de svenska yrkesbröderna.

Alla, som bevistat gudstjänsten, stanna gärna kvar, eftersom ingen av dem har något särskilt för sig i dag.

Klockan två anländer Mr Rutland, en senig angloamerikansk typ med havsfiskarens trygga, sävliga rörelser och väderbitna drag.

Han går direkt upp på predikstolen och börjar omedelbart sitt föredrag.

Inledningsvis berättar talaren om Newfoundland — . . . en den Nya världens utpost men samtidigt mitt i stora oceantrafikens stråkväg. Newfoundland har nära tre hundra tusen invånare. Cirka 25 % av denna befolkning, bosatt i ett tusental fisklägen, leva uteslutande på fiske. Newfoundland fångar varje år mera torsk än Norge, Sverige och Island tillsammans. Så t. ex. sändes årligen en och en halv miljon centner saltad klippfisk till Italien, Spanien, Portugal, Grekland och Brasilien. En och en halv miljon centner är lika med cirka etthundraåttio miljoner pund. Om mina ärade åhörare bara såge fem à sex tusen centner torsk utbredd till tork skulle ni knappast kunna tro, att så mycke kan dras upp ur havet på ett år. Nå, på vår ö, liksom annorstädes — icke minst i Europa — rådde sedan gammalt ett kreditsystem, fullständigt ödeläggande för yrket. Köpmännen försågo fiskarna med förnödenheter av alla slag och i avräkning togo de hand om fångsten. Köpmännen bestämde desslikes priset. Fiskarna stodo hjälplösa. År 1908 voro priserna pressade till bristningsgränsen. Fångstmännen emotsågo en vinter av köld och svält. Då framträdde en man, själv fiskare till yrket och hittills oberoende. Hans namn är William Ford Cooper. Denne man samlade en skara yrkesbröder och höll till dem sitt första föredrag. Obevekligt men sakligt slog Cooper ner på de

rådande missförhållandena och propagerade för ett allmänt fiskarförbund. Men inte nog härmed: Cooper ville även ha till stånd en för alla öns fiskare gemensamt kooperativt handelsföretag. Vidare yrkade Cooper, att fiskarna också skulle sammansluta sig politiskt i ett enda starkt yrkesparti för att på detta sätt kunna inverka på statsmakten. Cooper reste från plats till plats, upprepar sitt föredrag, Överallt gingo fiskarna in i det planerade förbundet. Köpmännen i St. John, öns huvudstad, började gripas av onda aningar. Cooper och förbundet utsattes för våldsamma pressföljelser. Men Cooper, som beslutat att icke ge vika, sålde nu sin lilla gård för att helt kunna ägna sina krafter åt »The Fishermens Protective Union», som förbundet heter. Först sätter han igång med ett fiskarnas eget handelsföretag. Ursprungliga kapitalet var 250.000 dollars, hopskrapade av sextusen fiskare. Filialer upprättades i det ena fiskeläget efter det andra. Företaget utdelar 10 % varje år och har en ansevärd reservfond. Därefter kom turen till Union Export Company, som exporterar och avsätter nära hundra tusen centner varje år — visserligen icke en överväldigande procent av öns hela omsättning men tillräckligt stor för att kunna öva avgörande tryck på prissättningen. Därefter startar han Union Shipbuilding Company. Varvet bygger cirka tio båtar pr år. Och till slut levererar Union Electric Company ljus, kraft och värme till alla fisklägen. För alla dessa företag är William Ford Cooper ledare och han uppbär numera en sammanlagd lön av 100 dollars i månaden. De första åren var lönen 50 dollars. Vad skulle en nutida socialistfunktionär säga om han måste arbeta mot denna blygsamma lön? För 20 år sedan framträdde Cooper med sina ideer. Nu mönstrar fiskarförbundet 25.000 medlemmar, organiserade i 360 lokalavdelningar. The Fishermens Protective Union är i denna stund ägare till Newfoundlands största affärs-

företag med en årlig omslutning av fyra miljoner dollars, förbundet har eget båtvarv, eget elektricitetsverk, exporterar sina medlemmars fångster, importerar och distribuerar alla slags förnödenheter. Och har vidare sin egen fiskarstad Port Union samt egna tidningar. På sistone har The Fishermens Protective Union också skaffat sig politisk makt: med sina 12 platser av 36 behärskar Förbundet i samverkan med närstående partier Newfoundlandens parlament. Och alltsammans en enda mans verk. Förvisso är denne man ett geni och samtidigt även ett levande bevis på att de stora personligheterna ha en uppgift att fylla även nu. Jag ber i detta sammanhang få påpeka, att Cooper icke har några förbindelser med internationell arbetarrörelse. William Cooper är en produkt av sin ö. Men framför allt är han fiskarebefolkningens goda genius, en trots sin praktiska läggning uppriktig idealist — Mr Rutland pauserar ett ögonblick. Sedan: jag har med dessa mina ord även indirekt velat säga vad som i mer eller mindre grad fattas de europeiska ländernas fiskare. Dem fattas en klart utstakad och målmedvetet förtföljd yrkesorganisation, uppbyggd efter sunda, ekonomiska riktlinjer. Naturligtvis bör icke Fiskarförbundet på Newfoundland till punkt och pricka copieras. Men den bärande grundprincipen för Coopers arbete kan tjäna som föredöme. Jag ber få önska lycka till — — —

Mr Rutland gör en kort vink ut mot de församlade svenska fiskarna och viker åt sidan, medan Arne avtackar honom å de närvarandes och de frånvarandes, »å alla våra fiskares vägnar — för egen del hoppas jag livligt, att Mr Rutlands föredrag skall bära frukt förr eller senare.»

Så går även pastorn ner från predikstolen.

Fiskarna lunka ut, fåordigt diskuterande Mr Rutlands anförande. De flesta äro skeptiska. Endast unge Bertil Ollonberg, den annars så tystlåtna, är eld och lågor:

Newfoundlands fiskare praktisera ju sedan årtal just de tankar han burit på. Dessa tankar äro således inga barnsliga fantasifoster, omöjliga att realisera i levande livet. Från och med denna stund är också den unge bohufiskaren bergfast övertygad om sin mission.

Sigyns besättning återvänder till sina världsliga bestyr, och dagen därpå sker hemfärden. Resultatet av denna resa har varit så gott att till och med Stenberg är nöjd.

»Do har vesst tur», säger han till Bertil. Men tillägger: »akta dej bara för å fantisera um sager som do ente begriber — och så slår han farbroderligt den unge lottkarlen på axeln.

Bertil bryr sig inte om att replikera. Tjänar ingenting till — ännu så länge.

Även hemresan är enformig. Men i allas ansikte lyser glädje. Laget har gjort goda förtjänster och kan möta sina kära utan ängslan för den närmaste framtiden.

En strålande högsommarmorgon ankrar Sigyn vid bryggan nedanför Stenbergs sjöbod, ankrar lika fin och nyputsad som när den gick ut. Allt har gått utan något som helst missöde. En händelse som besättningen icke varit med om på årtal.

Men främst för att hälsa de hemvändande storsjöfiskarna står Bertil Ollonbergs hustru. Sigyn hinner nätt och jämnt lägga till, förrän Lena med ett djärvt språng antrar ombord. Besinningslöst kastar hon sig i Bertils famn, svindlande av lycka, när han slår sin starka beskyddande arm om hennes liv.

Kap. XIX.

Likgiltiga för omgivningen vandra Bertil och Lena över landgången. På bryggan bidande fiskarkvinnor snevla: dom där sörlänningarna måtte väl aldrig tro, att de äro förmer. Sådant passar inte här. Men Bertil och Lena fortsätta den slingrande vägen över bryggor, förbi sjöbodas, förbi halv- eller fallfärdiga kåkar. Arm i arm gå de, stumma av en lycka utan namn. Denna tystnad räcker ända tills de stå på hemmets tröskel. Då lossar tungans band med ens. Lena berättar om de många dagarnas tristess och ensamhet: mer än en gång var hon på väg att resa hem . . .

»Men do träffa la ändå nåen?»

»Bara Matilda Stenberg. Vi ha bjutt varandra pa kaffe ett par ganger. Alla andra ä sa besönnenlia. Fast pa sista tia trivs ja lide bäddre, förståsch. Har tatt mej för å sy», och hon ser hemlighetsfull ut.

»Sy?»

»Ja.»

Lena går till byrån, öppnar en låda, plockar fram ett helt fång blöjor, sockar och annat nyttigt som en nykomling till denna värld behöver för att skyla sin nakenhet. Bertil ler en smula barnsligt, medan han fingrar på de små plaggen.

»Har do gjort allt då häringa?»

Hon nickar, tilläggande: »Å under tia prada ja mä han — för då ska bli en han, en rektir kar som du å far.»

Bertil erfar en hittills aldrig förnummen känsla: faderskapets.

Han fixerar sin hustru och viskar samtidigt i hennes öra: »Men då syns engenting på dej.»

En smula brydd stryker hon handen över det vita förklädet, rodnar — och viskar tillbaka: »När ja klätt å mej syns då allt lide, lide grann.»

Bertil svarar med ett förläget he.

På bordet står en stor bukett vildblommor, skäreus, ljungbackarnas och dalsänkornas ljushylta barn, fyllande rummet med sin enkla fågring, sin kyska doft. Solen börjar dala. Genom det öppna fönstret tränger havsbandets starka essenser hitin, blandande sig med vildblommornas på bordet till denna säregna luktsymfoni, som gör en fiskare vek. Hans lilla torftiga hem är och förblir den mest efterlångtade vrå i hela den vida världen.

Kaffeservisen i nysilver, lysningspresent av Lenas fosterföräldrar, står framsatt. Men kaffet har Lena, rusig av lycka, glömt att sätta på. Nu först kommer hon ihåg sin glömska och reparerar den på några röda minuter.

Sedan tar Lena på sin fina vita klänning, Bertil den blå kavajkostymen. Och båda vandra ut i kvällen. De vandra ensliga stigar, på slingrande vägar, över klippor, ner i sänkor, klättra upp till fiskelägets högsta tinne, sätta sig där, betraktande solnedgången. Lenas huvud sjunker mot Bertils bröst. Hennes ansikte och händer äro heta. Hennes läppar glöda. Blodet bultar i Bertils ådror. Han är på väg att förlora besinningen: lägger sin hustru på rygg. Men då blir Lena förskräckt, rusar upp och mumlar med blicken liksom dold av en simmig hinna: »No gar vi hem — för tänk um näen såg ass.»

Bertil svalnar en smula vid dessa ord och de antråda hemvägen förbi en av de stora magasinsbyggorna, där ungdomen dansar efter dragspel och munharmonika. Lena kan inte motstå begäret att få en sväng. Och rätt nu

äro även de inne i dansen, medan sommarnattens lätta töckenslöjor breda sig över nejden. Vid tu-slaget vandra de hem. Dansen pågår alltjämt. Genom det öppna fönstret tränger musiken in i stugan, och vid den musiken gå de i säng. Men nu höra de den icke längre, ty den underbaraste av all musik, blodets, är starkare, mångdubbelt starkare.

I början av juli ligger Sigyn rustad för ny expedition. Lena ber Bertil stanna hemma denna gång, men Stenberg är obeveklig. Och själv vill Bertil iväg — måste tjäna pengar. Dessutom har han lika svårt som hustrun att göra sig hemmastadd i Långösund.

En regndiger morgon sticker laget ut igen. Lena står på bryggan och vinkar, vinkar förtvivlat. Om hon bara hade någon att anförtro sig åt. Så snart Lena blir ensam, känner hon sig hjälplös och övergiven. Ingen bryr sig om henne mer än Stenbergs Matilda. Men åldersskillnaden är för stor. Dessutom har Lena en känsla av att även fru Stenberg betraktar henne som en främling. Därtill ängslas hon över något annat: barnet kan komma. Och vad skall hon då ta sig till. Aldrig anade Lena hur svårt det är att slå rot i ny jord. Mer än en gång har hon tänkt be fostermodern komma. Men då kanske denna bara skulle bli uppskrämd . . .

I slutet av juli ligger Sigyn åter vid Stenbergs brygga. Denna gång är emellertid resultatet icke på långt när så lysande som sist. Mitt under pågående fiske kom en svår storm, vilken tvang laget att söka hamn. När kuttern sedan gick ut igen var allt som besatt. Lången höll sig borta. Stenberg bytte fiskeplats flera gånger — utan resultat — »Do har engen tur mä dej den här gangen», sade Stenberg till Bertil. Precis som denne var orsaken till det magra utbytet. Bertil började nästan ångra att han gett sig till storsjöfiskare.

Men även för andra är utbytet av denna resa skäli-

gen klent. Det oaktat ämna samtliga lag göra ännu en tur i år.

Bertil kommer emellertid så småningom underfund med, att långöfiskarnas ekonomi är allt annat än lysande. De flesta stå i skuld till handlande, till leverantörer och måste be vackert om kredit. Stenbergs lag tillhör ett av de få, som står sig någorlunda. Men några dagar innan sista resan för året skall gå av stapeln kommer Stenberg ner till Bertil Ollonberg och frågar, om han inte kan lägga ut som lån några hundra för det gemensamma lagets räkning. Bertil blir betänksam. Ännu har han visserligen c:a 1000 kr. inestående på banken i Göteborg, men detta är en hemlighet.

Han säger: »Ja äger ente ett rött öre.»

»Do har penga.»

Bertil drar på orden: »Några hundra för oförutsedda behov.»

Stenberg, tydligen irriterad av svaret: »Här på Långö-sund ä vi solidariska, ska ja säja Ollonberg, Å dessudom brukar allti vårt feske löna sej bäst i agusti.»

»Hör ved Stenberg dä?»

»Ja har praktik.»

Bertil lovar tänka på saken.

Stenberg kommer igen dan därpå, ännu mer enträgen än i går. Och denna gång har han hustrun med. Slutet på visan blir att Bertil satsar fyrahundra till den nya turen. Dessa fyrahundra är allt vad laget kan uppbringa i kontanter, men den saken får icke Bertil reda på. Större delen av summan går åt till inköp av makrillagn. Och så styr Sigyn ånyo kosan över Nordsjön.

I fyra veckor ligger kuttern ute. Resultatet uppväger inte heller nu förväntningarna. Stenbergs förutsägelser slå sålunda fel. Laget hade tänkt stanna ytterligare en vecka, men provianten hotar ta slut och kontanterna äro på upphällningen. Fast sådant låtsas inte Stenberg om för

Bertil. Men skepparn är ej längre så avig mot Ollonberg. Denne har emellertid fått en god inblick i storsjöfiskarnas yrke. Det är nästan som att spela hasard. Men ändå fortsätta lagen år ut, år in. Skulderna hopas. Lånen förfalla. Och utmätning hotar. Förresten hotas hela fiskaryrket med ruin . . .

Så reser laget hem. En smula modstulna men vana vid motgångar gå männen i land, medan uppköparen underhandlar med Stenberg om lägsta pris på den magra fångsten. Bertil kan vara glad, om han får tillbaka sitt kontanta utlägg. I sinom tid — vill säga. Först måste de andra ha så pass, att inte de och deras familjer behöva sätta sig i skuld för de närmaste veckorna åtminstone.

Men nu kommer sysslolöshetens tid. Storsjöfiskarna äro storsjöfiskare: sällan nedlåta de sig att gå på småfiske. De ha inte ens sådana redskap. En och annan pysslar med sina hummersumpar. De flesta slå dank nere vid bryggorna, se om redskapen, lyssna timvis i radion eller diskutera religiösa ting. Somliga äro schartauaner, andra baptister med eget kapell. Däremot har Svenska Missionsförbundet inga anhängare på Långösund.

Bertil, som inte står ut med denna sysslolöshet, ger sig ut med dörjen var och varannan dag. Dessutom har han skaffat sig ett par hummertinor. Fångsten säljer Bertil uppe i bygden. Alltid några kronor åt gången. De andra se med förakt på denna företagsamhet. Och Stenberg säger rent ut, att en storsjöfiskare ska hålla på sin värdighet, så länge han är aktiv.

»Dä kvettar la liga va en feskar, huvudsaga ä, att en får nåt, å får betalt för't.»

Stenberg avbryter sarkastiskt: »För en sörbo kvettar dä liga, ja.»

Därpå går han med en axelryckning. — — —

Valen till riksdagens andra kammare stå för dörren. Politiska resetalare av olika kulörer göra även Långösund

den äran. Alla utlägga sina resp. partiets djupa intresse för fiskarnas livsfrågor.

Efter varje föredrag uppmanar den ärade talaren åhörarna att fritt uttala sig om saker och ting som ligga dem om hjärtat. På detta sätt får herr agitatorn finna gratisuppslag. Härnäst bli dessa uppslag en integrerande del av föredraget, som sålunda visar, att talaren behärskar sitt ämne i detalj. Allra lenast i mun äro de röda sändebuden. De framhålla ideligen, att deras parti är fiskarnas enda uppriktiga vän, den där ingenting hellre vill än ta dem under sitt beskärm. Ja, allt lova de att rätta till. Vid ett tillfälle replikerar Bertil Ollonberg talaren. Ollonberg ber få berätta vad han vet om Newfoundland's fiskarförbund: »Detta förbund ä ente derekt ansludet te något politiskt parti men har ändå skaffat sej makt å inflytande tack vare en självständig organisation. Även vi bohusslänska feskare ska noj kamma dährän en gang. Men vi vell helst sköta den sagen själva.» Bertil fick applåder av de närvarande yrkesbröderna, som efter den dagen började se på denne sörbo med blidare ögon. Bertil har emellertid fått blodad tand och börjar på allvar studera samt bilda sig en egen mening om hela det komplex av frågor, som beröra yrket och dess framtid. Sedan far Bertil på eget bevåg till de angränsande fiskelägena för att missionera för sin tro. Ollonberg talar enkelt och naturligt men med flammande ungdomligt patos. Lyssnarnas antal ökas undan för undan: den unge mannen har något visst som väcker deras ambition. När dessa självarrangerade väckelsemöten pågått en tid får han formlig inbjudan att lägga fram sina tankar för en större menighet. Och Bertil är alltid redo, även om han måste betala respengar själv. På detta sätt blir Bertil Ollonberg undan för undan ett namn, som folk talar om lite varstans i havsbandet.

Slutligen börjar pressen skicka referenter till hans före-

drag. En av referenterna passar dessutom på att resa omkring och intervjuå mera bemärkta fiskare: vilken uppfattning har ni om den unge yrkesagitatorns propaganda? Ingen av dem delar Bertil Ollonbergs åsikter. Enligt deras mening är Ollonberg en fantast, smittad av tidens kollektivism. Fiskarens yrke är i högsta grad individuellt. Var och en får svara för sig själv. Och ville bara Sveriges regering ge ett ordentligt handtag skulle yrket snart komma på fötter igen. Ollonbergs funderingar tar däremot ingen på allvar, fast man medger, att en och annan synpunkt nog har sitt berättigande. Intervjuerna publiceras samt kommenteras av ledarskribenter, av fiskeriintendenter, av trålskeppare och exportörer, ja t. o. m. guvernören blir tillspord om sin mening. Ingen, ingen ställer sig obetingat på Ollonbergs sida. Lätt att säga tulipanaros, men —. Emellertid ha dessa presskommentarer av skilda slag det goda med sig, att fiskaryrkets vanskligheter komma upp i den offentliga diskussionen. Alla äro ense om att något måste göras från myndigheters och statsmakters sida för att icke yrket skall dö ut, o. s. v.

Till slut intervjuas även upphovet till dessa skrivelser och diskussioner. Vill han inte uttala sig? Tror herr Ollonberg på möjligheten av att praktiskt realisera sina planer? Herr Ollonberg säger sin mening, påpekar att hela fiskaryrket går sin undergång till mötes, därest icke en fast organiserad sammanslutning kommer till stånd. Denna sammanslutning ska i första hand ske på ekonomisk basis. Yrkets utövare måste lära sig inse detta och samtidigt offra något för idéns förverkligande efter i sak samma ledande principer som hjälpt Newfoundland's fiskare på fötter och gjort deras förbund till en maktfaktor att räkna med.

»Om herr Ollonberg har något porträtt?» Nej, herr Ollonberg har inget foto. »Nåväl, då gör vi en porträtt-

skiss på fri hand», säger reportern, som även lärt sig konsten att teckna. Han är allround. Tidningsnumret med intervjun och Bertil Ollonbergs porträtt distribueras sedan till vartenda fiskeläge i Bohuslän och hamnar naturligtvis även på den unge mannens hemö. Vresöborna kunna knappast tro sina ögon. Håller mor Annikas pojk på att bli en sån namnkunnig karl. Det var baddarn. Bertil har ju alltid velat prata om saker och ting som han inte begriper sig på. Och nu har pojken visst lyckats inbilla dom där tidningsskrivarna, att han vet och begriper mer än alla andra fiskare i hela Bohuslän. Men Gunnar Alexandersson, Kungens odåga till son, börjar sakta fundera över ett och annat i Ollonbergs uttalande: Bertil har nog rätt. Alla exploatera en stackars fiskare. Men vad hjälper att prata och påvisa systemets murkenhet, när ändå allting kommer att gå i gamla hjulspår. Hade bara Ollonberg pengar att förverkliga sina idéer med, så — Gunnar talar vid Elisson. Denne är genast färdig med svaret: »Å åsså do fra veddet. Räcker la te mä en. Ingen nõrmaal feskare tar den pøj-kens fantasier pa allvar. Nä, han bara redar ubbköbare å exportörer.»

Men hösten håller sitt intåg. Stormar, regn och dimma svepa fram över det bohusländska havsbandet. Bertil Ollonberg måste av naturliga skäl upphöra med sina inproviserande agitationsresor. Därtill vill Lena ha honom hemma. Hon går i väntans dagar och hennes ångslan är stor.

November kommer. Allt är trist, grått och ödsligt ute i fiskelägena. Dödens och förgängelsens månad lägger sin tunga sordin över tillvaron.

Men då är tiden inne för Lena. En hel natt, lång som en evighet, ligger hon i födslovåndor, ropande ömsom på sin fostermor, ömsom på Gud, bedjande honom om nåd och förskoning. När värkarna komma, böjer sig hennes

kropp i båge och skriken gå Bertil genom mærg och ben. Han tror icke, att hon skall leva öfver. Men barnmorskan, en stor, fet matrona, kör helt sonnika ut honom: »Gå ner te brögga mä sej. När då ä öfver, öppnar ja fönstert å vinkar.»

Så skedde. När Bertil kommer tillbaka, slumrar hans unga hustru. Öfver den bleka munnen vilar ett drag av öfverjordisk lycka — och bredvid henne ligger ett ylande knyte med mänskliga drag, ett gossebarn.

EPILOG.

Som havets eviga böljegång är människolivet. Storm följer på stiltje, stiltje på storm. Men ovan all jordisk strävan höjer sig evighetens oändlighet.

Åren gå, Bertil och Lena äro inte längre unga. Men ännu stå de i sin krafts och hälsas dagar.

Familjen bor alltjämt kvar i Långösund, där Bertil Ollonberg tillkämpat sig en aktad ställning. Den propaganda för yrkets rationalisering Ollonberg i unga år av osjälviska motiv kastade sig in på har han med oförminskad iver fortsatt. Ja, denna propaganda blev med åren rent av mannens andra natur. Och Ollonberg börjar så småningom skönja frukterna av sitt uppoffrande arbete. Han är på god väg att få en fast yrkesorganisation till stånd. Nästan varje fiskläge har bildat ekonomiska intresseföreningar, anslutna till huvudorganisationen. Alla medlemmar betala en årlig avgift om några kronor. Resp. lokalföreningar översända sedan medlen till den gemensamma centralkassan, med säte i Långösund och i vilken Bertil Ollonberg får styra och ställa efter behag. Organisationens medlemmar hysa ett obegränsat förtroende till honom.

För några år sedan satte han igång med en kooperativ nätfabrik i mindre skala och inköpte å centralföreningens vägnar Långösunds gamla slip, vilken som bäst håller på att moderniseras. Salt- och spirlångeberedningen ha storsjöfiskarna tagit hand om själva Även

här är Bertil Ollonberg den drivande kraften. Uppköparna försöka visserligen med alla medel att stjälpå företaget. Deras attacker ha emellertid bara fått till följd, att även makrillfiskarna startat egen försäljning direkt till avnämarna. Men man står bara vid början och har ännu inte lyckats göra sig oberoende av de mäktiga oljeleverantörerna. Bohusläns allmänna fiskareförening, som det gemensamma företaget heter, kan icke ta upp kampen av brist på tillräckliga kapitalresurser. De små årliga tillskotten från medlemmarna förslå inte långt och dessutom äro många, alltför många sedan årtal skuldsatta hos de större leverantörerna. Fiskaryrket befinner sig förresten just nu i en kristid, som hotar att kasta organisationen över ända. Bertil Ollonberg, själen i det hela, vägrar ge tappt trots lockande anbud från motståndarnas sida. Han har satt sig i sinnet att kämpa igenom svårigheterna. Men lite var av föreningens medlemmar börjar dra sig. Denna misstämning underblåses både öppet och hemlighet av såväl leverantörer som exportörer i broderlig förening. Just då ledaren själv känner att ställningen vacklar får han ett absolut oväntat besök: Gunnar Alexandersson, Kungens odåga till son, kommer till Långösund. De båda antagonisterna sedan ungdomsåren ha inte sett varann på mången god dag. Gunnar, nu en man i 40-åren, har lagt sig till med helskägg. Bertil känner knappast igen honom — så förändrad. Icke att undra på. Alla hans närmaste ligga i graven: mor och syster, svågern Elis och skeppare Karlberg. Undan för undan ha de ryckts bort. Den ene genom olyckshändelse. Den andre av sjukdom. Sabina begick i ett obehövt ögonblick självmord ute på Göteborgs hospital. Ja, alla äro borta, alla utom Gunnar. Och i den mån som släkten dött ut har den efterlämnade förmögenheten övergått till honom, som nu efter ungdomens många upptåg lever som eremit där hemma —

Hans ärende? Jo, Gunnar föreslår, att Bertil skall återvända till fäderneön och dessutom överflytta organisationen dit.

»Vill do göra dä, ska ja te föreninga donera hela mi förmögenhet sa när som ett lidet kapital för egen del. Ja ska vidare gratis överlämna all erforderlig mark te ubbförande av erfoderliga böggnader åd organisationen. Do behöver bara sädda i gang, Bertil.»

Gunnars uppträdande på Långösund men framförallt hans generösa erbjudande kommer för Ollonberg som en blixtn från klar himmel. Bertil har inte en sekund tänkt på att begära ekonomisk hjälp av det bohusländska havsbandets rikaste man och nu erbjuder denne hela sin förmögenhet själmant. Bertil kan i första hand inte fatta, att det ligger allvar bakom detta erbjudande. Men då tar Gunnar upp donationshandlingarna, som visa att allting är klappat och klart från hans sida. »Resten för do svara för». Bertils ansikte, barkat av väder av vind, av livets strid, lyser upp och blicken, som ingen kamp, inga bekymmer kunnat grumla, blir fuktig. Tyst räcker han sin gamle antagonist handen. Denne tar den och säger: »Do un'rar la ente lide, va som faret i mej? Jo, ser do ja vell sona gamla synder. Ja töckte, att detta va dä bästa en kunde hetta pa.»

Bertil står stum, medan den andre fortsätter att berättat. Han berättar om alla de sorger och hemsökelse släkten måst gå igenom sedan åratall tillbaka: »Engenting har sparats ass, sedan göbben far geck bört. Kanske vilade en förbannelse över de rikedomar han samlat. Själveck han gå ner i si grav udan förödmjukelse. Men vi efterlevande ha i stället fått ubbskära allt, allt, som han sådde. Ja, så ä dä.»

* *

* *

Ett par månader senare flyttar Bertil Ollonberg med sin familj till Vresö, som han inte satt sin fot på sedan den där olycksnatten. — Nu kommer mor Annikas pojke tillbaka som triumfator. Så mycke folk har ej varit samlat nere på bryggan sedan guvernören gästade Vresö. Och det är mycket, mycket länge sedan . . .

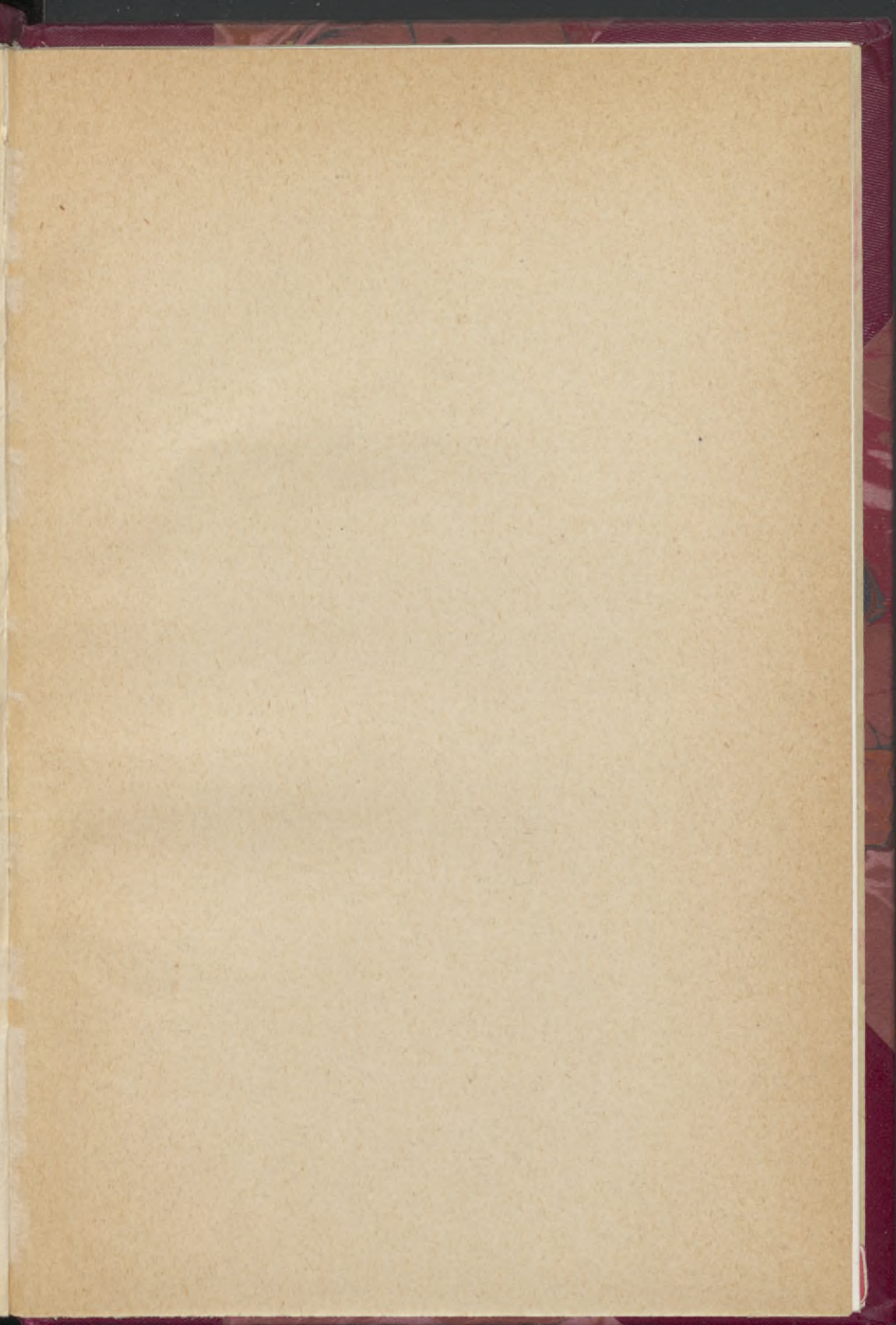
Bertils första besök gäller inte någon av de levande. Han styr sina steg till kyrkogården, där mor sover den eviga sömnen.

Efter mycket sökande finner sonen äntligen den lilla kullen, övervuxen av gräs. Ingen har vårdat den under alla dessa år. Bertil knäpper på ett barns sätt sina händer läpparna mumla han vet själv inte vad. Men på avstånd står en skara vresöbor, betraktande med undrande ögon denna enkla ceremoni.

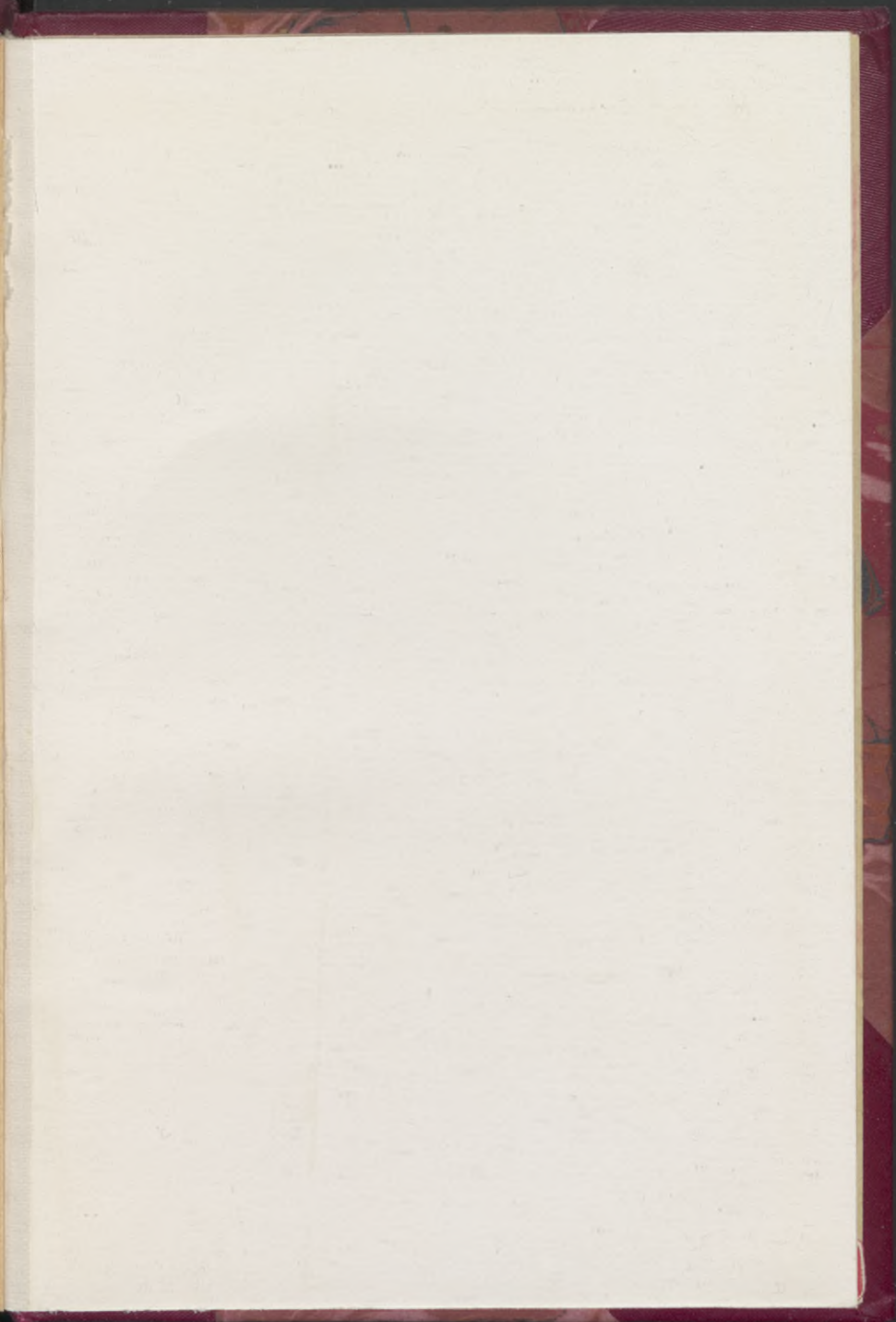
Sedan tar Ollonberg sin hustru under armen samt sonen vid handen och alla tre vandrar tillbaka ut genom grinden.

En underbart skön och stilla högsommarkväll. Solen dalar över klippor, över skär. Därute slumrar havet. Endast vågorna klucka mot blankpolerade hållar. Och den luft han inandas är hemöns, hemöns egen, denna underbara doft, sammansatt av bergskrevornas caprifol, av tång och sälta, av trädgårdstjäppornas rabatter, av tjära och olja, av bensin och fotogen — av de gamla sjöbodarnas andedräkt. Bertil Ollonberg vidgar bröstet: att han kunnat leva i en annan atmosfär än denna, i en annan luft än denna, där generationer av förfäder levat och kämpat, där han själv har sina rötter. Nu är han i alla fall åter hemma — inte för att slå sig till ro utan för att sträva mot det mål han en gång satt sig före. Ja, först nu börjar arbetsdagen på allvar.

Kämpande liv.

Hand 4/5
1/2 1/2

»Han älskar att skildra människorna i den miljö de höra hemma. Verkligheten företer brutala sidor och dem har författaren icke smugit förbi. Han har icke heller förhäxats av det raa. Även idyllen har han ögon för. *Han är en stark och ursprunglig författarebegåvning*» säger Professor T. Segerstedt i G. H. T. om

G. MARTINS

Av samme författare ha tidigare utkommit:

DEN GULA PAVILJONGEN 1922

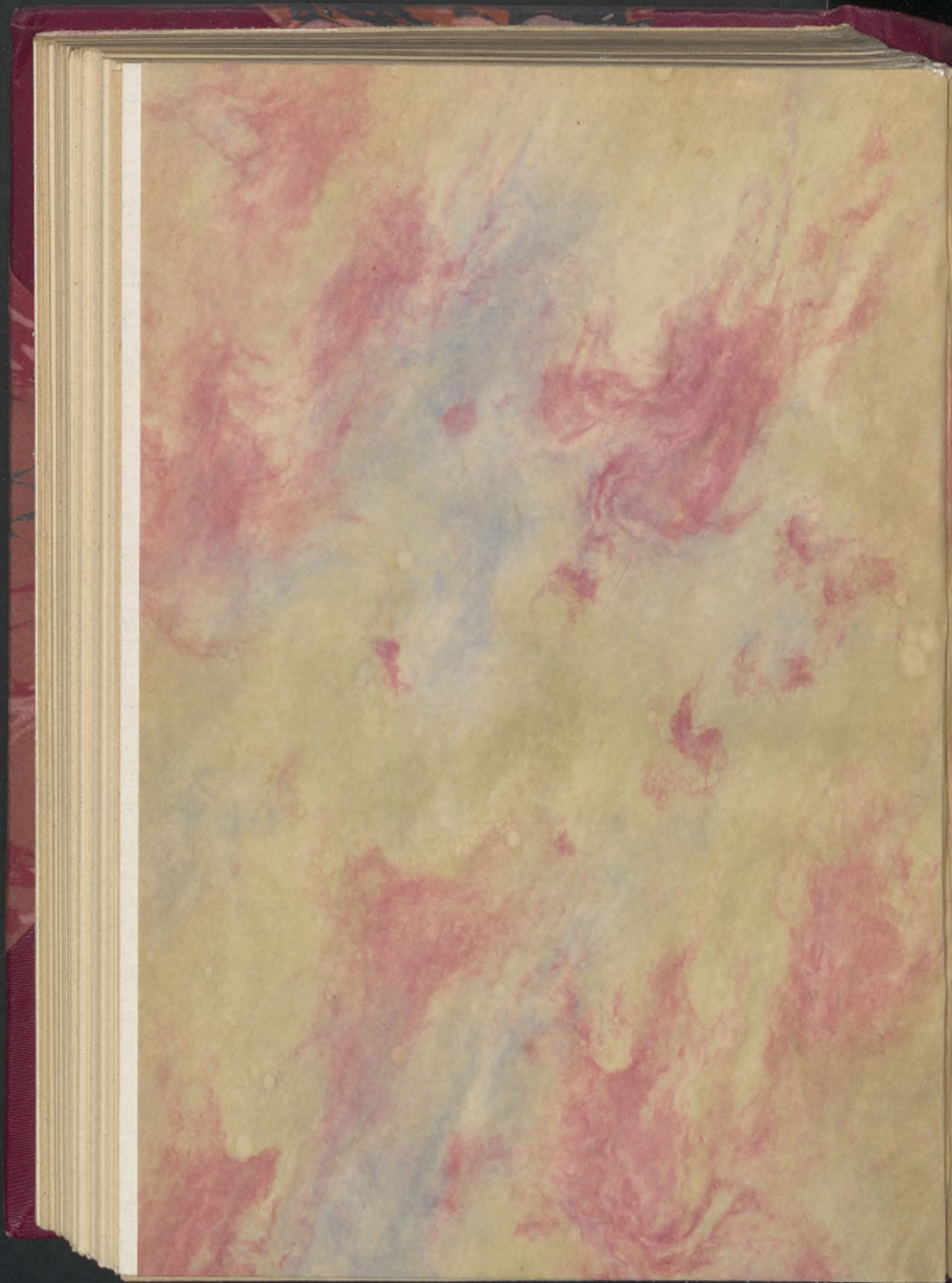
DEN TYSTA NÖDEN 1924

HAMNEN 1925

GRANIT 1926

Pris Kr. 5:50

6000347489

Göteborgs universitetsbibliotek

1.65
JOHN JOHNSON
BOKFÖRÄRE
GÖTEBORG

